T.C.

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE TÜRK BASININDA DİN

(1950–1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülçin ABAY

Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Enstitü Bilim Dalı: Din Sosyolojisi

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Ahmet Faruk KILIÇ

Şubat– 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE TÜRK BASININDA DİN (1950–1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Gülçin ABAY

Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Enstitü Bilim Dalı: Din Sosyolojisi

Bu tez 12/02/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Abdulvahit İMAMOĞLU	Doç. Dr. Ahmet Faruk KILIÇ	Yrd.Doç. Dr. Köksal Şahin
Jüri Başkanı	Jüri Üyesi	Jüri Üyesi
☐ Kabul	☐ Kabul	☐ Kabul
☐ Red	☐ Red	☐ Red
☐ Düzeltme	☐ Düzetme	☐Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Gülçin ABAY

24.12. 2009

ÖNSÖZ

"Demokrat Parti Döneminde Türk Basınında Din " konusu, Türkiye Cumhuriyet Tarihinde dini bir kırılma noktası olmuştur. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle beraber başlayan dini özgürlükler halkın yıllardır bastırılmış olan dini duygularını ortaya çıkarmıştır. Çalışmalarımız boyunca ülke gündemini belirleyici rol oynayan gazetelerin Demokrat Parti döneminde olaylar bağlamında din ile ilgili haber ve yorumlarını konumuza uygun ve objektif bir bakış açısıyla değerlendirmeye çalıştık.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Ahmet Faruk Kılıç'a, görüş ve önerileri ile yardımcı olan Prof. Dr. Ali Rıza Abay'a teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim. Çalışmalarım boyunca yararlandığım Atatürk Kitaplığı personeline, yardım ve destekleri için çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim. Evdeki bütün sorumluluğumu alarak tüm yüksek lisans öğrenimim boyunca beni destekleyen, lambayı tutup yolumu aydınlatan eşime ve emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme sonsuz şükranlarımı sunarım.

Gülçin ABAY

21 Aralık 2009

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz : Bakınız
BMM : Büyük Millet Meclisi
CHF : Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP : Cumhuriyet Halk Partisi
DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı
DP : Demokrat Parti
Haz. : Hazırlayan
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
MP : Millet Partisi
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
SCF : Serbest Cumhuriyet Fırkası
TCF : Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
Vs. : Ve saire

TABLO LİSTESİ

SAÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Yüksek Lisans Tez Özeti**

Tezin Başlığı: Demokrat Parti Döneminde Türk Basınında Din (1950-1960)

Tezin Yazarı: Gülçin ABAY **Danışman**: Doç.Dr. Ahmet Faruk KILIÇ

Kabul Tarihi: 12.02.2010 **Sayfa Sayısı**: VI (Ön Kısım)+157(Tez)+ 59 (Ek)

Ana Bilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri **Bilim Dalı**: Din Sosyolojisi

Türk toplumundaki tarihsel yeri var olma ve ülkeyi genişletme de temel etken olan din Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan sonra da önemi toplum üzerinde devam etmiştir. Yapılan inkılâp hareketlerine halkın gösterdiği tepkiler her ne kadar yeni rejim tarafından kontrol altına alınmışsa da bunların oturması süreci sancılı geçmiştir.

Basın, bir milletin geçirdiği devrelerde söz sahibi etkin güçtür. Aynı zamanda millet iradesinin yansımasıdır. O dönemin Türkiye'sinde nasıl bir panorama yaşandığı yine basının gözüyle incelenmiştir.

Çalışmamız, bütün bu oluşumları ve 1950–1960 yılları arasında, Türk basınının dine bakış açısını olumlu ya da olumsuz tüm yaklaşımların ülke gündemine olan etkilerini incelemeyi amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Laiklik, Gazete, Basın ve Din, Din ve Laiklik, Demokrat Parti

Sakarya University Insitute of Social Sciences **Abstract of Master'sThesis**

Title Of the Thesis: Religion in Turkish press during the period of Democratic Party

Author: Gülçin ABAY **Supervisor:** Assoc. Prof. Dr. Ahmet Faruk KILIÇ

Date: 12.02.2010 **Nu.of pages:** VI (pre text)+157(main body)+ 59 (appendices)

Department: Philosophy and Religion Science **Subfield:** Sociology of Religious

The place of religion in history was having existance in society and also religion was the main factor to extend tne borders of the country. As well, after the foundation of Turkish Republic , the importance of religion continued to influence the society . Although the public reactions against the new revolutins had been taken under control by the new regime, the process in which these revolutions became firmly establihed was painful.

Press is one of the main power in the period of time of a country. And also a kind of a reflection of nation decree. While doing this searching, considering the period of that Turkey's conditions, it was analyzed in the eye of the those days' press.

The objective of this study is to find out the effect and result of the Turkish press's point of view about secularism between 1950–1960.

Keywords: Religion, Secularism, Newspaper, Press and Religion, Religion and Seculariszm, Democrat Party

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nun hanedan anlayışından sonra yeni kurulan cumhuriyet yönetiminin ilk yıllarında uygulanan baskı politikalarının, demokrasi ile bağdaşmamasına rağmen yeni devlet'in devamlılığını sağlayabilmesi için bu uygulamaların doğru görülmesi dikkate değerdir. Ancak tek parti döneminin bulanık havasında önce Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası daha sonra da Serbest Cumhuriyet Fırkası kurularak çok partili bir yaşam mücadelesi verilmiştir. Buna rağmen ortamın elverişli olmadığı gerekçesiyle bu istekler hep ertelenmiştir. Ertelenen demokrasi ilkeleri toplumda birikerek büyüyen bir muhalefetin doğmasına neden olmuştur. Bu muhalefeti siyasi arenaya taşıyan Demokrat Parti olmuştur. Çok partili hayatın başlamasıyla beraber önceden her türlü fedakârlıktan kaçınılmayarak yerleşilmesi sağlanılan inkılâplar özellikle de din ve vicdan hürriyetleri bakımından tekrar yorumlanmaya başlanmıştır. DP'nin muhalefeti döneminde iktidar partisi olan CHP geçmişiyle ters düşer şekilde manevi değerlere yönelme sürecine girmiştir. Bunda kendi içerisindeki milletvekillerinin ve karşısına çıkan örgütlü bir muhalefetin etkisi de vardır. İktidarı kaybetmeme adına toplumun uzaklaştığı manevi eksikliği gidermek gerekmekteydi. Yoksa yeni iktidarın toplum tarafından DP olarak belirleneceği gerçeği ortadaydı. Muhalefet döneminde DP din ve laiklik alanında CHP'nden farklı bir yol takip etmemiştir. Nitekim bu benzerlik parti programlarındaki laiklik vurgusu ile rahatça belli edilmiştir. Ancak yinede toplumun manevi açlığını giderme yolunda vicdan hürriyetlerinin sağlanılacağını ifade etmekten de kaçınmıyorlardı. 14 Mayıs 1950 tarihinde iktidarı eline alan DP ilk iş olarak da bu açlığın en büyük nedenlerinden biri olan istenilen dilde ezan yani Arapça okunulmasına izin vermiştir. Bu süreç aynı yıl ki dini yayınlar ve daha sonra din eğitimi gibi imkânların sağlanılması gibi adımlarla devam etmiştir. DP iktidarının ilk devresinde hemen hemen toplumun yıllarca hasretle beklediği tüm eksiklikler giderilmiştir. Tabii bu yapılırken İslamcı bakış açısıyla değil de insan hak ve hürriyetlerinden olan din ve vicdan hürriyetleri adı altında yapılmaya dikkat edilmekteydi. Bu çalışmanın amacını içinde barındıran DP'yi farklı kılan da toplumun gereksinimlerine yönelik sağladığı dini özgürlükler olmuştur. "Basın " denilen çok yönlü; bazen acımasız bazen olabildiğine yardımcı ama her aşamada irdeleyici ve analiz edici sistemin dönemi nasıl bir gözle değerlendirdiği ayrıca konuyu ilgi çekici kılmaktadır.

Araştırmada, Demokrat Parti Döneminde dinin geçirdiği aşamaları, bunların Türk basınındaki yansımalarının ele alınması, tek parti döneminden beri bastırılan halkın dini duygularının ortaya çıkışını, Demokrat Parti'nin halkın dini duyarlığına cevap verdiğini basının ve halkın din karşısındaki tutumu yansıtmaya çalışılmıştır.

Demokrat Parti döneminde uygulanan dini politika haberlerinin farklı gazetelerdeki yorumları ve gazetelerin aralarındaki tartışmalar incelenmiştir.

Demokrat Parti Türkiye'de dini kırılma noktalarından en önemlilerinden biridir. Tek parti döneminde sıkı denetim altında tutulan din bu dönemde uygulanan dini politikalarla birlikte özgürlüğüne kavuşmuş sayılabilir. Bu dini özgürlüğün farklı görüşü temsil eden gazeteler tarafından halka yansıtılış biçimi ve halkın bu haberlerden etkilenerek dini özgürlükçü adımlar atması konumuzun önemini yansıtmaktadır.

Araştırmadaki ana hipotez: Halkın dini duyarlılığı Demokrat Parti politikalarına yansımıştır.

Alt Hipotezler: Demokrat Parti döneminde (1950–1960) basın dine-İslam'a daha olumlu yaklaşmıştır. Tek parti döneminde bastırılmış olan halkın dini duyarlılığı Demokrat Parti döneminde artmıştır. Basın (Gazeteler) İslam dini ile ilgili haberleri taraflı vermektedirler.

Araştırmam teori ve uygulamadan oluşan iki ana bölüm içerir. Teori kısmında dokümantasyon tekniği, uygulamalı kısımda ise tarama modeli esas alınmıştır. Tarama modeli (Survey) bir durumu var olduğu sekliyle betimlemeyi amaçlar. Araştırmada belgesel taramanın bir çeşidi olan içerik çözümleme yöntemine başvurulmuştur. İçerik çözümleme yöntemi toplumbilimi araştırmalarında kullanılan bir yöntemdir. Bir takım çıkarımlar ve bağlantılar oluşturarak insanlar arası iletişim ve sosyal davranışların diğer yönlerini araştırmak için kullanılan uygun bir sosyal araştırma yöntemidir. Bir metinin tasvir ve açıklamasını yapmaktan öte incelenen metnin içeriğinden sosyal gerçeğin boyutlarını elde etmek amacı taşır (Karasar 1986).

Uygulama kısmında 1950-1960 yılları arasındaki CHP'nin yayın organı olarak Ulus, Demokrat Parti yayın organ olarak Zafer ve objektif olarak değerlendirdiğimiz Vatan gazetesinde dini tartışmalarla ile ilgili çıkan haber ve yorum, o dönemi yansıtan kitap ve makaleleri de inceleyerek bu önemli devrenin basından halka nasıl yansıtıldığını belgeler eşliğinde sunduk. Dönemin gazetelerini bulabildiğimiz tüm yayınlarını konumuza uygun ve objektif bir bakış açısıyla değerlendirmeye çalışıldı.

Konumuz Demokrat Parti'nin iktidar dönemi kapsamaktadır. Ayrıca farklı bakış açılarını yansıtabileceğimiz 3 gazete ile de konumuzu sınırlandırdık.

Çalışma 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde tek partili ve çok partili dönemdeki din ve laiklik algısını, parti programlarına bu algının yansıması, Demokrat Parti kuruluşu ve bundan sonra CHP'nin din politikaları incelenmeye ç alışılmıştır.

İkinci bölümde basının ve toplumsal işlevinin ne olduğu, Demokrat Parti kuruluş aşamasında basının tutumu ve çalışmamızda kullandığımız üç gazetenin tarihsel gelişimi verilmiştir.

Çalışmanın amacını teşkil eden üçüncü bölümde ise Demokrat Parti'nin iktidar olmasıyla birlikte din eğitimi ve laiklik tartışmalarının basına yansımaları üzerinde durulmuştur.

Çalışma sürecinde Atatürk Kitaplığı ve İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) Kütüphanelerinden yararlanılmıştır. Özellikle tüm gazete taramaları Atatürk Kitaplığı Süreli Yayınlar bölümünde gerçekleşmiştir.

1.BÖLÜM: TÜRKİYE'DE SİYASİ PARTİLER BAĞLAMINDA DİN VE LAİKLİK ANLAYIŞI (1923-1960)

1.1. Tek Partili Dönemde Din ve Laiklik (1923-1946)

Osmanlı Devleti kısmen dine dayalı bir yönetim anlayışına sahipti. Din ve siyaset arasında belirli bir ayrım yoktu. İslam'ı koruma düşüncesi devletin en önemli fonksiyonu ve var olma sebebiydi. Laiklik Osmanlı için anlamsız bir kavramdı (Sitembölükbaşı, 1995:11).

Cumhuriyet kurulmasından sonra İslam yeniden tanımlanmaya çalışılmıştır. Din Allah ile insan arasında vicdani mesele olarak kalmalı devlet işlerinde bulunmamalıydı. Uygulanan politikalarla İslam'ın toplum üzerindeki etkisi azaltılmaya çalışılıyordu. Cumhuriyet'in kurucu kadroları dini devletin denetimi altına vermeyi seçmek zorundaydılar. Çünkü o dönemde 2 seçenek vardı. Ya devlet dini kontrol edecek ya da din devlet kontrol edecekti. Bu dönemi incelerken dikkatle üzerinde durulması gereken husus budur.

Hilafet kurumu Müslüman toplumların tümünde olduğu gibi Osmanlı'da en güçlü otorite kaynaklarından biriydi. Yeni kurulan cumhuriyette böyle bir otoritenin varlığı kabul edilemezdi. Halkın seçtiği yönetim sistemine göre yönetim tarzı benimsenmişti. BMM kimilerine göre bu konuda hızlı davranmış 3 Mart 1924 günü Urfa mebusu Şeyh Saffet Efendi ile 53 arkadaşı, hilafetin ilgası ve hanedan-ı Osmanlı'nın Türkiye haricine çıkarılmasına diar kanun teklifi vermişlerdir. Verilen teklifin başında "makam-ı hilafetin vücudu Türkiye'yi dahili siyasetinde iki başlı olmaktan kurtaramadı" deniyordu. Yapılan görüşmeler sonucunda 3 Mart 1924 tarihinde Hilafet kaldırılmıştır. Bununla beraber Müslümanların temsili siyasetinden vazgeçilip millet anlayışı getiriliyordu. (Kılıç,2005:104)

Bu gelişmelerle birlikte 2 Mart 1924 tarihinde Halk Fırkası toplanarak 3 önemli kanun teklifi hazırlanmıştı. Toplantıda Şer'iye ve Evkaf Vekâleti'nin lağvı ve Diyanet Reisliğinin teşkili hakkındaki kanun müzakereleri kabul olunduktan sonra Tevhid-i Tedrisat hakkındaki kanunun müzakeresine geçilmiştir. Aynı gün Türk Milli eğitiminde yeni bir dönemin başlangıcı olan kanun teklifi Saruhan mebusu Vasıf (Çınar) ve 57 arkadaşının imzasıyla meclis başkanlığına sunulmuştur. Kanun teklifinin gerekçesi ise şöyleydi:

> “Bir devletin genel eğitim ve kültür politikasında, milletin duygu ve düşünce bakımından birliğini sağlamak için öğretim birliği en doğru, en bilimsel, en çağdaş ve her yaraları ve güzellikleri görülmüş bir ilkedir. 1839 Gülhane Hattı Hümayunu’ndan sonra açılan Tanzimat Döneminde, yıkılmış Osmanlı saltanatı(da) öğretim birliğine başlamak istemişse de bunu başaramamış ve aksine bu konuda bir ikilik bile meydana gelmiştir. Bu ikilik eğitim ve öğretim birliği açısından bir çok zararlı sonuçlar doğurdu. Bir millet bireyleri ancak bir eğitim görebilir. İki türlü eğitim bir ülkede iki türlü insan yetiştirir. Bu ise, duygu ve düşünce birliği ile dayanışma amaçlarını tamamen yok eder.”

Ertesi gün 3 Mart 1924’te meclis Reis Fethi Bey başkanlığında toplanmış 36 ve birbiriyle bağlantılı üç yasa meclis gündemine alınmıştır. 429 sayılı Şer’iye ve evkaf yasası, 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat yasası ve 431 sayılı hilafetin kaldırılmasına ilişkin yasa T.B.M.M, Şer’iye ve Evkaf Vekâletini kaldıran yasayı kabul ettikten sonra Tevhid-i Tedrisat yasası görüşülmeye başlandı. Ancak T.B.M.M’ deki görüşmelerde yasa hemen hemen hiç tartışılmadan hiçbir madde üzerinde söz alan milletvekili olmadığından müzakere yapılmadan genel kurulca aynen kabul edilmiştir Kanunu eğitimle ilgili maddeleri şunlardır: (Ayhan,1999a)

> “1) Türkiye dahilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekaletine merbuttur.
>
> 2) Şer’iye ve Evkaf Vekâleti ve yahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif Vekâletine devir ve raptedilmiştir.
>
> 3) Şer’iye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mekatip ve medarise tahsis olunan mebaliğ maarif bütçesine nakledilecektir.
>
> 4) Maarif Vekâleti yüksek diniyat mütehassısları yetiştirmek üzere daülfününda bir ilahiyat fakültesi ve imamet ve hitabet gibi hidematı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşat edecektir.
>
> 5) Bu kanunun neşri tarihinden itibaren terbiye ve tedrisatı umumiye ile meşgul olup şimdiye kadar müdafaai Milliyeye merbut olan askeri rüşti ve idadilerle Sıhhıye Vekaletine merbut olan darüleytamlar, bütçeleri ve heyeti talimiyeleri ile beraber Maarif Vekaletine raptolunmuştur.Mezkur rüşti ve idadilerde bulunan heyeti talimiyelerin ciheti irtibatları atiyen ait olacağı vekaletler arasında tahvil ve tanzim edilerek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimlar orduya nisbetlarini muhafaza edecektir ” (Kılıç,2005:106)

Kabul edilen 430 nolu yasa ile öğretim birleştirilmiş olduğu gibi bütün okulların programları ve terbiye sisteminin düzeni de Maarif Vekâletine bırakılmıştı. 429 sayılı yasa ile Şer’iye ve Evkaf Vekâleti lağvediliyor, denetimindeki okullar maarife devrediliyordu. Yasanın meclisten çıkmasından sonra yasanın uygulaması ile olarak Maarif Vekili Vasıf Bey görevlendirildi. Maarif Vekili konu ile ilgili olarak verdiği demeçte şöyle diyordu: “Türkiye’de bundan sonra bir tek terbiye, bir tek mektep, bir tek tedris olacaktır.” Zaten kanunun çıkarılma sebebi de memleket içinde kontrol altına alınamayan hususi mektep ve medreseleri Maarif Vekâleti’nin kontrolü altına almaktır (Ayhan,1999a:29).

Eğitim alanında yapılan bu köklü değişiklikle Cumhuriyetin ilk yıllarında acil ve derin ihtiyaç duyulan din eğitimi de ihmal edilmiyor yeni politika içinde din dersinin yeri de belirleniyordu. Buna göre okullardaki din dersleri devam ediyor, yüksek din uzmanları yetiştirmek üzere bir ilahiyat fakültesi, halkın din ile ilgili hizmetlerini görecek elemanları yetiştirmek üzere İmam-Hatip Mektepleri açılıyordu (Bilgin,1980:54).

Bu yasa ile ayrıca ilk anda askeri ortaokullar ve liseler bile Maarif Vekâletine bağlanmış ancak bir yıl sonra Harp Okulu gibi, öteki askeri okullar da Milli Savunma Bakanlığı'na bırakılmıştır. Cumhuriyet yöneticileri Tevhid-i Tedrisat Kanununu sadece mektep-medrese ikiliğini ortadan kaldırmak için kullanmamışlar aynı zamanda yabancı okulları ve cemaat okullarını da bu yasa ile denetim altına almışlardır.

3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 430 sayılı kanun, eğitimin temel kanunu olarak kabul edilmiş daha sonra çıkarılan bütün kanunlara esas teşkil etmiştir. Tevhid-i Tedrisat kanunun getirdiği hükümler incelendiği takdirde bu kanunu yeni Türkiye'nin gerçeklerine ve gereklerine uygun bir kanun olduğunu red ve inkâr etmek mümkün değildir. Kanun Türkiye'de din adamı ve din bilgini yetiştirme görevini öteki bütün bilim, fen ve teknik alanlarda ihtiyaç duyulan elemanları yetiştirmek görevi ile birlikte eğitim ve öğretim işleri ile görevli ve bir bakanlığa, Milli Eğitim Bakanlığı'na tevdi etmektedir. Böylece Tanzimat ricalinin bilerek ya da bilmeyerek yahut çekinerek meydana getirdikleri bir hatayı düzeltmekte ve Türk toplumunun o tarihe göre 60-70 yıldan beri düştüğü olumsuz ortamdan kurtuluşu sağlamakta idi. Memleketteki dini hayatı düzenleyecek, halka dini açıdan rehberlik edecek elemanların orta dereceli İmam-Hatip Mekteplerinden yetişebilmeleri, yeni Türkiye'nin modernleştirilmesinde halkın beraberliğini sağlama, getirilen yenilikleri halka benimsetme bakımından çok faydalı sonuçlar sağlayacak nitelikte idi (Parmaksızoğlu,1966:26).

Ancak kanunun uygulanması ve daha sonraki gelişmeler özellikle din eğitimi açısından büyük boşluklara yol açmıştır (Ayhan,1999b:248).

Cumhuriyetin ilanı 29 Ekim 1923'den 1945'den çok partili döneme kadar olan süreye tek parti dönemi denmektedir. Aslında cumhuriyetin kurulmasından sonra 2 kez çok partili hayat geçiş denenmiş ancak başarılı olunamamıştı. Bunlardan ilki 17 Kasım 1924'de kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasıdır. Genel Başkanı Atatürk'ün çok eski arkadaşı olan Kazım Karabekir'di. Genel Başkan Yardımcıları Adnan Adıvar ve H. Rauf Bey'di.

Fırkanın meclis grubu 29 kişiydi (Kılıç,2005:121). Parti programına bakıldığında birçok madde Halk Fırkasını eleştirir gibi gözükmektedir (Kılıç,2005:124). Parti programının 6. Maddesinde "fırka ittikad-ı diniye ve efkâra hürmetkârdır" hükmü yer almasına rağmen partide hiçbir şekilde dini gruplaşma olmamıştır (Sitembölükbaşı, 1995:12). TCF'nin kurulması Halk Fırkası'nda endişe ile karşılanmıştı. Kurucularının Türkiye'de başarılı adımlar atmış kişiler olması, söylemlerinde dini öğelere yer vermesi, demokrat içerik taşıması ve halkın bu partiye doğru yönelmesi Halk Fırkasını rahatsız etmişti (Kılıç,2005:126). TCF'nin kuruluşundan sonra Halk Partisi bir tavır olarak isminin başına Cumhuriyet kelimesini eklemiştir (Kılıç,2005:127). Cumhuriyet'in laiklik politikasına karşı dini savunduklarını iddia edenlerin başlattığı 1925 Şeyh Said İsyanı ve İzmir Suikasti CHF tarafından bahane edilerek TCF'yi kapatmışlardır. Mustafa Kemal TCF'yi hiçbir zaman desteklememiştir. Hilafeti savunduklarını ve bunun için çalıştıklarını söylemiştir. TCF için Nutuk'ta şöyle demekteydi:

> "Efendiler yaptığımız inkilabın vusat ve azameti karşısında eski hurafat ve müessatın birer birer sukutunu gören müteassıp ve irticakar anasır "efkâr ve itikadı diniyeye hürmetkâr" olduğunu ilan eden bir fırkaya ve bahusus bu fırkanın içinde isimleri şöhret bulmuş zevata dört el ile sarılmaz mı? Yeni fırka yapan zevat bu hakikatı müdrik değil midirler? O halde ellerine aldıkları din bayrağı ile millet ve memleketi nereye götürmek istiyorlardı? Böyle bir suale verilmesi lazım gelen cevap da hüsnü niyet, gaflet kayıtsızlık gibi sözler, memleketi terakkiye isal edeceğim diye ortaya atılan bir fırka rüesası için mazaret teşkil edemez " (Atatürk, 1990: 213)

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Cumhuriyet tarihi açısından oldukça önemlidir. Cumhuriyetle başlayan CHF'nin politikası gereği bastırılmaya çalışılan dini duygular TCF'nin kurulmasıyla tekrar ortaya çıkmıştır. Bu durum CHF'nin din politikalarının uygulanabilirliği açısından sorun teşkil etmiş ve bu konu üzerinde dinin öneminin azalması için daha ağır bir politika izlemek gereği duymuşlardır.

Çok partili hayata geçişin ikincisi 1930'da olmuştur. Mustafa Kemal'in yakın arkadaşı olan Fethi Okyar'dan kurmasını istemiştir. Yeni bir parti kurulmasının istemesinin iki nedeni vardı. Birincisi 1929 yılında ortaya çıkan ekonomik sıkıntı ile halkın hoşnutsuzluğunun artması üzerine bu rahatsızlığı gidermekti. İkinci nedeni ise cumhuriyetin gereklerinden biri gördüğü çok partili hayatın gerçekleşmesi ve yerleşmesiydi.

Fethi(Okyar) Bey, 12 Ağustos 1930'da "Serbest Cumhuriyet Fırkası" adlı partisini kurunca, Mustafa Kemal "Laik Cumhuriyet" ilkelerine bağlı kaldıkça partinin hiçbir siyasal etkinliğinin engellenmeyeceğine dair güvence verdi (Kongar, 1998:154).

Yeni parti programında açıkça “cumhuriyet ve laiklik” ilkelerine bağlılığını bildiriyordu. Hatta bu ilkelerin daha yaygınlaşması ve yerleşmesi için çalışacaklarını belirtmekteydiler. Ekonomik alanda da yeni bir açılım getirerek CHP’nin devletçi ekonomisine karşı liberal ekonomiyi destekleyeceklerini bildiriyorlardı (Kılıç,2005:160).

Serbest Cumhuriyet Fırkası, Cumhuriyet Halk Fırkası’nın karşısında tam bir muhalefet partisi gibi yerini aldı. SCF geniş halk kitleleri tarafından desteklenmeye başlanmış ve ülke genelinde CHP’ye tepkiler belirgin bir şekilde artarak hız kazanmıştır. Bu tepkiler siyasi alanda rahatsızlık yaratmıştır. Bu tür gelişmeler üzerine 17 Kasım 1930’da Fethi Okyar Dâhiliye Vekâletine gönderdiği yazıda Mustafa Kemal’in partiden desteğini çekmesi ve partinin iktidara aday olabilmek için Mustafa Kemal ile çatışma durumunda kalınmasının parti yöneticilerini tedirgin ettiğini belirtip partinin kendi kendini feshettiğini bildirmiştir (Akşin ve diğer, 1997:107-108).

29 Eylül 1930’da Adana’da kurulan “Ahali Cumhuriyet Fırkası” ise hiçbir varlık göstermemiştir. Birkaç ay sonra kapatılmıştır (Akşin ve diğer, 1997:110). Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın da başarısızlıkla sonuçlanması üzerine, Türkiye’de 1945’e kadar başka siyasal parti kalmamıştır. Mustafa Kemal çok partili demokrasiyi istemesine rağmen Cumhuriyet Halk Partisi’nin içindeki karşıtlıklar ve hırçınlıklardan dolayı çok partili sisteme geçilememişti.

1.2. Çok Partili Dönemde Din ve Laiklik (1946–1960)

Cumhuriyet’in kurulmasından hemen sonra çok partili yaşama geçebilmek için adımlar atılmıştır. 1924 anayasası partiler ve siyasi düşünceyle ilgili maddeleri çok partili yaşama uygun hale getirilmiştir. Bu adımlar sonucunda Türkiye’nin ilk muhalefet partisi Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkası Kazım Karabekir başkanlığında 17 Kasım 1924 tarihinde kurulmuştur. Cumhuriyet tarihinde çok partili yaşam için kurulan ikinci parti 12 Ağustos 1930’da Fethi Okyar kurduğu Serbest Laik Cumhuriyet Fırkası’dır. Serbest Laik Cumhuriyet Fırkası ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası meclis içinde doğan meclis içinde ve dışında sınırlı faaliyetlerde bulunan bir muhalefet partisi olarak kalmışlardır (Türkiye Cumhuriyet Tarihi, 2002:2).

Sosyolojik anlamda toplumların biçimsel değişimleri ile zihinsel (düşünsel) değişimleri aynı süreçte olmaz. Toplumların siyasal sistemlerindeki değişiklikler birden bire gerçekleşmez. Değişim bir süreç gerektirir. Bu süreci iç ve dış koşullar belirler ve halk kitleleri yönetir. Tek bir koşul, tek başına değişmeyi ve gelişmeyi belirlemez. Genellikle bu koşullardan biri daha ağır basar ve belirleyici olur. Çok partili döneme iç ve dış faktörlerin etkisi altında geçilmiştir. İç faktörler sosyolojik, ekonomik ve politik olarak üç ana başlıkta toplanabilir. Çok partili dönemin başlamasında dış faktörlerin de etkisi yoğun şekilde hissedilmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonunda Türkiye üzerindeki Sovyet tehdidi ve Türkiye'nin bu tehdit sonucu savaşı kazanan demokrasi yanlısı Batı'ya yönelmesini önemli dış faktörlerden birini oluşturmuştur.

Türkiye'de çok partili yaşama geçilmesindeki belirleyici faktör hakkında farklı görüşler vardır. Kongar' a göre çok partili hayata geçişin ana nedeni Kemalist ideolojinin bir gereğiyi ve demokratikleşme zorunluluğunun bir sonucuydu (Kongar,1999a:45). Çavdar'a göre çok partili yaşama geçilmesi kararında hem iç faktörler hem de dış faktörler etkili olmuştur. Fakat asıl belirleyici unsur, dış dinamiklerin zorlamasıdır. Dış dinamiklerin kaçınılmaz kıldığı çok parti ivmesi, iç dinamiklerin de etkisiyle şekillenmiştir. Türkiye, Birleşmiş Milletler Anayasası'na imza attıktan sonra, demokratikleşme yolunda önemli adımlar atmak zorunda kalmıştır (Çavdar,2004). Cem Eroğul'na göre ise çok partili döneme geçilmesinde ve Demokrat Parti'nin kurulmasındaki en önemli iç neden, CHP'ye duyulan muhalefetin çok yaygın ve köklü hale gelmesidir. Ona göre egemen sınıfların artan iktidar arzusu ve halkın yaygın bıkkınlığı çok partili dönemi beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi muhalefet bir partinin kurulmasını desteklemiştir. Bunun iki ana nedeni Halk Partisi muhalif partinin kurulmasıyla totaliter bir parti olduğu tenkidini karşılamış olacaktı. İkincisi, Halk Partililer partiyi içeriden zayıflatan bazı gayri memnun unsurlardan kurtulacaklardı (Eroğul, 1997:21).

Çok partili döneme geçilmesindeki en önemli dış faktörlerden biri 1945 San Francisco Konferansı'dır. Tek partili diktatör yönetimlerin itibarının kaybedildiğinin vurgulandığı San Francisco Konferansı tek parti CHP ve tek lider Millî Şef tarafından yönetilen Türkiye için de oldukça önemli olmuştur. Türkiye de San Francisco Konferansı'nda toplanan demokratik topluluğa katılırken tek partili otoriter ve totaliter rejimi bırakıp çok partili hayata geçmeye karar vermiştir. Batının desteğini almak için çok partili bir sistemin gerekli olduğu düşünen İnönü bu konuda çalışmalara başlamıştır.

Cumhurbaşkanı İnönü, San Francisco Konferansı'ndan hemen sonra yaptığı 19 Mayıs 1945 Gençlik ve Spor Bayramı töreninde yaptığı konuşmada çok partili dönemin başlayacağı sinyalini vermişti. İnönü'nün bu konuşmasında; Memleketimizin siyasi idaresi; Cumhuriyetle kurulan halk idaresinin her istikamette ilerlemeleri ve şartlarıyla, gelişmeye devam edecektir. Harp zamanlarının ihtiyatlı tedbirlerle lüzum gösteren darlıkları kalktıkça, memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir. En büyük demokrasi müessesemiz olan Büyük Millet Meclisi, ilk günden itibaren idareyi ele almış memleketi demokrasi yolunda mütemadiyen ilerletmiştir. Büyük Millet Meclisin şimdiye kadar parlak bir surette ispat ettiği hakikat; halk idaresinin memleketi serbest düşüncelere ve hürriyet hayatına alıştırıp eriştirmesi ve geçmişte olan otoriter idarelerden daha kuvvetli olarak vatanda anarşiyi ve sözü ayağa düşürmeyi kaldırması olmuştur. Büyük Meclis, az zaman içinde büyük inkılâplar geçirmiş bir memleketin sarsıntılara uğramadan daha ziyade ilerlemesini temin edecektir B.M.M.'nin kudreti elinde olan millet idaresi, demokrasi yolunda gelişmesine devam edecektir (Albayrak,2004:30).

İsmet İnönü, 1 Kasım 1945'te TBMM'nde yaptığı açılış konuşmasında: "dışarıda ve içerde, bütün güç şartların yaman etkilerine karşı, Türk milletinin kaderini selamet yolunda yürütmek için" BMM sarf ettiği gayretlerden dolayı şükranlarını sunarken II. Dünya Savaşı döneminde izlenilen politikaları ve alınan kararları uzun bir söylevle açıkladıktan sonra demokrasi değinerek, demokrasinin gerekliliği için şunları söylüyordu:

> "Türkiye'de demokrasi usullerinin geçmişe ait hesapları yaparken, büyük devrimlerin 1923'ten 1939'a kadar meydana geldiği ve altı seneden beri de bir Cihan Harbi içinde bulunduğumuz unutulmamalı. Demokratik karakter bütün Cumhuriyet devrinde prensip olarak muhafaza olunmuştur. Diktatörlük hiçbir zaman kabul olunmadıktan başka, zararlı ve Türk milletine yakışmaz olarak itham edilmiştir. Büyük Meclisin her deneti Yanında milletin vergileri ve harcadıkları üzerindeki, en ileri demokratik milletlerin hiçbirinden eksik kalmayacak kadar kesin ve kavrayışlıdır. Bizim tek eksiğimiz, Hükümet partisi karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması bir talihsizliktir. Fakat memleketlerin ihtiyaçları sevkiyle, hürriyet ve demokrasi havasının tabii islemesi sayesinde başka bir partinin kurulması mümkün olacaktır " (Albayrak, 2004:35).

Türkiye'de çok partili döneme geçilmesinde sosyolojik, ekonomik ve politik faktörler etkilidir. Halk kitleleri çok partili hayata geçişte önemli rol oynar. II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de uygulanan iktisat politikaları halk üzerinde büyük bir hoşnutsuzluk yaratmıştı. Bunun yanı sıra oluşan siyasi koşullar halkta memnuniyetsizlik oluşturmuştu.

Ekonomik anlamda uygulanan devletçilik uygulaması halkın hiç bir kesmini tatmin etmemiş giderek büyüyen halk hoşnutsuzluğu oluşmuştu. Cumhuriyet inkılâplarının getirdiği toplumsal değişim toplumda yeni bir sınıf oluşturmuştu. Oluşan bu sınıf dünya ekonomisine girmek için liberalizmi destekliyordu. Liberalizmin otoriter tek parti yönetiminde uygulanamayacağını yeni demokratik partilerin kurulması gerekliliğine inanıyorlardı. Varlık vergisine karşı duyulan tepkiler varlık vergisinde dolayı zarar gördüğüne inanlar, CHP'ye karşı kurulacak partiyi desteklemişlerdi. Toprak mahsulleri vergisine duyulan tepkiler, özellikle küçük üreticiyi olumsuz etkileyen bu vergi yeni bir muhalefetin oluşmasına ve desteklenmesine neden olmuştur.

Bağımsız grubun Meclis'te yetersiz kalışı ve İnönü'nün isteği ile 29 Mayıs 1939'da 5. CHP büyük kurultayında Meclis'te Müstakil Grup adıyla bir muhalefet kurulabilmesi için parti tüzüğünde değişiklik yapılmıştı. Meclis içinde kurulan bu Müstakil Grup'un CHP'ye muhalefet etmemesi muhalefet edecek bir partinin kurulmasını kaçınılmaz kılıyordu.

Tek parti yönetiminin de toplumda oluşturulan sınıf farkları halkta büyük bir hoşnutsuzluk oluşturmuştu. Fakir olan halk yanında tek parti yönetiminin tayin ettiği zengin CHP'li memur halk arasında tepkilere neden olmuştu. Yolsuzluklar halk arasında çeşitli huzursuzluklara neden olmuş, halkın hükümet ve partiye olan güveni azalmıştı.

İsçiler, 1936 İsçi Yasası ile bazı haklar elde etseler de, halen sendika kurma, toplu pazarlık ve sözleşme yapma, greve gitme gibi haklara sahip değildiler. Bununla birlikte, Milli Korunma Yasası ile de zaten sınırlı olan güvencelerini yitirdiler ve tüm halk sınıflarında olan hoşnutsuzluk onlarda da baş göstermeye başlamıştı. (Albayrak,2004:30)

1945 yılında artık toplumda oluşan yeni ve eski tüm sınıflar CHP 'ye karşı yeni kurulacak partiyi desteklemek için çok partili dönemi arzulamaktaydı. Kemalist reformlardan ve lâiklik uygulamalarından tedirgin olan gelenekçi ve dinci çevreler "Allahsız Parti" olarak nitelendirdikleri CHP'nin karşısındaki bir muhalefeti sonuna kadar destekleyerek çok partili dönem ihtiyacında ısrar etmişlerdi. Oluşturulan ortamda halk demokrasi ile özel sorunları dâhil olmak üzere bütün sorunlarının çözüleceğine inanıyor çok partili döneme geçilmesine tam destek veriyorlardı. 15 Haziran 1945'te 4919 sayılı yasa ile Türkiye'de parti kurmayı hükümetin iznine bağlayan Dernekler Yasası'nda değişiklik yapılmış ve yeniden serbestlik sistemine dönülmüştü.

Cumhurbaşkanı İnönü iç ve dış faktörlerin etkisiyle Türkiye'de çok partili döneme geçilmesini istemiş ve bu kararda emek harcamıştır. Bu kararın destekçisi olduğunu 12 Temmuz Beyannamesi ile göstererek çok partili dönemin devam etmesini sağlamıştır (Albayrak,2004:32).

Muhalefetin ilk oluşumu 1944'de bütçe görüşmeleri sırasında kendini göstermeye başlamıştı. 1944 yılı bütçesinin görüşüldüğü sırada Bayar, hükümetin birçok politikasını eleştirmiş ve bazı bakanlarla kürsüden tartışmaya girmiştir. Parti içinde ilk defa muhalif bir sesin ortaya çıkması yeni olaşacak muhalefetin sinyallerini vermişti. CHP'nin 1944 yılı bütçesinin kabulü için yapılan oylamada, yedi ret oyu çıkmıştı, ret oyu veren bu yedi milletvekili, kurulacak olan Demokrat Parti içerisinde yerlerini alacaklardı (Eroğul, 1997:29).

25 Ocak 1945'de meclise sunulan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tasarısının 14 Mayıs'taki görüşmeleri sırasında ortaya çıkmıştı. Tam adı "Topraksız Köylüye Toprak Dağıtılmasına ve Çiftçi Ocaklarının Kurulmasına Dair Yasa Tasarısı" olan tasarının amacı; "topraksız olanlara ve toprağı yetmeyenlere yeterince toprak verilmesi" olarak belirtilmiştir. Yasa bu amaçla kapsamlı bir toprak reformu görünümündedir. Bu yasanın 17'inci maddesi büyük toprak ağalarının tepkisini çekmiştir. Bu nedenle tasarı hakkında birçok toprak ağası milletvekili söz alarak muhalif konuşmalar yapmışlardı. Aydın'da büyük toprak sahiplerinden biri olan Aydın milletvekili Adnan Menderes'te özellikle 17. madde ve genel olarak yasa tasarısına olan tepkisini şu sözlerle dile getiriyordu ; "…Toprak kanunu ihtiva edeceği hükümler itibarı ile ve tatbik edeceklerin zihniyet görüş ve kabiliyetlerine göre çok faydalı olabileceği gibi memleketi zirai ve iktisadi perişanlığa düşürecek bir kanun da olabilir. Bizim toprak kanunumuz ne başka memleketlerin kendi türlü ekonomik, sosyal ve politik realite ve temayüllerine göre şekillenmiş olan kanunların bir taklidi, ne de yabancı ideolojilerin bir makesi ve ne de tek taraflı görüşlerin mahsulü olamaz…" Menderes'in yaptığı uzun konuşmadan sonra yasaya karşı çıkan ve yasaya destek veren milletvekilleri ardından sert tartışmalar yaşanmıştı. Yapılan uzun tartışmalardan sonra 11 Haziran 1945'de Toprak Kanunu Yasa Tasarısı 4753 numaralı yasa olarak kabul edildi. Yasanın oylamasına katılan 351 milletvekili oybirliği ile yasayı kabul ederken içlerinde Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan, Fuat Köprülü, Emin Sazak, Cemal Tunca, Hikmet Bayur gibi önemli isimlerin de bulunduğu 104 milletvekili oylamaya katılmayarak yasaya ve hükümete olan tepkilerini ortaya koymuştur (Albayrak,2004:22).

Dörtlü Takrir

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun meclisten çıkması üzerine bankacı ve iktisatçı İzmir milletvekili Celal Bayar, hukukçu ve toprak ağası Aydın milletvekili Adnan Menderes, bürokrat İçel milletvekili Refik Koraltan ve tarih profesörü Kars milletvekili Fuat Köprülü, 7 Haziran 1945 tarihinde, 4'lü takrir adı ile geçen, üç sayfalık önergeyi CHP meclis grubuna vermişlerdir. Önergelerinde "Milli hâkimiyetin tek tecelli yeri olan Büyük Millet Meclisi'nde hakiki bir murakabenin sağlanmasını demokratik müesseselerin serbestçe doğup yaşamasına engel olan ve anayasanın halkçı ruhunu takyit eden bazı kanunlarda değişiklik yapılmasını ve parti tüzüğünde de yine bu maksatların icrasını" teklif ediyorlardı. Özellikle 3 konuya dikkat çekiyorlardı : "kanunlardaki ve parti tüzüğündeki antidemokratik hükümlerin tasfiyesi, meclisin hükümeti gerçekten denetlemesine imkân verilmesi ve seçimlerin serbestçe yapılması" (Eroğul, 1997:10).Takrir'in sonlarına doğru İnönü'nün 19 Mayıs 1945'teki konuşmasından alıntı yaparak 'siyaset ve fikir hayatımızda demokrasi prensiplerinin daha geniş bir ölçüde hüküm süreceği' ifadesi hatırlatılıp teklifin vakitsiz ve yersiz olmadığı belirtilmiştir (Yeşil,2001:192).

Parti grubu 12 Hazirandaki gizli toplantısında yedi saatlik bir görüşmeden sonra mevcut kanun ve kaidelerin değiştirilmesine yol açacağı ve bu çeşit tekliflerin görüşülme yerinin grup toplantısı olmayıp millet meclisi olması gerekçesiyle önergeyi imzalayanlar dışında oy birliği ile reddedilmiştir (Albayrak,2004:44).

Takrir'in reddedilmesinden sonra Adnan Menderes ve Fuat Köprülü Ahmet Emin Yalman'ın Vatan gazetesinde hükümeti eleştiren yazılar yazmaya başlamışlardı. Falih Rıfkı Atay ve diğer CHP milletvekilleri ise hükümetin sözcüsü durumdaki Ulus gazetesinden karşı yazılarla cevap vermeye başlamışlardı. Muhalif yazılar yüzünden Köprülü ve Menderes 21 Eylül 1945'de partiden ihraç edildiler. Arkadaşlarına destek çıkarak partiden ihraçlarını haksız bulan Refik Koraltan'da onların ardından partiden ihraç edildi. Celal Bayar ise 1 Aralık 1945'de partiden kendi isteği ile ayrılmıştı. Bu ayrılışlar 4'lü takriri verenleri bir muhalefet partisi kurmaya zorunlu olarak sevk etmişti (Albayrak,2004:53).

Partiden ayrılışların ardından en son istifa eden Bayar, basına verdiği demeçlerde yeni bir parti kuracaklarını açıklamış uzun süren çalışmalar sonucunda partinin tüzük ve programı hazırlanmıştı. Demokrat Parti'nin programı resmi kurumlara verilmeden önce Celal Bayar,

Çankaya' ya çıkarak cumhurbaşkanı İnönü'ye parti programı hakkında bilgi vermiştir. Bu görüşmede cumhurbaşkanı ile aralarında şu konuşma geçmiştir.

Terakkiperver Fırkasında olduğu gibi 'itikad-ı diniyeye riayetkârız' diye bir maddenin var mı?

Bayar "– Hayır Paşam. Laikliğin dinsizlik olmadığı var."

İnönü " – Ziyanı yok. Köy enstitüleriyle, ilkokul seferberliğiyle uğraşacak mısınız?

Bayar " Hayır"

İnönü – " Dış politikada ayrılık var mı?"

Bayar " – Yok !"

İnönü " – O halde, tamam …"(Albayrak,2004:62)

Bu konuşmadan ve yapılan hazırlıklardan sonra 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti resmen kurulmuştur.

Demokrat Parti'nin kuruluş amacı parti programında şöyle belirtilmişti;

"Madde-1 Siyasi hayatımızın, birbirine karşılıklı saygı gösteren partilerle idaresi lüzumuna inanan Demokrat Parti, Türkiye Cumhuriyeti'nde demokrasimizin geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesine ve umumi siyasetin demokratik bir görüş ve zihniyetiyle yürütülmesine hizmet maksadıyla kurulmuştur" denilmektedir (Albayrak,2004:65).

1.3. Türkiye'de Siyasi Parti Programlarında Din ve Laiklik

Cumhuriyet başlangıcından 1945 yılına kadar C.H.P.'nin iktidarı tek parti yönetimi ile gerçekleşmişti. 1924 Terakkiperver Halk Fırkası ve 1930 Serbest Cumhuriyet Fırkası denemeleri ile çok partili hayata geçiş gerçekleştirilememişti.

18 Temmuz 1945'den itibaren Milli Kalkınma Partisinin kuruluşundan Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 1950 yılına kadar Türkiye'de 24 siyasi parti kurulmuştur. Bu süreç içerisinde kurulan partilerin büyük bir kısmında din gelenek ve laiklik konularına mutlaka parti programlarında belirtilmiştir.

Dini alandaki özgürleşme hareketine karşın, 1945'ten sonra kurulan partiler. Anayasa

gereği, programlarında laikliğe yer vermişler ve özellikle laiklikten taviz verilmeyeceğini teorik olarak açıklama gereği duymuşlardır (Kaçmazoğlu,1988:29).

1.3.1. Demokrat Parti Programı'nda Din ve Laiklik

Demokrat Parti, 1946'da kurulmuş parti programı ve tüzüğü 15 Ekim 1951'de 3'üncü büyük kongresinde bir takım değişiklik ve eklemelerle kabul edilmiştir.

Demokrat Parti'nin kuruluş amacı parti programının 1.maddesinde "…Türkiye Cumhuriyetinde demokrasinin geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesine ve umumi siyasetin demokratik bir görüş ve zihniyetle yürütülmesine hizmet maksadile kurulmuştur." diye açıklanmıştır (Tunaya, 1995b:662). Demokrat Parti programının ilk dört maddesinde demokrasi ile ilgili maddelere yer verilmiştir. Demokrat Parti'nin programı demokratik sistemin halkın temeline yerleşmesi olmuştur. Bu amaç dışında parti programında din, eğitim, vicdan hürriyeti ve inkılâpçılık idealleri de yer almıştır.

Partinin din ve laiklik anlayışı parti programın 14. madde ile şekillenir.

> "Madde 14- Partimiz lâikliği devletin siyasette, dinle hiçbir ilgisi bulunmaması ve hiçbir din düşüncenin kanunların tanzim ve tatbikinde müessir olmaması manasında anlar ve laikliğin din aleyhtarlığı şeklindeki yanlış tefsirini reddeder; din hürriyetini diğer hürriyetler gibi insanlığın mukaddes haklarından tanır. Gerek dinî tedrisat meselesi ve gerekse din adamlarını yetiştirecek müesseseler kurulması hususunda mütehassıslar tarafından esaslı bir program hazırlanması zaruridir. Üniversite içinde yer alacak İlahiyat Fakültesi ve ilmi mahiyette mümasil müesseseler, Milli Eğitim Bakanlığının bu kabil müesseseleri gibi muhtar olmalıdır. Dinin siyaset aleti olarak kullanılmasına yurddaşlar arasında sevgi ve tesanüdü bozacak şekilde propaganda vasıtası yapılmasına, serbest tefekküre karşı taassup duygularını harekete getirmesine müsamaha olunmamalıdır " (Tunaya, 1995b:664).

Demokrat Parti'nin programındaki din ve laiklik ile ilgili maddelerine bakıldığında CHP'nin din ve laiklik anlayışı arasında hiçbir fark yok gibi gözükse de ilerleyen dönemlerde oluşan ayrımlar bu benzerliğin sadece parti programlarında kaldığını gösterecektir.

1.3.2. Cumhuriyet Halk Partisi Programı'nda Din ve Laiklik

CHP, Parti programına, "CHP, Kemal Atatürk'ün önderliği altında Milli Kurtuluş Savaşı'nı yürüten ve milli egemenliği sağlayan Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin bir siyasi parti haline gelmesinden doğmuştur… Bu programdaki ana prensipler, partinin daima sadık kaldığı – Kemalizm – yolunun ifadeleridir…" şeklinde başlamaktadır.

Programın 15. maddesinde yer alan laiklik tanımı şöyledir;

> "Partimiz, devlet idaresinde yer alan tüm kanunların, düzenlerin ve usullerin çağdaş medeniyete ve ilim temeline dayanarak dünyevi ihtiyaçlara göre yapılmasını ve uygulanmasını, dini düşüncelerin devlet ve dünya işlerinden, siyasetten ayrı tutulmasını milletin yükselmesi için başlıca gereklilik saymaktadır."

CHP, Programında din anlayışının vicdan işi olduğunu, hiçbir şekilde müdahale edilemeyeceğini, yasa dışı olmadıkça inananların ibadetlerine karışılamayacağını belirtmiştir (Turan, 1996:254).

1.3.3. Millet Partisi Programında Din ve Laiklik

20 Temmuz 1948' Hikmet Bayur liderliğinde kurulmuştur. Fahri lideri Fevzi Çakmak'tır. Osman Bölükbaşı, Osman Nuri Köni, Enis Akaygen partinin önde gelen isimleridir. Millet Partisi milliyetçi – İslam çizgisinde kendini oluşturmuş ve bu çizgide politikalar izlemiştir. Din ve laiklik konusuna önem vermiş ve bu önemi programın 8. ve 12. maddelerinde göstermiştir.

Partinin ana programının 7.maddesine göre parti "içtimai nizamın teşekkülünde itikatların, ahlakın, geleneklerin örf ve âdetin büyük hisselerini tanır. Bunlar sık sık değişmezler ve devletin nüfuzu dışında kalır." Ana programın 8. maddesine göre de "Parti din müesseselerine ve milli anneannelere hürmetkârdır." Partinin 12. maddesine göre parti laikliği esas itibariyle kabul etmekle beraber din işlerinin ayrı bir teşkilat elinden idaresini bu teşkilatın muhtar bir teşkilat olmasını istemementedir. Parti ayrıca ilk ve orta tedrisata din dersleri konulmasını da uygun görmektedir. Bu şekilde, Millet Partisi ana programı İkinci Meşrutiyetin İslamcı cereyanını temsil etmemekle beraber, siyasal platforma girdiği zamanki havaya oranla daha İslami ve muhafazakâr bir görüşün örneğini vermektedir (Tunaya, 1995a:179).

Partinin programı farklı grupların eğilimlerini yansıtmaktaydı. Bir yandan Cumhuriyetin temel ilkelerine bağlı diğer yandan CHP'nin "altı ok"unun anayasadan çıkarılmasını istemekteydi. Dine olan saygısını da parti programında vurgulamaktaydı.

Dine gösterilen ilgi ve saygı DP'nin ki ile benzer özellik taşımaktaydı. Din ve devlet işlerinin birbirinden tamamen ayrılması gerektiğini ve böylece tam anlamıyla laiklik ilkesinin uygulanmasını gerekliliğini savunuyorlardı.

Millet partisi programında;

“Parti, din İşlerinin devlet İşlerinden ayrı tutulmasını kabul eder. Herkesin vicdan ve itikat hürriyetini ve dilediği dilde ve dilediği şekilde ibadet etmek hakkını mukaddes tanır.

> Parti. Türkiye'de muhtelif din ve mezheplere mensup cemaatlerin dini maksatla teşkilât vücuda getirmelerini ve dini vakıfların bu teşkilâta devredilmesini tasvip ve müdafaa eder.
>
> Bu teşkilât kendi mensuplarının din işlerini tanzim ve idareye salâhiyeti olmalıdır.
>
> Parti, ilk ve orta tedrisata din dersleri ilâve edilmesini ve üniversitelerde İlahiyat Fakülteleri ihdasını muvafık görür. Fakat din derslerine iştirak, öğrenciler reşit oluncaya kadar, aile reisinin irade ve ihtiyarına tâbidir ” (Sitembölükbaşı,1995:38).

Millet Partisi'nin temel hedefleri; ahlak hâkimiyeti, aile ve din müesseselerinin yükseltilmesi, milletin dilediği lisanda ibadet etmesi, milli duyguların gelişmesi, İslam cemaatinin teşkili, din derslerinin geniş şekilde okullara kabulüdür.

Millet Partisi'nin laiklik karşıtı olarak kamuoyuna lanse edilmesine ve suçlanmasına karşın, partinin önderlerinden Hikmet Bayur ve Osman Bölükbaşı laiklik yanlısı olarak tanınmaktadırlar. Buna karşın, DP'ye güvenini yitiren bazı İslamcı yayınlar, Millet Partisi'ni alternatif olarak görmüşler ve partinin daha yoğun bir İslami rotada yürümesini telkin etmişlerdir.

Bu dönemde Millet Partisi laiklik karşıtı özellikleri nedeniyle kapatılmasına karşın, parti 1950 öncesine göre çok daha laik bir çizgi izlemekteydi. Millet Partisi, laikliğin uygulanması konusunda DP'den bir adım daha ileri gidiyor, klasik laiklik anlayışını savunuyor, laikliğin dinin devletten tam olarak ayrılması şeklindeki yorumunu benimsiyor ve sonuçta da dini kurumlara otonomi verilmesini teklif ediyordu (Kaçmazoğlu,1988:38).

1.3.4. Diğer Siyasi Parti Programlarında Din ve Laiklik

1945’de ilk kurulan Milli Kalkınma Partisi Dış politikada İslam birliği Şark Federasyonunu gerçekleştirmek istemiştir. 8 Şubat 1946 yılında kurulan “Sosyal Adalet Partisi”, amacının Dünya Müslümanları Birliği’nin desteklenmesi olduğunu vurgularken, 24 Nisan 1946’da kurulan “Çiftçi ve Köylü Partisi”, Türk’ün tarihi, adalet ve değeri ile ilgili bütün özellikleri tatbik etmek için İslami esaslara dayanılacağını belirtmiştir (Tunaya, 1995b:693).

29 Haziran 1946’da kurulan “Arıtma Partisi”, programında din hürriyeti ve dinin siyasete alet olmasına karşı çıkıyordu. 19 Temmuz 1946’da kurulan “ İslam Koruma Partisi”, İslam dininden olan veya sempati duyanların üyeliğini kabul edeceğini, İslam’ın yükselmesi ve kuvvet kazanması gerektiğini belirtmiştir (Tunaya, 1995b:708).

8 Temmuz 1947'de C.Rıfat Atilhan tarafından "Türk Muhafazakâr Partisi" İslami ilkeleri temel alarak kuruldu. 30 Eylül 1949'da "Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi", Dinsel derneklerin serbestliğini ve örgütlenmesini istediğini programında açıkça belirtmiştir.12 Eylül 1950'de "Çalışma Partisi" kurulmuştur (Tunaya, 1995b:738).

Kurulan tüm yeni partilerin hepsinin ortak hareket noktası, farklı algılamalarla da olsa devre dışı bırakılmaya çalışılan " İslam" hayatını belli bir ölçüde tatbik etmek olmuştur. İslâm Demokrat Partisi, 1947'de benzer bir parti kuran İslamcı gazeteci Cevat Rıfat Atilhan tarafından Ağustos 1951'de kurulmuştur. Cumhuriyet tarihinde İslam adını kullanan ilk parti olma özelliği taşımaktadır. Parti programında laiklik ilkesini dâhil etmemiş onun yerine İslami öğelere yer vermiştir. Bu nedenle diğer partilere göre daha İslamcı bir parti görüntüsü çizmektedir. Parti programından aşağıdaki maddeler yer almaktadır.

> "Madde 1-İslâm Demokrat Partisi, Türk milletinin bütün tarihi boyunca canla başla bağlı kaldığı bilumum kutsi, ahlâki, harsı ve İçtimai prensip ve akidelerin ve yine milletin ananesine, milliyetine ve mukadderatına olan bağlılığını her türlü görünür görünmez tecavüz ve müdahalelerden uzak tutmaya çalışacaktır.
>
> Madde 2-Bu sebeple teşkilâtı esasiye kanununa Halk Partisi'nin umdeleri olarak giren bütün demokrasiye zıt kanunlar bir anda kaldırılacaktır.
>
> Madde 3-İslâm Demokrat Partisi, milletimizin arzu temayüllerine, milli menfaatlere tamamıyla intibak etmeyen ve karakterine uymayan, manaları ve medlulleri sarih olarak anlaşılmayan ve birçok tevil ve tefsirlere yol açan umde ve prensiplerin kanun yoluyla ve milletin serbest olarak tecelli ettirilecek İradesiyle ortadan kaldırılmasına var kuvvetimizle çalışacaktır.
>
> Bütün mekteplerin programlan camiayı bu istikamete götürecek İlâvelerle takviye edilecektir.
>
> Madde 4-Türk bayrağının cenahı atıfesin de yaşayan bütün insanların bilâ tefrik cins ve mezhep vicdan hürriyetleri mutlak suretle serbesttir.
>
> Madde 5-Komünizm ve Farmasonluk gibi haddi zatında beynelmilel karakter taşıyan bütün gizil ve devirî kuvvetlerin faaliyetleri kati surette ve şiddete menedilecektir."

Partinin isim ve programı açıklandıktan kısa bir süre sonra hem kendi taraftarlarının hem de karşı taraftan eleştirilere maruz kaldı. Kendi tarafındakiler İslâm'ın siyasete karışmasının İslam'a zarar vereceğini düşünerek karşı çıkıyorlardı.

İslami Demokrat Parti Menderes'in laiklik aleyhtarı partileri sindirme politikasından nasibini alan ilk partilerden biridir. 1952 yılında yaptığı bir basın toplantısında Menderes. İDP'ni açıkça irticaî faaliyetlerin kaynağı olarak ilân etmişti. Bundan kısa bir süre sonra İDP hakkında soruşturma açıldı. Kurulduktan yedi ay sonra 3 Mart 1952'de İDP dini siyasete alet etmeyi (163. madde) ve dine dayalı cemiyet kurmayı (175. madde) yasaklayan

kanunları İhlâl ettiği gerekçesiyle kapatılmıştır (Sitembölükbaşı,1995:42).

Bu dönemde kurulan İslamcı ve muhafazakâr partilerin programları incelendiğinde ortak yönleri şu şekilde toparlanabilir. Laikliği açıkça reddetmemekle birlikte, dini hürriyeti vicdani hak olarak görüp bunu programlarında belirtmeleri, dış politikada İslam birliğini savunmaları, geçmişten gelen maddi ve manevi değerlerin korunması, İslami geleneklere sahip çıkılması sayılabilir (Kaçmazoğlu,1988:83).

1950–1960 döneminde Türk siyasi hayatında yer alan partiler belirli ölçülerde ve oy toplama kaygısı ile İslamcı çevrelere bazı tavizler vermelerine rağmen, şeriat yanlısı hiç bir harekette bulunmamışlardır. Ayrıca, siyasi partilerin İslamcı çevrelere taviz verme konusunda birbirlerini suçlamalarına rağmen, hepsi aynı politikayı izlemekten çekinmemişlerdir.

1.4. Çok Partili Dönemde Türkiye'de Dini Gelişmeler (1946-1950)

1.4.1.1947 CHP Kurultayı

Cumhuriyet tarihindeki dini kırılma noktalarından biri de 1947 CHP Kurultayıdır. 1946 seçimlerinde Demokrat Parti'nin aldığı oy oranı ve halkın bastırılmış dini duygularının ortaya çıkışı ile CHP bazı değişikler yapılması gerekliliğinin farkına varmıştı.

Aşırı baskıcı politikaların CHP içindeki temsilcisi Recep Peker'in 9 Eylül 1947'de istifa etmesiyle yerine geçen liberal görüşlü Hasan Saka'nın başbakan olması CHP içinde kendini yenileme çalışmalarına hız kazandırmıştı. Partinin 6 ilkesinden vazgeçmek istemeyen tutucular ile 6 ilkenin kendini tekrar yorumlaması gerekliliğini savunan ılımlar arasındaki mücadele artmıştı.

7. CHP Kurultayı 17 Kasım 1947'de 782 delegenin Ankara'da toplanmasıyla başlamış 4 Aralık 1947 tarihinde de sona ermişti. Kurultayda partinin program ve nizamnamesindeki laiklik ile ilgili maddeler verilen önergeler çerçevesinde tartışılmıştır.

Laiklik ile ilgili müzakereler kurultayda 2 Aralık 1947'de, iki oturum halinde ele alınmıştır. Kurultayda parti tüzüğünün 15'inci maddesi olan laiklik ile ilgili fırka okunarak müzakerelere geçilmiştir:

> Buna göre : "Partimiz… Dini düşüncelerin din ve devlet işlerinden ayrılmasını milletimizin her türlü ilerleme ve yükselmesi için en önemli başarı unsuru sayar. Din anlayışı bir vicdan

> meselesi olduğu için her türlü hücum ve mücadeleye karşı korunmalıdır. Hiç bir yurttaş kanunun yasaklamadığı ibadet ve ayinler yüzünden rahatsız edilmemelidir. " (Kılıç,2005:224).

CHP'nin 7. Kurultayı'nda benimsediği yeni laik politikanın dikkati çeken en önemli tarafı, "dini inancın bir vicdan işi olması dolayısıyla her türlü taarruz ve müdahaleden korunması" ilkesini getirmiş olmasıdır. Bu ilkenin temelinde "muhalefetin dini suiistimal etmesi" durumunda "din, devletin koruyuculuğu" altında olacaktır anlayışı bulunduğunu söylenebilir.

Kurultay'da birçok milletvekili söz almış ülkedeki dini durum üzerine yorumlar yapmıştır. Laiklik adı altında uygulanan din siyasetinin halk üzerinde olumsuz etki yaptığını bu durumun değişmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Daha önce üstü kapalı olarak az zamanda tartışılan din konusu kurultayda açıkça uzun bir zaman dilimde tartışılmıştır. Kurultayın en dikkat çekici taraflarından biri de ülkenin yönetiminde etkili olan yöneticiler tarafından "memleketin din davasını" tanınması gerekliliğinin belirtilmesi olmuştur.

Kurultay'da ilk sözü alan Fethi Daday şu sözleri söylemiştir:

> "İlkokullarda din esasları hakkında yavrularımıza bilgi vermenin faydalı olacağına inanıyorum. Bütün dünyada her millet ibadethanesine girdiği zaman bir şeyler okur. Bizim yarın ki çocuklarımız acaba ne okuyacaklar? Binaenaleyh din tedrisatının hususi şekilde değil, resmi okullara konması yerinde olacaktır."

Seyhan milletvekili Sinan Tekelioğlu da:

> "Diyanet İşlerini Vakıflar İdaresinin başına getirmek lazımdır. Böylece Diyanet İşleri işleyebilen bir daire haline konmalıdır. Dinsiz millet olmaz. Memlekette sefahat, kumar almış yürümüştür. Sebep dinsizliktir. Hiç kimsede din korkusu kalmadığı için ahlak da zayıfladı. Diyanet işleri reisinin eli ve kolunun bağlı olduğunu, Hıristiyan ve Yahudilerin kendileri için mektep açtığını köylülerimizin ölülerini gömecek adamlarının olmadığını, dinsiz milletlerin yaşayamayacağını" söylemiştir (Kılıç,2005:224).
>
> Kayseri delegesi Şükrü Nayman , "Türk gençliği manevi bir gıdaya muhtaçtır. İnsanlık ve medeniyete fesada düşmüştür. Yalnız maddeye tapan manevi varlığı düşünmeyen insanoğlu amme vicdanından korkmaz. Fert, cemiyet ve millet olarak manevi varlılığa sarılmak lazım. Biz bu ihtiyacı İslam dinin ahlak kanunlarında bulacağız. Bütün dünyada harpten sonra kiliseler dolup taşmaktadır. Biz ise iftar sofralarında kadınlı erkekli poker ve briç oynuyor, içki içerek sabahlıyoruz. Biz lâikliğe hakikî manada hizmet etmek ve gerçek inkılâpçı olarak düşünmek istiyorsak, artık, Türk yurdunda din terbiyesinin inkişafına yardım etmek zamanının geldiğini hatta geçmiş olduğunu kabul etmeliyiz."

Maraş milletvekili Emin Karpuzoğlu, memlekette irtica hortluyor, vatan tehlikededir sözleri tamamen yaygaradan ibaret olduğunu vurgu yaptıkta sonra şöyle devam etmiştir : "Devleti olan, hükümet olan, mahkemeleri olan memlekette ne irtica vardır ne de gayya kuyusu…

Vakıflar ve Diyanet İşlerimize esaslı bir şekil vermeliyiz” (Kılıç,2005:226).

İkinci oturumda söz alan Kocaeli delegesi Yusuf Ziya Köseman :

> “…Laiklik yanlış tefsirlere yol açmayacak şekilde tarif edilmelidir. Yanlış tefsirler yüzünden memlekette bazı vaziyetler ve vatandaşlar yanında ızdıraplar husule gelmiştir. Esas olan dinin devletten ve siyasetten ayrılmış olması veya bulunması değildir. Esas olan fiili neticelerdir. Vatandaş endişeye düştü ve bu şekilde bir ihtilaf ile karşılaştı. Vatandaşlar ne istiyor bunu aramak lazımdır. Bugün vatandaşlar din öğretimini, din terbiyesini, ahlak terbiyesini istemektedirler. Memlekette bir din bilgisizliği meydana gelmiştir. Laiklik umdemize halel gelmesin diye bu mühim vazife ihmal edilmiştir”

Bu fikirlere katılmayan Behçet Kemal Çağlar, “Örümcek Kafalı” ve “Geri Kafalı” diye hitap ettiği kesime karşı diğer delegeleri uyardı:

> “Türkiye’yi uygarlığın imkânları ve gerekliliklerinden, bunların gâvur icadı olduğu bahaneleriyle uzak tutan, yobazlığa olduğu kadar, kızıl emperyalizme de düşman” olduğunu söyledi. “Hepimiz iliklerimize kadar Kemalist Atatürk çocuklarıyız” akidemize göre din, devletten ve siyasetten ayrıdır.” Dinin devlete karışması hayırlı gibi baslar, ölçüsüz denecek kadar zararlı olur. Devlet dine karışır, hayır edeceğim derken âlet eder, kadrini küçültür.”

Medrese eğitimli İstanbul milletvekili Hamdullah Suphi Tanrı Över, inkılâbımızın mahfuz olduğunu bu husustaki endişelerin geçici olmakla beraber halkın dini ihtiyaçlarına cevap vermek için bazı adımların atıldığını fakat bunun tatmin edici sonuçları vermemesine rağmen kıymetinin de anlaşılamadığını belirtmiştir.

> “…Aramızda din rabıtası var, geniş imparatorluğumuzun üzerinde kalmış simdi başkalarına tabi ekalliyetler var. Bunların din ihtiyaçları var. İmam Hatip mekteplerini açmazsak, üniversitelerimizde din öğretimi yapmazsak, bu zavallı ekalliyetler müdafaalarını yapmak için muhtaç oldukları adamların nereden tedarik edecekler?
>
> …Aziz arkadaşlar, muhterem arkadaşlarımızdan bazıları köylerin imama ihtiyacı olduğunu söylediler. Altı tane meclis hademesi yanımıza geldi ve şunları söyledi: Vallahi, billahi altı köyümüzde bir imam kaldı. Ölülere nöbet bekliyoruz oradan bu köye geliyor, devamlı köy değiştiriyor. Eğer bize imam vermezseniz ölülerimizi köpek leşi gibi toprağa gömeceğiz” (Araman,2006:82-84).

Hamdullah Suphi Tanrıöver'in konuşmasına karşılık veren Gaziantep milletvekili Cemil Sait Barlas, ise laiklik anlayışının Tanrıöver’in ki gibi olmadığını ve dünyanın hiçbir yerindeki laikliğin kendisinin anladığı manada olmadığını belirterek Türk milletinin son bekasının dinde ve imanda olmadığını Türk’ün kendi vicdanıyla Allah arasında olduğunu söylemiştir. Devamında da tamamıyla “dinî inkılâba” taraftar olduğunu ancak bu inkılâbın asker gibi yetiştiğinden dolayı kendisinin bunu gerçekleştirmesinin imkânsız olduğunu belirtmiştir. Bingöl milletvekili Tahsin Banguoğlu, müzakereleri toplamak için yaptığı konuşmada genel olarak görüşleri şöyle sıralamıştır:

1. Din tedrisatı yapılsın

2. Din müesseslerine bakılsın

3. Din adamları terfih edilsin

Laiklik görüşünü ise "dini umumi hayatta lâyık olduğu muhterem bir köşeye yerleştirir ve hayatta oradan içeriye tecavüz ettirilemez…" diyerek belirtmiştir. Türk milleti inkılâbında din ile dünyayı ayırmış, şeriatı atmış, din müessesesi ortada kalmıştır. Teşkilatımızda yer verilmeyen yalnız şeriattır diyerek laikliğin ülkedeki konumunu belirtmeye çalışmıştır. Müzakereler sırasında konuşmacıların bir bölümünün Tanrıöver kendi konuşmasının eleştirilmesi üzerine söz isteyerek laikliğin sadece Allah ve kul arasında olamayacağını ortada Türk hükümeti, devleti ve milletinin var olduğunu söyleyerek şöyle devam etmiştir: "Eğer, inkılâbı yapanlar bunu doğrudan doğruya Allah ile kul arasında bir mesele addetselerdi. Diyanet işleri kurulmazdı, Kur'an hafız haneleri açılmazdı, evkaf hükümet teşkilatı arasına sokulmazdı" demiştir. Kurultay henüz dağılmadan Tanrıöver istifa ederek parti yönetimine ve zihniyetine tepkisini ortaya koymuştur. Yeni bir parti kuracağı veya muhalefete katılacağı yolundaki söylentilere bunların doğru olmadığı yanıtını vererek hocalığa döneceğini belirtmiştir.

Bundan sonra Sinan Tekelioğlu, B. Necmettin Feyzioğlu ve Emin Karpuzoğlu tarafından verilen önergeler okunmuş laiklik maddesinde değişmesi istenen bir cümle kurultay tarafından reddedilmiş farklı konuların müzakerelerine başlanmıştır.

Kurultayda laiklik ve din tartışmaları yapılsa da aynı dönemde baş gösteren masonluk ve komünizm tehlikeleri üzerinde de durulmuş acilen tedbirlere gerekliliği vurgulanmıştır. Bu arada özellikle Sebilürreşad, Selamet, Ehli Sünnet ve Büyük Doğu gibi İslamcı basında bu konu üzerinde durmuşlardır.

Kurultayda bu konu hakkında Fahri Kurtuluş, komünistlerle mücadele için bir heyetin kurulmasını ve bu kişilerin devlet hizmetlerinden tasfiyelerini isteyendir önergede bulunmuştur. Ancak önergeyi cevaplandıran Ali Rıza Türel, demokratik hayatta yeni bir sayfa açan bir partinin en yüksek kurultayında böyle bir takririn okunmasının bile doğru olmadığını savunmuştur. Cemil Barlas da dinin komünizme karşı mukavemeti hususundaki inkâr edici tavrının yanında komünistliğin iktisadi bir meslek olduğunu ve bunu önlemek için de iktisadi tedbirler alınması gerektiğini söylemiştir. Bu durum basında Barlas'ın

komünistliğin din ve milliyeti hedef alan tecavüze cephesiyle ilgilenmemesi olarak tenkit edilip din'in komünistliğe karşı olacak en kuvvetli kaynağın yanında milliyeti destekleyen ve koruyan en kudretli amil olduğu yer almaktaydı (Şeker,2006:86).

CHP içindeki bu tartışmalar dini yaşamak isteyen halk için olumlu sonuç verdi. Ilımlıların da etkisiyle 1947 kurultayından sonra dine karşı verilecek tavizleri söyle sıralayabiliriz.

"1- Türk ve din büyüklerinin türbeleri halkın ziyaretine açılmalı

2- Haftada birer saatlik seçmeli din dersleri, velilerin yazı müracaatıyla öğrencilere verilmek şartıyla ilk ve ortaokul müfredatına dâhil edilmeli,

3- CHP'nin din eğitimine önem verdiğini belirten bir madde parti programına konulmak,

4- Parti programı, CHP'nin ilkokullarda seçmeli din derslerinin başlatacağını ilan etmeli,

5- Milli Eğitim Bakanlığı programında seçmeli din derslerinin ilkokulların müfredatına konulacağını açıkça belirtmeli,

6- Din eğitimi veren yüksekokullar açılmalı,

7- İmam Hatip okulları yeniden açılmalı " (Sitembölükbaşı,1995:21-22).

1.4.2. 141,142 ve 163 Maddeleri Tadilleri

1947 CHP kurultayı ile oluşturulmaya çalışılan dini özgürlük ortamı muhalefet partilerin programlarında dine yer vermeleri ve halkın buna ilgi göstermesi ile bazı dini faaliyetleri yasaklayan bir maddenin Türk Ceza Kanuna eklenmesini gündeme getirmiştir. 163. madde ile oluşan dini havanın azaltılması ve laik düzenin korunması amaçlanmıştı.

Bu amaçla 9 Mayıs 1949 tarihinde Başbakan Günaltay, TBMM'ne "son zamanlarda komünistlik ve dincilik propaganda" ve cereyanlarının dikkat çeker bir hal aldığını "halkın emniyet ve selameti ve saadet ve refahı ve ilerleme ve gelişmesi" için bu tür faaliyetlerin takip ve önlenmesi gerektiğini ancak bu konudaki cezai hükümlerin kapsam yetersizliği ve ceza azlığından dolayı 141, 142 ve 163'üncü maddelerin tadili maksadıyla bir teklif sunmuştur. 141 ve 142'inci maddeler ile solcu akımlara karşı önlem alınması amaçlanmaktaydı.

163. Madde ile siyasi alandaki dini faaliyetler kısıtlanacak mevcut olan laik düzen korunacaktı. Bu amaçla meclise sunulan tasarı şöyleydi;

“ Laikliğe aykırı olarak devletin içtimai ve iktisadi veya hukuki temel nizamlarını, kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse iki yıldan yedi yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır. Böyle cemiyetlere girenler veya girmek için başkalarına yol gösterenler altı aydan aşağı olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılır.”

“ Laikliğe aykırı olarak devletin içtimai veya iktisadi veya siyasi veya hukuki temel nizamlarını kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla veya siyasi menfaat veya şahsi nüfuz temin ve tesis eylemek maksadıyla dini veya dini hissiyatı veya dince mukaddes tanınan şeyleri alet ederek, her ne surette olursa olsun propaganda yapan veya telkinde bulunan kimse, bir yıldan 5 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Bu maddede yazılı cemiyetler hakkında 141. maddenin son fırkası hükmü yürür” (Sitembölükbaşı,1995:53).

CHP’nin teklifliyle değiştirilmek istenen bu kanun maddelerini Demokrat Parti başta yönetici kadrosu olmak üzere tam destek vermeleri İslami basın ve dindar kesimde eleştirilere neden olmuştur. Demokrat Partinin kurucularından olan Fuat Köprülü’ nün, ağır olan 163’üncü maddeyi savunucu konuşmalar yapması ve Türk Ceza Kanun’un laikliği korumasının bu kanunla kolaylaşacağını söylemesi o günlerde Demokrat Parti’nin eleştirilmesine neden olmuştur (Jaschke, 1972:102).

Dindar bir parti olarak değerlendirilebilecek olan Millet Partisi tasarıya tepki göstermiş bu tasarı ile dinsizliğin himaye edildiğini savunmuştur (Sitembölükbaşı, 1995:55).

Mecliste yapılan tartışmalar sonucunda düzenlenen kanunla zikredilen maddelerin son hali şu şekilde olmuştur:

> “Madde 141: Memleket içindeki içtimai bir sınıfın diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimai bir sınıfı ortadan kaldırmak veya memleket içinde kurulmuş iktisadi veya içtimai temel nizamları devirmek amacıyla cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse üç yıldan on yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.
>
> Amacı, cemiyetin siyasi ve hukuki herhangi bir temel nizamını devirmek olan yıkıcı cemiyetlerin memleket içinde tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse birinci fıkrada yazılı cezayı görür.
>
> Yukarıdaki fıkralarda yazılı amaçlara varmak için cemiyetlerce her ne suretle olur ise olsun cebir ve şiddet kullanmak veya her ne suretle olursa olsun tehdit etmek vasıta olarak kabul edilmişse veya bu cihet açıklanmamış olmakla beraber cebir ve şiddet veya tehdit basarı için gerekli bulunmuş ise cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimseye verilecek ağır hapis cezası beş yıldan aşağı olamaz.

Amacı Cumhuriyetçiliğe aykırı olan veya Millî duyguları yok etmeye veya zayıflatmaya matuf bulunan cemiyetleri tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

Birinci ve ikinci fıkralarda beyan olunan cemiyetlere girenler bir yıldan ve üçüncü fıkrada yazılı cemiyetlere girenler iki yıldan başlamak üzere yedi yıla kadar ağır hapse ve dördüncü fıkrada bildirilen cemiyetlere de altı yıldan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yukarıdaki fıkrada beyan olunan cemiyetlere girmek için yol gösterenler aynı suretle ceza görürler.

Dağılmaları emredilmiş olan yukarda yazılı cemiyetleri, sahte nam altında veya muvazaa seklinde olsa dahi yeniden tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare edenler hakkında verilecek cezalar üçte birden eksik olmamak üzere artırılır.

Bu maddede yazılı olan cemiyet iki veya daha çok kimselerin sadece aynı amaç etrafında birleşmeleriyle vücut bulur.

Madde 142. – Memleket içinde içtimai bir sınıfın diğerleri üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya içtimai bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde kurulmuş iktisadi veya içtimai temel nizamları devirmek veya siyasi veya hukuki temel nizamları yıkmak için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

Bu propaganda, yukarıdaki fıkrada yazılı amaçlara varmak için cebir ve şiddet kullanmayı veya tehdit etmeyi de tazammun ediyorsa ilk fıkra uyarınca verilecek ceza iki yıl ağır hapisten aşağı olamaz.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri öven veya iyi gördüğünü söyleyen yahut bu fıkraların ihtiva ettiği amaçlar için başkasına söz veya herhangi bir fiil ve hareketle telkinde bulunan kimse bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Cumhuriyetçiliğe aykırı veya Millî duyguları yok etmek veya zayıflatmak için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

Her iki madde ile sol akımlara ve komünizme karşı alınacak tedbirler daha sert bir hal almıştır. Laiklik ve irtica ile ilgili olan 163'üncü madde de yapılan tadil de şöyle olmuştur:

Madde 163- Lâyiklige aykırı olarak, Devletin içtimaî veya hukukî temel nizamlarını, kısmen de olsa dinî esas ve inançlara uydurmak amacıyla cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk idare eden kimse iki yıldan yedi yıla ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

Böyle cemiyetlere girenler veya girmek için başkalarına yol gösterenler altı aydan aşağı olmamak üzere hapis cezasıyla cezalandırılır.

Dağılmaları emredilmiş olan yukarda yazılı cemiyetleri, sahte nam altında veya muvazaa seklinde olsa dahi yeniden tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idaredenler hakkında verilecek cezalar üçte birden eksik olmamak üzere artırılır.

Lâyiklige aykırı, olarak Devletin içtimaî veya iktisadî veya siyasî veya hukukî temel nizamlarını, kısmen de olsa dinî esas ve inançlara uydurmak amacıyla veya siyasî menfaat veya şahsî nüfuz temin ve tesis eylemek maksadıyla dini veya dinî hissiyatı veya dince mukaddes tanınan şeyleri âlet ederek her ne suretle olursa olsun propaganda yapan veya telkin de bulunan kimse bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

Yukarı ki fıkrada yazılı fiil yayın vasıtalarıyla işlendiği takdirde verilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır.

> Yayım yeri ve yayım vasıtası veya yayım konusu bakımından az zarar umulan hallerde faile altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.
>
> Bu maddede yazılı olan cemiyetler hakkında 141'nci maddenin son hükmü yürür."

Ali Fuat Başgil' göre 163'üncü maddenin girdiği bu yeni şekil, "Türkiye'de din hürriyeti prensibinden doğan talim ve tedris ve nesir ve telkin hakkı diye" bir şeyin kalmadığını belirtmiştir (Başgil,1962:198).

Aslında biri dinsizliğe biri de dine karşı tedbir alma mahiyetinde olan bu iki kanunun gerek mecliste beraber ele alınması ve gerekse birinin diğerine önlem olarak görülmesine rağmen kısıtlanması (dinin sola karşı tedbir olmasına rağmen dinsel hareketlerin de engellenmesi) izlenen politikaların tezatlığına işaret etmekle beraber düşündürücü bir hal sergilemektedir. Muhafazakârların maddelerin içeriklerinin farklı olması itibariyle ayrı ayrı ele almaları iddialarına karşın bunun tam tersini savunan düşünceler önceden de vardı.

1.4.3.Tekke ve Zaviyelerle İlgili Düzenleme (Türbelerin Yeniden Ziyarete Açılması)

CHP'nin dine yaklaşımındaki değişimdeki en önemli göstergelerden biride medreseden yetişmiş bir İslam bilgini olan Profesör Şemseddin Günaltay'ın Başbakanlığa getirilmesidir. Şemseddin Günaltay'ın 24.1.1949 tarihinde okuduğu hükümet programı din eğitimi ve vicdan özgürlüğü hakkında bütün diğer hürriyetler gibi

> "…Bundan sonra da Türk devriminin ana ilkelerini titiz ve özenle savunacağız. İnanç özgürlüğü bizce kutsaldır. Çocukların din eğitimine özgürlük esasına dayanarak olanak vereceğiz. Ama bizim laiklik ilkesinden ayrılabileceğimiz sanılmamalıdır. Özellikle din perdesi altında bu usulü yüzyıllarca uyutan hurafelerin yeniden canlanmasına ve dinin politik ve kişisel amaçlar için kötüye kullanılmasına izin vermeyeceğiz,"

Seçimler yaklaşırken CHP'nin din politikaları iyice ılımlı bir havaya girmişti. Bunlardan biri iki yıl önce gündeme gelmiş olan türbelerin tekrar ziyarete açılmasıydı.

30 Kasım 1925 tarihli 677 nolu Tekke ve Zaviyelerin ilgasına dair kanun'un 1'inci maddesinin değişikliğe gidilmesi istenmişti. Kanun'un çıktığı tarihte kanuna karşı çıkan Hamdullah Suphi Tanrıöver'e, Mustafa Kemal "şimdi itiraz etme, on beş yıl sonra yeniden açarsınız, istiyorsanız" demiştir. Nitekim gelinen noktada M. Kemal'in dediği gibi olmuştur (Şeker,2006:102).

Kanuna birer yıl arayla iki defa değişiklik yapılmıştır. İlk değişiklik "İslam dininin zaruriyatından olmayan tekke ve zaviyelerin memleket içinde masum bir kısım din

telakkilerini ifsad ederek dimağlarında yaşattıkları hurafeler…" ile memleketin ve halkın huzurunu bozan "tarikatlar ile şeyhlik, müritlik, dervişlik" sıfatlarını taşıyanların zaten var olan ceza müeyyidelerinin artırılması amacıyla 9 Mayıs 1949'da TBMM'ne Günaltay tarafından teklif edilmişti. Türbeler ile ilgili olarak Şemsettin Günaltay İstanbul'dayken Mimar Sinan'ın türbesine ziyaret etmek istemiş ancak valinin türbenin kapalı olduğunu söylemesi üzerine Türk büyüklerinin türbelerinin açılması için meclise bir kanun sevk edileceğini söylemiştir. Bu vaat halkın ve basının gözünde yasağın kaldırılması olarak olumlu yönde değerlendirilmiştir.

5666 sayı ve 1 Mart 1950 tarihli kanun ile 677 sayılı kanunun 1'inci maddesine ek olarak; Türk büyüklerine ait olan veya yüksek bir sanat değerin, haiz bulunan türbeler, Milli Eğitim Bakanlığının müsaadesiyle halkın ziyaretine açılabilir. Bunlara nezaret için gerekli memur ve hizmetliler tayin edilir. Açılacak türbelerin listesi Milli Eğitim Bakanlığınca tanzim ve Bakanlar Kurulunca tasdik olunur.

Yapılan değişiklikle 30 Mart 1950'de (no.3/10990), yayınlanan bir kararnameyle 19 tane türbenin açılmasına izin verilmiştir. Değişikliğin ardından 19 Nisan 1950'de Fahrettin Kerim Gökay, İstanbul'da Kanun-i Sultan Süleyman'ın türbesini açmıştır. Bu değişikliğin yapılmasında inşaatı devam eden Anıtkabir ve Etnografya Müzesindeki Muvakkat kabrinin bulunması da etkili olmuştur. Bu düzenlemelerle hem muhafazakâr halk ve basın hem de laiklik taraftarları memnun edilmişti (Jaschke,1972:104).

1.4.4.Türkçe Kur'an ve Hac Meselesi

Tek parti döneminin tartışma konularından biri de günümüzde de zaman zaman gündeme gelen Türkçe ibadet meselesi olmuştur.

1946 CHP kurultayında da tüzüğün 13.maddesinin son fıkrasında "Diyanet yoluyla dilimize giren bütün yabancı kelimelerin millî menfaat bakımından ihraç edilmesi lazımdır." şeklinde yer almaktaydı. Kurultayda bu fıkrayı parti adına savunan Tahsin Banguoğlu ve Kırşehir Mebusu Sahir Kurutluoğlu'na göre namaz Türkçe olarak kılınacak, Kuran'ı Kerim değil de Türkçe tercümesi okunacak yani namaz ve Kuran Peygamberimizin kıldığı ve okuduğu şekilde olmayacaktı. Ancak bu madde kurultayda teyit edilmemiştir (Arvas, 1964:55-56).

1948 yılının ortalarına gelindiğinde dini serbestinin yanında engelleyici tavırların örnekleri görülmekteydi. 1949 yılında Meclis'te Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bütçe görüşmeleri

sırasında söz alan CHP Ankara milletvekili Dr. Ahmet Hamit Selgil, Diyanet İşleri Reisliğine memleketin % 95'nin Müslüman, Türk ve dilinin de Türkçe olmasına rağmen Kuran'ı Kerim'in niçin Türkçe okutulmadığını ve ne zaman Türkçeye çevrileceğine dair bir soru yöneltmiştir. Buna karşın DP Muğla Milletvekili Necati Erdem, Kuran'ı Kerim'in Müslümanlığın mukaddes kitabı olduğunu ve laik bir hükümette buna karışılmaması gerektiğini söylemesi üzerine CHP Sivas Milletvekili ve Başbakan Şemsettin Günaltay, devletin laik meclisinde dinin esası hakkında hiçbir kimsenin konuşma hakkının olmadığını belirtmiştir. DP Van Milletvekili İbrahim Arvas da Dr. Selgil'in Müslümanların akidelerine taarruz etme hakkının olmadığını söylemiştir (Şeker,2006:89).

TBMM'de Türkçe ibadet meseleleri üzerinde tartışmalar sürerken bir yandan da meclis salonlarında aynı tarihlerde (4 Şubat 1949) Ticani tarikatına mensup iki kişinin Arapça ezan okumuşlardır (Şeker,2006:90).

1947 CHP Kurultayı ile başlayan dini özgürlük politikası sayesinde 1948 yılında hükümet aldığı bir kararla hacca gideceklere ilk defa döviz vermiştir (Özek, 1968:100). Böyle bir kararın alınmasında basının bu konu üzerine gitmesi ve hükümete yol gösterici yayınlarda bulunmaları etkili olmuştur. Daha önce hacca gidenler için kanuni engellemeler mevcuttu. 17 Ekim 1947 tarihli ve 3/6507 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 3'üncü maddesinde 'Yeniden hacca gitmek isteyenlere müsaade olunmaması' öngörülerek bu durumun 1948 geçerli olacağı yer almaktaydı. 1948 yılında hac için gelen taleplere bu karar gereğince tedbirlerin alınması bakanlıklar arasında kabul görmeye devam etmiştir. Ancak hükümetin 1948 yılı içinde aldığı döviz temini kararı olumlu gelişmelere neden olmuş buna paralel olarak bir sonraki yıl hacca gidenlerin yanında günlük gazeteler de oradaki havayı yurt da yansıtabilmek için muhabirlerini göndermişlerdir. Bu arada hacıların sağlık ve mali ihtiyaçları ile ilgilenmeleri hususunda "Hac Cemiyeti" adında bir teşkilatın kurulması önerilmiştir. Bu o yıllarda gerçekleşmemiş Demokrat Parti döneminde CHP'nin Hac Dairesi kurulması teklifiyle 6 Nisan 1953'de 4/531 sayılı kararla Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev yapmaya başlamıştır (Tarhanlı, 1993: 84).

1.4.5.Din Eğitimi Tartışmaları

Çok partili yaşama geçişle birlikte bastırılmış olan halkın dini ihtiyaçları konusu gündeme gelmiştir. Din eğitiminin eksikliği iyice kendini belli etmiştir. Halk ölülerini yıkatacak imam bulamamaktan aciz hale gelmiştir. İmam hatip okulları 1929–1930 öğretim yılında resmen,

1931–1932 öğretim yılında ise örgenci bulamadıkları gerekçesiyle fiilen kapatılmıştı (Cebeci, 2004:142). “Din öğretimi” meselesi ilk defa 24 Aralık 1946’da TBMM’ye getirildi. Milletvekillerinden Muhittin Baha Pars ve Hamdullah Suphi Tanrıöver, Milli Eğitim Bakanlığı bütçe görüşmeleri sırasında, din öğretiminin yeniden kabulünü teklif ettiler. Gerekçe olarak da en çok gençliğin ana-babalarına saygı duymadıklarını göstermişlerdi (Jaschkle, 1972:83). Ancak Başbakan Recep Peker buna karşı tavır almıştır (Banguoğlu, 1984:97).

Hamdullah Suphi Tanrıöver Rusya, İtalya ve Almanya gibi ülkelerin çocuk terbiyeleri için izledikleri yol ve kurulan teşkilatlardan örnekler vererek “...bugünkü Türk terbiyesi, Millî Eğitim sahasındaki Türk terbiyesi hangi imanlara istinat ediyor?” diye sormaktaydı. Gençliğe iman verilmesi gerektiğini savunup gençliğin bir imanının da milliyetçilik olmasına rağmen onun da nasıl verildiği şüpheliydi. “O halde Türk milletinin gençliği terbiye edilirken mânevi esaslara el uzatmamız lüzumu aşikârdır…” diyerek maneviyat alanında atılım yapılmasını önermiştir. Peker, hükümete “gençliğin ana-babaya itaatsizliği” ve “komünizm tehlikesine” karşı tedbir almak maksadıyla din eğitiminin okullarda verilen teklife soğuk kalarak ‘öldürücü zehirin lâ akal (en az) onun kadar öldürücü olan bir başka zehirle tedavi’ edilemeyeceğini belirtmiştir. Bu dönemde meclis’te ve basında dini eğitim hakkında sık sık talepler olmasına rağmen hiçbir gelişme olmamıştır (Ünsür, 1995:14).

1947 yılında Anadolu Ajansı, Milli Eğitim Bakanlığının “din eğitiminin serbestliğine” bir tebliğini yayınladı.

MEMLEKETTE DİN ÖĞRETİMİNİN SERBESTLİĞİNE DAİR

> Ankara (A.A) Milli Eğitim Bakanlığından Tebliğ edilmiştir:
>
> Cumhuriyet Halk Partisi Divanı, gecen Ocak ayı içinde, Anayasanın Hükümet gözetimi ve denetimi altında ve kanun çerçevesinde her türlü öğretime serbestlik tanıyan hükmüne dayanarak İslamlığın esaslarını çocuklarına öğretmek isteyen yurddaşların ihtiyaç ve dileklerini incelemiştir. Divan bu dileklerin Türk devriminin ve Türkiye Cumhuriyeti rejiminin vicdan hürriyeti ve laiklik prensiplerinin zaruri kıldığı şekil ve şartlar altında yerine getirilebileceğini, bu şekil ve şartları tayin etmenin de hükümet yetkileri arasında bulunduğunun tespit etmiştir. Hükümetin vazifeye başladığı 1946 Ağustosundan beri bu konuda yaptığı incelemeler de sonuçlanmıştır. Özel din öğretiminde ittiba edilmek üzere tespit edilen ve Cumhuriyet Halk partisi divanınca da onaylanan esaslar şunlardır. Medeni haklara sahip yurddaşlar 789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanunun 4’üncü maddesi gereğince Milli Eğitim Bakanlıktan izin almak şartile, İslam dininin akidelerini ve ibadetin esaslarını öğrenmek isteyen çocuklara bunları öğretmek maksadile Din bilgileri dershaneleri açabilececkleridir.
>
> Din bilgileri dershanesi açmak isteyenler, Milli Eğitim Bakanlığından izin alınmak üzere, dershane il merkezlerinde veya merkez ilçesinin bucak ve köyler ile bunlara bağlı bucak ve köylerde açılacaksa kaymakamlara başvuracaktır.

> Din bilgileri dershanelerinde öğretmenlik etmek isteyenlerden öğretmenlik için esas alan medeni, ahlaki vasıflara sağlık şarlarından başka tahsil ve menşe bakımından devlet okullarında öğretmenlik edebilme sıfat ve yetkisinin kazanmış bulunmak yahut üniversite ve yüksek okullarda liselerden veya bunlara denk sayılan diğer okul ve öğretim kurumlarından veyahut mülga imam ve hatip okullarından mezun olmak vasfı aranacaktır.
>
> Dersiam payesine veya vaiz yetkisini haiz olanlarla köy imamlığı etmiş veya etmekte bulunanlardan bu dershanelerde eğitim için yeterliği valiliklerce onanmış bulunanlara da öğretmenlik izni verilecektir.
>
> Din bilgileri dershaneleri yurdun ancak ilkokulu bulunan yerlerde açılabilecek ve bu dershanelere devam edecek çocuklarda ilkokulu bitmiş olmak şartı aranacaktır. Bu dershanelere yazılmak, devam etmek tamamile yurddaşların kendi arzu ve isteklerine bırakılmıştır.
>
> Din bilgileri dershanelerinde ancak hükümetçe onaylanmış program tatbik olacak, bu program dışında öğretim yapılmayacak ve Türkçeden gayri bir dil öğretilmeyecektir. Bu dershanelerde hükümetçe incelenmiş ve kabul olunmuş kitaplar okutulacak, bunların dışında herhangi bir kitap ve Türk harflerinden başka harflerle yazılmış kitaplar okutulmayacaktır. Öğrenciler belletilecek kur'an surelerile dualar Türk harflerile yazılmış bulunacaktır.
>
> Din bilgileri dershanelerinde tatbik edilecek programlarla okutulacak kitapların İslam dininin mezhep ve tarikatlar üstünde müşterek olan akidelerini tanıtıp tekli eder mahiyette olmasına dikkat olunacaktır.
>
> Dershane, siyasi maksatların elde edilmesi için alet olarak kullanılmak istendiği veya öğretimde İslam dinin akidelerini ve ibadetin usul ve şekillerini öğretmek amacı dışında herhangi bir faaliyete sapıldığım takdirde derhal kapatılacak ve sorumluları hakkında kanun kavuşturması yapılacaktır.
>
> Din bilgileri dershanelerine öğretmek yetiştirmek ve imam ve hatiplik hizmetleri için eleman hazırlamak maksadile yurddaşlar din seminerleri dahi açabilirler.
>
> Seminerler ortaokul öğretimine dayanacak ve ortaokul mezunlarına 5, lise mezunlarına ise 2 yıllık öğretim verecektir. Din bilgileri dershanelerinde olduğu gibi seminerlerde de Mili Eğitim Bakanlığınca onanmış programlar uygulanacak ve bu Bakanlıkça onananlardan başka kitap okutulmayacaktır.
>
> Din dershanelerinde olduğu gibi seminerlerde de öğretimin milli bütünlüğü bozucu mezhep görüşlerine dayanan ve vatandaşlar arsında münaferet duyguları uyandırabilecek bir mahiyet taşımasına son derece dikkat edilecektir. Önümüzdeki ders yılında başlayarak yürürlüğe konmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yukarıdaki maddelerde yazılı esasları kaplayan bir yönetmelik düzenlenecektir. Bakanlık ayrıca din bilgileri dershaneleri program ve kitap hazırlatacaktır (Şeker, 2006:108).

Bu teklif aslında 1947 yılında din eğitimine izin verildiğinin bir göstergesi olmasına karşı bu istekler resmi okullarda hemen uygulamaya geçilmemişti.

Ekim ayında dershanelerde verilecek din eğitimi için program hazır hale getirilmiştir. Programda ilkokul mezunlarının devam edeceği özel din dershanelerinde okutulacak kitabın MEB istişare heyeti tarafından "mezhep görüşlerinin üstünde İslam dininin şamil ve külli esaslarını belirten bir mahiyet taşımasına karar" verildiği yer almakla beraber bu

kitabın 1948 yılı başına kadar hazır hale geleceği bunun yanında da seçme parçaların yer alacağı bir okuma kitabının da meydana getirileceği yer almaktaydı. Raporun dikkat çeken taraflarından biri din eğitimini veren kurumların DİB'na veya MEB'na bağlanması hususu olmuş komisyonun bu görevi DİB'na bağlamasına karar vermesine rağmen bu kabul görmeyerek MEB'na bağlanmıştır (Tarhanlı, 1993:80).

Din eğitimi ile ilgili serbestliğe doğru kararlar alınırken aynı yıl yapılan CHP'nin 7'nci kurultayında da devletçilik ve din alanında da yoğun tartışmalar yapılmıştı. Bu tartışmaların temelinde halkın din konusundaki isteklerini dikkate alma, komünizme karşı tedbir alma ve iktidarda kalma gibi düşünceler vardı.

1.4.5.1. İlkokullara Din Dersi Konması

1922 yılından itibaren mekteplerde din dersleri belli aralıklarla ve bazı düzenlemelerle sınırlandırılması birtakım dersler ise tamamen kaldırılmıştır (Parmaksızoğlu, 1966:55).

1927-1928 öğretim yılı başında ilkokullar için yeni bir müfredat programına geçilmiştir. Bu programa göre Din Dersleri 3.4.5. sınıflarda haftada birer saat olarak yer almıştır.

İbrahim Arvas'ın Türk-İslam İlahiyat Fakültesi Kanunu ve İmam-Hatip Orta ve Lise mekteplerinde din dersleri teklifi kanunu ve Fatih Gökmen ve Hamdi Şarlan tarafından Yüksek İslam Enstitüsü Kanunu ile diğer arkadaşlarıyla beraber ilk mekteplerde din tedrisatı için 3 Ocak 1948 tarihinde millet meclisine bir takrir verilmiştir. Ancak bu teklif 1 yıl boyunca MEB Tahsin Banguoğlu ve Maarif Encümen Reisi Suud Kemal Yetkin tarafından bekletilecektir. Arvas'ın teklifinde maksadın 'dindar vatandaşların dinen mecbur olduğu sade bir ibadetin ifası için muktazi elemanlar yetiştirilmesi' olduğu bu durumun hükümetin programlarına da aykırı olmadığı da belirtilmiştir (Arvas, 1964).

Bu öneri parti divanında görüşülmesi uygun kabul edilmiştir. Böylece 1946 yılından beri milletvekillerinin din öğretimi ile ilgili parti'ye yaptıkları teklifler anlam kazanmıştır (Banguoğlu, 1984:97). Din eğitimi hakkında son noktayı İnönü koyarak 2 Şubat 1948 tarihinde köşkte bir takım bakan ve valilerin bulunduğu bir ortamda ihtiyari olarak din derslerinin verilmesi, imam ve hatiplerin yetişeceği okulların açılması ve İlahiyat Fakültesi'nin tesisi hakkında bunların zamanının geldiğini belirtmiştir. İnönü "laiklik prensipleri katiyen zedelenmemek üzere cemiyetin sosyal realitesine arkamızı çevirmek yerinde olamaz" diyerek Cumhuriyet'in üzerinden 25 yıl geçtiğini şeriat sisteminin

canlanmasına artık imkân yoktur açıklamasını yapmıştır. İnönü, "demokraside kör inadın, kör taassubun teri olamaz" diyerek din eğitimi hakkındaki serbestliğin "memlekette geniş bir ferahlık ve sempati havası" estireceğini bunun hükümetin kaçırmamasını önerip böylece "muhalefetin de sinsi bir silahını daha elinden düşürmüş olacağız" söyleyip bir karar alınıp gruba götürülmesini telkin etmekteydi. İnönü şöyle devam etmekteydi:

> "Çocuklara din terbiyesi vermek isteyen ana babalar, devlete şunu söyleyeceklerdir: Ya bize bırakın!, yahut icabını siz yapın!. Türk olmayan anasıra tanınan bu en tabii vicdan hakkının icaplarını yerine getirmekten Türkleri mahrum etmek hangi hakka istinat ettirilebilir?"

İnönü'nün telkinleri doğrultusunda Bakanlar Kurulu din eğitimi hakkında ilk görüşmelerini 5 Şubat'ta yaparak çetin tartışmalar sonucunda İnönü'nün görüşleri doğrultusunda hareket etmeye karar vermiştir (Barutçu, 2001:881-882). Böylece 7'inci kurultayda alınan parti divanının din eğitimi meselesiyle ilgili olarak bir komisyon kurma kararı da hayata geçilmiş tüm bunların sonucunda 10 Şubat 1948 CHP grubunda Başbakan Hasan Saka'nın teklifiyle bir rapor hazırlamak için 12 Şubat'ta 17 kişilik bir heyet seçilmiştir (Ünsür, 1995:15).

CHP Meclis Grubunun, dini öğretim konularını incelemek üzere kurduğu komisyon raporu 19 Şubat 1948 tarihinde CHP Sivas Milletvekili ve Başkan vekili Şemseddin Günaltay tarafından yayınlanıp rapor şu şekilde olmuştur:

> "1. Madde: ..muasır milletlerde dahi olduğu gibi ilkokul öğrencilerine ihtiyari olarak din dersi verilmesinin lâikliğe münafi olmadığı neticesine varıldı ve bu mülahaza dairesinde:
>
> A- "Çocuk velilerin arzusu olmak lâhik olmak şart ile ilkokulların son iki sınıflarında okul içinde ve ders zamanları dışında din dersi verilmesi.
>
> B- Verilecek din derslerinin programlarının ve okutturulacak kitapların Diyanet İşleri tarafından hazırlanıp Milli Eğitim Bakanlığının tasvip ve tasdikinden geçmesi.
>
> C- Din derslerini okutacakların ilkokul öğretmenlerinden ve icab ederse matlûp vasıfları haiz kimselerden seçilmesine Milli Eğitim Bakanlığının yetkili olması.
>
> D- Din dersleri veren Öğretmenlerin ücretlerinin yardım namı altında devletçe ödenmesi.
>
> E- Köy okullarında din dersleri verebilmek için Köy Enstitülerinin hazırlık sınıfı öğrencilerine de din dersi verilmesi ve ilkokulu bitirmiş olmak şartile bu derslere on altı yaşına kadar çocuklarında devamına müsaade olunması ve üç senelik ilkokulların son sınıflarında kezalik gene ihtiyari din dersi verilmesi oy birliği ile karar altına alınmıştır."

CHP aslında din alanında halka bir takım özgürlüklerin sağlanmasını ancak kontrollü bir şekilde devlet eliyle gerçekleşmesini bunun da kendi belirledikleri bir din anlayışının uygulanması kaydıyla gerçekleşmesini istemekteydiler.

Din eğitimi çalışmaları için ilk adım Milli Eğitim Bakanı Şemseddin Sirer tarafından derslerde okutulmak amacıyla 'Müslüman Çocuğunun Kitabı' yayınlanarak atılmaya çalışılmıştır. Ancak bu kitap da "dinî yanlışlar, tarikat akideleri ve asılsız hikâyeler ve hurafeler" bulunmuştur.

1948 Şubat'ında mekteplerde din derslerinin okutulması için karar alınmasına rağmen yeni eğitim yılının başladığı halde bu konuda tam olarak bir gelişme kaydedilmemişti (Banguoğlu, 1984:99).

Zira 1949 yılı başında Hasan Saka hükümetinin istifa ederek yerine "Türkçü-Milliyetçi" özelliğiyle bilinen ilahiyat profesörü Şemseddin Günaltay başbakan olmuş, dine ve özgürlüklere yakın olan bu hükümetin programının din eğitimi ile ilgili bölümü şöyle olmuştur:

> "…Bütün diğer hürriyetler gibi vatandaşın vicdan hürriyetini de mukaddes tanırız. Din öğretiminin ihtiyarî olması esasına sadık kalarak, vatandaşların çocuklarına din bilgisi vermek haklarını kullanmaları için gereken imkânları hazırlayacağız. Fakat lâiklik prensiplerinden ayrılmamıza asla imkân tasavvur edilmemelidir."

Bu programla ilk defa anlaşılır bir şekilde din eğitimi ihtiyacı ortaya konmuştur.

Yeni hükümetle birlikte din eğitimi adına somut adımlar atılmaya başlanmıştı. Nitekim MEB'lığı 1 Şubat 1949 tarihli 2414 sayılı genelgeyle valiliklere din öğretimi hakkında serbestliğe izin verildiğini bildirmekteydi. Genelgenin maddeleri şöyleydi:

> "1.Anayasamıza teyit olunan vicdan hürriyetinin tabii bir icabı olarak vatandaşların çocuklarına din bilgisi vermek haklarını kullanmaları için din bilgisi vermek haklarını kullanmaları için imkân hazırlanması gerekli bulunmuş ve Müslüman Türk çocuklarına din derslerinin okul dershanelerinde ve her okulun kendi öğretmenleri tarafından okutulması uygun görülmüştür. Ancak bu dersler programında mevcut ders saatleri sayısını azaltmamak kaydıyla ve mahallin şartlarına göre çocukların devamını mümkün kılacak saatlerde gösterilecektir.
>
> 2.Lâik bir devlet olan Cumhuriyetimizin öğretim müesseselerinde hiçbir din ve mezhebe ait bilgilerin mecburi olarak öğretilmesi bahis mevzuu olamaz. Bu itibarla din derslerinin ihtiyarî olması esastır. Hiçbir öğrenci ve öğretmen bu dersleri okumak ve okutmak hususunda zorlanmayacaktır. Din derslerinin sınıf seçme durumu ile ilgisi olmayacaktır.
>
> 3. Din dersleri ilkokulların 4 ve5'inci sınıflarında haftada ikişer saat olmak üzere gösterilecektir. Bu derslerin Diyanet İşleri Başkanı'nın reisliğinde toplanan özel bir komisyonca hazırlanmış ve Talim ve Terbiye Heyetince tatbiki uygun görülmüş olan müfredat programını bağlı olarak gönderiyorum. Başlangıç olmak üzere bu yıl programın birinci kısmı ilkokulların 4 ve 5'inci sınıflarında aynı zamanda okutulacaktır.
>
> 4. Öğrenci velileri çocuklarının din derslerine devamını arzu ettiklerini yazılı olarak okul

idaresine bildireceklerdir. Öğretmenler bu öğrencilerin derslere devamını kontrol edecekler, devamsızlık halinde velilerini haberdar edeceklerdir. Bundan böyle okula yeniden kaydolacak velileri, çocuklarının din derslerine devam edip etmeyeceğini kaydolma sırasında beyan edeceklerdir.

5- Derslere Diyanet İşleri Başkanlığınca hazırlanıp, Başkanın reisliğinde toplanan özel komisyonca incelendikten sonra, Talim ve Terbiye Heyeti'nce ilkokullarda ihtiyari olarak okutulması uygun görülen <din dersleri> adlı kitap okutulacaktır.

6- Düşünce, inanış veya mezhep ayrılıkları dolayısıyla çocuklarını din derslerine göndermeyen ailelerle, gönderenler arasında veya bu derslere devam eden çocuklarla etmeyenler arasında yersiz münakaşalara meydan verilmeyecektir. 7. İlk dereceli Türk özel okullarında din dersleri yukarda açıklanan şekilde gösterilecektir. Azınlık okullarında din derslerine usulüne göre tanzim edildikleri şekilde devam olunacaktır."

Genelgede, 15 Şubat 1949 tarihinden itibaren ilkokullarda ihtiyari olarak din derslerinin okutulması bildirilmiştir. Halk serbest bırakılan din eğitimine büyük bir teveccüh göstermiştir. Öyle ki 1949–1950 öğretim yılında ilkokulların 4 ve 5 sınıflarında okuyan 414.447 öğrenciden din derslerine devam etmeyenlerin sayısı 2797 Müslüman ve 3002 gayrimüslim olmak üzere toplam 5799 olup bu da % 1'lik bir orandan ibaretti. Halkın derslere olan ilgisini Banguoğlu'nun şu sözleri daha iyi açıklamaktadır:

Din dersleri için tamimler yaptık. Bunlar ihtiyarî olacaktı. Ancak ihtiyâr çocuğun velisine aitti. Çocuğunun din dersine girmesini istemeyen ana baba okula bu yolda bir mektup yazmalıydı. Hatırlarım, neticede bana Ankara Üniversitesi profesörlerinden birinin Türkiye ölçüsünde bir tek mektubunu getirmişlerdi. Biz hususiyle Alevî köylerinde din derslerinin zorlanmamasını tavsiye etmiştik. Oysa bütün Alevîler çocuklarını din dersine gönderdiler. Sivas'ta bir kısım Ermeniler de çocuklarını bu derslere göndermek istediler, memnunlukla kabul ettik (Banguoğlu, 1984:100).

İlkokullarda din dersi uygulamaları öğretmen, öğrenci ve veliler açısından istenildiği sonuçları vermemiştir. Bu durumu Diyanet İşleri Başkanı A. Hamdi Akseki'nin 1950 yılında hükümete verdiği bir raporda ortaya açıkça koymuştur.

1.4.5.2.İmam-hatip Kursları'nın Açılması

Tevhid-i Tedrisat yürürlüğe girmesiyle medreseler kaldırılmış ve bir kısmı da ilkokula dayalı dört yıllık İmam-Hatip Mekteplerine dönüştürülmüştü. Bu okullar medreselerden farklı olarak kurulmak istenen eğitim sisteminde meslek okulu şeklinde yer almıştı. 1923-1924 yılında 29 okulla öğretime başlayan İmam-Hatip Mektepleri 1924-1925 yılında Edirne, Ödemiş, Hopa, Şavşat, Niğde İmam-Hatip okullarının kapanması Artvin ve İzmir'de birer

okulun açılmasıyla sayıları 26' ya inmiştir. 1925-1926 yılında ise Erzurum, Eskişehir, Urfa, Amasya, Gaziantep, Maraş, Artvin İmam-Hatip Okulları kapanarak Of, Akşehir İmam-Hatip Okulunun açılmasıyla birlikte bu okulların sayısı 20'ye inmiştir. 1926-1927 yılında Kütahya ve İstanbul dışındaki bütün okullar kapatılmış 1928-29-30 yıllarına kadar sadece bu iki merkezde İmam-Hatip Okulu faaliyet göstermiştir. 1930 yılında ise bu okullar da kapanmıştır. Ancak 1930 - 1931 ve 1931-1932 öğretim yıllarında ortaokullara bağlı sınıflar halinde faaliyet göstermişlerdir (Parmaksızoğlu,1966:25).

İmam-Hatip Okullarının kapanışlarını tek bir nedene bağlamak doğru olmaz. Mekteplerin kapatılmasını resmi kaynaklar öğrencilerin yeterince ilgi göstermeyişlerine bağlamaktadır. Gerçekten de açıldığı yıl itibariyle 2258 öğrenci kaydı bulunan İmam-Hatip Okullarında öğrenci sayısı yıldan yıla düşmüş 1926- 1927'de ise 278'e inmiştir. Ancak halkın bu okullara çocuklarını göndermeyişlerinde devletin izlediği sıkı laiklik politikası etkili olmuştur (Ayhan,1999a:35).

CHP Grubunca 19 Şubat 1948 din eğitimiyle ilgili hazırlanan raporun 2'inci maddesine göre imam-hatip okullarının açılması gerekmekteydi. Adı geçen madde şöyleydi:

> "2- Madde: Müslüman vatandaşların imamlık ve hatiplik gibi dini hizmetlerini ifa edecek elemanlara da ihtiyaç olduğu ve bunları yetiştirecek öğretim müesseselerinin kurulması lâzım geldiği tesbit edilmiş ve nevi öğretim kurumlarının rejimimizin ve Anayasamızın lâiklik esasları ile aslâ tearuz etmeden Devlet yardımı ile kurulabileceği esasında birleşilmiştir."

İmam-Hatiplerin hangi kuruma bağlı olacağı hakkında üç teklif verilmiştir. Bu durumu Banguoğlu hatıratlarında izah ederken bu okulların DİB'lığına değil de Milli Eğitime bağlanılması için Nihat Erim ile beraber muhalefet şerhi koyduklarını ve gruptan istekleri doğrultusunda karar çıktığını belirterek "ancak devrimciler bir takrirle bir balgam attılar, İmam-Hatip Okulları 'kursları' oldu." diyerek okulların kurslara dönüştüğünü belirtmektedir (Banguoğlu, 1984:99). Okulların kurslara dönüştürülme teklifini Cevad Dursunoğlu (Erzurum) vererek önerisi şu şekilde olmuştur:

> "Şifahen arz ettiğim sebeplere dayanarak komisyon tezkeresinin ikinci maddesinde zikrolunan imam, hatip mekteplerinin yerine kurs halinde ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak ve askerliğini yapmış Orta mektep mezunlarından talebe alınmak suretiyle bu işin prensibinin hallini..." (Şeker, 2006:119).

Bu teklifin verilmesiyle 20 Mayıs'ta CHP meclis grubu toplanarak din eğitimi hakkında bir takım olumlu kararlar almıştı. Bu karar 21 Mayıs 1948 tarihinde CHP Meclis Grup başkan vekili Ulus gazetesine verdiği tebligatta "din öğretimi konuları hakkındaki parti komisyonu

raporunun İmam ve Hatip gibi din hizmetlerini ifa edecek elemanlar yetiştirmesi lüzumuna taallûk eden ikinci maddesinin müzakeresine devam" edilerek MEB'na bağlı kursların açılması ve buraya askerliğini yapmış ortaokul mezunlarının alınması kaydıyla memleketin din hizmeti ihtiyacını karşılayacak elemanların yetiştirilmesinin çoğunlukla kabul edildiğini bildirmekteydi. Bu kurslar ilk etapta 10 vilayet merkezinde hali hazırda bulunan din adamlarına "yeteri kadar kültür vermek ve onları günün anlayışına yaklaştırmak" amacıyla açılacaktı (Parmaksızoğlu, 1966:29).

1948 yılının ortalarında kursların açılmasına karar verilmesine rağmen üzerinden altı aydan fazla bir süre geçmiş fakat açılmamışlardı. Din eğitimine yönelik ihtiyaçlar hala karşılanamamıştı.

Çalışmalar sonucunda 5 Ocak 1949 tarihinde İstanbul ve Ankara'da süresi 10 aylık olan iki kurs açılmış bunların ardından Afyonkarahisar, İzmir, Isparta, Kayseri, Kastamonu, Adana, Trabzon ve Urfa'da kurs açılmakla beraber yılsonunda 50 kadar kursiyere diploma verilmiştir. Yeni kursların süresi ise 2 yıl olmuş ve bunlara meslek okulları mezunlarının da gelmeleri kabul edilmiştir (Ünsür, 1995:99).

10 aylık kurs şeklinde açılan İmam – Hatip kursları o dönemde sadece CHP'nin iktidar uğruna izlediği din politikalarından biri olmuştur.

1.4.5.3.İlahiyat Fakültelerinin Açılması

1948 yılında halkın dini ihtiyaçlarını karşılamak için hükümet tarafından bu hizmetleri verecek din görevlilerini yetiştirmek amacıyla imam-hatip kurslarını açılmıştı. Halkın yoğun isteği, dini şartlar ve zorlamalar özellikle siyasi endişeler, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun esaslarına göre dinin yüksek öğrenim seviyesinde de ele alınmasını zorunlu kılmıştır (Bilgin, 1985:58).

CHP Meclis Grubunun 19 Şubat 1948 tarihinde yayınladığı din öğretimiyle ilgili raporun 3. maddesinde İlahiyat Fakültesinin açılması öngörülerek şöyleydi: "...Bir de yüksek din bilginleri ve mütefekkirleri yetiştirmek üzere Üniversitede bir İslâm İlâhiyat Fakültesi kurulması lüzumlu görülmüş ve kabul edilmiştir."

25 Mayıs 1948 tarihinde CHP grubu Şemsettin Günaltay, başkanlığında toplanarak "yüksek din bilginleri ile müftü ve vâizleri yetiştirmek üzere Üniversite bünyesi içinde bir

İslam İlâhiyat fakültesi" kurulmasını mutabıkla uygun bulduğunu açıklamıştır. Fakültenin kuruluş çalışmalarında bulunan Hilmi Ziya Ülken, açılışı hakkında görüşlerini şöyle belirtmiştir:

> "İstanbul Darülfünundaki İlâhiyat fakültesinin kaldırılmasında ileri sürülen başlıca fikir, lâik devletin din işlerine karışmaması idi. Bu dernek değildir ki, devlet din terbiyesine mani olur, din adamlarının yetişeceği müesseselerin açılmasını istemez. Tam tersine, millet çoğunluğunun dini İslâmiyet terbiyesini verecek müesseselere karşı kolaylık gösterir. Birçok Batı memleketleri bizden çok önce lâikliği kabul etmiş olmalarına rağmen, İlâhiyat fakültelerine üniversitelerinde yer vermişler, ancak bu müesseseleri modern ilim ve felsefe kültürü ile sağlamlaştırmaya çalışmışlardır… İlahiyat fakültesi bu tarihi tecrübeden faydalanarak imanla düşünce, kafa ile kalp arasında ahenk kurabilecek bir ilim ve felsefe kültürüne dayanacaktır. Ancak felsefî temellere dayanan bir inanç ve düşünce binası, modern düşünceye ve ilme karşı varlığını koruyabilir. " (Bilgin, 1985:59).

Fakülte kurulması 1948 yılının ortalarında kabul edilmesine rağmen diğer din eğitimi gelişmelerinde olduğu gibi gecikmişti.

İlahiyat Fakültesi için toplanan komisyonun çalışmalarından sonra da 9 Mayıs 1949 Şemsettin Günaltay başkanlığındaki hükümet, mecliste "din meselelerinin sağlam ve ilmî esaslara göre incelenmesini mümkün kılmak, meslekî bilgisi kuvvetli ve düşünüşünde ihatalı din adamlarının yetişebilmesi için lüzumlu şartları sağlamak maksadıyla" garptaki örneklerine benzer bir İlahiyat Fakültesinin kurulmasını teklif etmekteydi. TBMM'in, 4 Haziran 1949 tarihinde "Ankara Üniversitesi kuruluş kadroları hakkındaki 5239 sayılı kanuna ek kanun" tasarısı kabul edilerek Ankara Üniversitesine bağlı olarak İlahiyat Fakültesi kurulması kararlaştırılmıştır. İlahiyat Fakültesi 21 Kasım 1949 tarihinde ise öğretime başlamıştır (Ayhan, 1999b:189).

1.4.5.6.Kur'an Kurslarının Açılması

1945'te çok partili yaşama geçişle birlikte dini özgürlükler alanında atılan adımlar, hükümetin Kur'an kurslarına karşı takındığı tavır üzerine de ani ve gözle görülür bir etki yaptı. 1923-1942 yılları arasında tüm Kur'an Kurslarının sayısı yaklaşık 60 idi. 1946'da 61, 1947'de 99, 1948'e gelindiğinde ise 118'e ulaşmıştı. Bundan sonra halk, eğer isterse, 1930'lu yılların aksine fahri Kur'an kursu açabilecekti.

Kur'an kursları günde dört saat olmak üzere (cumartesileri de dâhil) haftada 24 saat öğretim yapmaktaydı. Bu öğretim, iki bölümlük bir temel üzerine kurulmuştu. İlk bölüm, bir

yıl sürmekte ve öğrenciye, tecvit kaidelerine uygun olarak Kur'an okutulmakta, manalarıyla beraber bazı ayetler ezberletilmekte ve İslam dini ile ilgili genel bilgiler öğretilmekteydi. İkinci bölüm ise üç yıl sürmekte olup, öğrencilere Kuran' ı ezberletmeyi amaçlamaktaydı. Her bölümün imtihanını kazananlara Kur-an kursu mezuniyeti diploması, ikinci bölümü tamamlayanlara da hafızlık diploması verilmekteydi (Bilgin, 1985:59).

BÖLÜM 2 : 1950–1960 DÖNEMİ TÜRK BASINI

2.1. Basının Toplumsal İşlevi

İletişim Nedir? İletişim teriminin sayısız anlamı vardır. Bizim buradaki amacımız gazetenin daha iyi anlaşılabilmesi için konuya değinmek olacaktır. En basit anlamıyla "iletişim", "communis" kelimesinden türetilmiş "communication" kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır (Oskay,2005:309). "Communication"a karşılığı olarak Türkçede iletişimin dışında muhabere, ulaştırma, irtibat, haberleşme, iletim ya da doğrudan doğruya komünikasyon da denebilir.

İletişim, "belirli bir insan topluluğu içinde benzeşme ve birlik taşıyan bir toplum (communis) yaratma" amacıyla "bilgi, fikir ve tutumlarının bir insandan diğerine ulaştırılması" süreci olarak tanımlanmaktadır. İletişim, mesajlar aracılığıyla gerçekleştirilen toplumsal etkileşimdir (Mutlu, 2004:98).

İletişim eylemi, birbiriyle ilişkili olan, birbirine bağlı olan bir grup öğenin bir amaca ulaşmak ya da bir şeyler elde edebilmek için birlikte işledikleri bir sistemdir. Bu öğeler; kaynak, mesaj, kanal, hedef, geribildirim, toplayıcı yankı, gürültü ve seçici algıdır.

Toplumsal değişim, doğal kaynağı olan tabi değişme, toplumun iç dinamiklerinden olabileceği gibi toplumsal yapıyı oluşturan farklı kültürler arasındaki iletişim ve etkileşimden olabilir. İletişim farklı amaç ve gereçlerin toplumun içine girmesinde en önemli işlevlerden biridir. Tabi değişme tüm toplumlarda farklılık gösterir. Bu farklılık kitle iletişim araçlarının her toplumu etkileme hızı ve gücü değişiklik göstermektedir.

Geleneksel iletişim belli bir yerden sonra eksik kalmıştır. Toplumsal değişim iletişim sistemlerinin de değişmesini de tetiklemiştir (Tokgöz,2006).

Kitle İletişim Nedir?

Kitle iletişim en kısa tanımıyla daha büyük insan topluluklarıyla ilişki kurmaktır.

Kitle iletişim araçlarının iletişime olan katkıları git gide artmıştır. Böylelikle iletişimin kapsamı ve etkileri genişlemiştir. Geleneksel iletişimi kitlesel iletişimden ayıran 2 özellik bulunmaktadır. Kitle iletişim araçları bilgiyi daha kolay taşıyan ve saklanabilen hale getirmiştir. Bu durum kitle iletişim araçlarını geleneksel iletişim yanında toplumsal etki

yönünden daha etkili kılmıştır. Kitle iletişim araçlarının çalışabilmesi için bir örgüte ihtiyaçları vardır. Bu da onlara diğer toplumsal örgütler ve kurumlar gibi başka yükümlülükler yükler. Geleneksel iletişim sistemlerinde bir örgüte her zaman ihtiyaç duymazlar dolayısıyla başka yükümlülükleri de yoktur (Tokgöz, 2006:118).

Kitle iletişim araçlarının işlevleri ne yapmak için var olduklarını, gerçekte ne yaptıklarını, neyi amaçlar göründüklerini içermektedir. Bu işlevler şöyle sıralanabilir: Eğlendirme işlevi, bilgilendirme işlevi, kültürel işlev, toplumsallaştırma işlevi, siyasal işlevi, alışkanlık yaratma işlevi, eğlendirme işlevi'dir.

Kitle iletişiminin eğlendirme işlevi ile izler kitle hem ucuz hem de çok kolay bir biçimde eğlenme gereksinimlerini giderir. Bütün kitle iletişim araçları birer ticari kurumdur. Bu nedenle eğlendirme işlevi kitleleri tutmak için önemli bir işlevdir.

Bilgilendirme İşlevi

İzleyicilerin kitle iletişim araçlarından kendilerini eğlendirmenin dışında en önemli beklentileri bilgidir. İnsanlar gerek kendilerini tanımlayabilmek için, gerek toplumun farklı kesimlerinde yaşayan insanları anlamlandırabilmek için kitle iletişim araçlarına ihtiyaç duymaktadırlar.

Toplumu olaylar ve konular hakkında bilgilendiren kitle iletişim araçları güç dengelerine de işaret eder. Yeniliklerin toplum içinde hızla yaygınlaşmasına ve kabul görmesine de neden olan kitle iletişim araçları, içinde bulundukları toplumda bütünlük, uyum ve ilerleme dengelerini de düzenlemektedir.

Kültürel İşlevi

Kültürel değerlerin yeni kuşaklara aktarımı kitle iletişim araçları tarafından gerçekleştirilirken bireyin sosyalleşmesi sağlanmaktadır. Ancak kitle iletişim araçları kültür aktarımı sağlarken bir bakıma kültürel anlamda mevcut durumu koruyarak, değişimi ve büyümeyi de engellemektedir. Kitle iletişim araçlarının kültürel işlevi, kitle kültürünün devamlılığını sağlamakla, alt kültürleri göz ardı etmekle ve kültürel erozyona sebep olmakla eleştirilmektedir.

Toplumsallaştırma işlevi

Toplumsallaştırma işlevi ile birey, içinde yaşadığı toplumun özelliklerini öğrenir. Kitle iletişim araçları yoluyla toplumun gelenekleri, örf ve adetleri toplumun bireylerine öğretilir; böylece toplumun sürekliliği sağlanır. Toplumsallaştırma ise bir toplumun varlığını sürdürebilmesi için zorunluluktur. Basın, insanların dünya görüşlerini, siyasi tutum ve davranışlarını etkilemekte ve yeni rol modelleri oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra yeni düşünceler ortaya koyan yurttaşları oluşturmakta ve milli bir kimlik ortaya çıkarmaktadır.

Siyasal işlevi

Kitle iletişim araçlarının, yaygınlaşmasıyla siyasilerin ilgisi bu araçlara yönelmiş, toplumda ise siyasal olaylara yönelik yeni bir kitle oluşmuştur. Bunun nedeni ise bu araçlarla politikacıların kitlelere çok kolay ulaşabilmesi, haber bültenlerinin ve gazete sayfalarının seçmenlere olayları ve adayları değerlendirme olanağı sağlar. Kitle iletişim araçları bireyleri politik sürece katarak halka politikacıların çalışmalarının daha kolay anlaşılabilmesini sağlar.

Alışkanlık Yaratma işlevi

Kitle iletişim araçları zamanla insanlar için alışkanlık yaratabilmektedir. Kişi kitle iletişim araçlarından önceleri eğlenmek veya zaman geçirmek için yararlanırken bu durum zamanla alışkanlık halini almaya başlar (Işık,2007).

Her siyasal sistemin kendine göre oluşturduğu bir iletişim kuramı ve sosyo-ekonomik gerçeklik içinde şekillenen iletişim alanı vardır. Kitle iletişim araçlarının toplumla ilişkisine dayanan kuramlar şöyle sıralanabilir:

Otoriter Kuram: Otoriter sistemlerde kitle iletişim araçları siyasal iktidar ve yöneticilere bağlıdır. Basın, iktidar aleyhine fikir üretemediği için iktidardakiler, toplumsal denetimi sağlandığını düşünür. Böyle bir sistemde azınlık ve karşıt kültür ve grupların kendilerini iletişim araçlarıyla seslendirebilmeleri mümkün değildi. Bu kurama göre basın özgür değildir. Sansüre kadar uzanan yaptırımlar haklı ve meşru bulunur. Bu kuramın temel prensibi, basın zorla da olsa siyasi iktidara her zaman bağlı olmalı, onun çıkarlarına hizmet eden, egemen ya da yaygın siyasal ve ahlaksal değerlere karşı çıkmamalıdır. Basın ancak bu şartlar gerçekleştiğinde var olabilir. Tarihsel süreç içersinde en uzun süre uygulanan kuram olma özelliği taşımaktadır (Işık,2007:20).

Liberal (Özgürlükçü) Kuram: Bu yaklaşımda kitle iletişim araçları özeldir ve diğer işlevlerinin yanında aynı zamanda hükümeti kontrol etme aracı gibi bir özelliği de bulunmaktadır. Liberal yaklaşım başta düşünce ve ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlükleri kullanabilme gereğini savunur. Herkesin serbestçe yayın yapma hakkına sahip olduğu ortamı ifade eden özgürlükçü kuram çok seslilikten yanadır (Işık,2007:21).

Toplumsal Sorumluluk Kuramı: Bu kurama göre basının toplumsal yaşamda sorumlu oldukları değişik hizmet işlevleri bulunmaktadır. Özellikle demokrasinin varlığını sürdürebilmesi için basının büyük sorumlulukları vardır. Basın özgür ve özel bir etkinlik alanı olarak kalmalı ama bundan sonra yanlış yapma hakkı bulunmamalıdır. Toplumsal sorumluluk kuramına göre önemli bir şey söyleyecek olan herkese görüşlerinin ifade hakkı verilmeli, fakat basın görevlerini yerine getirmiyorsa birileri ona bu görevlerini yerine getirmesini söylemelidir. Bu sistemde iletişim araçları, kamuoyu, tüketici eylemi veya iktidarın düzenleme kurumları tarafından kontrol edilmelidir. Sonuç olarak bu kuramda basın yasalar ve kurallar çerçevesinde kendi çalışma şartlarını kendileri düzenlemekle birlikte, toplumun genel yararları doğrultusunda müdahale edilebileceğini kabul etmelidir.

Sosyalist Totaliter Kuram: Sosyalist yaklaşımda mülkiyete sahip sınıflar iktidar sahibidir. Üretim araçları kamusal mülkiyet altındadır ve iktisadi yaşamda merkezden planlanmaktadır. Rejimin temel hedefi sınıfsal düzlemde karşıtlara baskıcı yöntemler uygulamak olduğundan kitle iletişim araçları devletin tekelinde veya partinin güdümündedir. Basın kolektif örgütleyici olarak hâkim ideolojiyi ve işçi sınıfı haklarını yayarken, mevcut kültürel durumu değiştirici olmaktan ziyade pekiştirici rol üstlenirler. Yani basın toplumsal ve evrensel olguların nesnel değerlendirmesini Marksist-Leninist prensiplere göre yapmalıdır (Işık,2007:24).

Gazete ve Özellikleri

Gazetenin değişik yorumlanmış birçok tanımı yapılmıştır. Burada konuyu açıklayacağı olması bakımından birkaç tanesi belirtmemiz konumuz açısından yararlı olacaktır.

Gazete, gelişen, toplumsal olan ya da olmayan, toplumu ilgilendiren ve sosyal yapısı üzerinde etkiye yol açan olayların, "bilgi-emek" düzleminde kamuoyuna iletilmesini sağlayan bir kitle iletişim aracıdır.

Gazete kamuoyunu aydınlatan, birbirinden bağımsız siyasi fikirlerin savunucusu olarak topluma farklı mesajlar ileten siyasal işlevi en yüksek kitle iletişim aracıdır.

UNESCO istatistiklerine göre "haftada en az dört kez yayımlanan süreli yayına gazete, haftada üç kez veya daha az yayımlanan süreli yayına günlük olmayan gazete denilmektedir (Çoşkun,2003).

Bu tanımları göze alarak bir tanım yapacak olursak gazete, haftada en az bir kere yayınlanan, haber ve bilgileri ileterek toplumda yeni düşüncelerin ortaya çıkmasında yardımcı olan farklı görüşlerin kendilerini anlatmalarına fırsat veren demokrasilerde yasama, yürütme ve yargıdan sonraki 4. güç olan, siyasal olandan dine olana kadar birçok konuda önemli sonuçlar veren üretimi oldukça yüksek maliyetli, ticari ama toplumsal bir kurumdur.

Kitle iletişim araçları insanlara yakın ve uzak çevrelerinde olanları haber olarak vermeye onları dünyayı tanımlaya çalışır. Gazetelerin büyük bir güç olarak belirmesi dünyada okuma yazma oranın artmasıyla gerçekleşmiştir. Diğer kitle iletişim araçlarına göre önce gazeteler ön plana çıkmıştır. Gazeteler 19.yüzyılın ortalarından itibaren yaygınlık kazanmıştır (Tokgöz,2006:119).

Basın belirli dönemlerde değişik görevler yüklenmiş farklı özellikler göstermiştir. Gazeteler özelliklerini tarihsel bir süreç içerisinde tamamlamışlardır. 1950'lerden itibaren televizyon yoluyla gazetecilik yapılmaya başlanmıştır (Tokgöz,2006:120).

Diğer kitle iletişim araçlarıyla gazete arasında bazı farklılıklar vardır. Gazete göze hitap eden bir kitle iletişim aracıdır. Yazılı basında yer alan haberler saklanabilir belge niteliği taşımaktadır. Belge olması nedeniyle tekrar okuma imkânına sahiptir.

Yazılı basın haberleri daha ayrıntılı sunar. Diğer kitle iletişim araçlarına göre haberleri daha geç iletir (Tokgöz,2006:121). Bu yazılı basın için dezavantaj olarak görülse de daha çok zamanları olduğu için haberi diğer araçlara göre daha kapsamlı sunabilirler (Tokgöz,2006:122).

Basının iki önemli sosyolojik özelliğinden bahsedilebilir. Birincisi, çok az sayıda insanın çok büyük sayıda insan grubuyla haberleşebilmesini sağlar; ikincisi, okuyucunun basına tepkisini iletmesinin hiçbir etkin yolu yoktur. Kitle iletişimi, tanımı gereği tek yönlü bir

süreçtir. Basın organizasyonları, doğaları itibariyle bürokratiktir ve (basının devlet denetiminde olduğu toplumlar hariç) şirketleşmiştir. Basın, tüm ülkelerde hükümetler tarafından düzenlemelere tabi tutulur ve bu sınırlamalar, çok hafif, tavsiye niteliğindeki düzenlemelerden totaliter toplumlardaki gibi sansürün geniş kapsamlı biçimlerine kadar çeşitlilik arz eder (Çoşkun,2003:10).

Gazeteler siyasal iletişim yaygınlaşmasındaki en etkili araçlardan biridir. Bu nedenle gazeteler siyasal alt sistemler olarak nitelenebilir. Toplum içinde oynadıkları asıl önemli rol toplum içinde ve toplumlar arası ilişkilerdeki iletişimi düzenlemesidir.

Bir haberleşme aracı olarak da tanımlanabilen gazeteyi açıklamak için haber kavramını da tanımlamak yerinde olacaktır. Haber, en kısa haliyle ortaya çıkan yeni bir olay hakkındaki bilgi olarak tanımlanabilir. Haber alma ve haber yayma yöntemlerinin farklılığı haberleşme alanında halkı kitle boyutuna getirmektedir. Burada gazetenin haberi verme biçimi ve duyurma şekli önem kazanmaktadır.

Bernard Roscho'ya göre toplumsal bir ürün olarak basının içeriği içinden çıktığı toplumu yansıtır. Kurumsal bir ürün olarak ise basının içeriği, işlevi haber toplama ve yazma olan uzmanlaşmış kurumsallaşmış çalışmaların sonucudur. Bu iç içe girmiş koşulların tümü ise haber sosyolojisini oluşturur. Roscho'nun yorumuna göre içeriğin belirlenmesinde toplumsal yapı temel belirleyicidir. Haber sosyolojisin asıl amacı topluma kattıklarıdır. Toplumda yok ettiklerini inceleme gereği duymaz (Tokgöz,2006:127). Gazeteler haber verme işleviyle bazı fikirlerin savunuculuğunu yaparak toplumun düşüncelerini değiştirerek yeni tutum ve davranışların yerleşmesini isterler. İnsanları siyasal karar alma yönünde ikna etmeye kendi istedikleri doğrultuda şekillendirmeye çalışırlar (Tokgöz,2006:128).

Haber sosyolojisi, haberin, toplumu nasıl etkilediğini ve toplumun haberden nasıl etkilendiğini incelemektedir. Din sosyolojisi de bir bakıma dinin toplumu nasıl etkilediğini ve toplumun dinden nasıl etkilendiğini karşılıklı olarak incelemeye çalışmasıyla haber sosyolojisiyle paralellik arz etmektedir (Çoşkun,2003:17).

Amaçları bakımından din ve basın arasında bir benzerlik vardır. Dinin bir amacı kendisine inananları haberdar etmektir (tebliğ). Basının da asıl amacı insanları haberdar etmektir. Yani basın "gündem tebliği" yapmaktadır.

Basın kurumu aynı din kurumu gibi insanların davranışlarını belirleme iddiasındadır. Din, insanlara bir hayat tarzı sunan, onları belli bir dünya görüşü içinde toplayan kurum, bir değer biçme ve yaşama tarzıdır. İnananlarına, inandıklarını gerçekleştirebilecekleri bir zihni ortam hazırladığı gibi toplumsal bir ortam da hazırlar. Basının da kelime anlamı itibariyle asli unsurunun bir "ortam" hazırlama amacı olduğunu vurgulamak gerekir.

Ortak diyebileceğimiz benzeri noktalar olmakla birlikte din ve basın hem kavramsal hem de kurumsal anlamıyla asla aynı şey değildir. Zaten ne din sosyologlarının ne de iletişim sosyologlarının böyle bir amacı yoktur. Din tamamen kutsal kaynaklı bir bilgi ve yaşam biçimi sistemidir. Medya ise tamamen insan kaynaklı bir bilgi ve yönlendirme biçimidir.

Gazetelerin hangi olayları haber olarak nasıl vereceğini yayın kuruluşunun yayın politikası belirler. Okuyucu ise kendi içinde seçici davranma hakkına sahiptir (Tokgöz,2006:118). Basın, her zaman "gerçeği gösteren" değil, gerçeği, "görünmesini istediği gibi" gösteren bir araçtır. Bu nedenle hayatımızı bu denli etkiler ve etkileme ısrarı içinde bulunur.

Basının insanları, toplumu çeşitli düşüncelerden, gelişen olaylardan haberdar etme, bilgilendirme, aydınlatma görevini yürütürken belirli, sağlam temellere dayalı ve taviz vermemesi gereken meslek ilkeleri, ahlaki prensiplerinin olması mutlaka gereklidir.

2.2.Demokrat Parti Kuruluşu ve Basın

Türkiye'de basın cumhuriyetin kuruluşundan 1950'ye kadar geçen zamanda ülke yönetimi gibi otoriter bir zihniyet altında çalışmalarını sürdürmüştür. Çok partili yaşama geçişten sonra basın rejimi açısından CHP'nin tavrında belirgin bir yumuşama görülür.

1938 -1945 yılları arasında otoriter rejimden kaynaklanan gazete kapatma davaları çok sık yaşanmıştır. Gazetelerin kapatılma kapatma nedenlerinin başında dini propaganda yapma geliyordu.

1945 yılında basında hak ve özgürlüklerle ilgili görüşler yer almaya başladı. Basın, muhalefetin görüşlerini sütunlarına taşıyordu. Basının muhalefeti Tan ve Vatan gazetelerinde belirginleşmişti; bu çekişmenin nasıl sonuçlanacağını bilmeyen diğer gazeteler ise sessizce bu çekişmeyi izliyordu.

1946’da basın yasasında yapılan değişiklikle gazete kapatma yetkisi idari makamlardan alınarak mahkemelere devredilir. Gazete çıkarmada izin ve para yatırma koşulları kaldırılır. Bunun dışındaki kısıtlayıcı hükümlere pek fazla dokunulmamıştır.

1945–1950 tarihlerinde basın açısından bir gelişme, Türkiye'nin 1945 yılında çok partili yaşama geçişinden sonra, İslami içerikli gazete, kitap ve özellikle dergi sayısındaki hızlı artıştır. Bu yayınların bir kısmı faaliyetlerini, doğrudan doğruya, Atatürk ilkeleri ve Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen inkılâpların eleştirisine yöneltmişlerdir. Bu dönemde aktif bir İslami basın oluşmuştur (Kaçmazoğlu, 1988:28).

Demokrat Parti kuruluşunda basın CHP karşısındaki bu muhalefetin fikirlerinin açıklanmasında ve geniş kitlelere yayılmasında çok etkili olmuştur. Demokrat Parti’nin kuruluş dönemlerinde gazete sahiplerinin CHP milletvekili olmaları iktidar-basın ilişkilerinde önemli rol oynamıştır. 1946’da Demokrat Parti’nin kuruluşu basın tarafından da yakından izlenmiştir. Türk basının bir bölümü ilk aşamada yeni bir partinin ve muhalefetin kuruluşuna sıcak bakmazken, bir bölümü ise bu süreci içtenlikle desteklemiştir.

Bu yıllarda Cumhuriyet, Tasvir ve Zafer gazeteleri Demokrat Parti’yi desteklemekteydiler. Cumhuriyet Halk Partisi ise yayın organı olan Ulus gazetesiyle bu yayınlara karşılık vermekteydi. Özellikle bu yıllarda Zafer ve Ulus gazeteleri arasında büyük bir çekişme yaşanmış ve bu durum sonraki yıllarda da devam etmiştir. Akşam ve Vakit gazeteleri tarafız bir yayın politikası sürdürmeye çalışmakla birlikte yeni muhalefetin oluşumuna soğuk bakmaktaydılar. Vatan, Tan ve Tanin gazeteleri de tarafsız olmaya çalışırken bir yandan da yeni bir muhalefet oluşumuna sıcak bakıyorlardı (Gürkan,1998).

Demokrat Parti, basının desteğini kazanmak için basın özgürlüğünün en büyük savunucuları olmuşlardı. Muhalefetin kurulmasıyla basın açısından da özgürlükçü söylemler dile getirilmeye başlanmıştır. 13 Haziran 1946’da Meclis’te, Matbuat Kanununun 50. maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun tasarısı görüşülürken DP sözcüsü Adnan Menderes; basın özgürlüğü yönündeki görüşünü şu şekilde açıklamıştır:

> “ Yayın hürriyeti, yurttaşın şahsi ve siyasi hak ve hürriyetlerinin teminatıdır. Basın hürriyetinin olmadığı yerlerde vatandaşın diğer hak ve hürriyetleri tehlikeye düşeceği gibi, topluluk hayatı, gizliliğin, kapalılığın kiri ve pası altında bunalıp çürümeye mahkûmdur. Dünyanın her yerinde her zaman görülmüş bir gerçektir ki insan topluluklarının mukadderatını diledikleri gibi ellerinde bulundurmak isteyenler, hücumlarını her şeyden evvel basın hürriyetine çevirmişler ve topluluğun menfaatini savunur gibi görünerek kendi durumlarını sağlamlaştırmanın ve basın hürriyetini yerden yere vurmanın yolunu bulmuşlardır” (Topuz, 2003).

Demokrat Partinin basın politikası muhalefette ve iktidarda olduğu dönemlerde farklılık göstermektedir. Partinin kuruluşundan 1950 yılına kadar geçen süre içerisinde özgür bir basın anlayışını savunan Demokrat Parti'nin bu düşüncesi, partinin iktidar olduğu dönemlerde tam tersi bir uygulanmıştır.

Türk basınının demokratik mücadele geleneği içinde, çok partili rejimin fiilen islemeye başladığı Demokrat Parti iktidarının ilk dönemlerinde olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. 15 Temmuz 1950'de çıkarılan yeni basın kanunu oldukça liberal bir kanunudur. Gazete ve dergi çıkartmak için hükümetten izin veya ruhsat alınması zorunluluğunun kalkması; "kötü ünlü" kişilerin gazetecilik yapmasını engelleyen maddelerin kanuna alınmaması; basın suçları için özel mahkemelerin kurulması; gazete sahiplerinin cezai sorumluluktan kurtulmuş olmaları, söz konusu kanunun getirdiği yenilikler arasındadır. Bundan başka 1952'de basında çalışanların mesleki haklarının güvence altına alınması bir başka olumlu adımdır.

Ancak ne var ki DP döneminde basın-iktidar ilişkilerinde görülen olumlu gelişme çok uzun ömürlü olmamış, özellikle 9 Mart 1954'de kabul edilen *"Neşir Yoluyla veya Radyo ile* iş*lenecek Cürümler Hakkında Kanun*"dan sonra gerginlik dönemine girilmiştir. DP döneminin bir fenomeni olacak basına "İspat Hakkı"nın tanınmaması, gazetecilere hapis ve ağır para cezalarının getirilmesi Türk basınında bu anlamda yeni bir süreci başlatmıştır (Gürkan,1998:462).

Biz bu çalışmamızda konuyu farklı açılardan inceleyebilmek için CHP'nin yayın organı Ulus gazetesi, Demokrat Parti'nin yayın organı Zafer gazetesi ve olaylara partiler açısından tarafsız bakan Vatan Gazetesi'ni ele aldık. Bu üç gazetedeki Din ve laiklikle ilgili çıkan belirli haberleri olaylar kapsamında incelemeye çalıştık.

2.3. Vatan Gazetesi

Ahmet Emin (Yalman) tarafından 1923'de kurulmuştur. Atatürk devrimleri ve Cumhuriyet rejiminin zorlamasıyla bazı değişik politikalar izlemiştir. 1925'te Elazığ İstiklal mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Ahmet Emin Yalman, Mustafa Kemal tarafından gazetecilikten men edilmiş, bu yüzden gazetesini ancak Atatürk'ün ölümünden sonra 1940'dan itibaren yeniden çıkarabilmiştir. 1939–1945 yılları İnönü'nün tek parti döneminde 5 kez hükümet ve

4 kez sıkıyönetim tarafından kapatılmıştır. Vatan gazetesi başlarda demokrasinin savunucusu olarak gördüğü Demokrat Parti'ye çok destek vermiştir (Doğan, 1993:79).

2.4. Zafer Gazetesi

30 Nisan 1949'da Ankara'da DP'nin yayın organı olarak yayınlanmaya başlamıştır. Çok partili döneme geçişte çok sesliliğe (dolayısıyla DP'ye) destek veren basının önemli bir kısmı, DP iktidarının ilk yıllarından itibaren izlenen basın politikası sonucu genel olarak yeniden muhalefet cephesine (CHP taraftarlığı) kaymıştır. Bu süreçte DP iktidarı muhalif basınla mücadele edebilmek için kendisini sürekli destekleyecek bir yayın organına ihtiyaç duymuştur. Zafer gazetesi yayın hayatı boyunca bu ihtiyaca cevap vermiştir. Zengin bir kadro ile yayın hayatına başlayan Zafer gazetesini "Güneş Matbaacılık Şirketi" çıkarmakta idi. Gazetenin imtiyaz sahibi ve başyazarı, daha önce Ulus'ta da yazarlık yapmış olan Mümtaz Faik Fenik idi (Topuz, 2003:224). Zafer gazetesi, DP iktidarı dönemi boyunca çok tartışılacak olan basının kamu kaynaklarından ilan yoluyla yararlandırılması uygulamasından en fazla desteklenen gazetelerden birisi olmuştur. Yayın hayatı boyunca Demokrat Parti'nin tüm politikalarını kamuoyuna yansıtan Zafer gazetesi 27 Mayıs 1960 tarihinde kapatıldı ve yazı işleri müdürü Cenap Yakar tutuklandı. 7 Ocak 1962 yılından itibaren yeniden yayınlanmaya başlayan Zafer, bu süreçten itibaren Adalet Partisi'ni destekleyen bir yayın organı olmuştur (Topuz, 2003:224).

2.5. Ulus Gazetesi

Milli mücadele döneminde Ankara hükümetinin resmi yayın organı olan önce İrade-i Milliye daha sonra Hâkimiyeti Milliye Gazetesi, dil devriminden sonra "Ulus Gazetesi" olarak yayın hayatına devam etmiştir. Türk basın tarihinde "parti gazetesi" olarak ün yapmıştır. Falih Rıfkı Atay, Hüseyin Cahit Yalçın ve Nihat Erim bu gazetede yazılar yazmaya başlamışlardır. Bu dönemde DP'nin basına karşı izlediği politikalardan etkilenen Ulus, 1953'de CHP mallarının hazineye intikal ettirilmesiyle matbaasız kalmış ve kapanmıştır. Daha sonra 15 Aralık 1953'de'Yeni Ulus' adıyla tekrar yayınlanmaya başlamıştır. 1954 seçimlerinin ezici bir şekilde DP tarafından kazanılmasının CHP'de yarattığı dalgalanma Ulus'u da etkilemiş ve 31 Aralık 1954'den itibaren gazete yeni bir isimle 'Halkçı Yeni Ulus' şeklinde yayın hayatını sürdürmüştür. Daha sonra Ratıp Tahir Burak yönetimine geçen gazete, 10 Haziran 1955'den itibaren yeniden *Ulus* adıyla yayınlanmaya başlamıştır. Ulus,

28 Temmuz 1971’de kapanıncaya kadar CHP’nin yayın organı olmaya devam etmiştir (Topuz, 2003).

BÖLÜM 3: 1950–1960 DÖNEMİNDEKİ DİNİ GELİŞMLERİN TÜRK BASININDAKİ YANSIMALARI

3.1 Din Eğitimi Tartışmaları

3.1.1. İlkokullarda Din Derslerinin Programa Konması

Daha önceki bölümde kısaca bahsettiğimiz gibi 1949 yılında ilkokulların 4. ve 5. sınıflarında seçmeli olarak din dersleri okutulmaya başlanılmıştı.

Adnan Menderes 29 Mayıs'ta mecliste hükümet programını okurken din eğitimi hakkında şöyle demekteydi:

> "İrticai tahrike asla müsaade etmemekle beraber din ve vicdan hürriyetinin icablarına riayet edeceğiz. Hakiki laikliğin manasını biz böyle anlamaktayız. Programımızda da sarahatten ifade edildiği gibi hakiki lâikliği dinin devlet siyasetiyle hiçbir ilgisi bulunmaması ve hiçbir din düşüncesinin kanunların tanzim ve tatbikinde müessir olmaması şeklinde anıyoruz. Bu itibarla gerek din dersleri meselesinde gerekse din adamlarını yetiştirecek yüksek müesseselerin faaliyete geçmesi hususunda icabeden tedbirleri süratle itihaz etmek kararındayız " (Zafer, 30 Mayıs 1950).

İstanbul'da bir basın toplantısı düzenleyen Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki, din eğitimi v.b. konulardaki görüşlerini açıklamıştır. Akseki, din eğitimi hakkında öğretmen ve öğrenci keyfiyetine bırakılan bir dersten fayda olamayacağı, dersin ehil ellere verilmesi ve derslerini mektep programlarına alınması gerektiği yer almaktaydı. Akseki, din eğitimi hakkında şöyle demekteydi:

> "Din dersleri yalnız ilk mekteplerde değil, orta mekteplere de tesmil edilmek, liselerde de daha yüksek bir surette İslâm esaslarını ve İslâm felsefesini de ilâve etmek lâzımdır… Din adamları o kadar azaldı ki birçok köylerde cenaze yıkayacak adam bile bulunmaz oldu. Bu ihtiyacı muhtelif zamanlarda verdiğimiz raporlarda belirttik. "

Bu toplantıdan kısa bir süre sonra okullarda yapılacak dini eğitime kesin bir yön vermek üzere M.E.B'de bir komisyon kurulmuş ve bu komisyon, okullarda din derslerinin mecburi olarak yapılmasını kabul etmiştir. Bu kararın sebebi ise; şimdiye kadar çocuklarına din dersi okutulması tercihlerine bırakılan velilerin %98'in bu derslerin mecburi olarak okutulmasını istemiş olmasıdır. Konuyla ilgili olarak Diyanet işleri ve İlahiyat Fakültesi temsilcilerinin çalışmaya başlamış oldukları ve onların varacakları neticeye göre en kısa zamanda uygulamaya geçileceği Milli Eğitim Bakanı tarafından ilan edilmiştir.

Milli Eğitim Bakanın beyanatı sadece Vatan Gazetesi'nde yer almıştı. İlk sayfada "Köy enstitülerin alacağı yeni şekil" ana başlığı atılmış din derslerine vurgu yapılmamıştı. Konuşmanın son satırlarına doğru din dersi konusunda heyet çalışmalarının yapıldığında değinilmiştir ("Milli Eğitim Bakanının Beyanatı", Vatan, 7 Ekim 1950).

DP, başta mecburi olmasını öngördüğü din eğitimini vicdan hürriyetlerine aykırı olduğu yolundaki eleştirilerden dolayı 21 Ekim 1950'de MEB bu hususu göz önünde bulundurarak derse girmek istemeyenlerin velilerinden beyanname getirmeleri yönünde düzeltme yapmıştır. 4 Kasım 1950 tarihinde ise, din derslerinin 4 ve 5. sınıflarda programlara, dâhil edilmek suretiyle okutulması Bakanlar kurulunca kabul edilmiştir.

4 Kasım 1950'deki Bakanlar Kurulu dini eğitim sistemini değiştirilmiş ve yeni durum MEB'nın 7 Kasım 1950 tarihli ve 2949 sayılı genelgesiyle de tüm valiliklere bildirilmiştir (Ayhan,1999a:125). Yayınlanan bildiride Bakanlar Kurulu kararı gereğince 1950–1951 ders yılından itibaren ilkokulların 4 ve 5'inci sınıflarında okutulacak din dersleri hakkında toplanan İlmi Heyet'in çalışmalarına dayanarak Bakanlar Kurulu tarafından da kabul edilen ve Bakanlıkça yayınlanan genelge şu şekilde olmuştur:

> "1. Türk çocuklarının diğer ihtiyaçlarına olduğu gibi din ihtiyaçlarına da cevap vermek üzere ilkokullarda din öğretimi yapılması ve bu derslerin diğer dersler arasına alınması uygun bulunmuştur.
>
> 2. Bakanlıkça bastırılmış olup 1950 ders yılı kitap listesine alınmış olan ilkokul din dersleri kitapları şimdilik maksada yeter görülmüştür.
>
> 3. Bu hususta öğretmenlere rehber olacak bir kitabın hazırlanması kararlaştırılmıştır.
>
> 4. Çok öğretmenli ilkokullarda din derslerinin bu dersleri bilhassa okutmak isteyen öğretmenlere verilmesi, bunlar da çok olduğu takdirde içlerinden daha yaşlılarının tercih edilmesi muvafık bulunmuştur.
>
> 5. Çocuklarına din dersi okutmak istemeyen ebeveyn, bu hususu sene başında okul idaresine yazı ile bildirdiği takdirde bu çocukların Din Dersleri ve imtihanlardan muaf tutulması kabul edilmiştir " ("Din Derslerine Dair Kararlar", Ulus, 24 Kasım 1950).

Bu açıklama ile Bakanlık, 1950-1951 ders yılından itibaren okutulması düşünülen din derslerinin şartlarını belirlemiş ve kararını uygulamaya koymuştur. Daha önce olduğu gibi dersler, ilkokul 4 ve 5. sınıflarda, ancak, birer saat olarak okutulması uygun görülmüştür. Ancak daha önce tatil zamanlarında okutulan din dersi, bundan böyle Türkçe derslerinden birer saatin bu derse ayrılması suretiyle ders saatleri dahilinde okulda okutulacaktır.

Program içi olan bu derslere devam eden öğrenciler dersle ilgili bir sınava tabi tutulması fakat sonuçların ders geçmeye etki etmemesi kararı alınmıştır.

Genelge 20 Kasım 1950 tarihinde 2–2061 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu genelgenin 1949 yılındaki din derslerinin okutulmasına yönelik yayınlanan genelgeden farkı velilerin din derslerine girmesini istemedikleri çocuklarının sene başında bir dilekçe vererek bu derslerden muaf tutulmasını talep etmeleriydi. Din dersleri yine ihtiyari olup ilkokulların son iki sınıflarında okutulmaya devam edilecekti (Ayhan,1999a:126). Dikkat edilecek noktalardan biri de genelgenin 4. maddesindeki din dersleri verecek öğretmenlerin kimler olacağı meselesidir. Bu durum yıllarca ihmale uğramış din eğitimi ve bu eğitimi vereceklerin yetiştirilmesini sağlayacak kurumların olmadığının açık göstergesidir.

Bu konuyu önemli gören Zafer Gazetesinde dersleri verecekler hakkında yapılan öneride "Bu dersler için bugünkü şartlar altında mümkün olduğu kadar dindar münevverlerden ve meselâ memur, zabit, avukat ve doktorlar arasında hoca tedarik etmek lâzımdır." denilerek bu kimselerin bu hizmet karşılığında maddi beklentilerinin olmayacağı da tahmin edilmekteydi (Zafer, 5 Kasım 1950). Din derslerinin yabancılar için olan tarafını ise Menderes'in şu sözü açıklıyordu:

"…Gene din terbiyesini almak istemeyen başka dinlere salik olan kimseleri, kendi kafamızla bizim istediğimize icbar etmeye vicdan hürriyeti ile kabili telif görmüyoruz" (Şeker,2006:190).

İlkokullara din dersi konması kararı basında çok geniş yankılar uyandırmıştı. Gazeteler bu karara ayrıntılı yer ayırmamışlardır. Ancak köşe yazarlarının çok rağbet ettiği bir gündeme dönüşmüştür.

Zafer Gazetesi "Okullarda Din Dersleri İhtiyari Olmayacak" "Din derslerinin ilkokulların 4. - 5. sınıflarındaki talebelerin sınıf geçmesinde tesir edeceği anlaşılıyor" başlığıyla ilk sayfadan gelişmeleri duyurmuştur (Zafer, 4 Kasım 1950). Ancak din derslerin sınıf geçmeye tesir etmesi 1953 yılında olmuştur.

Vatan Gazetesi "İlkokullarda Din Dersi" başlığına ilk sayfada "Dersler Mecburi Olacak" başlığı atılarak kısa bir bilgi yer verilmiştir (Vatan, 5 Kasım 1950).

Köşe yazarlarından gelen ilk tepkilerden biri Ulus Gazetesi'nde Nurettin Artam tarafından gelmiştir. Mecburi din dersleri kararına sebep olarak gösterilen ankete atıfta bulunarak böyle bir anketin geçekten yapılmış olduğu konusunda şüpheli bir yaklaşım göstermiştir. Özellikle resmi bir pedagoji meselesinde konunun anketlerle çözüleceği düşüncesine katılmamaktadır. Okullarda din dersi okutulmasına karşı olmadığını ancak bundan birkaç yıl önce okullarda ihtiyari din dersleri konulduğunda bunun için kitap yazıp konuyu savunan biri olduğunu belirten Artam'ın savunduğu noktayı şöyle açıklamaktadır:"Laik olduğunu henüz inkâr etmemiş bir memlekette din dersi mecburi olarak okullara konulamaz. Bir hükümet ya da parti, halkın bir takım duygularını okşamayı faydalı bulabilir. Fakat bu duygular, henüz inkâr edilmemiş bir takım inkılâp prensiplerine aykırı olmamalıdır." Ona göre; bir dakika için öğrenci velilerinin %98' inin 'din öğretimi mecburi olsun' dediklerine inansak bile, " İnkılâp hükümeti olarak oradaki % 2'nin üzerinde bir vicdan baskısı yaparak bu mecburiyeti koymak laiklik prensibine ihanet sayılmaz mı?" diyerek konuya yorum getirmiştir (Nurettin Artam, " Mecburi Din Öğretimi", Ulus, 21 Ekim 1950).

Gene Ulus yazarlarından İsmail Hakkı Baltacıoğlu da din derslerinin okullarda mecburi olarak verilemeyeceğini savunanlardandır. Baltacıoğlu din derslerinin ahlak bozukluğunu önleyeceği yönündeki kanaatin yanlış olduğunun bunun sebebinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bütün ulus hayatında meydana gelen ekonomik buhranlar olduğunu söylemektedir. Bu nedenle düzenlenecek şey okul ve öğretim değil, sosyal yaşayış gerçeğidir diyerek konuyu kendince çözüm getirmiştir. Türkiye'nin tek dinli ve tek mezhepli bir ülke olmadığını bunun için din eğitimini devlet veremeyeceğini belirtmiştir. Türkiye'de Sünnilerin yanında Alevilerin bulunduğunu sayılarının nüfusun yarısını bulan Aleviler ile aramızda inanç farklılıkları var olmasını sebep göstererek onlar adına da karara karşı çıkmıştır. Yazısının son bölümünde dinin, okutulacak bir ders olmadığını, yaşanılacak bir hayat tarzı olduğunu ve bunun ailede, camide, kilisede, tekkede verilebileceğini savunur (İsmail Hakkı Baltacıoğlu, " Din ve Okul", Ulus, 27 Ekim 1950).

Ulus Gazetesi'nin bir başka yazarı Peyami Safa, mecburi din eğitiminin yasal bir hak olarak görülmesi gerektiğini bunun laikliğe bir aykırılık olmadığı tezini savunmuştur. Anayasadaki vicdan hürriyeti ilkesine aykırı olmadığını Anayasanın bir vasiye muhtaç çocukların değil, reşit olanların hak ve hürriyetlerini tayin ettiğine dikkat çeker. Aksi takdirde çocuğu okula gidip gitmemekte özgür bir şahsiyet olarak görmek gerekliğini söylemiştir.

> “ Okul eğitiminde ana-babanın vicdan hürriyeti de bahis mevzu olamaz. Yoksa demokrasiye taraftar olmayan bir babanın, çocuğuna okulda demokrasi terbiyesi verilmesinin de Anayasa’ya aykırı sayılması lazım gelirdi.” düşüncesini ileri sürmektedir. Konunun laiklik ile ilgili boyutu için ise şöyle demektedir: “

Bizim ultra- layik yazarlarımız layikliğin siyasi bir müessese olduğunu unuttular ve layik devleti layik okulla karıştırdılar. Birçok layik memlekette okul, siyasi bir müessese olmadığı için, layik değildir yahut din ve dünya işlerinin birbirinden ayrılması, din realitesinin okullarda top yekûn inkâr edilmesi için bir sebep değildir” (Peyami Safa, “ Anayasa ve Din öğretimi”, Ulus, 16 Ekim 1950).

Zafer Gazetesi’nde ise Ali Fuat Başgil tartışmalara iki makalesiyle katılmaktaydı. İlk yazısı “Mekteplerde Mecburi Din Dersleri Mes’elesi” birinci sayfadan gazetenin kendi görüşüymüş izlenimle verilmiştir. Okullara din dersi konulması ile alakalı eleştirileri laiklik ilkesi açısından değerlendiren Başgil, öncelikle okullara konulan din derslerinin mecburi hale gelmesinden duyduğu memnuniyeti belirtmektedir. Başgil’e göre; zaten din eğitimi isteğe bağlı derslerle yürümeyecekti, büyük çoğunluğun ısrarı karşısında Milli Eğitim doğru bir karar vermişti. Başgil, yazısında Bakanlık kararına dair eleştirileri şöyle özetlemektedir:

> “Devletin okullarında din dersleri, hele bu derslerin mecburi tutulması kararı, laiklik ilkesine aykırıdır. Çünkü laik okul; öğretmenleri, programları ve dersleri ile bir bütün, din ve mezheplere karşı tarafsız olan okuldur. Karar, ‘ferdin hiçbir dine inanmaya hiçbir dinin inançlarını benimsemeye zorlanamayacağı’ anlamındaki vicdan hürriyetine aykırıdır. Türkiye, çeşitli din ve mezhepleri içine alan bir memleket olduğu için, bunlardan birini tercih edip okula mecburi ders olarak koymak din hürriyetine aykırıdır. Farklı din ve mezheplere sahip vatandaşların vergisiyle beslenen bütçeden, yalnız İslam Dini için öğretim masrafı ödemek doğru değildir. Velilerin isteğine gelince; Anayasa’ya uygun olmayan bir işi, velilerin yüzde yüzü de istese, yapılamaz.”

Başgil’e göre bu eleştiriler, Anayasanın laiklik ve vicdan hürriyeti prensiplerinin, diğer hükümleri ile olan bağlantısı düşünülmeden yapılmış sübjektif yorumlarıdır. Çünkü Anayasanın 266. maddesi, “ Çocuğun dini terbiyesini tayin ana babanın hakkıdır.” der. Devlet ana babanın bu hakkına, doğrudan ya da dolaylı olarak müdahale edemez. Fakat bu hakkın kullanılmasına imkân vermek hatta gerektiğinde temin etmek devletin vazifesidir. Mademki anne babalar, çocuklarına dini terbiye vermek hakkına sahiptirler, o halde böyle bir terbiye vermeyi bilfiil mümkün kılmak, bu hususta ebeveyne yardım etmek de devlete düşen bir görevdir. Böyle bir hakka devletin imkân vermesi, laikliğe aykırı olmak şöyle dursun, devlet için bir borçtur. Başgil, devletin bu borcu ödeyip ödemediği sorusuna da şu cevabı vermektedir:

> "Hakikat şudur ki bugün, Türkiye'nin Müslüman çocuk velileri, Medeni Kanun'un kendilerine tanıdığı bir hakkı kullanma ve çocuklarının dini terbiyesini tayin etme imkânından devlet eliyle fiilen mahrum bırakılmıştır. Rum, Ermeni, Musevi vatandaşlar kendi okullarında çocuklarına din dersi verirken, bizde dini tedrisat yapan ve din hocası yetiştiren kurumlar yıkılmıştır. Bugünkü iktidar Medeni Kanunu yürürlüğe koymaktan başka bir şey yapmamaktadır. Çünkü Mektepte mecburi din dersleri, medeni kanunun Müslüman velilere tanıdığı bir hakkın istimaline fiilen imkan vermekten ibarettir. Muhtar bir Diyanet Teşkilatı kuruluncaya, dini tedrisat yapan ve din terbiyesi veren serbest müesseseler mahsullerini verinceye kadar bu bir zarurettir. Zaruretler memnu olan şeyleri mubah kılar (Ali Fuat Başgil, "Mekteplerde Mecburi Din Dersleri Mes'elesi", Zafer, 30 Ekim 1950).

Ali Fuad Başgil'in mecburi din eğitimine dair ikinci yazısı "Mekteplerde Mecburi Din Dersi ve Vicdan Mes'elesi" başlığıyla gene Zafer Gazetesi'nde yayınlanmıştır. Başgil, bu yazısının ilk satırlarında mekteplerde din dersine taraftar olmasının sebebini açıklamıştır.

> "Eğer ülkede din kitapları yazan, okutan müesseseler bulunsaydı ve vakıflar, azınlıklarda olduğu gibi, muhtar bir diyanet teşkilatı elinde olsaydı; yirmi beş yıl önce yıkılan dini terbiye müesseseleri yerine modern müesseseler kurulup bugünkü neslin özünü kemiren din terbiyesi eksikliği ve manevi buhran engellenseydi. Başgil, laik devlette mecburi din dersine asla taraftar olmayacaktır. Çünkü yazar, laik okulun hakkıyla din terbiyesi vereceğine inanmamaktadır ve diyanetin politika malzemesi olarak kullanılmasına karşıdır. Ancak yukarıda sıralanan tedbirlerin hiç biri alınmamış millet karanlıklar içinde bırakılmıştır. Bu durumda devletin, benim okulum laiktir, Medeni Kanunun sana tanıdığı hakkı kendi imkânlarınla temin et, demeye hakkı yoktur."
>
> Başgil'e göre; " Ülkede laiklik adına din ve maneviyat düşmanlığı yapılmıştır. Oysa laiklik, memleketlerin tarihi seyrine ve zaruretlere göre mana alabilir, tatbik edilebilir. Nitekim İsviçre'nin laik anayasası, Allah adına, diye başlar ve İsviçre vatandaşları tarafından laikliğe aykırı bulunmaz. Vicdan hürriyeti meselesine gelince; din ve vicdan hürriyeti reşit vatandaşlar içindir. Küçükler, dini terbiyelerinde, velilerinin kanaatine tabidirler. Şu halde mekteplerde mecburi din derslerinin vicdan hürriyeti ile münasebetini çocukların değil, velilerin şahsında aramak lazım gelir. Peki, bu mecburiyet velilerin vicdan hürriyetine bir tecavüz sayılır mı? Okula yazılan her çocuğu, din ve mezhep ayırmaksızın, velisine sormaksızın, mecburi din derslerine tabi tutarsak evet. Mecburiyeti ancak isteyen velilerin çocuklarına uygularsak, hayır. Zaten, Batıdaki laik ülkelerde de, veliye hangi din veya mezhepten olduğu, çocuğuna din dersi aldırmak isteyip istemediği sorulur. Cevap olumlu ise, haftada bir gün, çocuklar ya mensup oldukları diyanet müesseselerine gönderilir ya da çocuk sayısı çoksa öğretmen okula getirilir. Böylece mesele halledilir. Bu sorun bizde de prensip ayrılığına düşmeden şöyle halledilebilir: Çocuğunu okula yazdıran veliye, mecburi din dersi aldırmayı isteyip istemediği sorulur, cevap olumsuz ise sorun yoktur. Bir kısım öğrenciler din dersi alırken, diğerleri bahçede oynar. Cevap olumlu ise; 'veliye, sadece devamın mı yoksa hem devamın hem de sınavın mı mecburi olmasını istediği' sorulur. Veli sadece devamın mecburi olmasını istiyorsa, bu derse devam günleri okula devam günlerine eklenir ama çocuk ya sınava tabi tutulmaz ya da tutulsa da alacağı not sınıf geçmeye etki etmez. Veli, hem devamın hem de sınavın mecburi olmasını istiyorsa, çocuk devam açısından takip edilir ve din dersinden sınıf geçme sınavına tabi tutulur. Bu çözüm yolunun ardından, din dersi öğretmeni sorununa değinen yazar, din dersi verebilecek yeterliliğe sahip olmamaları dolayısıyla, derslerin okul kadrosundaki öğretmenlerce okutulmasına taraftar değildir. Dersler; yazarın, 'kurulmasına gönül bağladığım' dediği, 'İslam İlimleri Külliyesi' tesis edilip ehliyetli din adamları yetiştirinceye kadar, dindar emekli öğretmen, doktor, avukatlar tarafından ücret karşılığı verilebilir."

Makalenin sonunda bütçeden din öğretimi için belli bir harcama yapılmasının doğru olmadığı tezine temas eden Başgil, bütçeden kamu hizmeti için para ayrılabileceğini; bu şartlar altında, ülkenin hayati ihtiyacına cevap verecek bir teşebbüs olması hasebiyle, kamu hizmeti mahiyeti kazanmış din tedrisatına bütçeden pay ayrılmasının bütçe hukukuna aykırı olmayacağını" ifade etmiştir. Fakat bu nokta üzerinde asabiyet derecesine varan hassasiyete sahip olanları tatmin maksadıyla şunu ileri sürmektedir: " Mekteplerdeki Diyanet Tedrisatı masrafını, ' Evkafı İslamiye' kesesinden temin etmek de mümkündür" (Ali Fuat Başgil, " Mekteplerde Mecburi Din Dersi ve Vicdan Mes'elesi", Zafer, 5 Kasım 1950).

Başgil'in, tüm yazılarını dikkate alırsak, aslında devletin okullarda mecburi din dersi okutmasının laikliğe aykırı olduğunu, ancak geçmişteki bazı ihmaller nedeniyle ülkenin içinde bulunduğu durumun doğurduğu zorunluluk sebebiyle şimdilik başka bir çözümün olmadığı sonucunu çıkarabiliriz. Mecburi din dersleri hakkındaki tartışmaları gazete yazılarında kalmamış, Milli Eğitim Bakanlığı aleyhine açılan bir dava ile hukuki bir boyut kazanmıştır. Anayasa Hukuk'u profesörü Bülent Nuri Esen; Danıştay'a bakanlığın kararı dolayısıyla bir dava açarak hakkında dava şu açıklamayı yapmıştır:

> " Din derslerinin okutulması, Milli Eğitim Bakanlığı'nca ilkokulların programına resmen ithal edilmiştir. Bu karar kanunlarımıza aykırıdır. Evvela Anayasa'nın tespit ettiği ve Devletin tabi olması gereken başlıca esaslara aykırıdır. Vicdan ve din hürriyeti prensiplerine aykırıdır. Medeni Kanun'daki hükümlere aykırıdır." Medeni Kanunun çocuğa dini terbiye verme hakkını ana babaya verdiğini hatırlatan Esen, Bakanlığın kararını bu hakka müdahale olarak görmektedir. Mesele doğrudan doğruya Anayasa mevzuudur. Saydığım sebepler karşısında da din derslerinin ilkokul programlarına sokulması kanunsuz ve yersiz olduğundan kararın iptalini Danıştay'dan istedim." diyen Nuri Esen bu davayı hem bir öğrenci velisi hem de vatandaş olarak açmıştır.

Esen davasında şu iddialarda bulunmuştur:

> "1. Devlet okullarında din dersi Anayasa'nın ikinci maddesindeki laiklik ilkesine aykırıdır. Çünkü devlet belirli bir dini öğretme yetkisine sahip değildir.
>
> 2. Din dersleri bizdeki uygulama şekliyle vicdan hürriyetine aykırıdır. Çünkü çocuğuna din dersi aldırmak istemeyen ebeveynin durumu idareye yazılı olarak bildirmesi istenmek suretiyle fert dini kanaatini açıklamaya zorlanmaktadır.
>
> 3. Devlet okullarında din dersi verilmesi modern devletteki vergi prensibine aykırı düşer. Vergilerle kurulan ve yaşatılan devlet okulları belli bir dini inanışı yaymakta kullanılamazlar. Aksi takdirde laik devlet bir dini diğerleri aleyhine kayırmış olur."

Bu arada Bakanlık, Esen'in açtığı dava ile ilgili yaptığı savunmada Din Dersleri laiklik ilişkisi konusunda da görüşünü dile getirmişti. Esen'in iddialarına karşı Milli Eğitim Bakanlığı kendisini şöyle savunmuştur:

> “1. Devlet okullarında din dersi verilmesi laikliğe aykırı değildir. Çünkü laiklik bir toplumsal siyaset prensibidir. Zamana ve mekâna göre değişir. Laikliğe aykırı olan, din dersleri değil, programların dini esaslara göre hazırlanmasıdır.
>
> 2. Din dersleri din hürriyetine aykırı değildir. Zira dersler zaten velinin onayına bağlıdır istemeyen çocuğuna bu dersi aldırmaz. Bu hususta bir mecburiyet yoktur.”

1951 yılında sonuçlanan davada Danıştay, davacının çocuklarının birinin birinci diğerinin de üçüncü sınıfta oldukları ve henüz din tedrisatına tabi tutulmadıklarından dolayı davacı açısından herhangi bir hak ihlalinin olmadığına karar vermiş ve davayı reddetmiştir.

Zafer Gazetesi “Din tedrisat aleyhine açılan dava reddedildi” başlığıyla ilk sayfada yer vermiştir. Bülent Nuri Esen’in İddia Ettiği gibi dini tedrisatın anayasa ve laikliğe aykırı olmadığını ispat edilmesinden memnun oldukları haberde kullanılan ifadelerde belli edilmiştir (Zafer, 27 Kasım 1953).

5. Milli Eğitim Şura’sında din derslerinin sınıf geçmeye etki etmesi konusu görüşülmüş ve karara bağlanmıştır.

Zafer Gazetesi Şura kararını “ Yeni İlkokul Programı Dün Şuraca Kabul Edildi” başlığıyla ayrıntılarıyla ilk sayfadan duyurmuştur (Zafer, 17 Şubat 1953).

Ulus Gazetesi “Din Dersleri Konusu Tartışmalara Yol Açtı” başlığıyla Prof. Dr. Bülent Esen ve Tevfik İleri’nin Şura sırasındaki tartışmalarını ana sayfadan vermiştir. Şura’da alınan kararların tartışma gerektirecek kararlar olduğu haberin devamında verilerek gazete kendi görüşünü belirtmiştir (16 Şubat 1953 Ulus Gazetesi). Şura devam ederken ertesi gün Ulus Gazetesi’nin ilk sayfasında “Beşinci Sınıf İmtihanları Kalıyor” başlığı altında “Din dersinde muvaffak olmayan öğrenci sınıfta kalacak “ vurgusu yapılmıştır (Ulus, 17 Şubat 1953). Şura tamamlandıktan sonra ikinci sayfada “Yankılar” bölümünde özellikle din öğretimi üzerinde durulmuştur (Ulus, 20 Şubat 1953).

Din eğitimi konusunda atılmış adımlar Demokrat Parti adına samimi adımlar olduğu söylenebilir. 1949’da CHP’nin oy uğruna seçmeli olarak başlattığı ilkokullardaki din derslerini zorunlu hale getirmesi Demokrat Parti’nin oy için yapılmadığı bir değişiklik olarak algılamak mümkün. Din politikalarını uygularken seçim öncesi zamanları seçmemeleri bunun ispatı sayılabilir. Din eğitimi konusunda daha sonra da attığı adımlar bu konudaki kararlılıklarını ortaya koymaktadır.

Demokrat Parti'nin iktidarının ilk aylarında din konusundaki politikaları neticesinde ülkede yıllardır bastırılmış durumda olan din artık halk tarafından günlük hayatın her kısmında kendini ifade etme olanağına sahip olmuştur. Nitekim günlük hayat ve politikada olduğu gibi basında da din konusu sık sık gündeme gelmiş ve tartışmalara meydan vermişti.

3.1.2.İmam-Hatip Okullarının Tekrar Açılması

İlkokullara din dersi konması ile başlayan din eğitimi süreci olumlu adımlarla devam etmiştir. 1947 CHP Kurultayı'ndan sonra 1949'da açılan 10 aylık imam-hatip kurslarından istenilen verimin alınmaması, halkın dinsel ihtiyaçlarını karşılanamaması önceden öğrenci yetersizliği sebep gösterilerek kapatılan imam-hatip okullarının yeniden açılmasını gerekli kılmıştı.

İkinci Menderes kabinesi eğitim politikasında manevi değerlere önem vermiştir. Manevi değerlere önem verilmesinden sonra parti içinde milletvekillerini halkın ihtiyaçlarını da göz önüne alarak hareket etmiştir. Bu ihtiyaçların karşılanması için DP Tokat milletvekili Ahmet Gürkan, 1951 Nisanında 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereğince din tedrisatını yaptırmakla mükellef olan Maarif Vekâletinin bu görevini yerine getirmemesinden dolayı "26 yıldır milletimizin çektiği manevi ıstıraba son" vermek ümidiyle kanun teklifi hazırlamıştır. Bu teklifte "dini tahsil müesseselerinin açılması ve Vakıflar İdaresini Diyanet İşleri Başkanlığına bağlanması" yer alıyordu.

Menderes hükümetinin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, imam hatip mekteplerinin açılması hakkında görüşlerini şöyle dile getirmekteydi:

"İmam-Hatip Okullarının açılması zaruretine kaniiz. Çünkü Türk Milletine hitap edecek olgun, kültürlü hatip ve imamların yetişmesini arzu ediyoruz" (Öcal, 2003:308).

1924'deki Tevhid-i Tedrisat kanununa göre Milli Eğitim Bakanlığı'na imam ve hatip yetiştirme hakkı bulunmaktaydı. Ancak bu görev 1930'den itibaren yerine getirilmemekteydi. Bu eksiklikten dolayı Tevhid-i Tedrisat kanunun 4. maddesinin ikinci fıkrasının hayata geçirilmesi gereği doğmuştu. "13.10.1951 tarih ve 601 sayılı Müdürler Komisyonu Kararı" ile imam hatip mektepleri açılmış bunlar ilkokula dönük olup birinci öğrenim devresi 4 yıl, ikinci öğrenim devresi 3 yıl olup 17 Ekim 1951 tarihinde Adana, Ankara, Isparta, İstanbul, Kayseri, Konya ve Kahramanmaraş'ta açılmışlardır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın "köy, bucak, kasaba ve şehir teşkilatına kaliteli eleman yetiştirmek"

için açılan bu okulların programlarının %40'a yakını mesleki, %60'ı ise aynı seviyedeki okullara denk gelen kültür dersleri yer alıyordu. Ders programının geri kalan kısmında ise Arapça ve Kuran dersleri ile tamamlanmıştır. Bu okullarındaki din derslerini mevcut din adamlarından seçilenlerle, kültür derslerini de lise ve ortaokul öğretmenlerinden seçilenler verecekti. Yeni açılan bu eğitim kurumunun amacı "münevver imam hatip yetiştirmek" olarak açıklanmıştır.

1952 yılının ortalarına gelindiğinde "din adamları yetiştiren müesseselerine olan ihtiyaç dikkate alınarak" 6 Haziranda bakanlar kurulu kararıyla sayıları 7 olan imam hatip mekteplerinin bir yıl sonrası için 15 olması ve öğretmen yetersizliği nedeniyle 151 öğretmen kadrosunun yanında bu mekteplerin "Özel Okullar Müdürlüğüne" bağlanılması teklifi 16 Haziranda meclise verilmiştir. 20 Hazirandaki müzakereler sonucunda "Milli Eğitim Bakanlığı Merkez kurulusu ve görevleri hakkındaki 2287 sayılı kanuna ek 2773 sayılı kanunun 3'üncü maddesi" değiştirilerek şu hali almıştır:

"Özel Okullar Müdürlüğü, 2287 sayılı Kanunun 12'inci ve 13'üncü maddeleriyle Orta İlköğretim Genel Müdürlüklerine verilen vazifelerden Özel Öğretim müesseseleriyle İmam Hatip okullarına ait işleri görür."

Yukarıdaki kanun maddesiyle beraber ele alınan "4926 sayılı Kanuna bağlı kadro eklenmesine dair kanun" teklifi kabul edilerek imam hatip okulları için yeni kadrolar tahsis olmuştur.

İmam-Hatiplerin Özel Okullar Müdürlüğüne bağlanması ile ilgili gazetelerin hepsinde hiçbir habere rastlanmamıştır.

İmam hatip okulları 1952'den 1958'e kadar "Özel Okullar Müdürlüğü" ve 1958'den 1961'e kadar "Orta Öğretim Genel Müdürlüğü" altında eğitim vermişlerdir. Halk bu okullara büyük ilgi göstermiştir. Halkın bu istekleri doğrultusunda sayıları artacaktı. Erzurum, İzmir, Tokat; 1954'te Diyarbakır; 26 Mayıs 1956'da Adapazarı, 17 Eylül 1958'de Balıkesir ve Burdur'da imam-hatip mektepleri açılmıştır.

Tablo 1 : DP Döneminde Açılan İmam-Hatip Okulları Sayısı

Öğretim Yılı	**Açılan Okul Sayısı**	**Aktif Okul Sayısı**
1951–1952	7	7
1953–1954	8	15
1954–1955	1	16
1956–1957	1	17
1958–1959	2	19
Toplam	**19**	**74**

Kaynak: (Ünsür, 1995:105)

DP'nin son dönemine girilirken 1951'de açılan imam hatiplerin 7 yıllık eğitimlerini tamamlayanlar 1957–1958 öğretim yılında mezun olmuştu. Mezun olanlar din görevlisi olma hakkına sahip olmalarına rağmen mezunların yüksek eğitim yapma istekleri ve eğitim eşitliğinden dolayı 1959'da "Maarif Vekâleti kuruluş ve kadroları hakkında 4926 sayılı kanuna bağlı cetvellerde imam hatip okulları mezunlarının yüksek eğitim yapmaları için Yüksek İslam Enstitüleri kurulmuştur.

Demokrat Parti iktidarı döneminde açılan ve sayıları artan imam hatip mektepleri imkân bakımından devletin desteğini hiçbir zaman tam olarak alamamışlardır. Nitekim bu okulların zor şartlar altında eğitim sürdürdüğü yönünde beyanatlar verilmekteydi.

Zafer Gazetesi ilk sayfasında " İmam –Hatip okulları" "Tedrisat programı Diyanet İşleri Başkanlığı'na verildi" başlığı altında kısa bir habere yer vermiştir. Bu haberde gazete kesin bir dayanağı olmadan imam hatip okullarıyla ilgili kısaca bilgi vermiştir (Zafer, 12 Eylül 1951).

Okulların açılmasının kesinleşmesinden sonra Zafer Gazetesi ilk sayfasında " İmam Hatip okulları" "Bu okullar 1 Kasım'dan itibaren tedrisata başlanacak" adlı haberde bu okullarla ilgili bilgi verilmiştir. Haberin devamında bazı gazetelerin bu okullara kayıtın az olduğu bundan dolayı imam hatiplerin bu yıl açılmayacağı yönündeki iddialarına okullara yaptırılan kayıt sayısına yer vererek cevap verilmiştir. Gazeteye göre şimdiden Bakanlığa 30, Isparta'da 26, Konya'da 50 kişi başvuru yapmıştı (Zafer, 18 Ekim 1951).

Vatan Gazetesi imam-hatiplerin açılmasıyla ilgili 3. Sayfasında “İmam-Hatip Okulları” başlığıyla okulların ne zaman açılacağına dair çok kısa bir haber yapmıştır (Vatan, 19 Ekim 1951).

Ulus Gazetesinde ise imam hatip okullarıyla ilgili hiçbir haber ve yoruma yer verilmemiştir.

İmam hatiplerle ilgili zaman zaman basında haberler yer almıştır. Zafer Gazetesi “Müsbet kafalı din adamı yetiştirilecek” başlığını ilk sayfada atarak din eğitimi konusun da hükümetin amacına dikkat çekmeye çalışmıştır. “Eğitim Vekili İmam Hatip okullarının genişleteceğini, azınlık okullarına da resmi kadro verileceğini söyledi.” Alt başlığını atarak Milli Eğitim Bakanı Rıfkı Salim Burçak’ın İstanbul’da yaptığı konuşmaya yer vermiştir. Bakan bu konuşmasında 7 adet olan imam hatip okullarına 8 tane daha ilave edeceğini halkın buna ihtiyacı olduğunu bunun ilerici bir adım olarak görülmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Ayrıca ilahiyat fakültesinden mezun olanların burada öğretmenlik yapacaklarını söylemiştir (Zafer, 13 Temmuz 1953).

3.1.3. Ortaokullara Din Derslerinin Tekrar Konması

İlkokullara din derslerinin konulmasının ardından halkın gösterdiği ilgi karşısında ortaokullara da din dersinin konulmasını gündeme getirdi.

Demokrat Parti milletvekilleri, henüz ilkokullardaki mecburi din derslerinin yankıları dinmeden bu derslerin ortaokul ve liseleri de kapsayacak şekilde genişletilmesini istemişlerdir. İlk teklif Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan’dan gelmiştir. Gürkan verdiği soru önergesinde; Milli Eğitimin, ilköğretimde kabul edilen din derslerinin orta tedrisatta veli izni ile mümkün görülüp görülmediği, İlahiyat Fakültesine gidip din adamı olarak yetişmek isteyen öğrenciler için hazırlık mahiyetinde liseler kurulması ya da Arapçanın da orta ve liselerdeki programlara dahil edilmesi konularındaki görüşünü sözlü olarak açıklamasını istiyordu. Ardından Fahri Ağaoğlu, ortaokul ve liselerde din derslerini okutulması ve Hukuk Fakültelerinde İslam Hukukuna yer verilmesi hakkında Meclis Başkanlığına teklif sunmuştur (“İlköğretime Dair Teklif”, Ulus, 25 Şubat 1951).

Nisan ayı içinde toplanan Ahlak Kongresi, Komisyon Raporunun 9. maddesinde yer verilen ilk, orta ve öğretmen yetiştiren kurumlarda mecburi din öğretimi tatbikine yer verilmesi konusunu görüşülmüş ve ortaokullara ve öğretmen okullarında din dersi okutulması raporda karar altına alınmıştır.

22 Nisan'daki Ulus Gazetesi "Ahlak Kongresi dün toplandı" başlığıyla kongrenin başlamasını ilk sayfadan duyurmuştur. Kongrede konuşulan her şeyi ayrıntılarıyla vermiştir. 26 Nisan' da yapılan oturumu ilk sayfada "Ahlak Kongresi'nde İleri Sürülen Dilekler" başlığını atarak oturum hakkında bilgi vermiştir. Başlığın hemen altında "Kız ve erkek öğrencilerin ayrı ayrı okullarda okutulması istendi bir delege de kafes arkası ve çarşaf altı ahlakını müdafaa etti" başlığını vererek din öğesine vurgu yapılarak kongreye dikkat çekmeye çalışılmıştır. Ulus Gazetesi'nde bu habere "Ahlak kongresinde dilekler çoğaldı" ana başlığı altında "Ortaokullar ve öğretmen okullarında din dersi okutulması kabul edildi." alt başlığıyla ilk sayfanın orta kısmında yer verilmiştir. Ortaokullara din dersinin konması konusunda kongrede dilekler çoğaldı başlığı atılarak Ulus Gazetesi bu konudaki tavrını belli etmiştir. Bu konudaki tartışmalara 5. Sayfada yer vererek alınan kararı ayrıntılarıyla paylaşmıştır (Ulus, 28 Nisan 1950).

Gürkan'ın Meclise verdiği soru önergesi D.P Meclis Grubu'nda da gündeme gelmiştir. Vatan Gazetesi DP Meclis grubunun toplantısını " DP Meclis Grubunda Din tedrisatı görüşüldü. Ortaokullarda ve liselerde din dersleri okutulması istendi" başlığıyla ilk sayfanın üst köşesinde duyurmuştur. Haberin altında Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin ortaokullarda din dersi okutulması için ilmi bir heyetin incelemeler yaptığı beyanatına ve bu konudaki gruptaki tartışmaların ayrıntılarına yer vermiştir. Gazetenin 4. Sayfasında ayrıntılara devam edilerek İleri'nin din derslerinin okullarda okutulmasının laikliğin gereklerinden olduğunu savunması üzerinde durulmuş, Burhanettin Onat; dinin komünizmle mücadele vasıtası olacağını Cezmi Türk dinin komünizmi önleyeceği düşüncesine katılmadığını belirtmesine değinilmiştir. Bu konuda Ömer Nasuhi Bilmen'in Onat'ın fikrini desteklemiş, ilk ve ortaokulda din dersleri mecburi tutulursa komünizmin önlenebileceği gerekçesiyle din derslerinin sınıf geçmeye etki etmesini istemiş olmasına dikkat çekilmiştir. Soru önergesinin veren Gürkan ise ortaokullarda din derslerinin mecburi olması ve sadece din tedrisatı ile meşgul olacak liselerin açılması gerektiğinde ısrar etmesi görüşüne yer verilmiştir. Grup toplantısı bir karara varmadan kapanmıştır (Vatan, 4 Mayıs 1951).

4 Şubat 1953 tarihinde toplanan M.E.B V.Şurasında daha önceki toplantılarda yer verilmeyen din eğitimi tartışmaları olmuştur. Bakan Tevfik İleri "Medeni ve demokrat" milletlerde din eğitimine yer verildiğini, Bekir Türk ise din derslerinin verilmesinin gerekliliğini belirtmiştir. Şura'nın 11 Şubat'taki toplantısında Peyami Safa tarafından

okullarda “Müslüman dinin hristiyan dini gibi estetik ölçülere kavuşturulması, çocuklara dini sevginin aşılanması gayesiyle” koro ile dinî şarkılar söylenilmesi teklif edilmiştir. Ancak bu teklif ret edilmiştir. Ulus Gazetesi “Okullarda Koro İle Dini Şarkılar” başlığını atarak teklifi ilk sayfada vermiştir. Haberin devamında ise din dersleri programı tadil edilecektir başlığı ile şura’daki din eğitimi tartışmalarına da yer vermiştir (Ulus, 12 Şubat 1953).

Şura’da din derslerinin sınıf geçmeye müessir olmaması kararı alınmıştır. Şurada din derslerinin mecburi olması yönünde istekler ve laiklik bağlamında tartışmalar olmuştur. DP hükümeti din eğitimi verilmesinde kararlılık göstererek Şura toplantısındaki kararlar ve teklifler yönünde din derslerinin ortaokullara verilmesi için yıl ortasında bir tasarı hazırlamıştır. Ayrıca Şura’dan sonra Hükümetin hazırladığı tasarı sonucunda 1953 yılından itibaren İlk öğretmen okullarının 9. ve 10’ununcu sınıflarına (Lise 1,2) Din Bilgisi dersleri konulmuştur (Bilgin, 1980:62-63).

1954 ve 1955 yılları din eğitimi açısından tartışmasız geçerken 7 Ocak 1956 tarihinde Başbakan Adnan Menderes’in Konya’da verdiği bir beyanat ile tekrar gündeme gelmiştir.

Konya Nutku’nda Menderes partinin laiklik anlayışını ve olay yaratacak düşüncesini şöyle açıklamaktadır:

> “Laiklik bir taraftan din ile siyasetin birbirinden ayrılması diğer taraftan ise vicdan hürriyeti manasına gelir. Din ile siyasetin ayrılması noktasında küçük bir tereddüde dahi tahammülümüz yoktur. Vicdan hürriyetine gelince; Türk milleti Müslüman’dır, Müslüman kalacaktır. Evladına, gelecek nesillere dinini telkin etmesi, onun esasını, kaidelerini öğrenmesi, ebediyyen Müslüman kalmasının münakaşa götürmez bir şartıdır. Hâlbuki mekteplerde din dersi olmayınca evladına kendi dinini telkin etmek ve öğrenmek isteyen vatandaşlar bu imkândan mahrum edilmiş olurlar. Bu mahrumiyet ve imkânsızlık vicdan hürriyetine uygundur denilemez. Bu itibarla orta mekteplerimizde de din dersleri koymak yerinde bir tedbir olacaktır. Dinsiz bir cemiyetin, bir milletin payidar olabileceğine inanmıyoruz. En ileri milletlerin dahi din ile siyaseti ve dünya islerini birbirinden ayırdıktan sonra ne derecelere kadar dinlerine bağlı kaldıklarını elbette biliyoruz” (Vatan, 8 Ocak 1956).

Menderes beyanatın devamında din derslerini verecek öğretmenlerin yetiştirilmesi için de ayrıca çalışmalar yapılacağını söylemiştir.

Bu sözlerin ardından Vatan Gazetesi başbakanı eleştiri bombardımanına tutmuştur. “Başvekil Ortaokullara Din Dersi Konulacaktır Dedi” manşetini atan Vatan Gazetesi İmam Hatip okullarının çoğaltılacağı başlığına da ana başlığın hemen altında yer vermiştir. Ertesi gün ki gazetede “Başvekilin Konya nutku endişe ile karşılandı” manşeti atılmıştır. Gazetenin başyazarı Yalman’a göre; Menderes, esaslı prensiplerden keyfi tavizler verme

işini sadece idari alanla sınırlı tutmamış, dini göz gör göre geçici politikalara alet etmiştir. Ortaokullarda dini tedrisata girişmek gibi keyfi bir karar vermiş ve bunu kabine genel kurulu, parti meclis grubuna danışma gereği duymadan kürsüden ilan etmiştir. “ Laiklik Türk rejiminin temel taşlarından biridir. Politika hesaplarıyla bundan tavizlere başlanırsa nereye varılacağını kimse kestiremez.” Diyen yazar Menderesin sözlerini direk olarak laikliğe aykırı saymazken, bu konudaki endişelerini dile getirmektedir (Ahmet Emin Yalman, “ Politika tavizler”, Vatan, 9 Ocak 1956). Aynı gün İhsan Ada, “ Yoksa laik değil miyiz?” diye sormakta ve ortaokullara din dersi konması hususunu doğrudan doğruya genel eğitim politikası ve laiklikle alakalı görmektedir. Başbakanının açıklamalarını politik bulan Ada’ya göre; ilkokullara konulan din derslerinin laiklikle bağdaştığı iddia edilemez. Hal böyleyken Başbakan’ın ortaokullara din dersi konması hakkında ileri sürdüğü gerekçeler bu karara dayanak olabilecek derecede güçlü değildir. Halledilmesi gereken bunca eğitim meselesi varken ortaokullara din dersi konmasının önemini anlamak güçtür. Yazar; Demokrat Parti’nin programındaki laiklikle ilgili 14. Maddeyi hatırlatarak, bu maddeden ortaokullara din dersi konulabileceği gibi bir anlam çıkarılamayacağını ve böyle bir durumun laiklikle telifine imkân olmadığını savunmaktadır.

> “Ortaokullarda, ıslah ve takviyeye muhtaç görülen kütüphane, laboratuar gibi mekânlardan bahseden 37. madde ise herhalde takviyeye ihtiyaç bakımından din derslerini kast etmiyor. Laiklik prensibinin esası Anayasa’da belirtildiği üzere, din ve dünya işlerini ayırmak devleti din işlerine karıştırmamaktır. Ortaokullara okutulmak istenen din dersi ile bu hüküm ciddi bir şekilde ihlal edilmiş olacaktır ” (İhsan Ada, “ Yoksa Laik Değil Miyiz?”, Vatan, 9 Ocak 1956).

Ulus Gazetesi de Konya’da Başbakanın verdiği beyanatı “Menderes Din İşleri ve Dünya İşleri Birbirinden Ayrılamaz Dedi” manşetiyle vermiştir. Menderes’in konuşmasına 2. sayfada geniş yer ayırmıştır. Ulus’un manşette Laiklik vurgusu yapması Din eğitimi konusuna vurgu yapmaması konu açısından dikkat çekicidir. Din dersleriyle ilgili olarak Menderes’in konuşmasındaki bu bölüme yer vermiştir. “Orta mekteplerde din derslerini önemli bir ders olarak kabul ediyoruz. İyi bir din tedrisatı için iyi yetişmiş imam ve hatiplere ihtiyaç vardır. Bunun için de imam-hatip okullarının iki dereceli olması lazımdır. Gelecek sene Konya İmam-Hatip Mektebi lise derecesinde mezun verecektir. Bu okulları daha yüksek okullar derecesine çıkarmak en büyük gayemizdir” (Ulus, 8 Ocak 1956).

O dönemde Ulus gazetesinde yazılar yazan Bülent Ecevit’ e göre, başbakan bu sözleriyle, dini siyasete alet etmiş ve laikliği inkâr etmiştir. “Anayasa’yı ve kanunları ihlal eden

Menderes hala Türkiye'nin Başbakanı olarak mı kalacaktır? " tepkisini ortaya koymuştur (Bülent Ecevit, "Kimler Ne Yapacak?", Ulus, 10 Ocak 1956).

Ulus Gazetesi Ortaokullara din dersi konulması fikri ile laiklik arasındaki bağlantı konusunda başka bir değerlendirme yapmamıştır.

Menderes'in sözleri, diğer muhalif basın tarafından eleştirilirken, Zafer Gazetesi tarafından şiddetle savunulmuştur. Beyanatın ertesi gün "İktidar Milletin Hizmetine Aralıksız Devam Edecektir" manşetiyle vermiştir. Diğer iki gazetenin aksine din eğitimi ilgili sözlerinden ilk sayfada hiç bahsedilmemiştir (Zafer, 10 Ocak 1956). Gazeteye göre; Menderes, laikliğin vicdan hürriyeti ile ilişkisini, vatandaşların evlatlarına mensup oldukları dinin esaslarını öğretme hakkına sahip olduklarını ve dünyanın en ileri ülkelerinde dahi, siyasetten ayılmış olmasın rağmen, dinin itibar gören bir konu olduğunu ilan etmekten başka bir şey yapmamıştır. Muhalefetin, Demokrat Parti'nin geçirdiği bir buhran sebebiyle dine sarıldığı iddiası da yanlıştır. Çünkü Başbakan'ın din konusundaki düşüncesi hep aynıdır. Buna göre; Türkiye'de din ile siyaset ayrıdır fakat her medeni memlekette olduğu gibi, Müslüman Türklerin de dinlerinin gereklerini yerine getirmelerine ve bunu çocuklarına öğretmelerine hiçbir engel yoktur. Bu Anayasa'ya ile güvence altına alınmış vicdan hürriyetinin bir sonucudur. Ve şu da bir gerçektir ki; Türk Milletinin komünizme direnmesinde en büyük rolü oynayan din faktörüdür ("Laiklik ve Vicdan Hürriyeti" Zafer, 10 Ocak 1956).

Menderes'in Konya nutkundan bir gün sonrada Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel de 'Müslüman çocuğu, kendi dinini öğrenmek doğal hakkından yoksun bırakılamaz. Bu nedenle, din derslerinin ortaokullara da konması uygun olacaktır' demekteydi. Vatan Gazetesi bu beyanatı da manşetten vermiştir. Özel'in bu konuyu daha önce Menderes ile görüştüğü açıklamasına dikkat çekmiştir (Maarif Vekili Din Mevzuunda Başvekil ile Mutabıkım diyor, Vatan, 10 Ocak 1956).

Menderes' e muhalefet tarafından yöneltilen din dersleri meselesinde, Partiye Meclis Grubu'na danışmadan keyfi bir karar verdiği şeklinde eleştiriler olmuştur. Zafer Gazetesi bu konuda muhalefeti yalancılıkla suçlamıştır. Gazetenin ilk sayfasının altında yer verdiği "Din Tedrisatı D.P Kongresi Kararırdır" başlığıyla bu eleştirilere cevap vermiştir. Çünkü din dersleri, parti kongresinde görüşülmüş ve hatta rapor ile karar altına alınmıştır. Ayrıntılarıyla birlikte habere geniş yer ayırmıştır. "Dördüncü Demokrat Parti Kongresi

Raporu'nun 19. maddesinin din derslerinin ilkokullarda olduğu gibi ortaokullara da teşmili lüzumludur. Şeklinde olması bunun en açık delilidir" (Zafer, 15 Ocak 1956).

Menderes'in açıklamaları " kardeşi kardeşe kırdıracak" mahiyette görülmüştür. "eleştirilerine yine Zafer Gazetesi'nde cevap vermiştir. "Kim Kime Kıyacak" başlıklı yazıda "Din devletten ayrı kalacak, vicdan hürriyeti Müslüman vatandaşın dinini çocuğuna öğretmesini tabii kılar, orta merkeplerde din derslerinin konulmasında isabet vardır. Din okullarının tekâmül ettirilmesi icabeder. Demenin bu kadar vahim sonuçlar doğuracak nesi vardır." Yazıya göre, ebeveynin kendi çocuğuna dinini öğretmesi insan haklarının en önde gelenlerinden ise, Türkiye'de, bu öğretimin en iyi şartlarda yapılmasını hükümetten istemek de vatandaşın en doğal hakkıdır. Zira, Türkiye'de Müslümanlar için devletten ayrı bir cemaat teşkilatı yoktur. Bu nedenle devlet dışında her hangi bir kurumun din işleriyle uğraşması mümkün değildir. Hep Amerika'yı bize örnek gösterenler, bu ülkede özel kuruluşların yaşattıkları İlahiyat Fakültelerini, çocuklara din bilgisi veren özel okulları görmezden gelmektedirler. Oysa Türkiye'de, din "Laiklik bilgisinin yüz üstü bırakılmış olması ve din adamı yetiştiren kurumların bir olguluğa erişememiş olması sosyal bir yaradır " (Zafer, 16 Ocak 1956).

Başbakan'ın bu sözleri laiklik tartışmalarını da beraberinde getirmişti. Vatan Gazetesi'nde Menderes'in laiklik algısıyla ilgili yazılar çıkmaya başlamıştı (Ayr. Bkz. İsmet Giritli, "Türkiye'de Laiklik Prensibi", Vatan, 12 Ocak 1956).

Yine Vatan Gazetesi yazarlarından, Mustafa Elöve din dersleri konusunda mecburi mi isteğe bağlı mı olduğu henüz belli olmasa da, konulması düşünülen derslerin, bu derslerin laiklik prensibini rencide edip etmeyeceğinin problem teşkil edeceği kanaatini taşımaktadır. Ayrıca " ihtiyari de olsa bu derslerin ortaokullarda verilmesi laiklikle ne derece de bağdaşır?" Diye soran yazar, kendi düşüncesini şu sözlerle belirtiyor:

> "Kanaatimize göre devlet mekteplerinde din dersleri verilmesi hukuki bakımdan müdafaa edilemez. Bu anayasanın ruh ve manasına mugayirdir. Devlet eliyle din işi görülemez. Din ferdin kendi hususi işidir, amme hizmeti de olamaz. Devlet din mezhep işlerinde tarafsız olmalıdır."

Yazara göre; bu görüşün bir sonucu olarak laik okulda hiçbir din adamının öğretmen olmaması ve din dersi vermemesi gerekir. Medeni Kanun, çocuğun dini terbiyesinin ana-babaya ait olduğuna hükmetmişken, çocuğunun din dersine katılmayacağına dair ebeveynden yazılı belge istemek vicdan hürriyetine bir müdahaledir. İlkokullar için yapılan

itirazlar sona ermeden bu dersleri ortaokulu kapsayacak şekilde genişletmek laiklik prensibini bir kere daha yaralamak olur. Her ne kadar, Demokrat Parti Programı'nın 14.maddesi, "Gerek dini tedrisat meselesi ve gerek din adamlarını yetiştirecek müesseseler kurulması hususunda mütehassıslar tarafından esaslı bir program hazırlanması zaruridir." Diyorsa da hazırlanacak programın ortaokullarda din dersleri okutulmasını içermesinin laikliğe aykırı olacağı meydandadır demektedir (Mustafa Elöve," Din Dersleri", Vatan, 14 Ocak 1956).

Başbakanın Konya nutkunun yankıları bu eleştirilerle bitmemiş verilen bir soru önergesiyle meclis gündemine de aksetmiştir. Millet Partisi başkanı, Manisa Milletvekili Hikmet Bayur verdiği önergede şu hususların Milli Eğitim Bakanı tarafından, sözlü olarak, cevaplandırılmasını istemiştir:

> "1. Ortaokulların din dersi müfredatına, Kur'an-ı Kerim'in fıkıh ve şer'i kanunlara esas teşkil eden dünya işlerine ait hükümleri ile kelam, israiliyat denilen efsanevi tarih gibi yönler de birer başlangıç olarak girecek midir?
>
> 2. Bu yapılırsa, yurt bilgisi derslerinde öğrenilen müspet bilgiler ile din dersinde öğrenilen bilgiler çocukların zihinlerinde çatışmayacak mıdır?
>
> 3. Yeni kanunla kaldırılan, dört kadınla evlilik, cizye, haraç, hilafet saltanat, esir alıp satmak gibi şer'i hükümler, 5-6 yıl sürecek din dersleri esnasında çocuklara öğretilecek midir?
>
> 4. Ayrıca verilecek din dersinin mahiyeti karşısında Alevi vatandaşların ve çocuklarını bu gibi eğitimden uzak tutmak isteyen ailelerin durumu ne olacaktır?"

Bayur'a göre, "Dinin bu yönlerini çocuklarının öğrenmemesini, böyle bir telkin altında kalmamasını istemek her anne-babanın bir hakkıdır. Bunun aksini yapmak ise vicdan hürriyetini çiğnemek olur. Eğer yukarıda sayılan konulara girilmeyecekse ortaokuldaki din dersleri zaten ilkokulda öğrenilmiş olan sade esasların üç yıl boyunca lüzumsuz yere tekrarından ibaret kalacaktır. Yok, vicdan hürriyeti çiğnenerek anılan meselelere taşılacaksa bu sefer de çocukların zihinlerinde karışıklıklar doğacaktır. Bu ise, Atatürk'ün çizdiği ışıklı yoldan ayrılmak demektir " (Manisa Vekili Hikmet Bayur Soru Önergesi Verdi, Ulus, 18 Ocak 1956).

Milli Eğitim Bakanı, verilen sözlü önergeyi cevaplamaya, ortaokullarda din dersi ile ilgili prensip kararının uygulamaya geçirilmesi için hazırlıkların sürdüğünü ve en kısa zamanda kararı fiiliyata geçirmek azminde olduklarını ifade ile başlamıştır. Bu çerçevede, ilkokullardaki din derslerinde olduğu gibi ortaokullardaki din dersleri de hurafelerden ve batıl inançlardan uzak kalarak dinin inanca ve ibadetlere yönelik esaslarını öğretmekten

başka bir gaye taşımayacaktır. Din derslerinin kabulü ile çocukların inkılâpçı ruhla yetişmeleri arasında asla bir çelişki düşünülemez. Bu hususta, Hikmet Bayur'un endişe etmesine gerek yoktur. Bakan, Bayur'un, ilkokulda öğrenilen bilgilerin ortaokulda tekrar edilmesine lüzum olmadığı görüşüne de katılmamaktadır. Çünkü ilkokulda çok yetersiz kalan din öğretiminin, ortaokulda devam ettirilerek yeterli seviyeye ulaştırılması lazımdır. İlkokullarda okutulan din derslerinden herhangi bir kötü sonuç çıkmamıştır. Bu nedenle, aynı dersin ortaokulda okutulması da hiçbir sakınca doğurmayacaktır. Bakanın görüş bildirdiği oturumda söz alan Ahmet Gürkan ise -ki o da Bakana, 1956-1957 öğretim yılında ortaokulda din derslerine başlamanın imkânı ile alakalı bir önerge vermişti- din derslerinin okullarda okutulmasını ahlak bakımından zaruri gördüğünü belirtmiştir ("Mecliste Dün Din Tedrisatı Görüşüldü", Vatan, 29 Mart 1956).

İtirazlara rağmen bu konuda geri adım atılmamıştır. Bakan Ahmet Özel, aylardır konuşulan bu konuya son vermek için Gazeteciler Cemiyeti'nde bir basın toplantısı düzenleyerek ortaokullarda din dersi meselesine açıklık getirmiştir. Bakanın ifadelerine göre; ortaokullarda din dersi okutulmasına dair Bakanlar Kurulu kararı onaylanmıştır. Önümüzdeki ders yılından itibaren bu dersler Ortaokulların 1. ve 2. sınıflarında okutulacaktır. İstemeyen velilerin çocuklarına din dersi verilmeyecektir. Bakan, " Ortaokullarda din derslerinin okutulmasına neden lüzum görüldü?" sorusuna: "İlkokullarda tedrisat kafi bulunmadığından orta okullarda, bir ve ikinci sınıflarda ihtiyari olarak haftada birer saat din dersi okutulmasına lüzum hasıl olmuştur." şeklinde cevap vermiştir (Ulus, 9 Eylül1956).

Ulus Gazetesi Milli Eğitim Bakanın demeci ile ilk sayfanın alt kısmında "Ortaokullara Din Dersi Konuluyor" başlığını atmıştır. Haberde ayrıntıya girmeden bu konuda kısa bir bilgi verilmiştir (Ulus, 9 Eylül 1956).

Vatan Gazetesi 2 sayfada " Ortaokullarda Din Dersleri Bu Yıl Başlıyor" başlığıyla vermiştir. Konudan biraz bahsederek çok fazla ayrıntıya girmemiştir (Vatan, 9 Eylül 1956). Bu konuda daha sonraki günlerde gazetede hiçbir haber çıkmamıştır.

Bakanlar Kurulunun aldığı 7805 sayılı karar 13 Ağustos'ta Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Din eğitimi ile ilgili kararname şöyleydi:

> "1- Resmi ortaokullarda bunlara muadil diğer okullarda Türk öğrencilerine verilecek din derslerinde, İslâmlığın iman, ibadet ve ahlâka müteallik esaslarının öğretilmesi.

2- Din dersleri program ve müfredatının bu esaslar dahilinde maarif vekâletince hazırlanması.

3- Bu program ve müfredata göre öğrenci ve öğretmenlere mahsus örnek kitapların maarif vekâleti tarafından yazdırılması.

4- Din öğretiminin ortaokullarda mevcut öğretmenlerden istifade edilerek temini ve mütehassıs öğretmenleri yetiştirmek üzere maarif vekâletince gerekli tedbirlerin alınması.

5- Çocuklara bu derslerin verilmesini istemeyen vekiller taleplerini ders yılı basında okul idaresine yazı ile bildirdikleri takdirde öğrencilerin din derslerinden muaf tutulması icra vekilleri heyetince kararlaştırılmıştır " (Sitembölükbaşı,1995:79).

Bakanlar kurulunun bu kararının yayınlanmasıyla beraber 1956–1957 öğretim yılından itibaren ortaokul 1 ve 2'nci sınıflarında "sınıf geçmeye müessir" olmak üzere haftada bir saat seçmeli din dersi konmuştur. Bu dersler M.E. B.'nın 17 Eylül 1956 tarihli ve 921 sayılı genelgesiyle" okutulmaya başlanmıştır. Kararnamenin dikkat çeken kısmı derslerin zorunlu olmasına rağmen derse girmek istemeyenlerin velilerinin durumu okul idaresine bildirmeleri gereği olmuştur.

3.1.4. Yüksek İslam Enstitüsü'nün Açılması

Bir Yüksek İslam Enstitüsü kurulması düşüncesi 1949 yılında A. Fuad Başgil tarafından ortaya atılmıştır. Bağımsız bir teşkilata sahip ülkenin içine düştüğü cahillikten kurtaracak bir kurumun açılmasını savunmuştu (Sitembölükbaşı,1995:95).

1952 yılından sonra açılan İmam-Hatip okullarının sayıları artmış ayrıca 1956'dan itibaren ortaokul programlarına konan din dersi için İlahiyat Fakültesi mezunları okulların öğretmen ihtiyacını karşılamada yetersiz kalmıştı. Diğer yandan 1959'a gelmeden önce imam-hatip okulları mezun vermeye başlamıştı. Ancak bu mezunların gidebileceği bir yüksek öğrenim kurumu bulunmamaktaydı. Çünkü bu dönemde imam-hatip mezunları Ankara'da CHP döneminde açılan İlahiyat Fakültesi'ne girememekteydi. Diyanet İşleri Başkanlığı'nda ise yüksek din eğitimi almış personele ihtiyaç duyulmuştur (Ayhan,1999b:18).

Bu ihtiyaç üzerine Demokrat Parti tarafından hazırlanan bir kanun tasarısı 10 Haziran 1959 tarihinde 7344 sayılı kanun olarak mecliste kabul edildi. Yüksek İslam Enstitüleri'nden ilki 19 Kasım 1959'da İstanbul'da açılmıştır. 1960 yılından sonra Konya, Bursa, Samsun, Kayseri, Erzurum, Yozgat'ta olmak üzere 6 yeni yüksek İslam Enstitüsü açıldı. Bir süre sonra kapatılan Yozgat'taki hariç diğerleri 1982-1983 ders yılından itibaren resmen İlahiyat Fakültesi statüsü verilmiştir (Ayhan,1999b).

Yüksek İslam Enstitüsü'nün kurulması kararı hiçbir gazetede yer almamıştır.

Yüksek İslam Enstitüsü'nün amaçları İlahiyat Fakültesi'nin amaçlarıyla yakın benzerlikler taşımaktaydı. Bu amaçlar şu şekildeydi:

1. "Pozitif ilimlerden mühem olarak İslam'ın prensiplerine bağlı kalmak.
2. İslam'la ilgili ilimler öğretecek.
3. İmam-Hatip ve benzeri okullar için dini konuları öğretecek öğretmenler yetiştirmek.
4. Diyanet İşleri Başkanlığı için müftü ve vaiz yetiştirmek.
5. İslami ilimlerle ilgili araştırma yapmak ve bunları yurt içinde ve yurt dışında tanıtmak " (Bilgin, 1980:63).

İlahiyat Fakülteleri ve Yüksek İslam Enstitüsü amaçları arasında hemen hemen hiçbir fark olmadığı halde hükümetin neden böyle bir enstitüye ihtiyaç duyduğu sorusu gündeme gelebilir. O dönemde üniversiteler için yetişmiş ve yeterli unvana sahip öğretim kadrosu azlığı söz konusuydu. Açılan enstitü de ise kadro sorunu yoktu unvana gerek olmadan öğretim yapılabilirdi. Ancak enstitülerin açılmasının en büyük nedeni İlahiyat Fakültelerine alınmayan İmam-Hatip mezunlarına yüksek öğrenim hakkı verilmesinin amaçlanmış olmasıydı.

Yüksek İslam Enstitüsü, İmam-Hatip mezunları arasında iki aşamalı eleme ve giriş imtihanları sonucuna göre öğrenci kabul etmekteydi. Okutulan dersler İlahiyat Fakülteleri ile benzerlik göstermekteydi.

Zafer Gazetesi'nde "Yüksek İslam Enstitüsü Dün Merasimle Açıldı" başlığıyla ilk sayfada yer almıştır. "Tevfik İleri yeni irfan müessesinin kıymetini ifade eden bir konuşma yaptı" diyerek enstitünün önemine dikkat çekilmiştir. Sayfa 4'de Maarif Bakanı Tevfik İleri'nin konuşmasının tamamına yer verilmiştir. Tevfik İleri, imam hatiplerin durumu, sayıları hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. Aynı zamanda İslam'ı öven içerikte bir konuşma yapmıştır. İlim hakkındaki hadislerden örnekler vermiştir. Yeni açılan Enstitü'nün amacını şu şekilde açıklamıştır: "Bugün kurduğumuz bu müessese Ankara İlahiyat Fakültemizin yanında milletimize İslamiyet'i her türlü hurafelerden ari olarak ve halisiyetiyle telkin edecek, edebilecek kifayette ve liyakatte münevver din adamları yetiştirecektir." Açılış haberini en ayrıntılı veren Zafer Gazetesi olmuştur (Zafer Gazetesi, 20 Kasım 1959).

Vatan Gazetesi haberi Enstitülerin açıldığı gün ikinci sayfada "Yüksek İslam Enstitüsü Bugün Açılıyor" başlığıyla vermiştir. Kısa bir not şeklinde verilen haberde enstitünün açılış

ayrıntılarına yer verilmiştir. Ayrıca buradan mezun olanların İmam Hatip okullarında öğretmenlik yapacakları bilgisi veriliyordu (Vatan Gazetesi, 19 Kasım 1959).

Ulus Gazetesinde ise bu konuda hiçbir haber ve yorum yayınlanmamıştır.

3.2.Laiklik Tartışmaları

3.2.1. Arapça Ezan Yasağının Kaldırılması

Halkın ve basının büyük desteği ile iktidara gelen Demokrat Parti'nin ilk işlerinden biri ezanın tekrardan Arapçaya çevrilmesiydi.

Ezan, 18 Temmuz 1932 tarihinde tüm yurt genelinde Türkçe okunması karar verilmişti. Bu karar hemen uygulamaya geçmemiş, 6 Mart 1933 tarihinde Diyanet işlerinin il müftülüklerine gönderdiği genelge ile Türkçe okunması uygulamasına geçilmişti. Ancak ezan'ın Türkçe okunmasına riayet etmeyenlerin artması üzerine 2 Haziran 1941 tarihinde 4055 sayılı kanun ile Ceza Kanunu'nun 526'ıncı maddesine bir ek madde ile yaptırıma gidilmişti. Bu konu ile ilgili kanun maddesi şu şekildedir: “Arapça ezan ve kamet okuyanlar, üç aya kadar hafif hapis veya on liradan iki yüz liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılırlar.” Böylece getirilen yasakla ezanın yurt genelinde Arapça okunması yasaklanmış, Türkçe okunması sağlanmıştır. Ezanın Arapça okunmasının yasaklanmasının bir diğer nedeni de, Arapçanın halkı, eski zihniyete ve eski ananelere bağlayan etkisinden kurtarmak olduğu ifade edilmişti (Sitembölükbaşı,1995).

Basın, 1950 seçimlerinden önce bu soruyu Demokrat Parti'li yöneticilere sorduğunda net cevaplar alamamıştı. Arapça ezan meselesi Zafer Gazetesi başyazarı Mümtaz Faik Fenik'in, sorduğu bir soruya Adnan Menderes'in verdiği cevap ile 5 Haziran 1950'de manşetten yayınlanmasıyla gündeme gelmiştir. Menderes verdiği beyanatta işin hürriyet kısmına değinerek şöyle demekteydi: “Dinin siyasete karıştırılmamak ve dini ibadetler amme nizamına ve umumi adaba aykırı olmamak şartıyla herkesin dinî vecibe ve ibadetlerini serbestçe yerine getirebilmesi vicdan hürriyeti icabıdır.” Menderes beyanatın devamında ezan serbestîsi hakkında şunlar yer almaktaydı:

> “Her taassup cemiyet hayatı için zararlı neticeler doğurur. Cemiyet hayatında esas değişikliklerin yapılabilmesi evvelâ taassup zihniyetinin yıkılmasına bağlıdır. Bu hakikatin iyice kavranmış olması neticesidir ki, Büyük Atatürk bir takım hazırlayıcı ön inkılâplara başlarken taassup zihniyet ile mücadele etmek lüzumunu hissetmişti. Ezanın Türkçe okunması mecburiyeti de böyle bir zaruretin neticesi olarak kabul edilmelidir. Zamanında çok

> lüzumlu olan bu mecburiyet ve tedbir diğer tedbirlerle birlikte bugünün hür Türkiye' sine zemin hazırlamıştır. Ezanın Türkçe okunmasına mukabil cami içinde bütün ibadet ve duaların din dilinde olması garip bir tezat eder gibi görünür… Aradan bunca yıllar geçtikten ve vaktilen zaruri görülen tedbire artık ihtiyaç kalmadıktan sonra bunda ısrar bu sefer vicdan hürriyetine karşı bir taassup teşkil eder. Diğer inkılâplarımız gibi lâiklik esasının da muhafazası bugün için ancak prensiplere bağlı kalmakla mümkündür. Hâlbuki umumî adaba ve amme nizamına hiçbir aykırılık göstermeyen ezan meselesinde memnuiyetin devamı lâiklik prensibini menfi cihetten zedelemek manasını tazammun eder. Tekrar edelim ki, irticaa, taassuba, geriliğe karşı mücadeleyi ancak prensiplere sıkı sıkıya bağlı kalmakla mümkün görüyoruz " (Zafer, 5 Haziran 1950).

Menderes, bu değişimin laikliğe aykırı olmadığından dolayı laikliğe bir zarar getirmeyeceğini bu konunun vicdan hürriyetine dayanarak halledilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Türkiye Cumhuriyet'inde inkılâpçı dönemin bittiğini bunun için o döneme ait düşünce ve uygulamaların değişebileceğine dikkat çekmekteydi (Sitembölükbaşı,1995:58).

Bu beyanattan sonra Vatan Gazetesi "Hükümet lâiklik esaslarında değişiklik yapıyor" manşetiyle bunu okuyucularıyla paylaşmıştır. Yazıda Menderes'in 'Ezanın Türkçe okunmasına mukabil cami içinde duaların din dilinde olması garip bir tezad gibi görünür' sözü yer alarak ibadet dili başlığı altında farklı bir yöne dikkat çekilerek tartışmalara yeni bir boyut kazandırmıştır (Vatan, 5 Haziran 1950). Bir sonraki gün ki Vatan Gazetesi'nde konu gene manşetten verilmiştir. Bu sefer dikkat çekilmek istenen nokta muhalefet ve hükümetin tavırları olmuştur. Halk Partililer mecliste bu konunun görüşülmesini "Atatürk inkılâplarına ihanet" demek olacağını belirtmekteydiler.

Ulus Gazetesi ise Menderes'in beyanatını diğer 2 gazete gibi manşetten duyurmak yerine ilk sayfanın altında bir yerden duyurmayı tercih etmiştir. Ulus Gazetesi beyanattan bir sonraki gün DP'ye olan karşı tavrını ezan meselesinde de göstererek şöyle tenkit etmekteydi:

> "Demokrat Parti seçim beyannamesinde ezan hakkında bir vaad olmadığı halde yeni iktidarın bu tedbiri almak zaruretini duyması bu parti propagandacılarına atfedilen vaadler gibi bunun da parti ileri gelenlerinin malûmatı tahtında seçmenlerin kulağına fısıldandığı kanaatini birçok kimselerde uyandırmıştır."

Muhalif basında ezanın Arapça okunmasının "Atatürk'ün inkılâp yapısında bir gedik" açacağı iddiası hâkimdi. Bütün Ulus Gazetesi yazarları bu konuya şiddetle karşı çıkmış çok sert yazılarla DP'yi eleştirmişlerdir (Ulus, 6 Haziran 1950).

Ezan'ın istenilen dilde okunmasına yönelik ilk teşebbüs Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan, 31.5.1950 tarihinde "Hakikiyle ve ilmi bir şekilde Türkçeye tercüme dahi edilemeyen ezan

ve kametin… Lâiklik prensiplerini ihlâl eden…” diye devam eden teklifiyle olmuştur. İkinci ciddi öneri de Kayseri Milletvekili İsmail Berkok ve 13 arkadaşı tarafından “…Bu toprağın hakikî evlâtları sahibi bulunan Müslüman Türk vatandaşların din ve vicdan hürriyetlerine, amel ve ibadet şekillerine de müdahale edilmemek iktiza edeceğine…” dair kanun teklifleri olmuştur. Her iki tasarıda da 4055 sayılı kanunla değiştirilmiş olan T.C.K 526'ıncı maddesinin 2'inci fıkrasında yer alan “…veya Arapça ezan ve kamet okuyanlar” ibaresinin kaldırılması öngörülmekteydi (Şeker, 2006:167).

Ezan hakkındaki tartışmalarda önceden CHP'ne yakınlıklarıyla bilinen basın organlarının bir kısmı ezanın istenilen dilde okunmasının bir bütün olan inkılâpları böleceği yolunda hareket ederken bir kısmı ise serbestliğin demokrasinin gereklerinden biri olarak görmekteydiler.

Ezanın Arapçaya çevrilmesi için hazırlanan kanun tasarısı, 13 Haziran 1950 günü DP Meclis grubunda tartışılmıştır. Grubuna açıklama yapan Başbakan Menderes,

> “Arapça ezan hakkında Demokrat Parti Meclis Grubunda verilen kararın gazeteler ve radyo ile yayınlanması neticesinde kanuni mâniin kaldırılmış olduğu telâkkisinin hâsıl olması ve bazı vatandaşların Arapça ezan okuması muhtemel olduğu için bu bapta Hükümetçe Meclise sevk etmiş olduğumuz lâyihanın bugünkü ruznameye alınmasını ve müstacelen müzakere edilmesini yüksek tasvibinize arz ediyorum.”

Aleyhte söz alan olmamış ve böylece grupta, Ezanın Arapça okunmasını yasaklayan hükümlerin kaldırılması kararı alınmıştır (Zafer, 14 Haziran 1950).

Adalet Bakanlığınca hazırlanan kanun tasarısı, gerekçesi ile birlikte Bakanlar Kurulunun 14.6.1950 tarihli toplantısında alınan kararla meclise sunulmuştur. Kayseri Milletvekili İsmail Berkok ve 13 arkadaşı ile Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan, TCK 526. maddesinin söz konusu 2. fıkrasının değiştirilmesi için verdikleri kanun teklifinde bu fıkranın Anayasaya aykırılığını şu gerekçelerle ileri sürmüşlerdir.

Anayasanın, Türk vatandaşı için tabii hak saydığı vicdan hürriyetinin dokunulmaz bir hak olarak saygı görmesi ve buna bağlı olan din hürriyetinin her türlü müdahaleden uzak kalması gerekirken, kanunlarla korunmuş bulunan din ve vicdan hürriyetinden vatandaşı kısmen veya tamamen mahrum etmek, TC Anayasası'nın 2. maddesindeki laiklik esasına uygun düşemez. Din ile devletin ayrılması ve devletin din işlerine karışmaması, devletle dinin birbirlerine karşı tamamen tarafsız kalmaları şeklindeki görüşün ifadesi olan laikliğin,

devletin, ibadetin yapılış şekline müdahalede bulunmasını önleyen bir ana hüküm olarak korunmalıdır.

Kanunun 2. fıkrasının yürürlüğe girdiğinden beri geçen zaman içindeki değişmeler ve ilerlemeler, Arapçanın, halkı, eski zihniyet ve ananelere bağlayan etkisinden kurtarmayı amaçlayan görüşünü isabetsiz kılar. Kaldı ki eski zihniyet sadece bu gibi kanun maddeleriyle teminat altına alınamaz.

Ayrıca, maddedeki cezai hükmün, ezan ve kametin sadece Arapça okunamayacağını, bunun dışında herhangi bir diğer lisanla okunabilmesindeki izni içeren ifade şekli de kendiliğinden bir gariplik göstermektedir.

Bundan dolayı, gerek büyük bir Müslüman çoğunluğu huzur ve rahata eriştirmek ve gerekse anayasa ile sağlanmış laiklik prensibine devletçe sadakat göstermiş olmak ve özellikle ana hak ve hürriyetlerden olan vicdan ve din hürriyetini herhangi bir zorlama altında bulundurmamak nedenlerinden ötürü TCK' un 526. maddesinde mevcut olan ezan ve kametin Arapça okunmasının yasağı hakkındaki hükmün kaldırılması gerekli bulunmuştur.

15 Haziran'da meclis'e sevk edilmesine karar verilen kanun tekliflerinin görüşülmesi 16 Haziran 1950'de olmuştur. Meclis Genel Kuruluna getirilen kanun tasarısı görüşmeleri Başbakan Adnan Menderes'in söz almasıyla başlamıştır. Menderes, Arapça ezan hakkında DP Meclis Grubunda verilen kararın basın yoluyla duyulması neticesinde, kanuni engelin kaldırıldığı görüşünün oluşacağı ve bazı vatandaşların Arapça ezan okumalarının olası olacağından, Meclise sevk edilen önerinin ivedilikle gündeme alınmasını istemiş, oylama sonucu teklif kabul edilmiştir.

CHP Meclis Grubunun görüşünü CHP Milletvekili Cemal Reşit Eyüboğlu açıklamıştır. Eyüboğlu; Milli Devlet ve milli bilinç politikasının Cumhuriyetle kurulduğunu, CHP'nin bu politikayı takip ettiğini ve bu politikanın bir gereği olarak ezan meselesini bir dil meselesi ve milli bilinç meselesi olarak gördüklerini belirtmiştir. Milli Devlet politikasının, mümkün olan her yerde Türkçenin kullanılmasını emrettiğini, Türk Vatanında ibadete çağırmanın da öz dilimizde olmasını daima tercih ettiklerini ancak, Türkçe ya da Arapça ezan konusunda bir politik tartışma açmaya taraftar olmadıkları için ezan meselesinin ceza konusu olmaktan çıkarılmasına karşı olmayacaklarını açıklamıştır (Ulus, 17 Haziran 1950).

Muhalefet sözcüsünün de üzerinde durduğu gibi CHP, olaya millilik bilinciyle bakmış bundan dolayı Türkçe ezan taraftarı olmanın yanında karşı düşünceye de müdahale etmemekteydi.

Meclis Başkanı maddeyi ve tasarının tümünü oya sunmuş ve kanun oy birliği ile kabul edilmiştir.

Bu görüşmeler sonunda, TCK'n un 526. maddesindeki Arapça ezan okunmasını yasaklayan hükümler 16 Haziran 1950'de kaldırılmış ve kesinleşen metin 5665 numara ile kanunlaşmıştır. Türk Ceza Kanunu'nun 526'ncı Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun", 17 Haziran 1950 Cumartesi günü, 7535 sayılı Resmi Gazetede, 5665 numaralı Kanun olarak yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

DP yanlısı Zafer Gazetesi bir haftadan beri manşetten gelişmelerini duyurduğu Arapça ezan konusunda varılan kararı "Ezana Ait Tasarı Dün Kanunlaştı" manşetiyle duyurmuştur. Ezanın Arapçalaştırılması'na övgü dolu sözlerle haberin devamını vermiştir. CHP'nin bu olaya muhalefet etmediğine dikkat çekmiştir. Ertesi gün ki gazete de ilk kez ezanın Arapça okunmasının halktan gelen tepkilerine yer vermiş halkın bu konudaki sevincine dikkat çekmiştir (Zafer, 18,19 Haziran 1950).

Ulus Gazetesi ise "Arapça Ezan Okuma Yasağı Kaldırıldı" başlığıyla gazetesinde konuyu ilk sayfadan duyurmuş olumlu ya da olumsuz bir fikir beyan etmemiştir. Daha sonraki günlerde bu konunun yankılarına da yer vermemiştir (Ulus, 18 Haziran 1950).

Vatan Gazetesi konuyu "Meclis Arapça Ezanı Kabul Etti" manşetiyle "Öğle namazından itibaren Arapça ezan okunacak" başlığıyla okurlarıyla paylaşmıştır. Hemen yan tarafında ise hükümetle muhalefetin ilişkisini tekrar gündeme getirmiş bu konuya CHP'nin itiraz etmemesini de ilk sayfadan duyurmuştu. Bir sonra ki gün ezanın Arapça okunmasının halkta uyandırdığı memnuniyeti ilk sayfada haber yapmıştır (Vatan, 19 Haziran 1950).

Ezanın Arapçalaştırılması İslami basın tarafından oldukça iyi tepkilerle karşılanmıştır. Sebilürreşad'ın editörü Eşref Edip ülkenin içinde bulunduğu durumu tasvir etmesi o günleri anlamak için oldukça anlamlıdır. Eşref Edip makalesinde ;

> " … Ezanı Muhammedi'yi işitir işitmez heyecanlarından yerleri öpüyorlar, yerlere kapanıp Allah'a şükrediyorlar. Göklere yükselen minarelerden <Allahuekber> sadası yükseldikçe genç, ihtiyar, kadın, erkek, herkes gözyaşları döküyor. Memleketin her tarafında kurbanlar kesiliyor. Her taraftan binlerce imzalı tebrik ve teşekkür telgrafları hükümete, Büyük Millet

> Meclisine yağıyor. Bütün memleket dinî heyecan içinde çalkalanıyor. Hazreti Peygamber Mekke'yi fethedip de Kâbe-i Muazzama'yı putlardan temizlediği zaman Müslümanlar ancak bu kadar heyecan içindeydiler. " ülkedeki durumu bu şekilde tasvir etmekteydi (Gün,1998:172).

Bu konuda Demokrat Parti 'yi ilk bu icraata götüren ana unsur nedir? Sorusu akla gelebilecek sorulardan birisi olabilir. Demokrat Parti gerçekten laikliği uygulamak için mi yoksa halk tarafından memnuniyetle karşılanabilecek bir icraat yapmak için mi Ezanın Arapçalaştırılması konusunu gündeme getirmiştir. Tarafsız bir gözle bu soruya cevap verildiğinde halkın memnuniyetini ve takdirini kazanmak için bu icraatın yapıldığı söylenebilir.

Demokrat Parti ezanın tekrar Arapça okunabilmesini sağlamakla laikliğe aykırı bir davranış içinde bulunmamıştır. Hükümet yaptığı değişiklik ile Arapça ezanı zorunlu tutmamış sadece üzerindeki yasağı kaldırarak tercihi din adamlarına bırakmıştır. Yani Arapça ezan yasağının kaldırılması ile Türkçe ezan okumak yasaklanmamış sadece yapılan kısıtlama kaldırılmış oluyordu.

Ezan'ın tekrar Türkçe okunması için 1958'de bir teşebbüs olmuş ancak bu sonuçsuz kalmıştır. 1960 yılında ihtilalin arkasından 14 Temmuz 1960'da "IX. Türk Dil Kongresinde" ezanın tekrar Türkçe okutulması doğrultusunda Diyanet İşleri Başkanlığı' ndan istekte bulunulmasına karar verilmiştir. 15 Temmuz günü ise ihtilali gerçekleştiren Millî Birlik Komitesi'ne teklif götürülmüş ancak reddedilmiştir.

3.2.2. Devlet Radyosunda Dini Yayınlar

Arapça ezan yasağının kaldırılmasından kısa bir süre sonra devlet radyosunda Kur'an okunmaya başlanmıştır. Radyo'da dini yayın yapılması 1947 CHP Kurultayı sonrasında uzun süre tartışılmış ancak laikliğe zarar getireceği yoğun kanaati ile bu düşünceden vazgeçilmişti. Halktan gelen yoğun istek karşısında DP iktidarı 5 Temmuz'da aldığı bir karar gereği radyoda dini yayınların yapılmasına izin vermiştir. Hükümetin aldığı karar gereğince Ramazan ayı boyunca Pazartesi, Çarşamba ve Cuma akşamları saat 20.05–20.15 arasında diğer aylarda ise haftada bir defa Cuma sabahları radyoda Kuran'ı Kerim okunmasına karar verilmişti (Vatan,7 Temmuz 1950). 7 Temmuz 1950 Perşembe gününden itibaren İstanbul ve Ankara radyolarında Arapça Kuran okunmaya başlanmıştır.

Radyo'da Kur'an okunmasına karar verildikten sonra Ulus Gazetesi, aldıkları habere göre hükümetin Radyo'da Kur'an okunmasına karar verdiğini ilk sayfanın orta kısmında okuyucularıyla paylaşmıştır (Ulus,7 Temmuz 1950). Radyo'da Kur'an okunduktan bir gün sonra çeşitli haberler kısmının altında ikinci sayfada "Dün Radyo'da Kur'an Okundu" başlığıyla kısa bir yer vermiştir. Bu haberde hangi günler hangi saatlerde Kur'an okunacağı gibi ayrıntılı bilgilere değinmemiştir (Ulus,8 Temmuz 1950).

Zafer Gazetesi karar verildikten sonra ana sayfadan kısa bir haberle kararı duyurmuştur. Kur'an okunmaya başlanacağı gün ilk sayfanın orta bölümünde "Radyo'da Kur'an" başlığıyla Kur'an'ın hangi günler hangi saatlerde kimler tarafından okunacağının bilgilerine ayrıntılı bir şekilde yer vermişti (Zafer,7 Temmuz 1950).

Vatan Gazetesi de Zafer Gazetesi ile aynı başlığı kullanarak "Radyo'da Kur'an" başlığıyla ilk sayfanın başlarında haberi ulaştırmıştır. Haberde Kur'an okunacak saatleri vermekle beraber başka hiçbir bilgi yer almamıştı. Hükümetin kararı öncesinde ve sonrasında başka hiçbir haber ve yoruma yer vermemiştir (Vatan,7 Temmuz 1950).

Radyoda dinî yayınların artması ve Kuranın okunması DP'nin 'Bir Müslüman partisi' olduğu imajını tam olarak yerleştirmiştir.

Radyo'da Kur'an okunmaya başlanması tıpkı Arapça ezan gibi halkta ve İslami basında memnuniyet oluşturmuştu. DP bu karar ile de laikliğe bir zarar gelmeyeceğine karar vererek bu adımı atmış halktan olumlu tepkiler geleceğini hesaplamıştı. Radyo yayınları hakkındaki tartışmalar zaman zaman DP iktidarının sonlarına kadar sürmüştür.

3.2.3. Atatürk'ü Koruma Kanunu

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi laiklik karşıtı, dinci ve gerici kesimi memnun etmişti (Eroğul,1997:529). DP'nin iktidara gelmesi ile birlikte bu kesiminde faaliyetleri de artmıştı. Bu faaliyetler kısa bir süre sonra Atatürk heykel ve büstlerine fiili saldırılara dönüşmüştü. 1951 yılı içerisinde bu saldırıların artmasıyla hükümet tedbir amacıyla meclise bir kanun sevk etmek zorunda kalmıştır. Demokrat Parti hükümetini böyle bir tedbir almaya iten aslında DP'ye karşı yöneltilen dinci parti imajı ve laiklik karşıtı olduğu yönündeki eleştirilerdir.

Atatürk heykellerine yönelik henüz bir saldırı gerçekleşmeden önce Adnan Menderes, dini alanda vatandaşlarına sağladığı hizmetleri İzmir il kongresinde şöyle açıklıyordu:

> "Şimdiye kadar baskı altında bulunan dinimizi baskıdan kurtardık. İnkılâp softalarının yaygaralarına ehemmiyet vermeyerek ezanı Arapçalaştırdık. Mekteplere din dersini kabûl ettik. Radyoda Kur'an okuttuk. Türkiye bir Müslüman devletidir ve Müslüman kalacaktır! Müslümanlığın bütün icaplarını yerine getirecektir " (Zafer,10 Şubat 1951).

İlk büyük saldırı 25 Şubat 1951'de Kırşehir'de görüldü. Atatürk heykelinin burun ve çene kısımları parçalanmıştı (Ulus,26 Şubat 1951). İlk yapılan saldırı Menderes'in farklı bir politika izlemesine neden olmuştur. Bu saldırıyı değerlendiren iktidar yanlısı olan Zafer Gazetesi'nin sahibi M. Faik Fenik olayın basit bir heykel kırılması olmadığını "Türk inkılâplarının ve Türkiye bütünlüğünün timsali" olduğunu, "Atatürk'e hiçbir kimse ne dille, ne elle saldıramayacaktır. Heykelinin dahi burnunu kırmak isteyenler çıkacak olursa, onların sade burnunu değil, belini kırmak bizim için vatan borcudur" diyerek tepkisini göstermiştir (Zafer,3 Mart 1951).

CHP'nin sözcüsü durumundaki Ulus Gazetesi ise bu saldırılara büyük tepki vererek Menderes'i ve DP'yi bu olayın sorumlusu olarak göstermişti. Ulus, başyazarı Hüseyin Cahit heykel kırma olayını "inkılâp düşmanlığında ileri doğru atılmış küstah bir adımdır" diyerek Menderes'e itafen

> "Atatürk düşmanlığını o kadar ileri götürdü ki 'yirmi beş sene'yi içeride yermekle kalmayarak radyodaki hitabıyla bütün batı dünyasını da Atatürk inkılâbını ve idaresini bir şarlatanlıktan ve samimiyetsizlikten ibaret şeklinde gösterecek kadar ileri gitti… Kırşehir'de Atatürk'ün heykeline tecavüz eden kırılası elleri kimin tahrik ettiğini anlamak için uzun düşünmeğe hacet yoktur. " demiştir (Hüseyin Cahit Yalçın, "İnkılâp düşmanlığı ilerliyor" (Ulus, 1 Mart 1951).

Heykel saldırısını gerçekleştiren kişi yapılan araştırmalar sonucunda Millet Partili Sabahattin Gökçınar olduğu anlaşılmıştır (Zafer,25 Mart 1951). Heykellere yönelik saldırılar 1951 Mart ayı içerisinde artarak devam etmiştir. 23 Mart'ta Ankara Etimesgut'a bağlı Eryamanlar Köyünde, Aydın Dalamanda ve Burhaniye'de Atatürk büstlerine yönelik saldırılar olmuştur.

Bu olay basında geniş bir yankı uyandırmıştı. Ulus, Zafer ve Vatan gazetesi de saldırılarla ilgili haberleri ilk sayfadan vermiştir. Heykellere yönelik saldırıların ertesi günü haberi tüm detaylarıyla birlikte Ulus Gazetesi ilk sayfanın üst köşesinden duyurmuştur (Zafer,28 Mart 1951). Vatan Gazetesi saldırıdan 3 gün sonra fazla ayrıntıya yer vermeden haberi ilk

sayfada vermiştir (Vatan,28 Mart 1951). Zafer Gazetesi ise ilk sayfanın sonuna doğru haberi ayrıntılarıyla duyurmuştur (Zafer,28 Mart 1951).

Heykellere yönelik saldırılara geniş yer veren Ulus Gazetesi eleştirilerinin şiddetini artırmaya devam etmiştir. Ulus Gazetesi başyazarı Hüseyin Cahit Yalçın, "İrtica Yoktur!" başlıklı yazısında son zamanlarda bu tür saldırıların öyle bir hal almasından dolayı yapılan "suikast sayısının ne kadar olduğunu saymanın güç olduğunu belirmiştir. Yazısının devamında irticai faaliyetler hakkında alaycı değerlendirmelere yer vererek DP'yi ve İslamcı basını eleştirerek şöyle demiştir:

> "Fakat sakın üzülmeyiniz, sakın bunlardan bir mâna çıkarmaya kalkmayınız. Ortada hiçbir gayri tabiilik yoktur. Gözlerinizi kapayınız, kulaklarınızı tıkayınız, ağzınızı hiç açmayınız ve uyuyunuz. Hele irticadan hiç bahsetmeyiniz. İrticadan bahsetmek inkılâp softalığıdır… Her şey yolundadır, kanunlar vardır, uyanık bir hükümet vardır… " (Hüseyin Cahit Yalçın,"İrtica Yoktur!", Ulus Gazetesi, 29 Mart 1951).

29 Mart 1951'de Kütahya'da Atatürk heykeline saldırı olmuştur. Ulus Gazetesi'nde bu olay ilk sayfanın en altında "Bugüne kadar yapılan saldırıların en iğrenci ve rezili" diye yer almaktaydı. Kütahya'daki saldırıyı düzenleyenler bir beyanname yayınlamışlardır. Bu beyannamede 'din hamisi Tevfik İleri ve Menderes yaşasın' (Ulus, 30 Mart 1951). denilmekteydi. Aynı haberi Vatan Gazetesi de benzer ifadeler kullanarak vermiştir. Özellikle büstün üstünde "din hamisi Tevfik İleri ve Menderes yaşasın" levhasına dikkat çekmişlerdir (Vatan, 30 Mart 1951).

Atatürk'ün heykellerine karşı artan suçlar karşısında da Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran "Atatürk'ün mânevi varlığına ve maddi hatıralarına vâkı tecavüzler hakkında" Başbakanlığa bir soru yöneltmiştir. Soruya cevap veren İçişleri Bakanı Halil Özyörük "Atatürk'ün ölümünden 14 Mayıs 1950'ye kadar mânevi varlığına 51, fotoğrafına 12, heykel ve büstlerine 4 olmak üzere 67 tecavüz" olduğunu "14 Mayıs 1950'den 1 Nisan 1951'e kadar büst ve heykellere 9, mânevi şahsiyetine 5 ve fotoğrafına 1 olmak üzere 15 tecavüz hâdisesinin" olduğunu belirtmiştir (Şeker,2006:216).

Atatürk'ün heykel ve büstlerine yönelik saldırıların artması üzerine Demokrat Parti Atatürk'e yönelen saldırıları önleyebilmek ve Atatürk'ün manevi varlığını koruyabilmek için özel bir yasa çıkartmayı gerekli görmüştür. Bu amaçla DP meclise "Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkında Kanun tasarısı"nı getirmiştir. Kanun tasarısı Bakanlar kurulunun 26.3.1951 tarihindeki toplantısında meclise sunulmasına karar verilmiş 29.3.1951 tarihinde

ise Başbakan Adnan Menderes tarafından meclis başkanlığına sunulmuştur. 4 Mayıs 1951 de başlayan görüşmeler 27 Temmuz 1951'e kadar aralıksız 7 oturum süresince devam etmiştir. Tasarının gerekçesi de şu şekilde olmuştur:

"Millî Mücadelenin kahramanı ve memleketin kurtarıcısı Atatürk, Cumhuriyetin ve inkılâplar rejiminin sembolü olması hasebiyle hâtırasına, eserlerine ve onu ifade eden varlıklara vâki olacak tecavüzler bilvasıta Cumhuriyete ve inkılâplar rejimine tevcih edilmiş bir mahiyet ifade edeceğinden... Türk Ceza Kanununun…480 ve 482'inci maddelerine göre faillere verilecek ceza ve mahiyet itibariyle Atatürk'ün mânevi varlığına tecavüz edenler hakkında vicdani âmmeyi tatmin edecek yeterlikte görülmediğinden bu tasarının hazırlanmasına lüzum hâsıl olmuştur."

Tasarının birinci maddesi, Atatürk'ün manevi varlığına hakaret edenlerle, bu manevi varlığa her ne şekilde olursa olsun saldırıda bulunanların, kamuoyunda yarattığı tepkiyle orantılı olarak cezalandırılmalarını öngören hükümler içermektedir.

Birinci maddenin ikinci fıkrasında, resim, heykel, büst gibi Atatürk'ü temsil eden eşyayı veya Atatürk hakkındaki diğer eserleri hakaret kastıyla kıran, bozan veya buna benzer saldırıda bulunanlar hakkında aynı cezanın uygulanacağı saptanmış, üçüncü fıkrasında da, bu gibi suçları işlemeye başkalarını teşvik ve tahrik edenlerin asıl suçlu gibi ceza görecekleri kabul edilmiştir.

Tasarının ikinci maddesi suçu ağırlaştıran durumları içermiştir. Suçu iki veya daha fazla kişinin topluca işlemesi veya suçun halka açık yerlerde alenen işlenmesi halinde ceza yarı oranında arttırılmıştır. Birinci maddenin ikinci fıkrasındaki suçların zor kullanılarak işlenmesi, ya da basın aracılığı ile işlenmesi suçun etkisini arttıracağından, bu durum cezayı arttıran bir sebep olarak kabul edilmiştir.

Tasarının üçüncü maddesinde, bu kanunda yazılı suçlardan dolayı Cumhuriyet Savcılarının bağımsız takibat yapmakla yükümlü oldukları belirtilerek, mirasçıların başvuru ve şikâyetlerine gerek kalmadan, bu suçların derhal takibine girişilmesine imkân verilmiştir.

Gerekçenin son kısmında "bu tasarı kanunlaştığı takdirde milletçe hissedilen büyük bir ihtiyaç tatmin edilmiş olacaktır" denilerek halkın böyle bir beklenti içerisinde olduğu imajı verilmiştir. Ancak meclisteki tartışmalar ve basındaki eleştiriler göz önüne alındığında böyle bir beklentinin olup olmadığı konusunda kuşku uyandırmıştır.

Tasarı henüz Adalet Komisyonunda iken komisyon üyelerinden Osman Şevki Çiçekdağ, Sadri Maksudi, Abbas Metin, Emekli General Salâhaddin Adil[1] tasarı karşısında olup açıklama yapmışlardır. Tasarıya karşı çıkanlar Atatürk'ün hizmetlerinin takdir ettiklerini ancak Atatürk bile olsa şahsı korumak için kanun çıkarmanın hukuki ilkelere ayrı olduğu savunmuşlardır. Ayrıca Ceza Kanunundaki 516'ncı maddenin 3'üncü bendindeki "yazılı âbide ve anıtları koruma hakkındaki hükümlerin bu maksadı temin edebileceği" iddiasında bulunmuşlardır. Bu tepkiler üzerine Menderes Komisyona hitaben "bu tasarıyı kabul edip etmemekte serbest olduğunu ancak tasarı kabul edilmediği takdirde Hükümetin prensiplerini Mecliste de müdafaa edeceğini ve millete" bildireceğini söylemiştir. Yapılan oylama sonucunda 17 Nisan 1951 tarihinde tasarı 7 oya karşı 9 oyla kabul edilmiştir.

Görüşmeler 4 Mayıs 1951'de başlamıştır. Bu konuda birçok milletvekili söz alarak görüşünü açıklamıştır. İlk sözü uzun bir konuşma yapan DP Ankara Milletvekili Salahaddin Adil almış olup "bu tarzda şahsi bir kanun yapılmasının şimdiye kadar hiçbir memlekette emsali olmadığını" belirtip mevzunun "basit bir heykel muhafazası" olmadığını "hukuki, içtimai, millî terbiye ve tarih bakımlarından" tetkik edilmesi gereken bir mesele olduğunu söylemiştir. Adil, tasarıdaki "milletçe hissedilen büyük bir ihtiyaç"ın giderileceği yönündeki iddiaya karşı da 1946 yılından beri milletin her kademesinde yapılan temaslar neticesinde istekleri arasında "aman bize bir heykel dikin diyen tek bir vatandaşa rastladınız mı?" diye sorarak kanun hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır:

İnkılâp ve rejimlerin bir şahsa izafesi maalesef şarka ve bilhassa memleketimize mahsus bir haleti ruhiyedir... Türk milleti, dinî, hususi, prensipler, tarikatlar yüzünden çok kurbanlar vermiştir. Siyasi şahsi prensipler de bâzı memleketlerde bugün dahi tehlikeli vaziyetler çıkarmaktadır (Vatan,5 Mayıs 1951).

Kanun tasarısı hakkında Konya milletvekili Abdurrahman Fahri Ağaoğlu diğer milletvekillerinden farklı bir alana temas ederek kanunun meclise getirilme nedeninin millete yapılan irtica isnadı olduğunu ve bunun Vatan Gazetesinin yayınlarıyla ortaya

---

[1] Adil'in komisyon toplantısındaki konuşması üyeler tarafından tasvip edilmemiştir. Adil, Atatürk devrini diktatörlükle itham edip memleketin Müslüman olmasından dolayı Peygamber hakkında da söylenecek kötü bir sözden dolayı yeni bir kanun çıkarmak gerekeceğini ve yarın yeni bir iktidar geldiğinde onların da kanun çıkarabileceklerini belirterek 'Artık Atatürk inkılâplarından bahsedilemez. Bu itibarla kanunun reddini isterim.' demiştir.

atıldığını söylemiştir. Fahri Ağaoğlu'nun bu sözleri DP'nin kendisine yöneltilen tepkilerin dindirilmesi için böyle bir kanunu öne sürdüğünü göstermektedir.

CHP Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran tasarıya muhalif olduğunu belirterek bunun nedenlerinden birinin Cumhuriyetin üzerinden 27, Atatürk'ün ölümünün üzerinden de 12 yıl geçmesine rağmen Atatürk'ün manevi varlığı ve maddi hatıralarını korumak için ağır cezai müeyyidelerden başka bir çare olmamasını müteessir bir durum olduğunu söylemiştir. Boran, böyle bir kanunun çıkarılmasını gerekli kılan sebebin de müeyyidelerin kifayetsizliği değil de "demokrasi ve hürriyete yanlış mâna veren ya da verdiren zihniyette" olduğunu ifade etmiştir. Boran, cezai yaptırıma karşı çıkmakla beraber bugün Türk yurdunda Atatürk'ü ve inkılâplarını sevmeyen var ise meclis ve hükümet olarak beraber hareket edip "ceza tehdidi ile değil kafalara ve gönüllere hitap ederek bu gibilere Atatürk'ü ve inkılâplarını" benimsetmeye çalışmalıyız demiştir. Muhalif olma nedeninin ikincisi de Atatürk'ün sağ olması halinde şahsi ve manevi hatıralarından ziyade inkılâplarının tecavüzlerden korunmasını arzu edeceğini belirtmiştir. Hükümetin tasarıda inkılâplara yönelik herhangi bir tedbir almadığını bunun için de tasarıya inkılâpların korunmasının da eklenmesini bundan dolayı da tasarının hükümet tarafından tekrar ele almasını istemiştir (Ulus, 5 Mayıs 1951).

Adnan Menderes ise sözlerine başlarken CHP'li Kamil Boran'ın bu tür olaylarda tedbirsiz davrandığı iddialarını dayanaksız olduğunu belirtmiştir. Ayrıca ölümünden sonra para ve puldan Atatürk'ün resimlerini silen ve kendi reislerinin resimlerini bastıran ve 5 sene sonra da tüketilemeyecek bir adette bastıranların kendileri olduğunu söylemiştir. Menderes devamla herkesin Atatürk'ün memleket için yaptıklarını kabul ederek sevip saymada müttefik olduğunu belirterek şöyle devam etmiştir:

> "Buna rağmen aramızdan ayrılmış, hakkın rahmetine kavuşmuş bir insanın, bir Türk büyüğünün mâruz kalmakta olduğu hakaretleri önlemek ve bunun memlekette yarattığı teşevvüşü, fikirlerde yaptığı, vicdanlarda yaptığı huzursuzluğu önlemek için tedbir almak mevzubahis olunca hayır diyoruz. Kanuna hacet yok, neden? Sevgi vicdanlardaymış."

Menderes vakanın Fatih, Selim veya Namık Kemal meselesi olmadığını ancak Atatürk meselesi olduğunu çünkü "Atatürk mânevi bir şahsiyet olarak aramızda yaşamaktadır." Zira diğerleri içinde gerçek bir durum olsa onlar için de tedbirler hemen alınacaktı. Menderes konuşmasının genelinde Atatürk'ün Türk Milleti içindeki rolüne, inkılâplarına ve hamlelerine değinerek kendisinin önemine binaen böyle bir kanunun kabul edilmesi

gereğini savunmuştur. Ayrıca kendisinin konuşmasına kadar hep aleyhte söz alındığını bundan sonra da aleyhte devam ederek aynı şeylerin tekrarında zaruret olmadığını söylemiştir.

Gelen eleştirilere Adnan Menderes, tasarı hakkında “..Ne bir takriri sükûn kanunudur, ne de vicdanları, tenkid hürriyetini, fikir hürriyetini baskı altında bulunduran bir kanundur” diyerek eleştirilerin gereksiz olduğunu belirtmiştir (Ulus, Vatan, Zafer 5 Mayıs 1951).

Müzakereler 7 Mayıs Pazartesi günü görüşülmek üzere bitirilmiştir.

7 Mayıs’taki müzakereler akşam kadar devam etmiştir müzakerenin devamı için yapılan oylamada yeter sayısı fazla olduğundan saat 21.22’de meclis kapanmıştır. Günün sonunda verilen 9 takrirde Anayasanın 69’uzuncu maddesi gereği ‘fert için imtiyaz’ sağlanılamayacağı yönünde eleştiriler olup bundan dolayı tasarının komisyona sevk edilmesi istenilmiş nitekim takrirler değerlendirmeye alınarak tasarı anayasa komisyonuna geri gönderilmiştir.

7 Mayıstaki müzakerelerde tasarının Anayasaya aykırılığı, Atatürk’ün manevi ve askeri safhasına değinilmesine rağmen şahsi kanunların çıkarılmaması ve böyle bir gereksinimin olmadığı, ceza kanunlarının bu gibi suçları önlemede yeterli olduğu vb. tartışmalar olmuştur.

Vatan Gazetesi tasarının iade edilmesini “Atatürk Kanunu Anayasa Komisyonuna İade Edildi” başlığıyla manşetten duyurmuş haberi tüm ayrıntılarıyla birlikte vermiştir. Ayrıca haberde Zafer gazetesinin meclis üzerinde olumsuz etkisi olduğuna dair suçlayıcı yazılarda yer almıştır (Vatan, 8 Mayıs 1951). Ertesi gün tasarının iadesiyle ilgili yankılarını “Millet meclisinin dünkü kararının akisleri” başlığıyla ilk sayfada duyurmuştur (Vatan, 9 Mayıs 1951).

Ulus Gazetesi 4 Mayıs’taki görüşmeleri “Atatürk Kanunu Mecliste Görüşüldü” manşetiyle haber yapmıştır. İlk sayfada söz alanların kanun karşıtı konuşma yaptığına dikkat çekmiş ayrıntılı konuşmalara 6’ıncı sayfada yer vermiştir (Ulus, 5 Mayıs 1951). 7 Mayıs’ta günkü oturumu ilk sayfanın orta kısmında vererek konuyu gündemde tutmaya çalışmıştır. “Büyük Millet Meclisinde Dünkü Büyük Fırtına” manşetiyle “Atatürk Tasarısı Anayasa Komisyonuna İade Edildi” alt başlığıyla ilk sayfadan duyurmuştur. Ulus Gazetesi de Vatan

Gazetesi gibi Zafer Gazetesi'nin meclis üzerindeki etkisine değinmiştir. Haberin devamını ayrıntılarıyla sayfa 4 de vermiştir (Ulus, 8 Mayıs 1951).

3 Temmuz 1951 'de Ankara Tiftik Cemiyet Numune Çiftliği'ndeki Atatürk büstüne bir saldırı gerçekleştirilmiştir. Ulus Gazetesi "Alçakça bir tecavüz daha" başlığıyla habere ilk sayfada yer vermiştir. Diğer büstlerin yıkılması olaylarında olduğu gibi olayın tüm ayrıntılarına anlatmıştır (Ulus, 3 Temmuz 1951).

Adalet Komisyonuna sevk edilen tasarı 12 Temmuz 1951'de 15 üyenin, 1 çekimser, 7 muhalif oyuna karşı, eşitlik halinde, başkanın oyunun iki sayılması üzerine, çok tartışarak, 8 oyla tasarının Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir.

23 Temmuz'daki görüşmelerde birçok milletvekili tasarı hakkında konuşmuş uzun tartışmalar olmuştur. Aynı gün Anayasa Komisyonu raporu açık oya sunulmuş oylama sonucunda 232 kabul, 50 ret, 6 da çekimser oyla rapor kabul edilmiştir.

25 Temmuz'da tasarı maddelerinin müzakeresine geçilmiştir. Müzakerelerde milletvekillerinden gelen talepler doğrultusunda tasarının birinci maddesinin birinci fıkrasındaki "manevi varlık" yerine "hatıra" ibaresinin getirilmesi kabul edilmiştir. Adalet Komisyonu istenilen değişikliği gerçekleştirerek Hükümetin teklifinde yer alan "resimlerine" karşı da işlenen suçların cezalandırılacağı hükmünü de metinden çıkarmıştır. 25 Temmuz 1951 tarihinde kabul edilen kanunun ilgili maddeleri şu şekildedir:

> "Madde 1- Atatürk'ün hâtırasına alenen hakaret eden veya söven kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Atatürk'ü temsil eden heykel büst ve abideleri ve yahut Atatürk'ün kabrini tahrip eden bozan veya kirleten kimseye bir seneden beş seneye kadar ağır hapis cezası verilir.
>
> Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları işlemeye başkalarını teşvik ve tahrik edenler ası fail gibi cezalandırılır.
>
> Madde 2- Birinci maddede yazılı suçlar; iki veya daha fazla kimseler tarafından toplu olarak veya umum, veya umuma açık mahallerde yahut basın vasıtasıyla işlenirse hükmolunacak ceza yarı nispetinde artırılır.
>
> Birinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı suçlar zor kullanılarak işlenir veya bu suretle işlenmesine teşabbüs olunursa verilecek ceza bir misli artırılır.
>
> Madde 3- Bu kanunda yazılı suçlardan dolayı Cumhuriyet savcılıklarına re'sen takibat yapılır.
>
> Kanunu "Adalet Bakanı" yürütmekle beraber kanun "yayım tarihinden itibaren yürürlüğe" girmiştir" (Zafer, 26 Temmuz 1951).

Atatürk için çıkarılan kanun basında da önemli bir yer işgal etmiş Atatürk koruma kanunundan dolayı DP ve muhafazakâr basın arasında ilişkiler gerginleşmiştir.

Vatan Gazetesi "Atatürk Kanunu Kabul Edildi " manşetiyle okurlarıyla paylaşmıştır (Vatan, 26 Temmuz 1951). Kendi görüşüne yer vermeden sadece kanunun çıkarılışının şekline ve kanun maddelerine yer vermiştir.

Ulus Gazetesi kanunun çıkışını "Atatürk Kanunu Meclis'ten Geçti" başlığıyla ilk sayfanın orta kısmında duyurmuştur. Atatürk büst ve heykellerine yapılan saldırıları genelde manşetten ve ilk sayfanın yukarı kısımlarından verirken kanunun çıkışının haberini daha alt tarafta bir yerden vermesi konu açısından oldukça dikkat çekicidir (Ulus, 26 Temmuz 1951).

Zafer Gazetesi "İnkılâpları Koruma Yolunda Meclisin Aldığı Büyük Karar Atatürk Tasarısı Dün Kanunlaştı" manşetiyle habere yer vermiştir (Zafer, 26 Temmuz 1951). Haberde çok fazla ayrıntıya yer verilmemiş kanun metni ve kanun çıkarılışı sırasında olan bazı konuşmalardan söz edilmiştir.

Atatürk Koruma Kanunu'nun Demokrat Parti iktidarına yönelik dindar parti vs. gibi ithamların anlamsız kılınması amacıyla kabul edildiği söylenebilir. Eğer böyle olmasaydı Atatürk'ün partisi olan ve her fırsatta Atatürk üzerinden politika yapan CHP'nin böyle bir tedbire karşı çıkmadığı gibi böyle bir kanun çıkarmak için onların teklif vermesi daha beklenebilir bir durum olurdu.

3.2.4. 141. ve 142 Maddelerinin Değiştirilmesi

Demokrat Parti iktidarı bir yandan vicdan hürriyetlerine yönelik adımlar atarken bir yandan da ülkenin istikrarı için zararlı hareketleri engellemek için kanunlar çıkarmaya girişmiştir. Ülkede huzuru bozduğunu düşündükleri komünistlik faaliyetlerinin durdurulması için meclise bir tasarı sunulmuştur. DP iktidarının ilk grup toplantısında da komünizme değinilmiş bunun için tedbirler alınması gerektiğini savunan DP Ankara Milletvekili Ömer Bilen komünistliğe karşı din eğitimin zorunlu olması gerektiğini belirterek şöyle demiştir:

> "Eğer memleketimizde din ihmal edilecek olursa, komünizm denilen büyük tehlike rahat rahat hareket etmek imkânını bulur. Ona en büyük sed çeken bizim dinimizdir. Bizim dinimizde ona aykırı her şey kabul edilmiştir..." (Zafer,29 Mayıs 1950).

Tasarının meclise sunulmasından önce 1951 yılı içerisinde ikinci kez hükümet kuran Menderes bu tür faaliyetleri önlemek için ikinci hükümet programını okurken bir hazırlık içinde olunduğunu belirterek şöyle demekteydi:

> "Kökü dışarıda olan teşkilâtın faaliyetini fikir hürriyeti çerçevesi içinde mütalâa etmek ve müsamaha ile karşılamak bizim için mümkün değildir. Bir çete halinde ve gizli teşkilât olarak muhayyel bir istilânın öncülüğü vazifesini görmeye yeltenenlere karşı kanuni tedbirlerimiz daima şiddetli olacaktır. Bu nevi faaliyetleri biz, fikir hürriyetiyle asla alâkalı görmemekteyiz. Bu mücadelemizle ilk programımızda da izah ettiğimiz gibi birinci hedefimiz kanunî kıstaslar elde etmektir. Türk hâkimine bu nevi'den suçları teşhis edip cezalandırabilmek imkânlarını vermek lâzımdır. Bunun için sarih tarif ve kıstaslara dayanan kanun maddelerine ihtiyaç aşikârdır. " (Zafer,31 Mart 1951).

DP iktidarı hazırlıklarını tamamladıktan sonra 16 Kasım 1951'de Şevket Mocan ve 53 arkadaşı tarafından "Türk Ceza Kanununun 141'nci maddesinin değiştirilmesi hakkında" kanun teklifi verilmiştir. Kanun teklifini veren DP Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan Türkiye Komünist Partisi"nin varlığına işaret ederek bu partinin tüzüğündeki 1'inci maddedeki "Türkiye Komünist Partisi Komünist Enternasyonalinin bir şubesi sıfatıyla milli Türk burjuvaziyle mücadele eder. Sovyetler Birliği, cihan proleterya inkılâbı ve komünizm lehinde propaganda yapar." fıkrasına değinerek devamında bu partinin tüzüğündeki diğer maddelerden örnekler vererek partinin zararlı hüviyetine dikkat çekip tasarıyı verme nedenlerini şöyle açıklar:

> "İktidarımızın ilk saatinde, Hükümet programının ilk satırlarında yurdumuzu kızıl casuslardan temizleyecek kanunlar getireceğimizi cihana sarahaten ilândan korkmadık. B.M. Meclisinin her vesile ile izhar ettiği tarihî hassasiyetinden aldığımız cesaretle 53 arkadaş müeyyidelerimizdeki arz ettiğim boşluğu doldurmak gayesiyle bir kanun tasarısı sunduk."

Mocan, konuşmasının sonlarına doğru DP'li ve CHP'li 108 milletvekilinin imzasıyla "Hıyanet Komitesi münhasırı olmak üzere 141. maddeye ölüm cezası fıkrasını" eklemeyi teklif ettiklerini "şerefle" arz ettiğini belirtmiştir. Ek teklifin gerekçesinde "bu güne kadar tatbik olunan cezalara rağmen, komünistlerin nedamet göstermedikleri ve cezadan beklenen nedamet prensibinin elde edilemediği inancına varılmış" olduğundan böyle bir teklifin sunulduğu yer almaktaydı. Kanun tekliflerinin yanında hükümetin teklifi de ceza kanunundaki "87, 141, 163, 192, 265, 269, 270, 311, 312, 403, 404, 406, 421, 480, 482, 486, 491, 492, 493" maddelerin değiştirilmesi yönünde olmuştur (Zafer, 17 Kasım 1951).

Tasarı basında geniş yer tutmuştu. Her üç gazetede tasarıyla ilgili tüm haberleri ve meclis konuşmalarını ilk sayfadan okuyucularıyla paylaşmıştır.

Müzakereler de Türkçülük ideolojisini benimsemiş Seyhan Milletvekili Arif Nihat Asya sert ve uzun bir konuşma yaparak meclise sevk edilen maddelerin “bütün bentleri memleket emniyetini, memleketin manevi sağlığını birinci derecede” ilgilendirdiğini belirtmiştir. Asya, “bu memleket bir komünizmi himaye edenler, komünizme yüz verenler, komünizmi şımartanlar ve en hafif tabiriyle komünizme göz yumanlar devri geçirmiştir. Komünizme mevkiler, milliyetçilere mahkemeler devri.” diyerek geçmiş CHP hükümetlerinin komünizme göz yumduğunu iddia etmiştir. Nitekim daha önceden de tadile uğrayan 141 ve 142’inci maddelerde kastedilenlerin kimler olduğunun bilinmesine rağmen “komünizm ve komünist” kelimelerinin maddelerde ele alınmadığını ve bunun nedenini CHP’lilere sormuştur. Devamla bugünkü tasarıda hükümetin ve komisyonun gerekçesinde bulunduğu halde metinde komünizm kelimesinin bulunmamasına dikkat çekerek hükümeti eleştirmiş Şevket Mocan ve arkadaşlarının teklifinde ise bulunmasından dolayı kendilerini tebrik etmiştir. Asya, komünizmle ilgili mücadelenin eski devirde şahsiyetlere bırakıldığını ancak bugün bunun hukuki dayanağa göre anlam kazanması gereğini savunmuştur. Asya, hükümetin ve komisyonun “komünistlere acıyarak idamlarını” istememelerinden ötürü komünistlerin Hükümete ve Adalet Komisyonuna teşekkür etseler yeri olacağını belirterek bu kimselerin idamlarından yana tavır koymuştur. Asya’nın konuşması sık kesilerek şiddetli tepkilere neden olmuştur. Kendilerinin komünist olmakla suçlandıklarını belirten bir takım CHP’li milletvekilleri genel kurul salonunu terk etmişlerdir. Bu durum üzerine Şevket Mocan’ın verdiği bir takrirle meclis 20 dakika kadar gizli bir toplantı yapmıştır. Sonrasındaki celse de Adnan Menderes, Asya’nın sözlerinin yanlış anlaşıldığını ve CHP’ne böyle bir isnada bulunmalarının akıllarından bile geçmediğini söylemiştir. Menderes’in CHP’lilere yönelik böyle bir düşüncelerinin olmadığını söylemesine rağmen kendisi henüz iktidarının ilk aylarında Kore’ye asker göndermeleri kararının alınması üzerine CHP’nin tenkitleri karşısında “eski iktidarı komünistleri himaye” etmek iddiasıyla suçlamaktaydı.

Isparta Milletvekili Sait Bilgiç ise CHP devrinde komünist ve solculara karşı tedbir alınırken hemen bunun yanında “sağcı” ve “milliyetçiler” için de aynı türden hükümlerin konulduğunu, 1944 yılındaki milliyetçilerin çektiklerini ve hapishanelerde çürümeye mahkûm edildiklerini söylemiştir. Eğer ırkçılık ve irticaa karşı tedbirler alınmak isteniliyorsa bunun Ceza Kanununun bütününün ele alınmasıyla gerçekleşmesi gerektiğini belirterek tasarının geri kalan tüm kısımlarına katıldığını söylemiştir. Çanakkale Milletvekilleri Süreyya Endik de, Asya ve Bilgiç’in sözlerini onaylar nitelikte CHP döneminde

“milliyetçilere ve dindarlara” yapılan baskılardan bahsederek komünizme karşı alınacak her türlü ağır ve kesin tedbirleri tasvip ettiğini söylemiştir (Zafer, 21 Kasım 1951).

Tasarının 21.11.1951 tarihindeki görüşmelerinde ilk sözü Millet Partisi Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı alarak Birinci Menderes Hükümetinin “aşırı sağ ve sol cereyanlarla” mücadelesi hususunda daha önce belirttiği endişelere sadık olduğunu belirterek komünizm hakkında uzun bir açıklamada bulunduktan sonra komünizmle mücadelede Ceza kanunlarının yetersiz kaldığını söylemiştir. Komünizmle mücadele içinde üç vasıtanın olduğunu bunların basında “memleketteki sefaleti adaletsizliği ve sosyal sınıflar arasındaki gayri tabiîlikleri, muvazenesizlikleri” kaldırmak gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca komünizmin gerçek yüzünü halka anlatıp “Moskof aleti” olduğunu anlatmak gerekir. Bölükbaşı Kanun tasarısının 11 ay önce meclise getirilmesine rağmen uzun bir süre bekletilmesinden ve kısmi bir tadilin yapılmasından dolayı hükümeti tenkit etmiştir. Bunun yanında eski kanunda olduğu gibi bu kanunda da “tamamen vatan ve millet sevgilerini baltalayan komünistlikle, din fikirlerini yayma suçunun aynı mahiyette, aynı seviyede tutulmasını” da eleştirmiştir (Vatan, 22 Kasım 1951).

Vatan Gazetesi ilk önce CHP ve DP milletvekillerinin konuşmaları yerine Millet Partisi’nin tek milletvekili Osman Bölükbaşı’nın konuşmasına yer vermiştir.

DP Edirne Milletvekili ve Adalet Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu ise Bölükbaşı’nın kısmi kanun yerine “esaslı yeni bir kanunla” gelinmediğine dair sorusuna cevaben Adalet Bakanlığının yeni bir “Ceza Kanunu” için komisyon kurduğunu ancak bunun zaman alacağını söylemiştir. DP İstanbul Milletvekili ve Başbakan Adnan Menderes de Bölükbaşı’ya cevaben bir kanun tasarısının hükümet tarafından meclise sevkinden sonra hükümetin tasarı üzerindeki tasarrufunun bittiğini söylemiştir. Menderes ayrıca “24 saatte kanun çıkarabilmek imkânı demokratik inkılâpla tamamen tarihe karıştığını” belirterek tartışma ve fikir özgürlüğünün hayata geçmesi gereğini savunuyordu (Zafer, 22 Kasım 1951).

Zafer Gazetesi ilk sayfada “Menderes’in tenkidlere cevabı” başlığını atarak önceliği Menderes’e vermiştir. Daha sonra kısaca Bölükbaşı’nın konuşmasından bahseden gazete ilk sayfada en son Adalet Bakanı Rükneddin Nasuhioğlu’nun konuşmasına yer vermiştir.

CHP Grubu adına söz alan CHP Trabzon Milletvekili Faik Ahmet Barutçu, usul hakkında hükümeti tenkit ederek İkinci Adnan Menderes Hükümeti'nin programındaki hak ve hürriyetlere yönelik bahsedilen teminatlara göre tasarının mantıken şöyle olması gerektiğini belirtmiştir:

> "Ceza Kanunun faşist menseli diye öteden beri üzerinde durulan hükümlerinin uygun tarzda adillerle beraber bozguncu cereyanlara karşı alınması lazım gelen kanuni tedbirlere ait müeyyideler de tam açık tariflerle ve sarih kıstaslara dayanan formüller halinde bir arada Meclise sevk edilmesi beklenirdi... Kökü dışarıda bulunan faaliyetlere karşı lüzumlu sıkı kanuni tedbirlerin alınmasını yerinde buluruz."

Barutçu devamla kanuni yaptırımların memleket genelindeki her türlü huzursuzlukta demokratik ülkelerdeki gibi ceza ilkelerine uygunluk arz ettiğini aynı şekilde gerekli olduğunu uygun bulduklarını belirterek bu konuda nizamlara göre iktidarla aynı fikirde olduklarını belirtmiştir (Ulus, 22 Kasım 1951).

Ulus Gazetesi CHP adına konuşan Faik Ahmet Barutçu'nun konuşmasının tamamına yer vermiş vermiştir. CHP'nin sözcüsü durumundaki Ulus Gazetesi bu konudaki kendi fikrini de bu konuşmaya geniş yer vererek belirtmiştir.

Seyhan Milletvekili Cezmi Türk, tasarı hakkına görüşmelerin önemine binaen geçmiş dönemlerde "az çalışmak, çok kanun çıkarmak, kanunlarımız üzerinde az durmak" olduğundan kısa zamanda hükme varmanın doğru olmadığını daha önceki meclislerden daha demokratik ve daha etraflı çalışmak gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Ceza Kanunun İtalya'dan alındığını ancak "demokrat İtalya'dan değil, demokrasi düşmanı faşist İtalya'dan." olduğunu belirterek Ceza kanunun amacının demokratlığa aykırılık olduğunu belirtmiştir (Ulus, 22 Kasım 1951).

Türk'ten sonra söz alan Menderes, kendisine cevaben şöyle demiştir: "Demokrat Parti komünistler için fikir hürriyetini kabul etmemektedir, komünistleri kanunu ortadan kaldıracakları için kanun dışı addetmiştir." Menderes'in ardından kürsüye tekrar gelen Cezmi Türk, "eski iktidar kurulan partilere komünist damgası vurmak istedi, Demokrat Parti iktidarı ise kurulacak olan partilere komünist partisidir, demek istiyor." diyerek Menderes'e yanıt vermiştir (Vatan, 22 Kasım 1951).

Ulus Gazetesi ilk sayfanın yarısını mecliste olan tartışmalara ayırmıştır. "Ceza Kanunu'nun Tadili Müzakeresi" manşetiyle başka bir başlıkta da "Tasarı üzerinde dün hararetli tartışmalar oldu" diyerek habere yapmıştır (Ulus, 22 Kasım 1951).

Zafer Gazetesi, Ulus Gazetesi gibi haberi ilk sayfada yer vermesine rağmen ilk sayfanın daha az bir kısmını ayırmıştır. "Meclis'in dün ki mühim oturumu" manşetini atmıştır. "Mili bünyenin selametini temin için Türk Ceza Kanununda tadilatı derpiş eden tasarı görüşüldü" (Zafer, 22 Kasım 1951).

Vatan Gazetesi "Ceza Kanunu Tadili Meselesi Dün B.M.M.'de şiddetli münakaşalar oldu" manşetiyle diğer iki sayfanın aksine ilk sayfada çok daha az yer ayırarak haberi vermiştir (Vatan, 22 Kasım 1951).

Tüm gazeteler kendi taraf olduklar partinin milletvekillerinin konuşmalarına daha geniş yer ayırmışlardır.

Tasarının 23 Kasım'daki görüşmelerinde Adalet Komisyonu adına DP Balıkesir Milletvekili Vacid Asena söz alarak bir önceki birleşimde MP Kırkşehir Osman Bölükbaşı ve Cezmi Türk'ün tasarının uzun bir süre komisyonda bekletilmesine yönelik eleştirilerine şu şekilde cevap vermiştir:

> "...Komisyon memleketin sosyal bünyesine vahim suretle tesir eden komünizmin mevzuunu ehemmiyetle incelemiş, yalnız 141'nci maddenin tetkiki sırasında müstemirren iki buçuk ay çalışmış ve bu çalışmaları sırasında mütehassısları da davet ederek onların mütalâalarına müracaat etmek suretiyle..."

DP İstanbul Milletvekili Sani Yaver "komünizm; içtimai bir kanserdir" diyerek bu kanun tasarılarını da "Türk camiasını, Türk birliğini, Türk rabıta ve sevgisini yok etmeye matuf Türk'ü Tarih boyunca daima hâkim rolündeki payidar vasfını mahkûm bir köleliğe götürme hedefine sürükleyen bazı hıyanet yuvalarının tahrip" edilmesinde araç olarak görmüştür. Devamla "Büyük Meclisin, bu imha kararını vermek üzere tarihî celselerini ilahileştirecek bir bahtiyarlığa" kavuşturmasını temenni etmiştir. Yaver, konuşmasında "34 seneden beri milletin basına çıkan bu içtimai belâ" hakkında bilgi vererek ülkedeki gelişimini ve ne tür dernekler bünyesinde faaliyet gösterdiğinin örneklerini vermiştir. Son olarak da komünizmle ilgili şu kesin yargıyı ifade etmiştir: "Türk Milleti; onun saçtığı zehirlere karşı ebedî bir muafiyet taşır. Türk'ün ahlâk ve seciyesi, ananesi dinî akidesi karşısında her teşebbüsün akamete mahkûm olacağına hiç şüphe etmesin."

Kars Milletvekili Abbas Çetin eldeki 141, 142 ve 163. maddelerle komünizm ve ırkçılıkla mücadelenin amaçlandığını belirterek komünizmin "doktrin olarak cemiyetimizin benimsemediği ve benimsemeyeceği bir afettir... Bugün komünizm bir istilâ metodudur."

diyerek komünizmin asla kendi kimliğiyle gelmediğini nitekim girmediği kılığın olmadığını söylemiştir. Komünizmin girdiği “kılıkların en marufu en çok belli olanı ırkçılık perdesi altında” olanı olduğunu belirtmiştir. Çetin, konuşmasının devamında tasarıya muhalif olmasına rağmen söyle demekteydi:

> “163. maddenin derpiş ettiği irtica da tıpkı bunun gibidir. Bugün devlet kadrolarını Atatürk inkılâbını benimsemiş gençler, doldurmuş bulunmaktadır. Bu şekilde teşkilatlanmış olan bir cemiyette irticaın bizi ürkütecek hiçbir ciddi sebebi yoktur. Ama diğerleri gibi komünizme müntehi olan ahvalde, irticai hareketlerle mücadeleyi canı gönülden prensip olarak kabul ederim.”

Takriri verenler adına söz alan DP Kayseri Milletvekili İbrahim Kirazoğlu tasarının komünistliğe taalluk ettiğinin herkesçe kabul edildiğini amaçlarının kanunun 141 ve 142’inci maddelerin tadiline dair olan açıklığı belirtmek olduğunu söylemiştir. Nitekim usule karşı olmadıklarını sadece birbirleriyle ilişkisi olmayan maddelerin bir arada bulunmasını doğru bulmadıklarını belirtmiştir.

DP Gümüşhane Ahmet Kemal Varınca, maddelerin ayrı olarak görüşülmesi için takrir verenlerin düşüncelerini destekler nitelikte CHP dönemindeki taktiğinde komünistlik ve irticaın Harmanlaştırılması olduğunu söyleyerek irtica ve ırkçılığın bu isle alakadar olmaması gerektiğini söylemiştir.

Gelen tepkiler üzerine söz alan Başbakan Adnan Menderes, celselerden de anlaşılacağı üzere kanun müzakeresinin merkezini kökü dışarıda olan sol cereyanların teşkil ettiğini söylemiştir. Tasarının Ceza Kanununda yapılması gereken “tadillere müteallik muhtelif fasıl ve maddelerdeki hükümleri bir araya” toplamasının mantıken hata olduğunu ve bunların bir araya gelmesinin imkânının dahi olmadığını itiraf etmiştir. Bundan dolayı da hükümetin bu maddelerin ayrılmasında bir sakınca görmediğini nitekim Meclis’inde temayülünün bu yönde olduğunu söylemiştir.

Menderes’in bu sözleri üzerine Ordu Milletvekili Refet Aksoy, 141, 142 ve 163’üncü maddeleri ayırdıktan sonra bir kanun yapmanın hafiflik olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine kürsüye tekrar gelen Menderes, bunun hafifi olmadığını olağanüstü durumlarda kanunların da olağanüstü bir durumda olması gerektiğini belirtmiştir. İnkılâpların korunması için daha önceki iktidarın son zamanlarında çıkarılmış olan kanunların amaçlarını fazlasıyla karşıladıklarından dolayı memleketin bir tehlikeye maruz olmadığını “fakat diğer bakımdan tehlike mevcut ve müstaceldir” diyerek mevzuunun ehemmiyetine dikkat

çekmiştir. Adnan Menderes'in izahatlardan sonra verilen önerge kabul edilmiş 141 ve 142'inci maddeler üzerinde görüşmeler devam ederek zaman zaman 163'üncü maddeye de temas edilmiştir.

Ulus Gazetesi "Mecliste dünkü hararetli tartışmalar" "Ceza Kanunu tasarısındaki cebir unsuru üzerinde Faik Ahmet Barutçu'nun izahları mecliste tasviple karşılandı" başlığı atılarak ilk sayfada tartışmaların bir kısmına yer verilmiştir. Meclis'teki tartışmaların ayrıntılarına 5. Sayfanın tamamı ayrılarak devam edilmiştir (Ulus, 24 Kasım 1951).

Vatan Gazetesi'nde tasarının görüşmelerini "Komünizmi ezecek tasarının müzakeresine devam edildi" manşetiyle kısa bir haber şeklinde ilk sayfada komünizm vurgusu yapılarak verilmiştir (Vatan, 24 Kasım 1951).

Zafer Gazetesinde ise "Milli Bünyeyi Takviye Edici Tasarı Görüşüldü" manşetiyle görüşmelerin ayrıntılarını aktarmıştır. Bu manşetiyle DP yanlısı bir gazete olarak yasayı desteklediklerini belli etmişlerdir. İlk sayfada CHP'li milletvekillerinin olay çıkarmak istemelerine dikkat çekmiştir. 4. Sayfada milletvekillerinin konuşmalarına yer verilmiştir (Zafer, 25 Kasım 1951).

Kanun tasarısının 26 Kasım 1951'deki müzakerelerinde ilk sözü Adalet Komisyonu Başkanı İzmir Milletvekili Halil Özyörük alarak bir önceki birleşimde söylediği her fikir akımının komünistlik olmadığını tekrarlayarak "aşırı veraset vergileri veya mirasçılık derecelerini çok tutmak gibi sosyal ve hukuki düşüncelerin komünistlikle ilgisinin bulunmadığını belirterek komünizm ve din ilişkisini şöyle açıklamıştır:

> "Memleketimizde din aleyhtarlarına komünist demek âdet olmuştur. Hâlbuki komünizm dinî inançları vasıta olarak kullanmaktadır... Komünizmin dinî uyuşturucu bir müessir telâkki etmesine ve dinin burjuva cemiyeti ile uyuştuğu ve ona hizmet ettiği komünistler tarafından ileri sürüldüğüne göre nasıl oluyor da dinî hisseleri komünistler istismara kalkıyor?"

Özyörük, konuşmasının devamında din ile komünizmi kıyaslayarak aradaki farkları izah ettikten sonra şu sonuca varmaktaydı: "Din mevzuunda daima inkılâp prensiplerini müdafaa eden kimselere komünist damgası vurulmamalıdır. Bunun aksine tam manasıyla lâik olmakta mümkündür. Hatta din müessesesinin geri kalmış cemiyetlere has bir müessese olduğu kanaatinde bulunanlar da olabilir. Yeryüzünde öyle dinler vardır ki bir reforma tâbi tutulmadıkları takdirde hiç sosyal hizmette bulunamazlar. Bilâkis din

adamlarının istismarını sağlar... Hulâsa, Din sermaye; ahlâk, mülkiyet ve milliyetçilik düşmanlığı gibi hususların hiç biri yüzde yüz komünistliğe delâlet etmez.”

Bingöl Milletvekili Feridun Fikri Düşünsel de 141’inci maddenin bugüne kadar 4 tadil geçirdiğini ilk olarak da Ceza Kanunun tatbikatına müteallik bir hükümken 23.6.1936 tarih ve 3038 numaralı kanunla bugünkü şeklini aldığını belirtmiştir. Bu tadiller sırasında 141’inci maddenin aldığı şekilleri izah ederek 141 ve 142’inci maddelerin İtalya Ceza Kanunundan aynen alındığından dolayı şiddetin fazla olduğunu belirtmiştir. 26 Kasım’daki müzakerelerden sonra Adalet Komisyonu genel temayülü göz önünde bulundurarak maddede yer alan cebir unsurunu kaldırmak için “fıkrayı tashih” (daha iyi düzeltmek) için geri almıştır (Zafer, 27 Kasım 1951).

Müzakerelerde iftira ve ihanet mevzuuna değinilerek Nazım Hikmet hakkında da fikirler beyan edilmiştir. Din ve komünizm hakkında düşünceler beyan edilip bunların bir arada düşünülmemesi gerektiği belirtilmiştir. 28 Kasımdaki birleşimde ise komünist liderlerin idamını öngören madde kabul edildi.

Ulus “141’inci Maddenin Birinci Fırkası Kabul Edildi” başlığıyla haberi diğer iki gazetede gibi manşetten duyurmak yerine ilk sayfanın ortasından vermiştir. 2 sayfada meclisteki konuşmalara ve kabul edilen fırkaya yer verilmiştir (Ulus, 29 Kasım 1951).

Zafer Gazetesi “Komünist Liderlerin İdamı Kabul Edildi” manşetiyle hükümeti desteklemek adına diğer iki gazeteden bu konuya daha fazla önem verdiğini söylenebilir. 4 sayfada ayrıntılı bir şekilde meclis konuşmalarına yer ayırmıştır (Zafer, 29 Kasım 1951).

Vatan Gazetesi “Komünist Elebaşları İçin İdam Cezası Kabul Edildi” manşetiyle fırkanın kabulünü okuyucularıyla paylaşmıştır. Kanun görüşmelerini fazla ayrıntıya girmeden sadece ilk sayfada vermiştir (Vatan, 29 Kasım 1951).

141. ve 142. maddeler Anayasa Komisyonu adına Vacid Asena’nın ısrarı üzerine komisyonda görüşmek üzere geri alınmıştır. 30 Kasım (11’inci birleşim) ve 3 Aralık (12’inci birleşim) 1951’de tasarının maddeleri üzerinde görüşmeler yapılmıştır. Nitekim 3 Aralık 1951 tarihinde 141 ve 142’inci maddeler hakkındaki değişiklik kabul edilmiştir. Yeni kanunla maddelerin aldıkları son şekil şöyle olmuştur.

“Madde 141:

1- Bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıfın üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya bir sosyal nizamları cebir yolu ile kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal nizamları cebren yok etmeye matuf cemiyetleri her ne suret ve nam altında olursa olsun kurmaya tevessül, teşkil tanzim veya sevk ve idare eden yahut bu hususlarda yol gösteren kimse sekiz yıldan 15 yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

2- Devlet Siyasi ve hukuki nizamlarını topyekûn yok etmek gayesini güden cemiyetleri her en suret ve nam altında olursa olsun kurmaya, tevessül, teşkil tanzim veya sevk ve idare eden yahut bu hususlarda yol gösteren kimse aynı ceza ile cezalandırılır.

3- Amacı Cumhuriyetçiliğe aykırı olan veya demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin tek bir fert yahut bir zümre tarafından idare edilmesini hedef tutan cemiyetleri kurmaya tevessül, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden yahut bu hususlarda yol gösteren kimse birinci fıkrada yazılı ceza ile cezalandırılır.

4- Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıyla kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yok etmeye veya zayıflatmaya matuf bulunan cemiyetleri kurmaya tevessül, teşkil tanzim veya sevki idare eden yahut bu hususlarda yol gösteren kimse bir yıldan 3 yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

5- 1, 2 ve 3'ncü fıkralarda yazılı cemiyetlere girenlere 5 yıldan 12 yıla kadar ağır hapis cezası verilir. 4'üncü fıkrada yazılı hallerde 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası verilir.

6- Yukarı ki fıkralarda yazıl fiilleri daireleri, belediyeler veya sermayesi kısmen veya tamamen Devlete ait olan İktisadi Teşekküller, sendikalar, isçi teşekkülleri, okullar, yüksek tahsil, müesseseleri içinde veya bunların memur, müstahdem ve mensupları arasında işleyenler hakkında verilecek ceza üçte bir nispetinde artırılır.

7- Bu maddede yazılı suçları isleyenlerden biri suçu ve diğer faillerini tahkikatın her safhasında yetkili makamlara bildirdiği takdirde bu kimseye verilecek ceza hal ve şartlara ve hadisenin hususiyetlerine göre kısmen veya tamamen kaldırılabilir.

8- Bu maddede yazılı suçlardan dolayı mükerrer olanlar hakkında hükmedilecek ceza bir misli artırılır.

9- Bu maddedeki cemiyet tabirinden maksat, 2 veya daha ziyade kimselerin birleşmeleri halidir.

Madde: 142 – 1- Bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesisi etmek veya bir sosyal sınıfı cebir yolu ile kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak yahut memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal nizamları cebren yok etmek veya Devletin siyasi ve hukuki nizamlarını topyekûn yok etmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse 3 yıldan 8 yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

2- Cumhuriyetçiliğe aykırı veya demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin tek bir fert veyahut bir zümre tarafından idare edilmesi için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse aynı ceza ile cezalandırılır.

3- Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıyla kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yok etmek veya zayıflatmak için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse 3 yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

4- Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri, taalluk ettikleri gayeleri gerçekleştirmek maksadıyla övenler 1 inci ve 2 inci fıkralarda yazılı hallerde 5 ve 3 üncü fıkrada yazılı halde 2 yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

> 5- Yukarı ki fıkralarda yazılı fiilleri 141 inci maddenin 6ncı fıkrasında yazılı kimselere karşı veya ayni fıkrada tasrih edilen yeler içerisinde isleyenlere verilecek ceza üçte bir nispetinde artırılır.
>
> 6- Yukarı ki fıkralarda yazılı fıkralar fiiller nesir vasıtasıyla işlendiği taktirde verilecek ceza üçte bir nispetinde artırılır.
>
> 7- Bu maddede yazılı suçları isleyenlerden biri suçu ve diğer faillerini tahkikatın her safhasında yetkili makamlara bildirdiği takdirde bu kimseye verilecek ceza hal ve şartlara ve hadisenin hususiyetlerine göre kısmen veya tamamen kaldırılabilir.
>
> 8- Bu maddede yazılı suçlardan dolayı mükkerrir olanlar hakkında hükmedilecek ceza bir misli artırılır"

Halit Çelenk, bu maddelerin CHP (1949) ve DP (1951) iktidarları tarafından değiştirilmesinin nedeni olarak iki partinin de aynı sosyal zümrelerin temsilcileri olmalarından dolayı bunların çıkarlarını koruma noktasında birleşmeleri olarak görmüştür. Her iki parti de bu maddelerle "Devleti Koruma" adına hareket edildiğini belirtmiş ancak "gerçekte işbirlikçi sermayenin, feodal unsurların" çıkarları korunmuştur. Basın ceza maddeleriyle ilgili müzakerelere yakından ilgi göstermiş değerlendirme ve önerilerde bulunulan yazılar yer almasına rağmen ağırlıklı olarak 163'üncü madde üzerinde durulmuştur.

Ulus Gazetesi "141. Madde kabul edildi" başlığıyla ilk sayfanın orta kısmında habere kısa bir yer ayırmış ayrıntıları ve maddeleri 2 sayfada vermiştir (Ulus, 4 Aralık 1951).

Zafer Gazetesi "Yeni Kanun Dün Yürürlüğe girdi" başlığıyla ilk sayfada haberi duyurmuştur. Kanun maddelerini ayrıntılı bir şekilde 5. Sayfada vermiştir (Zafer, 12 Aralık 1951).

3.2.4.1. 163. Madde ve Tartışması

141 ve 142'inci maddelerdeki değişikliklere rağmen 163'üncü madde de öngörülen değişiklik tepkiler üzerine gerçekleşmemiştir. Hükümetin 16 Kasım 1951'de getirdiği ancak sonradan geri çektiği 163'üncü maddedeki değişiklik tasarısı şu şekildeydi:

> "Madde 163-1- Lâikliğe aykırı olarak sosyal, iktisadı, siyasi veya hukuki nizamları kısmen de olsa dini esas ve inanışlara bağlamak veya halifeliği tesis etmek amacıyla birleşmeler kurmaya teşebbüs eden, teşkil veya tanzim yahut sevk ve idare eden veya bu hususlarda yol gösteren kimse 4 yıldan 10 yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.
>
> 2- Bu çeşit birleşmelere girenler veya girmek için başkalarına yol gösterenler 5 yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

> 3- Yukarıda yazılı birleşmeleri, dağıtıldıktan sonra, her ne suret ve nam altında olursa olsun, yeniden kurmaya teşebbüs eden, teşkil veya tanzim yahut sevk ve idare edenler hakkında verilecek cezalar altıda bir nispetinde arttırılır.
>
> 4- Yukarı ki fıkralarda yazılı fiiller 141'inci maddenin 6'ncı fıkrasında gösterilen tarzda islendiği takdirde verilecek ceza yarıdan aşağı olmamak üzere arttırılır.
>
> 5- Yukarı ki fıkralarda yazılı suçları islemiş olup da bunları ve faillerini kovuşturmaya başlanmazdan önce yetkili makamlara bildiren kimselere verilecek ceza hal ve şartlara ve hâdisenin hususiyetlerine göre kısmen veya tamamen kaldırılabilir.
>
> 6- Lâikliğe aykırı olarak sosyal, iktisadi, siyasi veya hukuki nizamlarını kısmen de olsa dinî esas ve itikadlara bağlamak veya halifeliği tesis emeciyle veya siyasi menfaat yahut şahsi nüfuz temin ve tesis eylemek maksadıyla dini veya din hislerini yahut dince mukaddes tanınan şeyleri alet ederek her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.
>
> 7- Yukarı ki fıkrada yazılı fiiller 142'inci maddenin 4'üncü fıkrasında gösterilen tarzda islendiği takdirde verilecek ceza yarıdan aşağı olmamak üzere arttırılır.
>
> 8- Bu maddede yazılı fiiller yayın yolu ile islendiği takdirde verilecek ceza üçte bir nispetinde arttırılır.
>
> 9- Bu maddede yazılı fiiller 141'inci maddenin 7'inci fıkrasında gösterilen şahıslara karşı ve aynı fıkrada tasrih olunan yerler içinde islenirse ceza üçte bir nispetinde arttırılır."

Basında bu konuyla ilgili bir haber çıkmamış. Ancak Büyük Doğu ve Sebilürreşad gibi İslamcı basın tarafından Demokrat Parti şiddetle eleştirilmiştir.

3.2.5.Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçe Görüşmeleri

Tek Parti döneminde diğer bütçe görüşmelerinde olduğu gibi Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesi üzerinde de tartışmalar olmamıştır. Demokrat Parti'den sonra oluşan iktidar ve muhalefet cepheleriyle birlikte bütçe görüşmelerinde tartışmalar olmuştur. Mecliste yapılan bütçe tartışmalarından en önemlilerinden biri de Diyanet İşleri Bütçesi'dir. Bütçe görüşmeleri sırasında en çok tartışılan konunun laiklik olması bakımından çalışmamızda bu görüşmelere ayrıntılı yer ayrılmıştır.

1951 Yılı Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçe Görüşmeleri

Demokrat Partinin iktidara gelmesinden sonraki ilk bütçe görüşmeleri 1951 yılının başlarında olmuş Şubat ayı içerisinde din hizmetlerini yürüten Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatının müzakereleri yapılmıştır. Müzakerelerdeki tartışmalar laik devlette böyle bir teşkilatın oluşu, din mevzuu hakkındaki hürriyetlerin sağlanması vs. konular ele alınmıştır. Bütçe görüşmeleri sırasında Tek parti dönemine din konusunda eleştiriler dile getirilmiştir.

Din eğitimi, vicdan hürriyeti, din adamlarının özellikle maddi durumu, laiklik vb. mefhumlar üzerinde durulmuştur.

Bütçe görüşmelerinin oturumları bütün gazetelerde ayrıntılı bir şekilde yer almıştır. Bütçe müzakerelerinde ilk konuşma Arapça ezan konusunda hükümeti tebrik eden ve bununla kalınmayarak demokratik olmayan kanunların da kaldırılmasını isteyen Bağımsız milletvekili Sinan Tekelioğlu tarafından yapılarak şu fikirlerini öne sürmekteydi:

> "Sayın arkadaşlar, lâik bir Devletin bütçesinde Diyanet İşleri Riyaseti Bütçesinin bulunması hiç" şüphe yok ki, antidemokratiktir… Eğer lâiklik esasına uyacaksak, bu memlekette İslamiyet'ten gayri iki din daha var: İsevilik ve Musevilik. Binaenaleyh şayet bu dinler Devlet bütçesinden tahsisat vermek bütçesinden tahsisat vermek lâzım geliyorsa onları da aynı şeriate tâbi tutarak, aynı kategoriye ithal etmek lazım gelir. Bununla beraber onların da elindeki vakıflarını alarak Evkaf İdaresine mal etmek lazım gelir. Şu hale göre bir dine imtiyaz veriliyor mu? Evet."

Tekelioğlu, 10 yıl önce CHP grubuna DİB'in serbest bırakılmasına yönelik bir takrir verdiğini ancak ret edildiğini bugünde DP'nin "Anayasaya aykırı bütün kanunları kaldırmayı programına" koyduğunu belirterek DİB'i Evkaf'a bağlayıp serbest bırakmak gerektiğini belirtmiştir (Zafer, 23 Şubat 1951).

DP Tokat milletvekili Ahmet Gürkan da 14 Mayıs'a kadar Diyanet İşleri müessesesinin ihmal edilip baskılara maruz kaldığını ve din akidelerinin ıstırap içinde kaldığını belirterek bir önceki iktidarı şöyle tenkit etmiştir:

> "Bu memlekette bir Anayasa vardır. Vicdan hürriyetini teminat altına alan bu Anayasa evvelki iktidar zamanında çiğnendi, bu memlekette vicdan denilen ne varsa, bilhassa her zaman çiğnendi, tazyik edildi… Lâik olan bir memlekette herkes Allah'a istediği dinde, istediği mabette ibadet edebilmelidir. Dün Allahü ekber diyenleri zindanlara atanlar Allah'a çok şükür ki, bugün yere serilmişlerdir. Türk milleti artık bundan sonra kul ile Allah arasında yalnız manevi rabıtadan ibaret olan bu mukaddes müesseseye istediği gibi hizmet edebilecek…"

Gürkan konuşmasının devamında DİB'in bütçesinin CHP döneminde politika haline getirildiğini bunu dikkate almak gerektiğini nitekim 1950 Diyanet bütçesi 2.912.720 lira iken 1951 bütçesi 7.819.070 lira artış ise 4.906.350 lira aşağı yukarı üç misli olduğunu belirtmiştir. DP Konya milletvekili Abdürrahim Fahri Ağaoğlu da DİB'in bütçesindeki artışa değinerek 1950 ve 1951'de ayrılan bütçenin değerlerini Gürkan gibi verip ancak eksik olan bir noktanın var olduğunu söylemiştir. Geçen seneki bütçeden sonra vakıflardan maaş alan "bir takım memurlar, hademei hayrat" kadrosunun Diyanete geçtiğini bunların maaşlarının da Diyanet Bütçesine dahil edilmiş olduğunu bu tahsisatın 1950'de olmadığını bundan dolayı bu yılki artışın 648.541 lira olduğunu belirtmiştir. Ağaoğlu laiklik bahsine

değinerek şöyle devam etmiştir: "…Arkadaşlar şayet Şeriye vekâleti diye bir vekâlet kurarsak iste bu lâikliğe muhalif olur. Çünkü vekâlet siyasi bir mevkidir… Bu memleketin ekseriyeti Türk ve Müslüman olduğuna göre bunların ihtiyaçlarını karşılamak Devletin vazifesidir."

DP Çorum milletvekili Ahmet Başıbüyük, nüfusun %42'sini Alevilerin oluşturduğu Çorum'da vatandaşları birbirine düşüren vaizlerin varlığından bahsetmiştir.

DP Balıkesir Müfit Erkuyumcu, ölülerimizi yıkayacak din adamı kalmadığını bu yüzden imam hatip mekteplerinin çoğaltılmasını istiyordu (Ulus, 23 Şubat 1951).

DP Ankara milletvekili Ömer Bilen ise maneviyata ilgisizlik duyulduğunu, Türkiye'de Cumhuriyet idaresiyle beraber "İslam dinine karşı bir istibdat ve muhalefet" havasının esmeye başladığını belirtmiştir. Bunda da dinin "vatanın terakki ve tealisine mâni" oluyormuş gibi sakat iddialarla desteklendiğini ifade ederek bunun aksine dinin gericiliğe neden olmadığını şöyle açıklamıştır:

> "İslâm dini ve irtica. Sayın arkadaşlar, İslâm dininde hiçbir zaman ve hiçbir veçhile irtica olamaz. Bu uydurma kelime hak ve adaletin imhası için İslâm abidesine, İslâm irfanına tevcih edilmiş son sistem bir silâhtır… Çünkü İslâmiyet mahzı medeniyettir, İslâm dini fazilettir, İslâm dini terakki ve teali emreden dindir… Şimdiye kadar irtica kelimesini ellerinde bayrak olarak taşıyanların maksat ve gayeleri, gayri meşru kazanç gelirlerini korumak ve devam ettirmektir… Atatürk'ün sağlığında fırsattan istifade ederek gayri meşru hareketleri meşru gibi göstermek yolunu tutan o zavallılar simdi de ölüsünü kendilerine siper ederek… Memleketin siyasi havasını zehirlemek istiyorlar."

DP Ankara milletvekili Ömer Bilen İslam âlemindeki gerilemenin nedenin de Müslümanların İslâm'ın ilkelerine karşı aykırı hareket etmeleri olduğunu söylemiştir. Bilen, Ahmet Başıbüyük'e de aleviler hakkındaki değerlendirmelerine de şu cevabı vermiştir:

"İslam camiasında asırlarca yasayan Alevileri hiçbir vakit İslam Dini kapı dışarı etmemiştir… Onun için böyle millet arasında tefrikaya yol açan bilgisiz, cahil kimselere da DP ve salahiyetli makam yer vermeyecektir. Zira bu vatan bizimdir, hepimizindir (Vatan, 23 Şubat 1951).

DP Ordu milletvekili Feyzi Boztepe, bugüne kadar buradaki kürsüden Allah ve Peygamberden bahsedenlerin suçlu sayıldıklarını ancak DP iktidarının "her sedyen önce din müessesesini, din inancını bu manevi hazineyi ihya etmiş ve Türk milletine verdiği

sözü" tuttuğunu söylemiştir. DİB'nın muhtariyetinin sağlanması gerektiğini de izah etmiştir (Zafer, 23 Şubat 1951).

Millet Partisi Kırşehir milletvekili Osman Bölükbaşı dinin siyasete alet edilmemesi gereği ve din hürriyetleri hakkında şunları söylemektedir:

> "Din hürriyeti ve vicdan hürriyeti mevzuu toptan ele almak ve bir defada hal etmek parça parça ele alındığı takdirde o zaman din politikaya âlet edilmiş olur. Ezanın Arapça okunmasına müsaade etmek din hürriyetinin temini anlamına gelmez… Din hürriyetinin bu memlekette tam kâmil olabilmesi için kanaatimizce dinin bir cemaat isi telâkki edilerek tamamıyla Devletin tesir ve nüfuzundan ayrılması lazımdır… İslâm cemaati din işlerini idare etmek hakkına sahip olmalıdır... Dinin Devlete tahakkümü ne kadar kabul edilmeyecek bir fikirse, Devletin de dini tahakkümü altında tesir altında bulundurması o kadar doğru değildir" (Vatan, 23 Şubat 1951).

Adnan Menderes kürsüye gelerek Bölükbaşı'nın "cemaat teşkilatı" kurulmasıyla din ve vicdan hürriyetinin tamamlanacağını söylediğini bugün için din hürriyeti bakımından ne eksiklerimizin olduğunu belirtmesini istemiştir. Bunun üzerine Bölükbaşı tekrar kürsüye gelerek kısa bir konuşmadan sonra DİB'nın devlete bağlı olduğu sürece vicdan ve din hürriyetlerine yönelik ihtiyaçların tam anlamıyla temin edilemeyeceğine olan inancının yanında bütçenin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bölükbaşı'nın ikinci konuşmasından sonra Menderes kendisine şu cevabı vermiştir: "Memlekette unsuru aslinin Türk ve Müslüman olduğu nazarı itibara dikkate alınacak olursa bir cemaat teşkilâtından bahsetmenin münasip olmadığı ve aynı zamanda Devlet Hazinesinden para tahsis edilmesinin de lâikliğe aykırı olmadığı kanaatindeyiz " (Zafer, 23 Şubat 1951).

Seyhan milletvekili Prof. Remzi Oğuz Arık "din meselesini bir Türk sıfatıyla ele alan insanların katiyen bundan endişe" duymamaları gerektiğini belirtirken Türklük ve Müslümanlık mefhumlarının tarihi münasebetlerine değinerek Avrupa devletlerinin parlak devirlerinin Hrıstiyanlık tam olarak yaşandığı zamanlar olduğunu söylemiştir. Din terbiyesinin olmasının yanında yaptığı uzun konuşmada vatan, tarih, din, dil, Türk sanatı gibi ebedî kıymetlerin üzerinde durulması gerektiğini belirtmiştir. Burhanettin Onan (Antalya) da Arık'a katılır mahiyette Avrupa'daki dinsel partiler ve bu isimlerle kurulan ülkelerden örnekler vermiştir. Komünizm ve irticaının beraber alındığını nitekim irticaının tarifini yaparak bir bas kaldırma olduğunu ancak Türkiye'nin sınırları içine bile giremeyeceğini söylemiştir. Tarihçi Toynbe'nin dünya'yı "komünizm belasından kurtarmak için ancak Müslümanlık esaslarını ele almak icab eder, tek çare budur." sözüyle dinin önemini ortaya koyarak şöyle devam eder : "Bir generalle bir nefer bir safta namaz kılar.

Müslüman indinde âmirle, hizmetkârın farkı yoktur. Demek ki, hakiki demokrasi ondadır, adalet ruhu ondadır, ahlak… Ondadır ” (Vatan, 23 Şubat 1951).

DP Balıkesir milletvekili Ali Fahri İşeri hükümetin Arapça ezanı okutmakla din ve vicdan hürriyetlerinin sağlanması yönünde “besmeleyi” çektiğini belirterek Diyanet İşlerine tam bir “muhtariyet ve istiklaliyet” verilmesi ve Anayasadan da 6 ok’un çıkarılmasını önermekteydi.

Eski iktidar yeni ana muhalefet olan CHP Ordu milletvekili Hamdi Şarlan, vicdan hürriyetlerinin münakasa edilecek bir konu olmadığını nitekim müzakereler sırasında bazı kimselerin dinsiz olan kimseleri rencide edecek sözlerde bulunduklarını böyle bir hak’a sahip olunmadığını izah ederek şöyle devam etmiştir:

> “Arz ettiğim gibi mutlak olan ve dokunulması mümkün olmayan din hak ve hürriyetinin şekli icrasının esaslı bir şekilde çerçevelenip camiaya bırakılması lâzımdır. Dünkü, bugünkü iktidar ve belki yarınki iktidar buna muvaffak olursa ne mutlu. Kim muvaffak olursa o tebrik ve takdire layık olacaktır ” (Ulus, 23 Şubat 1951).

Bütçe görüşmelerinde söz alan diğer hatiplerde diğer milletvekilleriyle düşünceleri paralellik arz etmiştir. Değinilen konular arasında din eğitimi, imam hatip meselesi, laikliliğin Türkiye’deki tatbikatı, dinin toplum yaşamındaki önemi, din ve vicdan hürriyetlerinin sağlanılması, eski iktidarın baskıcı yapısı ve en önemlisi de laik bir devlette Diyanet İşleri gibi bir kurumun bulunması vb. manevi mefhumlar tartışılmış, devletin ve milletin sıhhati için manevi temennilerde bulunulmuştur.

Vatan Gazetesi “Diyanet İşleri Adalet Bütçeleri Kabul Edildi” başlığıyla ilk sayfanın üst kısmında duyurmuştur. İlk sayfada Millet Partisi milletvekili Osman Bölükbaşı’nın sözlerine yer vermiş diğer parti sözcüsü konumundaki gazetelerden farklı davranmıştır. Diğer milletvekili konuşmalarına beşinci sayfada vermiştir (Vatan, 23 Şubat 1951).

Zafer Gazetesi “Mecliste Dünkü Bütçe Müzakereleri” “Başbakanın din üzerindeki izahatı” manşetiyle haberi vermiştir. Bütçe görüşmelerini birinci sayfada kısa bir haber olarak aktarmış Diyanet Bütçesi’ne vurgu yapılamamıştır. Diyanet İşleri Bütçe görüşmeleri 4. Sayfada ayrıntılı bir şekilde verilmiştir (Zafer, 23 Şubat 1951).

Ulus Gazetesi ise “Adalet Bütçesi Üzerindeki Görüşmeler” manşetini atıp adalet bütçesine daha geniş yer ayırmıştır. Daha sonra “Diyanet İşleri Bütçesi görüşülürken Hamdi Şarlan dikkate değer bir konuşma yaptı” haberiyle bütçe görüşmesine yer vermiştir. CHP’nin sözcüsü konumundaki gazete Diyanet bütçesini CHP milletvekilinin sözleriyle aktarmayı

uygun bulmuştur. Diğer milletvekili konuşmalarına 5. Sayfada yer vermiştir (Ulus, 23 Şubat 1951).

1952 Yılı Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçe Görüşmeleri

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 1952 bütçe görüşmelerinde, genellikle tek parti döneminde dini eğitimin ve dini mekânların kasıtlı olarak ihmal edildiği, ibadet yerlerinin kapatıldığı veya farklı amaçlarla kullanıldığı, buralarda imam, hoca, vaiz gibi din adamlarının bulunmadığı konularında CHP suçlanmış Demokrat Parti iktidarı döneminde dini ihtiyaçların ve eksikliklerin giderilmesi için yapılacaklar tartışılmış ve söz alan milletvekillerinin çoğu tarafından dini konularda uzun uzun bilgiler verilmiştir. Diyanet Teşkilatının görevleri ve alanları hakkında tartışmalar yaşanmıştır.

23 Şubat 1952 tarihinde başlayan görüşmelerde ilk sözü DP Kayseri milletvekili İsmail Berkok alarak dünya tarihinde diktatörlük kurmak isteyenlerin “dine ve ilme hücum” edenlerin olduğunu İslam dininin diğer dinler karşısında ihmale uğradığını ifade etmiştir. Berkok, İslam Dinini diğer dinlerle mukayesesini yaparak diğerleri gibi “muhti ve aciz” olmadığını, İslam'a göre insan “Allah'tan başka kimseye baş eğmez” bunun da demokrasinin temeli “insanlar, kendi cinslerinden olan diğer bir insanın hâkimiyeti altına giremez”- olduğunu belirtmiştir. Berkok devamla İslam Dininin özelliklerinden ve hakikatlerinden bahsederek dinin bu mahiyetlerinden istifade etmek için her hafta 40.000 kürsüden millete hitap eden DİB teşkilatından faydalanmak gerektiğini önermiştir. Bunlara ilaveten radyonun da bu tür işlerde kullanılmasını gerektiğini belirterek şu önerilerde bulunmuştur:

> “Diyanet İsleri Teşkilâtına rasyonel ve asrın idrak ve şartlarına uygun bir mahiyet verilmesi zaruridir. Ve esasen radyo icat edildikten sonra dünyaya hitap etmek mecburiyeti farzı ayın halini almıştır. Aksi takdirde Diyanet İsleri vazifesini ve mükellefiyetini yapmamış bir vaziyette kalacaktır… Diyanet İsleri teşkilâtının halka bırakılması taraftarı olanlar vardır. Bazı formalitelere ve siyasi fantezime kapılarak cihanşümul bir teşkilâtı başıboş bırakmak bir hatadır ve memleket menfaatlerine aykırıdır. Bu taraflarının bir kısmı lâyisizm kanaatiyle diğer bir kısım din islerinin bu vaziyetle daha ziyade inkişaf etmek imkânını bulacağı ümidiyle hareket ediyorlar. Ben bu kanaatte değilim”

DP Tokat milletvekili Ahmet Gürkan ise din müessesesinin 1950 yılından itibaren asıl amacına hizmet etmeye başladığını ifade etmiştir. DİB'in vazifelerinin kul ile Allah arasındaki “manevi rabıtanın tesis ve idamesinden” başka “dine yöneltilecek, din aleyhtarı fikirlere karşı mecmua ve saire reddiye cevapları yazmaktan” ibaret olduğunu belirtmiştir.

İsmail Berkok, gibi radyolardan istifade edilmesini gereğini belirterek terbiye bakımından yapılacak propaganda ve konferansların radyo aracılığıyla yayılmasını önermiştir. Camilerin durumuna da değinerek büyük bir bölümünün kirada ve kapalı halde olduğunu bir bölümünün de CHP'nin işgali altında o söylemiştir. Son olarak da Emekli Sandığının 40'ıncı maddesinin C fıkrasına (65 yaşını dolduran memurların otomatikman emekliye sevk edilmesine ait fırka) yönelik bir teklifte bulunmuştur. Ayrıca 50–60 milletvekiliyle beraber aldıkları karar doğrultusunda ilave olarak 500 imam kadrosu açılması teklifinde bulunmuştur. Çünkü gezilen ve gidilen yerlerde seçmenler din adamı yetersizliğinden şikâyetçi olmuşlardır.

DP Kütahya Yusuf Aysal milletvekili ise bütçeden DİB'e ayrılan payın bir yıl öncesine nazaran artmasını olumlu karşılamıştır. Ancak dini yayınlar döner sermayesinin kullanılması için gerekli nizamnamenin şimdiye kadar hazırlanmamış olduğunu eksiklik olarak kabul edip dini eserlerin yayınlanması için gerekli olan bu nizamnamenin yerine getirilmesini temenni etmiştir. Bununla beraber bütçede üniversitedeki ilahiyat fakültesinde okuyacak olan fakir ve muhtaç örgencilere yardım için burs teminin olmamasını eleştirerek bunların desteklenmesi gereğini savunmuştur.

DP Ankara milletvekili Ömer Bilen iktisadi olarak diğer teşkilatlara nazaran DİB bütçesine 8 milyonluk bir pay aktarılmasını yetersiz bulmuştur. Her ne kadar CHP dönemindekine göre artış varsa da bunun nedeni "hademei hayratın" diyanet idaresine devredilmesinden kaynaklanmıştır. Yetersizliğin nedenlerinden biri de Diyanet teşkilatının özelliğine bağlayarak şöyle devam etmiştir: Gürkan, camilerin durumu hususunda Ankara'dan örnekler vermiştir.

> "Söylediklerine göre Ankara'daki Ahitugra Mescidi, Muvakkithane, bugün kapalıdır, imam yoktur. Papani Mescidi kiradadır, Konyalı Şefik isminde birisindedir. Helvacılar Mescidi Pol isminde bir Ermeni vatandaşa kiraya verilmiştir, bugün onu, ahır olarak kullanıyor, arkadaşlar. Medeni memleketler içerisinde eğer her hangi bir mabedin bir şekilde kiraya verildiğini bir vatandaş ispat ederse ben iddiamdan feragat ediyorum… Kiraya vermek ne demektir, cami kiraya verilir mi? Cami depo olur mu? Bir zaruret olmadıkça Gedik Mescidi, Cumhuriyet Halk Partisinin, Sakarya Bucağının fuzuli işgali altındadır. İstanbul'da Beylerbeyi Camiinin muvakkithanesi, Cumhuriyet Halk Partisinin işgali altındadır… Cumhuriyet Halk Partili arkadaşlarımdan istirham ediyorum; buraları boşaltsınlar, Müslümanlara terk etsinler. Diyanet teşkilâtı öyle muazzam bir teşkilâttır ki yirmi milyon bir kütlenin dinî, içtimai, ahlâki sahalarda yükselmesini ve yasamasını temin edecek olan bir müessesedir. Memleketin en ücra köylerine kadar elini uzatan hatta dağ başında gezen insanların bile vicdanlarına hak adalet mefhumunu telkin eden memleket şümul hatta cihan şümul bir müessesidir. Bu teşkilâtın lâyıkıyla muvaffak olması için haiz olduğu ehemmiyet nazarı itibara alınarak millî ve ahlâki bünyemizde husule gelen… Çünkü Türk ve Müslüman milletimiz ve bütün vatandaşlar

> senelerce ihmale uğrayan hatta ihanete maruz kalan maneviyat ve mukaddesatımızın ihya ve idame edilmesini…"

Bilen, devamla Garp milletlerinin din sahasındaki terakkilerinin "göz kamaştırıcı" bir halde olduğunu belirterek Amerika örneğini verip kiliseye verilen maddi desteği yıllara göre açıklayarak daima arttığını belirtmiştir.

DP Burdur milletvekili Mehmet Özbey ise geçen sene dini yayınlar döner sermayesine 250 bin liralık bir kaynak tahsil edilmesine rağmen tek bir eserin yayınlanmadığını söylemiştir. DİB'den duaların manalarının anlaşılması için sade bir dille bunun ifade edilmesinin yanında imam ve müezzin kadrolarının arttırılmasını talep etmiştir (Vatan, 24 Şubat 1952).

CHP Ordu milletvekili Hamdi Şarlan ise Devletin maddi imkânları ölçüsünde son 4-5 seneden beri cüzi olmasına rağmen yapılan ilavelerden memnunluk hissettiklerini belirtmiştir. Şarlan devamla din ve vicdan hürriyetlerine yönelik görüşlerini açıklayıp "din ile dünya işlerinin ayrı tutulması" daha açık olarak "dinin siyasete" karışmaması ve "siyasetin de dine" karışmaması prensibini benimsediğini ifade etmiştir. Şarlan, kendi dönemlerindeki durumu izah etmiş ancak eksikleri gideremediklerini bunun da bir "intikal devresi" olduğunu ve bu devreyi "fetret halinde biraz uzun" sürdüğünü ifade etmiştir. Bundan dolayı da diyanetin devlet teşkilatı içinde yer almasına rağmen bilgi ve yetki bakımından bir otorite sağlayamadığını itiraf etmiştir. Bu tür nedenlerden dolayı DİB'nın "malî, içtimai, dinî, imkânlar derpiş ve temin edilmek şartıyla müessesenin muhtar bir cemaat teşkilâtı halinde mi yoksa Devlet bünyesi içinde mi yaşatılmasının muvafık olacağını tayin etmek lâzımdır." Diyerek ayrıca "Türk-İslâm camiasında güya Müslüman geçinen küçük bir zümre"nin olduğunu ve bu "zümrei dâlle her fırsatta din ve mukaddesat aleyhine bîperva tahkir ve tecavüzde bulundukları halde Cumhuriyet müddeiumumîleri kanun" vasıtasıyla bunlar hakkında bir takibatta bulunmadıklarını sormuştur. Bu sorunun halledilmesi gerektiğini işaret etmiştir. Bundan sonra teşkilatın talep ve eksiklerinin yanında tereddütlerinin giderileceğini söylemiştir. Şarlan'ın bu konuşması artık CHP'nin devletçi tarafının bir nebzede olsa değiştiğini göstermektedir çünkü artık tartışma ve anlaşmalarla hareket edilmesini teklif etmekteydi. DP Balıkesir milletvekili Ali Fahri İşeri ise Menderes'in vicdan hürriyetlerine ve dine kıymet vermesine rağmen Diyanet Bütçesine az verdiğini en azından 8 yerine 10 milyonluk bir pay ayrılması gerektiğini söylemiştir. Şeriat ve irtica'ın ayrı şeyler olduğunu ve aynı manada kullanmanın doğru olmadığını İslam dininin fen ve medeniyet dini olduğunu belirtmiştir. İslam dinin 14 asır önce laikliği beyan ederek kişinin vicdanına

geniş haklar tanıdığını anayasada laikliğin yer almasına rağmen tarifinin yapılmadığından şikâyet etmiştir. Ayrıca Menderes'in din ve vicdan hürriyetlerine yönelik baskı yapılmayacağını söylediği günden itibaren kimi yayın organlarında irticaın başladığı ve bu nedenle dini yayınlara ve dindar kişilere karşı saldırıda ve tecavüzlerde bulunulduğunu söylemiştir. İşeri, konuşmasını irtica ve laiklik üzerinde sürdürerek İslam dininin vicdanlara hitap eden özelliğinden örnekler sunmuştur. İşeri, DP'nin ve Adnan Menderes'in de bu konularda demokrasinin gereği gibi hareket ettiklerini belirterek şöyle devam etmiştir: "Şimdi eğer bu memlekette hakiki demokrasi varsa ve vicdan hürriyeti samimî ve hakiki bir şekilde kabul edilmiş ise ve Devlet tam manasıyla lâyık ise dinini muhafaza etmek isteyen vatandaşa dininin her hususunda müsaade etmesi şarttır." Demiştir.

DP Afyonkarahisar Milletvekili Gazi Yiğitbaşı ordunun zamana göre maddi silahlarla donatılması gibi "manevi sahada da manevi silâhlarla milletimizi teçhiz etmek" gerektiğinin zamanının geldiğini söylemiştir. Bundan dolayı da bu hizmeti veren kurumların sayılarının arttırılması ve din adamlarımızın diyanet teşkilatı bünyesinde daha fazla kadro vererek etkin kılınmasını önermekteydi. Yiğitbaşı, din ve vicdan hürriyetlerine bazı kesimlerin tahammül edemediğini belirterek bu konuda DİB teşkilatının akıbeti için de "halkın arzularını ve bilginlerin fikirlerini ve muhtelif partilerin görüşlerini bir araya toplayarak politika dışı bir karara varılırsa halkın vicdan huzuru ve müessesenin haysiyet ve muvaffakiyeti temin edilmiş olur." basında yayınlanan seçmelerden örnekler vermiştir. Bunlardan "Kemalist gençliğine yeni bir din yolunun gösterilmesinden" ve "Kore'deki şehitlerimiz Kuran ve mevcut istemezler onlar Kemalist'tir" yazıları dikkat çekmiştir. Bu yazılardan dolayı Atatürk'ün basında olduğu kurtuluş savası sırasında orduda "namaz ve Allah'a dualar" yapıldığını hatırlatmıştır. Bu hareketlerin Atatürk'ün ruhunu "tazip" ettiğini zira Atatürk'ün dinsiz olmadığını ve "dinsizliğin adını Kemalistlik diye tavsif ve telkin" edildiğini söylemiştir. Bu hareketleri önlemek için de yapılması gerekeni şöyle izah etmiştir:

> "Bu gibi muzır neşriyatı cevaplamak üzere Diyanet İslerinde bir büro kurulmalıdır. Kötü neşriyatla zehirlenmek ihtimali olan milletimizi bilhassa gençliğimizi aydınlatmalı ve korumalıdır… Bu muzır sözcü ve yazarların asıl maksatları. Yekpare bir vücut gibi müttehit bulunan ve tek bir kalp gibi çarpan milletimiz arasına eski mezhep kavgaları yerine simdi de Kemalistlik, softalık ve mürtecilik diye tefrika sokmak ve fesat tohumu saçmak ve bu yollardan milli birliğimizi bozmaktır."

DP Gaziantep Ali Ocak milletvekili, CHP iktidarlarında Diyanet İşleri teşkilatının körleştirildiğini ve "din müessesesine azamî darbe"nin vurulduğunu söylemiştir. Diyanet

İşlerinin vazifelerini tam olarak yerine getirmediğini belirterek özellikle din eğitimi hususunda radyodan istifade etmesi gereğini savunmuştur.

DP Ordu milletvekili Refet Aksoy, Bütçe komisyonu adına söz alarak eleştirilerin bütçe ile ilgili kısmına cevap vermiştir. Müzakerelerin sonlarına doğru iki takrir verilmiş ve hademei hayrat kadrosunun arttırılması istenilmiştir. Takrirler neticesinde Sayıştay'ın bütçesinden eksiltilen 480.000 liranın 360.000 lirası Diyanet İsleri Bütçesindeki 202'inci bölümün 13'üncü maddesine eklenmiştir. Böylece 500 kişilik hademei hayrat kadrosu daha ilave edilerek ayrılan tahsisat da fasıllara ve maddelere aktarılmıştır. (Hademei hayratın maaşlarına eklenmiştir.) (Ulus, 24 Şubat 1952).

Ulus Gazetesi "Gece Meclis'te 125 kişi vardı Bütçeler çoğunluk olmadan geçiyor" başlığını atarak ilk sayfadan vermiştir. Haberin altında diyanet bütçesi sırasındaki konuşmalardan bahsedilmiş ayrıntılar 5 sayfada verilmiştir. Demokrat Partili milletvekillerinin konuşmalarına geniş yer ayrılmıştır (Ulus,24 Şubat 1952).

Vatan Gazetesi ilk sayfanın orta kısmında "Basın Yayın ve Turizm, İstatistik, Meteoroloji, Diyanet İşleri, Tapu ve Kadastro Bütçeleri Kabul Edildi." Başlığıyla Diyanet Bütçesi'ne vurgu yapılmadan başlık atılmıştır. Diyanet Bütçesi Konuşmalarına 5 sayfada kısa bir yer ayırarak vermiştir (Vatan,24 Şubat 1952).

Zafer Gazetesi "Bütçe Görüşmeleri Gece Yarısına Kadar Sürdü" manşeti "Hükümetin Teklifiyle Hademei Hayrata 480 bin lira Ayrıldı" başlığı ile habere yer verilmiştir. DP'nin yayın organı olarak yayınlanan gazete Diyanet Bütçesi'ne verilen önemi bu başlıkla ortaya koymaya çalışmıştır. Bütçe konuşmalarını 5 sayfasında fazla ayrıntıya girmeden vermiştir (Zafer, 24 Şubat 1952)

1952 Bütçe görüşmelerindeki tüm konuşmalar değerlendirilecek olursa Diyanet Bütçesi'nin artırılması gerekliliği, ihtiyaca yönelik eksikliklerin olduğu ve din adamlarının yetersizliğinden dolayı kadro talebinin bulunması konusunda tüm partilerin ortak görüşü olarak kabul edilebilir.

1953 Yılı Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçe Görüşmeleri

1953 yılı bütçe görüşmeleri daha önceki bütçe görüşmelerinden daha uzun sürmesine rağmen tartışılan konular aynıydı. İmam Hatip mektepleri, ilahiyat fakültesi ve radyodan

dini yayınlar yapılması gibi konular üzerinde durularak Diyanetin bunlardan istifade edilmesi istenilmiştir. Din derslerini okutacak öğretmenlerin durumu üzerinde tahlil yapılarak öneriler sunulmuş, irtica ve laiklik mefhumları tartışılmıştır.

DP Burdur milletvekili Mehmet Özbey imam hatip okullarının içinde bulundukları duruma değinerek burada okuyan öğrencilerin zor şartlar altında eğitim gördüklerini, ders veren öğretmenlerin yeterli olmadıklarını ve bu okul mezunlarının gelecek kaygılarının bulunmasına işaret etmiştir. Ayrıca radyoya "ahlak saatinin" konmasını istemiş özellikle de din eğitimi hususunda şu önerilerde bulunmuştur:

"Diyanet İşlerini muhtaç olduğu, memleketimizin ileri gelen, memleket çapında ilim ve din kıymetleriyle teçhiz etmemiz lâzımdır. Diyanet İşleri İlâhiyat Fakültesiyle daima anlaşarak ve işbirliği yaparak; millete lâzım olan ilmî ve dinî neşriyatı yapmaları, hatta Millî Eğitim Vekâletinin Talim Terbiyesiyle dahi müştereken çalışarak memleket gençlerine hayırlı ve bugünkü dünya görüsüne göre faydalı eserler vermeleri memleketin menfaatine olacaktır " (Zafer, 20 Şubat 1953).

DP Ankara milletvekili Ömer Bilen diyanet İşlerine ayrılan bütçenin bir sene öncekine göre 1 milyona yakın olarak artmasını takdir etmekle beraber teşkilatın önem ve kapsamı gereğince hademei hayratın aldığı ücrete bakıldığında bunun yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bilen, memleketin bazı yerlerinde irticai olduğu iddia edilen nahoş olayların dine ve dindar vatandaşlara mal etmenin iftiradan başka bir şey olmadığını söylemiştir. (Malatya Hadisesini kastetmiştir.) irtica konusunda hassas ve ciddi bir görünüm sergileyen Bilen, Türklerin "asırlar boyunca İslamiyet'in Bilen, memlekette irticaa benzer hareketlerin olmasını da "Müslüman vatandaşlarımıza fezaili ahlâkiyeyi telkin edecek olan din âlimlerinin çok azalması ve bunun neticesi olarak da köy imamlarının kifayetsiz olmalarında aramak" gerektiğini daha doğru olacağını belirtmiştir (Vatan, 20 Şubat 1953).

CHP Ordu milletvekili Hamdi Şarlan "inkılâb kanunları" ile meydana gelen ve başka memleketlerde nazari olmayan Diyanet İşlerinin, devletin kapsamında olmasına rağmen görmesi gereken "hizmetlerin ehliyetli ve ehliyetsiz hademei hayrat" tarafından yapıldığını belirtmiştir. Nitekim bunların yetiştirilmesi için herhangi bir imkânın ve güvenceye sahip olunmadığını söylemiştir. Cumhuriyet inkılâbından bu yana din mevzusunda "vicdanlarından hurafeleri çıkarıp yerine hakikisini koymaya teşebbüs" edilmediğini söyleyen Şarlan, din mevzuunda şöyle devam etmiştir:

> "Sosyal bir realite olduğu kabul edilen dinin, masuniyeti ve kendine mahsus tatbik ve inkişaf şekilleri kabul makul esaslara bağlanmadan ve muktazi bir ihtimamı yapmadan vatandasın Anayasa ile teminat altında bulunan vicdan hürriyetinin ne manası kalır? Bu hürriyete sahip olanlar, akide edinmek veya noksanlarını tamamlamak için okumak ve okutmak ihtiyacından vâreste kalamazlar. Din bilgisi için okumak ve okutmaktan memnu ve mahrum kalan her hangi bir cemiyetin vicdan hürriyeti nasıl izah edilir."

Şarlan, bu tür mahrumiyetlerden dolayı İslam Dinine tabii olanların sıkıntılarının giderilmesi için Devletin dolayısıyla DP'nin gerçekçi tedbirler alması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Diyanet İşleri'nin Devlet bünyesinde kalınmasının zaruri olması halinde pasif halden kurtarılarak manevi şerefine layık bir seviyeye getirilmesinin gerekliliğini ifade etmiştir. Süregelen yanlışlıklara değinerek bunlardan örnekler sunarak irtica, komünizm, din ve inkılâp kavramları üzerinde durarak bunların birlikte kullanılmasında art niyet olacağını ifade etmiştir. Laikliğin manası hususunda da iktidarın bir açıklık getirmesini gerektiğini belirtmiştir. Ancak yaptığı güzel açıklamaya rağmen kendi partisinin iktidarlarındaki uygulamalara eleştiri getirmemiş sadece objektif bir değerlendirme yapmıştır (Ulus, 20 Şubat 1953).

DP Maraş milletvekili Abdullah Aytemiz dinin sosyal yasamdaki önemine binaen "kabili feragat" bir hak olmadığını belirterek Milli Mücadelede din kuvvetinden ne derece istifade edildiğini hatırlatarak şöyle devam etmiştir:

> "Başta Cumhuriyet olduğu halde milleti en mütekâmil, müterakki milletler seviyesine yükseltmeyi, memlekette adaletin temini, vatanın tamamıyla sıyanet ve müdafaası, milletin ilim, irfanla teçhiz edilmesi, inkılâplarımızın en esaslı prensiplerini, gayelerini teşkil etmektedir."

Aytemiz bu fikirlerini destekleyici mahiyette "İslâmi hükümlerden" (Ayet, Hadis) örnekler vermiştir. Aytemiz'in konuşması Seyhan milletvekili Sedat Barı tarafından bütçenin dışında vaizlik niteliğinde olduğu belirtilerek başka bir zaman dinlenebileceğini ancak burada sırasının olmadığı ifade edilmiştir. Aytemiz, yapmış olduğu izahatta Cumhuriyet rejiminin ve Türk inkılâbının kabul etmiş olduğu esasları İslâm dini ve İslâm Hukuku'nun da fazlasıyla emretmiş olduğunu söyleyerek "milletin din bakımından bası kopmuş bir gövde haline geldiğini" belirtmiştir (Vatan, 20 Şubat 1953).

CHP Malatya Nuri Ocakçıoğlu Diyanet İşleri bütçesinin yalnız dinle alakadar bir bütçe olmadığını belirterek "lâiklik ve inkılâbın müdafaasını üzerine almış bir dairenin bütçesi olarak telâkki" ettiğini söylemiştir (Ulus, 20 Şubat 1953).

DP Denizli Fikret Başaran memleket genelinde imam ve hatip eksikliğinden bahsederek 25.000 caminin kadrosunun 1–2 sene içerisinde temin etmenin imkânsız olduğunu söylemiştir. Ancak her yıl 1.000 imam-hatip kadrosunun açılması halinde bu sıkıntının giderileceğini belirtmiştir. Başaran, din adamı yetersizliğinin yanında açılan Hafızı Kuran okulları ve kursları öğretmenlerinin niteliksiz olduklarını ve bu durumla ilgilenilmediğini, öğretmenlerin eski usul ve harflerle eğitimde bulunduklarını ifade etmiştir. Bundan dolayı da Maarif müfettişlerinin bu eğitim seklinden ötürü eğitim yapılamayacağını belirttiklerini ancak Kuran'ın eski harfle okunması icap ettiğinden mevzuat üzerinde huzursuzluk yaratan bu durumun Milli Eğitim Bakanlığı tarafından halledilmesi gerektiğini söylemiştir (Vatan, 20 Şubat 1953).

DP Bilecik Milletvekili Kessaf Mehmet Kurkut Kuran öğretmeni için 69 kadronun ayrılmasına rağmen bunların zaten gönüllü olarak bu işi yapmakta olduklarını söylemiştir. Ancak bunlara 75 lira aylık bağlanılmasını memnuniyetle karşılamıştır. Diyanetin kadrosunda bulunan 24 gezici vaizin ihtiyacı karşılamadığı ve çoğunun ihtiyar olmasından dolayı vazifelerini tam yerine getiremediğini Diyanetin bu doğrultuda 5 ilde açtığı kursu takdir ettiğini belirtmiştir. Ayrıca Diyanetin mezarlıkların bakımıyla meşgul olmasını istemiştir.

DP Antalya milletvekili Burhanettin Onat din ve ahlâk bahsinde "anlayış anarşisi" içinde bulunulduğunu özellikle son zamanlarda yaşanan olaylarda "din mevzuu taassupla, ahlâkla, irtica ile Atatürk'ün heykeline uzatan Ticanilerle" bir arada karma karışık bir halde değerlendirildiğini belirtmiştir. Bundan dolayı da laiklik mevzuu üzerinde durarak "bunun hududu nerede başlıyor, nerede bitiyor? Laiklik nedir?" sorularını sorarak bütçeye geçilmeden dinin Türkiye'deki prensibini halletmek gerektiğini ifade ederek laikliğin tanımının olmadığı görüsünde olmuştur. Onat, devamla din ve Türk tarihinden farklı dinlere ait hürriyet sağlayan kişi ve olaylardan (Hz. Ömer, Fatih Sultan Mehmet) örnekler vererek şöyle devam etmiştir:

> "…Cumhuriyeti ilân ettik ve dini dünya islerinden ayırdık, bir lâiklik prensibi koyduk. İşte hudutları tamamıyla tayin edilemeyen bu prensip din mevzuunda olduğu gibi, ahlak mevzuunda da bir anarşi vaziyeti husule geldi... Bin sene bir din Devleti olarak yasayan bir millet o güne kadar alıştığı rejimden ayrıldı, ufacık bir sedayı istikâ yükselmemeli miydi? Milletimizin aklıselimi, dürüst ve serbest fikridir ki, aksülâmellerin çok büyük ölçüde olmasına mâni olmuştur. Bu başka yerde olsaydı kan gövdeyi götürürdü. O millet ki, din uğruna kisverler fethetmiş, diyarlar fethetmiş bir millet o vakte kadar alıştığı hislerinden uzaklaştırılıyor, bunu biraz yadırgadı ise mazur görmemiz lazımdır… Eğer bir millet ki, bin

> seneden beri alıştığı bir rejimden bir kanunla uzaklaştırılmıştır ve hiç aksülâmel yapmamıştır, o milletten korkunuz. Yarın bir istilâ karşısında gelecek müstevliye de aynı şekilde boyun eğebilir… Bu memlekette irtica vardır diye kıyameti koparmayalım onları bağrımıza basalım, mantık'a, aklıselimine müracaat ederek onları yola getirmeye doğru yola getirmeye çalışalım" (Zafer, 20 Şubat 1953).

DP Konya milletvekili Abdürrahman Fahri Ağaoğlu, Burhanettin Onat'ın laikliğin tarif edilemeyeceği yönündeki söylemlerine karşı çıkmasına rağmen her milletin ve partinin anlayışının farklı olduğunu ifade etmiştir. Anayasanın bile laikliği tarif etmediğini ancak kendilerinin (DP) parti programının 14'üncü maddesinde bunu tarif ettiklerini söylemiştir. Ağaoğlu, Diyanet İşlerinin din adamı yetiştirme hususunda vazifesini yerine getirmediğini 20–25 yıllık bir süreçte din adamlarının yalnız Kuran ve hafız kursları veya gizli olarak yetiştiğini belirtmiştir. Bunun da dini hizmetler bakımından kâfi gelmediğini lise seviyesinde genel kültüre sahip olan vaizlerin gerekli olduğunu savunmuştur (Zafer, 20 Şubat 1953).

DP Samsun milletvekili Hasan Fehmi Ustaoğlu Diyanet İşlerinin bütçesinin arttırılması yanında "salâhiyetini de artırmak" gerektiğini bunun içinde dini vazifeleri yerine getireceklerin ehliyetli kimseler olmasının önemini anlatmıştır. Bundan dolayı da din adamı yetiştiren kurumların İmam Hatip mekteplerinin, İlahiyat Fakültesinin Diyanet İşlerine bağlanması gerekli olduğunu şu nedenlere dayanarak belirtmiştir:

> "Diyanet İşlerinin takibettigi gaye ile meşgul olmayan Bakanlıktan idare edilen bir müesseseden mezun olanlar ellerindeki vesika mucibi Diyanetten vazife aldıklarında bu vazife darların ehliyetinden Diyanetin mesuliyeti manasız olur. Ve yine şundan dolayı ki sair meslek ve ihtisas mektepleri ait olduğu makamlara bağlı olduğu gibi İmam, Hatip mektepleri ve İlâhiyat Fakültesi de Diyanet İşleri Riyasetine bağlı olmak bu nizamın icabıdır" (Vatan, 20 Şubat 1953).

Diyanet bütçesinin 20 Şubat'taki görüşmelerde ilk sözü DP Kayseri milletvekili Mehmet Özdemir alarak tek parti döneminde laikliğin yanlış anlaşılmasından dolayı din üzerinde kötü bir anlam ve anlayışın geliştiğini söylemiştir. Bundan dolayı da millî ve amme vicdanının rencide olduğunu ifade etmiştir (Zafer, 21 Şubat 1953).

DP Zonguldak milletvekili ve Devlet Bakanı Muammer Alakant iki günden beri yapılan müzakerelerde bütçenin yanında yapılan diğer eleştirilere cevap mahiyetinde uzun bir konuşma yaparak tek tek açıklamalarda bulunmuştur. Diyanet bütçesinin 3 yılda 3 misli arttırıldığını belirterek DP'den önce din adamlarının kurslarda az bir zaman içinde yetiştirildiğini ancak kendilerinin lise düzeyinde imam hatip mekteplerini açıp din derslerini mekteplere koyarak dini yüksek ahlaki taraflarının öğretilmesini sağladıklarını belirtmiştir.

İmam Hatiplerin Diyanet'e bağlanması yolundaki taleplere bu okuldaki öğrencilerin laiklik prensibiyle yetişmeleri gerektiğinden bu okulların MEB'na bağlı olacağını ve olması gerektiğini söylemiştir. Laikliğin ise Anayasada bulunmasına rağmen tanımının net olarak yapılmadığını ancak DP'nin programında ne olduğunun ifade edildiğini söylemiştir. İrtica ile dinin hudutlarının ayrıldığını bundan dolayı da son zamanlarda meydana gelen hadiselerden dolayı hakiki müminlerin hükümetin aldığı tedbir ve takiplerinden müteessir olduklarını kabul etmediklerini belirtmiştir. Din ve hürriyetler hususunda da görüşlerini söyle açıklamaktadır:

> "Memleketimizde din hürriyeti mevcuttur, siyasi hürriyet mevcuttur, hakiki müminler, dindarlar bu hürriyetten azami şekilde istifade ederler. Memleketimizde din namı altında huzursuzluk yaratmak isteyen kimselerin bu hareketlerine asla müsaade edilmeyecektir. Bu memlekette münevverlerin, dindarların, lâiklerin, vicdan huzurları temin edilmiştir" (Vatan, 21 Şubat 1953).

Bütçe, yapılan tartışmalar sonucunda 20 Şubat 1953'de kabul edilmiştir. Müzakerelerde dile getirilen sorunlar ve teklifler son zamanlardaki ülke gündeminin etkisi altında kaldığı konulardır. Bütçeyle ilgili tartışmaların yanında din, laiklik, imam hatip, irtica, din adamları vs. konularının gündeme gelmesi bu etkilenme altında olmuştur. Tartışılmasından dolayı DP'nin iktidara gelmesinden sonra en uzun süren Diyanet bütçesi görüşmesi olmuştur.

Ulus Gazetesi "Bütçenin Fasılları Üzerinde Meclis'te Dünkü Görüşmeler" manşetiyle Diyanet Bütçesine bir vurgu yapılmayarak haber paylaşılmıştır. …"Hamdi Şarlan ve Nuri Ocakçıoğlu Diyanet İşleri… Hakkında birer konuşma yaptı" başlığıyla Diyanet Bütçesi'nden bahsedilmiştir. CHP'li iki milletvekilinin konuşmasının tamamına yer veren gazete diğer milletvekillerinin konuşmasına yer vermeyerek hükümet karşısında tavrını ortaya koymuştur (Ulus, 21 Şubat 1953).

Zafer Gazetesi "Diyanet, Tapu Kadastro ve İskân Bütçesi Kabul Edildi" manşetiyle haberi vermiştir. Diğer gazetelerden farklı olarak Diyanet Bütçesi'ni manşetine taşımıştır. Bütçe konuşmalarına 6 sayfada az bir yer ayırarak vermiştir (Zafer, 21 Şubat 1953).

Vatan Gazetesi "Alakant din hakkında konuşanlara cevap verdi" manşetiyle Diyanet Bütçesi'ne dikkat çekmiştir. Alakant'ın "din siyasete alet edilemez" sözlerine ana başlık yer vererek Diyanet Bütçesinin kabul edildiğini duyurmuştur. Bütçe görüşmeleri sırasındaki iki partinin milletvekillerinin konuşmalarının tamamına 7 sayfasında ayrıntılarıyla yer veren gazete tarafsızlığını korumaya çalışmıştır (Vatan, 21 Şubat 1953).

1954 Yılı Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçe Görüşmeleri

Diyanet İşleri Başkanlığı 1954 yılı Bütçesi görüşmeleri diğer bütçe görüşmelerine göre oldukça kısa sürmüştür. Yine din, vicdan özgürlüğü, laiklik ve irtica konularının işlendiği görüşmelerde İslam dinini yüceltici konuşmaların yapıldığı görülmüştür.

DP Balıkesir Milletvekili Ali Fahri İşeri, iktidarda olan partinin daima dini siyasete alet ettiğini belirterek, Kuran'ı Kerimin asırlar önce laikliği gösterdiğini, «Dünya için ölmeyecekmiş gibi, ahiret için ölecekmiş gibi çalış» dediğini, vicdanlara geniş özgürlük verdiğini, İslam dininin gelişme ve yükselme dini olduğunu, gerilik dini olmadığını belirtmiştir (Vatan, 23 Şubat 1954).

CHP Malatya Milletvekili Nuri Ocakçıoğlu da, dinin laikliğe, laikliğin de dine engel olmadığını, dinde zorlama olmamasının laikliğin esası olduğunu belirtmiş ve laikliğin din aleyhtarlığı olarak görülmesinin sebebinin bu konuların yeterince anlaşılamaması ve anlatılamaması olduğunu ifade etmiştir. Bu durumu önlemek için DİB'nın Eğitim Bakanlığı ile ortak çalışması gerektiğini belirtmiştir (Ulus, 23 Şubat 1954).

DİB 1954 yılı bütçesi, çeşitli fasıllarıyla birlikte meclisin 22.02.1954 tarihli oturumunda kabul edilmiştir.

1954 yılı bütçe görüşmeleri üç gazetenin manşetinde yer almamış, ilk sayfasında kısa bir haber olarak geçmiştir. Vatan Gazetesi ve Zafer Gazetesi DP'li milletvekillerinin, Ulus ise CHP'li Ocakçıoğlu'nun konuşmasına yer vererek yayın politikalarını yansıtmışlardır (Ulus, Zafer, Vatan, 23 Şubat 1954).

1955 Yılı Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçe Görüşmeleri

Demokrat Parti'nin ikinci iktidar döneminin ilk bütçe görüşmesi 1955 yılı Bütçe görüşmelerinde, ödenek yetersizliği çerçevesinde bütçe tartışmaları olmuştur. Din hakkında görüşler belirtilmiş, zaman zaman dini bilgiler verilmiştir. Yine eski senelerde olduğu gibi laiklik kavramı, laikliğin dinsizlik demek olmadığı ve irtica konularında milletvekilleri görüşlerini belirtmişlerdir.

DP Ankara Milletvekili Ömer Bilen, milleti temsil eden milletvekillerinin öncelikli görevlerinin, maddi alanda olduğu kadar manevi alanda da vatandaşların haklarını korumak olduğunu belirtmiş, bir milletin gerçek saadetini ve huzurunu sağlamak için

maddiyat ve maneviyatın birbirleriyle eşit olarak yürümesi gerektiğini ifade ettikten sonra bir takım dini bilgiler vermiştir (Vatan, 22 Şubat 1955).

CHP Malatya Milletvekili Nuri Ocakçıoğlu, Diyanet İşleri Başkanlığı'na ayrılan ödenek yetersizliğinin doğru olduğunu, ancak sadece ödeneği arttırmanın yeterli olmadığını, asıl üzerinde durulacak konunun, laikliğin ve devrimlerin dinimize aykırı olmayıp, din aleyhtarlığı anlamına gelmediğini söyleyecek din adamı yetiştirmek olduğunu ifade ederek, kendilerinin söylemeye cesaret edemedikleri bu gibi konuları, hem medrese, hem hukuk mezunu olan, hem de savcılık ve hakimlik yapmış bulunan Diyanet İşleri Başkanı'nın cesaretle dile getirmesini istediklerini belirtmiştir.

"Atatürk'ün ; «Bir dinin tabii olması için, akla, fenne, ilme ve mantığa tetabük etmesi [uyması] lazımdır, Hangi şey ki akla, mantığa menafii ammeye muvafıktır [kamu yararına uygundur], bizim dinimize de uygundur»" dediğini belirten Ocakçıoğlu, dinde zorlama yoktur hükmünün laikliğe iyi bir örnek olduğunu, yetiştirilecek din adamlarının bunları iyi anlayıp halka iyi anlatmaları gerektiğini ifade etmiştir.

Manisa Bağımsız Milletvekili Hikmet Bayur, konuşmasında iktidar partisini eleştirmiştir. Yüzlerce yıldan beri yıkılan ve çöken bir imparatorluktan zinde bir millet ve devlet çıkardıktan ve yapılan bunca devrimden sonra, hala devrimlerin aleyhinde konuşan din adamlarının olduğunu, halka düşmanca telkinlerde bulunduklarının bilindiği halde, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu görevlilere bir şey yapmadığını ifade etmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın resmi beyanda bulunarak milletin böyle telkinlere inanmamasını ve bu gibi telkinlerde bulunanların dinimize fenalık yaptıklarını özellikle belirtmesini beklediklerini ifade etmiştir.

Bayur'un, Tevhidi Tedrisat Kanunu çıkarıldığı halde şimdi gizli medreseler açıldığını, ilk ve ortaokula gitmemiş çocukların oralarda okutulduğunu, oradan çıkanların DİB tarafından vaiz ve imam olarak görevlendirildiklerini, böylece bilgisiz din adamları yetiştiren bu müesseselere göz yumulduğunu ve yeniden ihya edildiği iddiasına, DP Seyhan Milletvekili Mehmet Ünaldı cevap vermiştir. Hikmet Bayur'un geçmişte Maarif Vekilliği yaptığını, Tevhidi Tedrisat Kanunu çıkmış ve ellerinde bu konuda yetki olduğu halde, neden 27 sene, din eğitimi verecek okulların açılmadığını, neden o zaman gençlere dini eğitim verilmediğini sormuştur (Ulus, 22 Şubat 1955).

DP Antalya Milletvekili Burhanettin Onat, dünyadaki ahlaki yozlaşmanın korkunç dereceye yükseldiğini, suçların çoğaldığını, çoğalan suçları önlemek için herkesin başına bir polis dikilemeyeceğini ama herkesin içine bir iman ve Allah korkusu konulabileceğini, insanlığı bu gün içine düştüğü yozlaşmadan kurtarmak için dine dört elle sarılmak gerektiğini ifade etmiştir.

Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Salih Korur idare adına söz alarak, Başbakanın her sene Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçe ödeneğini ve kadrosunu kademeli olarak arttırma sözü verdiğini, 1950 senesinde 5.478.000 lira olan DİB Bütçesinin, 1955 yılında 14.902.000 lira olduğunu yine 1950 senesinde 4.508 olan DİB hademei hayrat kadrosunun şimdi 7.750 olduğunu belirtmiştir.

Korur devamla, bazı milletvekillerinin din eğitimi verecek elemanlardan şikâyet ettiklerini, kendilerinin ehliyetli eleman bulma konusunda zorlandıklarını, imam hatip okullarının 4 senelik lise kısımlarının açılmasının henüz üç sene olduğunu, daha mezun vermediklerini belirterek, mezun almaya başladıktan sonra mecliste nitelikleri belirtilen şekilde imam hatip ve diğer hayrat hademelerinin tayin edileceğini ifade etmiştir (Zafer, 22 Şubat 1955).

Ardından maddelere geçilerek, görüşmeler devam etmiş ve 1955 yılı DİB Bütçesi 21 Şubat 1955 günü kabul edilmiştir.

Vatan Gazetesi "Turizm ve Diyanet İşleri Bütçelerinde Tartışma Oldu" manşetini atarak Diyanet Bütçesini manşetine ve ilk sayfasına taşıyan tek gazete olmuştur. Diğer gazeteler ilk sayfalarında Turizm bütçesinden bahsetmiş, Diyanet Bütçesine ancak 5. Sayfalarında yer vermişlerdir (Ulus, Zafer, Vatan, 22 Şubat 1955).

1956 Yılı Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçe Görüşmeleri

DİB 1956 yılı bütçe görüşmelerinde, iktidardaki Demokrat Parti'nin dini alanda yeterli gelişmeleri yapamadığı maddi olarak çok büyük gelişmeler olduğu halde manevi alanda eksiklikler kaldığını belirten konuşmacılar genel bütçeden DİB Bütçesine ayrılan paranın yetersiz olduğunu, kaliteli din eğitimi verecek nitelikli din eğitmeni yetiştirilemediğini ve din adamlarına verilen ücretin çok yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Ortaokullara da din dersi konması istenmiş, yine laiklik tanımlarının yapıldığı görüşmelerde Atatürk ve din konusu tartışılmıştır.

DP Ankara Milletvekili Ömer Bilen, kızıl tehlikenin bugün her tarafı sardığını, bunu önlemek için mutlaka dine önem vermek gerektiğini, DP Burdur Milletvekili Hüseyin Çimen de, şehir ve kasabalarımıza olduğu gibi köylerimize de imam kadrosu verilmesi, hayrat hademelerine verilen aylığın çok az olduğundan arttırılması, ayrıca bu hademelere emeklilik hakkı tanınması ve imam hatip öğrencilerine yatılı eğitim imkanı verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

DP Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu, din demenin irtica demek olmadığını, din ne kadar gelişirse milletin de o kadar gelişeceğini ifade etmiştir. Ayrıca CHP Döneminde bu partiden milletvekili olan Tekelioğlu tek parti döneminde TBMM'de Allah adını söylemediklerini DP'nin din konusundaki özgürlükçü politikalarına dikkat çekmiştir (Vatan, 25 Şubat 1956).

DP Tokat Milletvekili Hulusi Bozbeyoğlu, dinin laikliğe aykırı olmadığını, devrimlerin dini yıkmayıp tersine yücelttiğini, devrimlerin dine değil hurafelere karşı yapıldığını, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın, Kurtuluş Savaşı sırasında Galip Hoca kılığında milletin bu hissini harekete geçirerek, milli menfaatleri koruduğunu, Atatürk'ün de bunca felaketlerden milleti kurtarırken bu hissiyata iltifat ettiğini belirtmiştir. Atatürk'ün asla dinsiz bir adam olmadığını, hiçbir zaman din ve diyanet aleyhine söz söylemediğini, Atatürk'ün dine değil hurafelere düşman olduğunu, tarikatları kaldırarak miskinliğe son verdiğini, dini istismar edilmekten kurtardığını belirterek, şimdi de dini, bu hüviyeti içinde geliştirmek gerektiğini ifade etmiştir. Hulusi Bozbeyoğlu ayrıca, bu gün birçok köyde okulun bulunmadığını, okulu olmayan köyde dine ve müspet ilme aşina bir imamın bulunmamasının çok tehlikeli olacağını belirterek, yurdun ücra köşelerine medeniyet ve müspet ilme aşina, toleranslı din adamlarının gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir (Zafer, 25 Şubat 1956).

DP Trabzon Milletvekili Osman Turan ise, bizdeki laiklik hareketlerinin iki nedenden kaynaklandığını, birincisinin Batı medeniyetine girmek için dini taassuptan gelen engelleri ortadan kaldırmak, diğerinin de vicdan hürriyetinin kutsallığını sağlamak için olduğunu söylemiştir. Din eğitiminin yalnızca kurallar ve terbiye meselesi değil, aynı zamanda ahlak ve kültür meselesi olduğunu, dinin temel fikirlerine sahip olmayan bir aydının hakiki Türk aydını olamayacağını ısrarla vurgulamıştır. Gerçek amacımızın Batı medeniyetine girmek olduğunu, şimdiye kadar samimi Türk aydınının hurafelerle dolu din gördüğünü, dini müesseselerimizin eksik olduğunu, İlahiyat Fakültesi'nin değil yüksek din alimi, din

adamları, hatta pratik din elemanları dahi yetiştirme kabiliyetinin olmadığını ifade etmiştir. Osman Turan devamla, İslam medeniyetine göz atıldığında iki akım görüldüğünü, birincisinin Suudi Arabistan ve Sünusiler olup, bunların İslamiyet'i ve kendilerini korumak için Avrupa fikirlerinden kaçarak kabuklarına kıvrıldıklarını, bunun medeniyet tarihinde fosilleşme ve ölmeye mahkûm olduğunu, diğerinin ise Türkiye örneği olup, Batı medeniyetine süratle girmek için kabuğundan çıktığını, Mustafa Kemal'in süratli adımlar atmak mecburiyetinde olduğumuzu hissettiğini, bunda haklı olduğunu, yaşasaydı sonrasını da halledeceğini belirtmiştir.

Atatürk prensiplerinin dine aykırı olduğu düşüncesinin kesinlikle yanlış olduğunu, Mustafa Kemal'in bu memleketi kurtaran bir yol tuttuğunu, toplumun manevi yapısını inkar edecek bir yol tutamayacağını, bunu sezerek, Kuranı Türkçeleştirmeye, dini millileştirmeye çalıştığını ve modern bir İslamiyet kurmak istediğini söyleyerek, Mustafa Kemal'in devrimlerini yanlış anlamaya hakkımız olmadığını ifade etmiştir (Vatan, 25 Şubat 1956).

Görüşmelerin sonunda, DİB 1956 yılı bütçesi, 24 Şubat 1956'da kabul edilmiştir.

Zafer Gazetesi ilk sayfanın orta kısmında "Diyanet İşleri Bütçesinin Tümü Kabul Edildi" başlığıyla kısa bir haber verdikten sonra ayrıntılara 4. Sayfada yer vermiştir. Diğer yıllara göre bütçe konuşmaları gazetede daha az yer almıştır (Zafer, 25 Şubat 1956).

Ulus Gazetesi "Diyanet İşleri Bütçesi Kabul Edildi" başlığını ilk sayfada duyurmuş habere 2. Sayfadan devam etmiştir. 2 sayfada milletvekillerinin konuşmaları verilmiştir (Ulus, 25 Şubat 1956).

Vatan Gazetesi "Meclis, Müdafaa, Adliye, Diyanet Bütçelerini Kabul Etti" manşetini atarak Diyanete vurgu yapmadan vermiştir. Ancak "Osman Turan Üniversiteleri bırakarak önce İlahiyat Fakültesiyle meşgul olalım" dedi başlığını manşetin altından vererek konuya farklı bir bakış açısıyla bakmıştır. Osman Turan'ın konuşmasının özellikle bu bölümünü başlığına taşımasını bir tepki olarak algılanması mümkündür. Diğer milletvekillerinin konuşmalarına 3. Sayfada ayrıntılı yer ayırarak bu konudaki tarafsızlığını sürdürmeye çalışmıştır (Vatan, 25 Şubat 1956).

1957 Yılı Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçe Görüşmeleri

1957 yılı DİB Bütçe görüşmelerinde yine, laiklik tanımları yapılmış, CHP ile Demokrat Parti iktidar dönemlerindeki laiklik anlayışları karşılaştırılmış, laik devlet içinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yeri, bütçesi ve çalışmaları konu edilmiştir. Dini bilgilerin de verildiği görüşmeler sonunda bütçe kabul edilmiştir.

Cumhuriyetçi Millet Partisi Meclis Grubu adına Kırşehir Milletvekili Mehmet Mahmutoğlu, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın devrimlerin eseri olduğu halde görevini yerine getiremediğinden din işlerinin eksik kaldığını, laiklik denen prensibin memleketimizde din düşmanlığı şeklinde anlaşıldığını, bu nedenle din işlerine laik görüşe uygun bir düzen verilemediğini ifade etmiştir. Parti olarak, DİB'nın siyasi bir makam olan Başbakanlığa bağlı olmasını laiklik prensibi ile bağdaşır görmediklerini, bazı zamanlarda, Başbakanlığın emri altında bulunan DİB kanalıyla siyasi propaganda yapıldığını ve din adamlarının siyasi amaçlar için kullanıldığını belirtmiştir.

Hürriyet Partisi Meclis Grubu adına söz alan Tekirdağ Milletvekili İsmail Hakkı Akyüz, Fatih'in bundan 500 sene evvel bütün dünyaya hoşgörü dersi verdiğini, milli ve İslam'i geçmişimizde buna benzeyen sayısız iftihar edeceğimiz olay bulunduğunu belirterek, din ve vicdan hürriyetinin ülkemizdeki gelişimini anlatmış ve artık ülkemizde, din ve vicdan hürriyetini engelleyecek her türlü irticai gelişmenin ve din aleyhtarlığının ilim yolu ile yok edileceğini ifade etmiştir.

DP Meclis Grubu adına söz alan Konya Milletvekili Abdürrahman Fahri Ağaoğlu, Diyanet İşleri denince akla ilk olarak laiklik konusunun geldiğini ve 14 Mayıs devriminin nedenlerinden birisinin de; laikliğe gerçek manasını vermek olduğunu belirterek, Halk Partisi Programı'nda laikliğe verilen yanlış anlam ve kasıt sebebiyle okullardan dini eğitiminin kaldırıldığını, DİB kadrolarının maaşlarının azaltılarak burada çalışan İlahiyat Fakültesi mezunlarının mağdur edildiğini ve böylelikle bu fakültenin kapatıldığını, ardından imam hatip okullarının da kapatıldığını, cami ve mescitlerin kadro dışı bırakıldığını, din adamlarının keyfi veya kanuni takip ve baskılara uğradığını, Kuran-ı Kerimin bile suç aleti gibi mahkemelere götürüldüğünü, ayaklar altında çiğnendiğini, bazı cami ve mescitlerin kiraya verilip ahır olarak kullanıldığını unutmanın mümkün olmadığını ifade etmiştir.

Ağaoğlu ayrıca, dini eğitim ve nitelikli din adamı yetiştirilmesi konusunun devletin önemli görevlerinden biri olduğunu, DİB'nın devletten ayrılması isteğinin dinimizin ruh ve manasına aykırı ve tehlikeli bir istek olduğunu belirtmiştir.

DP Kastamonu Milletvekili Muzaffer Kuşakçıoğlu ise laiklik kavramını,

> "…Biz laikiz derken yanlış bir anlayışla dini bir tarafa bırakarak bundan bahsetmemeyi de bir prensip icabı zannetmenin hatasını çok şükür ki artık temadi ettirmiyoruz [sürdürmüyoruz]… Ortaokul programlarına din dersi ilave ediyoruz. Bir zamanlar malzeme ve teçhizat deposu, hububat ambarı, sevkıyat merkezi ve saire olarak istimal ettiğimiz [kullandığımız] camilerimizin tamir ve ihyasına yardım ediyoruz ki bu miktar geçen sene beş milyon iken bu sene sekiz milyon liradır. Laiklik dinle dünya işlerini tamamiyle ayırmak değil birbirine karıştırmamaktır. Ve din işlerini başıboş bırakmayarak layıkiyle ve müspet taraflariyle meşgul olmak hem de çok yakından meşgul olmaktır kanaatindeyim" sözleriyle açıklamıştır.

Bir zamanlar memur ve subayların camilere alenen giremediklerini belirten Kuşakçıoğlu, şimdi Cuma namazlarında sivil, asker, subay, öğrenci her kesimden kişinin saf tuttuğunu gördüklerini, Türk ve Müslüman bir Başbakanın inşa edilen bir camiye bir kalemde 100 bin lira verdiğini, bu paranın bronz bir heykele değil dini bir abidenin inşası için verilmesinden mutlu olduklarını ifade etmiştir. Cumhuriyetçi Millet Partisi Meclis Grubu Başkanı Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı, Atatürk'ün kapamış olduğu dini siyasete karıştırmak ve dini siyasal bir alet gibi kullanmak kapısını, Halk Partisi'nin seçimlerde oy avcılığı yapmak için yeniden açtığını, Demokrat Parti iktidarının da bu işi daha tehlikeli hale getirdiğini belirtmiştir.

Hürriyet Partisi Diyarbakır Milletvekili Yusuf Azizoğlu, laikliği; din ve devlet işlerinin birbirinden kesin olarak ayrılması, dini siyasi etkiden, her türlü siyasi istismarcı düşünceden ve çeşitli akımlardan uzak tutmak olarak algıladıklarını ifade etmiştir.

Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Salih Korur söz alarak; Diyanet İşleri Başkanlığı'nın dünya işleriyle ilgisinin bulunmadığını, o nedenle yüksek din konularında tamamen serbest ve Yüksek Meclisin arzusuna tabi olduğunu belirterek, cami inşaatlarında Hükümetin ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bir ilgisinin bulunmadığını, camilerin daima cemaatler, dernekler veya şahıslar tarafından yaptırıldığını, Vakıflar Bütçesine bu işlerde kullanılmak için "Hayır Derneklerine Yardım Ödeneği" konduğunu belirtmiştir. Bu şekilde Yenişehir'de bir büyük camiin inşasına başlanmak üzere olunduğunu, kendisinin de o cami derneğinin başkanı olduğunu gururla ifade etmiştir (Zafer, 25 Şubat 1957).

Ulus, Zafer ve Vatan gazetesi bu yıl ki bütçe görüşmelerini ilk sayfadan duyurmadan ileriki sayfalarında haber yapmıştır. Diyanet bütçesine en ayrıntılı Zafer Gazetesi yer vermiştir. Diğer iki gazetede sadece bütçenin kabul edildiğini ve milletvekilleri arasındaki tartışmaları kısaca vermiştir (Ulus, Vatan, Zafer, 25 Şubat 1957).

1958 Yılı Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçe Görüşmeleri

1958 yılı görüşmelerinde İslam dini hakkında bilgiler verilmiş, yine laiklik tanımları yapılmış, uzun yılların ihmalinin dini sahada açtığı boşluklar nedeniyle hakiki din adamlarına şiddetle ihtiyaç olduğu bildirilmiştir. Burada aynı konuları tekrar etmeden farklı görüşleri aktarmaya çalışacağız.

DP Meclis Grubu adına söz alan Konya Milletvekili Mustafa Runyun, dünyada vatan mefhumu bilinmezken, kalplerde din ve maneviyat duygusunun yer aldığını, dinin milliyetçiliğin de koruyucusu olduğunu, dini bilgilerden mahrum olan bir toplumda milliyetçiliğin zayıflayacağını bazen da yok olacağını ifade etmiştir.

Bütçe Komisyonu adına söz alan Rize Milletvekili İzzet Akçal, 1924'de ütün medreselerin kapatıldığını, oysa kapatılmadan o günün şartlarına göre düzeltilerek varlıklarının sürdürülmesinin gerektiğini, milletin ihtiyacı sanki yalnız imam ve hatibe bağlıymış gibi, din adamı yetiştiren müesseselerin kapatıldığını, imam hatip okulları açıldığını, göstermelik bir İlahiyat Fakültesi açıldığını, 3 sene içinde buraya girecek öğrenci bulunamadığı için fakültenin kapatıldığını, 2 sene sonra da imam hatip okullarının kapatıldığını, sonunda bu ihtiyacın anlaşıldığını, İlahiyat Fakültesi'nin yeniden açıldığını ama buraya girecek öğrenci bulunamadığını, açılan imam hatip okullarına da din dersi okutacak öğretmen bulunamadığını belirtmiştir.

CHP Kars Milletvekili Sırrı Atalay da, şehirlerdeki imam kadrolarının ibret verici bir şekilde, ihtiyaca göre değil, o şehrin milletvekili sayısına göre belirlendiğini ifade ederek, politikanın hiç olmazsa buradan uzak tutulmasını istemiştir (Zafer, 25 Şubat 1958).

DP Tekirdağ milletvekili Zeki Ertaman "O Halk Partisi ki Milletin aziz dinini senelerce inkâr eden bu milletin dinini yapmasına meydan vermeyen o dinin elemanlarının yetişmesine izin vermeyen CHP zihniyeti… " diyerek sürdürmeye çalıştığı konuşması sırasında mecliste fiziki şiddet içeren kavgalar çıkmıştır. CHP kendisinin dinsizlikle suçlandığını iddia ederek milletvekilinin konuşmasına müsaade etmemiştir (Zafer,Ulus, Vatan 25 Şubat 1958).

Çıkan kavgadan sonra bütçe hakkında başka bir konuşma olmadan 1958 yılı DİB Bütçesi, 24 Şubat 1958 günü kabul edilmiştir.

Diyanet Bütçesi sırasında çıkan kavga nedeniyle Ulus Gazetesi “Meclis’te Dün Büyük Kavgalar Oldu”, Vatan Gazetesi “Meclis’te Kavga Devam Ediyor” Zafer Gazetesi “CHP Dün Sabah Hadise Çıkardı” manşetlerini atarak bütçe tartışmalarını duyurmuşlardır. Ulus Gazetesi bütçe görüşmelerinden ilk sayfada bahsetmeden DP’yi suçlayıcı yazılara yer vermiştir (Ulus, 25 Şubat 1958).

Vatan Gazetesi de “Kavgaya Sebep Olan Ertaman CHP’yi Dinsizlikle İtham Etti” başlığını atarak tarafsızlığını bozmuş DP’yi eleştirel bir bakış açısıyla haber yapmıştır (Vatan, 25 Şubat 1958).

Zafer Gazetesi ise manşetin altında Ertaman’ın CHP’nin din mazisini hatırlattığını bunun üzerine CHP’li vekillerin saldırdığına yer vermişlerdir. Bu haberiyle yayın politikasına uygun olarak Demokrat Parti’nin tarafını tuttuğunu göstermiştir (Zafer, 25 Şubat 1958).

1959 Yılı Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçe Görüşmeleri

1959 yılı DİB Bütçe görüşmeleri, dinin siyasete alet edildiği tartışmaları ile başlamış, ardından laiklik kavramı tanımlanmaya çalışılmış ve yine İslam dini hakkında birtakım bilgiler verilmiştir.

CHP Meclis Grubu adına söz alan Fuad Börekçi; tekke, zaviye ve şer’iye mahkemelerinin kapatılmasının, Tevhidi Tedrisat Kanunu’nun çıkartılmasının, İslamiyet’i hurafelerden ve zararlı akımlardan kurtarmak için çok önemli olduğunu belirtmiştir.

Börekçi ayrıca, dinin siyasete alet edilmesinin önlenmesinin de laiklik prensibi ve rejimin geleceği için önemli ve gerekliği olduğunu, ancak son günlerde vatandaşları birbirine düşürecek şekilde davranışların görüldüğünü, Vatan gazetesinde yer alan, «Allah’ı sevenler vatan cephesinde, Allah’ı sevmeyenler güç birliğindedir» ve yine aynı gazetede CHP ve muhalefet kastedilerek, «ehlisalip ordusu fırsat kollamaktadır. İmanı olanlar buna karşı birleşip cihadı ekber ilan etmelidirler gibi yazılarda, dini duyguların siyasete alet edildiğinin görüldüğünü, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Hükümetin bu gibi istismarları önlemesi gerektiğini ifade etmiştir (Vatan,25 Şubat 1959).

DP Meclis Grubu adına konuşan Ordu Milletvekili Mustafa Runyun, dinin siyasete alet edilmesi konusunun çok genişletildiğini, adeta Allah adı kullanınca veya namaz kılma konuşulunca dinin siyasete alet edildiğinin düşünüldüğünü, bunun yanlış olduğunu

söyleyince, CHP Ordu Milletvekili Atıf Topaloğlu; "…dine hürmet göstermiyor, yobaz bu, indirin aşağıya…." şeklinde tepki göstermiştir. Şiddetli gürültüler arasında Başkanın müdahale etmesine rağmen, Topaloğlu yine; "…Evet yobaz diyorum. Yobaz bu adam…Arkadaşlar hakikaten bu memlekette namaz kılmayı, Allah demeyi politikaya vasıta yapmak, onları ve bu manevi kıymetleri istismar etmek gibi bir zihniyet varsa sözüm bu zihniyete matuftur…." diyerek sözlerine açıklık getirmiştir.

Mustafa Runyun devamla, "…Sayın İsmet İnönü nutkuna başlarken, kendisine Allah'ın izniyle başlamasını söylediklerinde, ben Allah'ı politikaya alet etmem demişlerdi. Bu nasıl bir zihniyettir. Allahtan bahsetmek, politikaya alet etmek demek midir ?...." diyerek, İnönü'nün laiklik anlayışının yanlış olduğunu iddia etmiştir.

Runyun dindarların dinleri yüzünden baskıya uğradıklarını, Lozan anlaşmasında gayrimüslim vatandaşlara geniş dini hürriyetler tanınırken, % 99 gibi çoğunluğu oluşturan Müslümanların, sabık iktidarın laikliği yanlış anlaması ve uygulaması yüzünden dini hürriyetlerden mahrum bırakıldığını, laikliği yanlış anlamaları yüzünden namaz kılan memurların sanki bir suç işlemişler gibi sicillerine işlenip, terfilerine engel olunduğunu, mukaddes kitabımız Kuranı Kerimi öğretmek isteyenlere karakollarda dayak atıldığını, o devirde Cuma namazlarının dolmadığını, DP liderlerinin, kışkırtıcı, kinci, bozguncu, kötülük simgesi olarak gördükleri karşıt parti, kurum ve kuruluşların güç birliğine olan tepkisi, dinsel duyguları kışkırtan bir terimle dile getirilmiştir; Ehli Salip = Haçlı Ordusu. Kendi partilerini güçlü gösterip iktidarlarını sürdürmek için başvurdukları bir yol da Vatan Cephesi oluşturmak olmuştu. Bu gün ise dini hürriyetlerine sahip olan Müslümanların camileri doldurup boşalttıklarını belirtmiştir.

Isparta Milletvekili Said Bilgiç, din kelimesinin altında irtica yattığı kuruntusu olan bir kısım aydınların laiklik anlayışı ile Demokrat Parti'nin laiklik anlayışı arasındaki farkı ortaya koymanın zamanı geldiğini belirterek;

> "…Din müessesesiyle meşguliyetimizi bir kısım sol münevverin irticaa taviz verme şeklinde izah etmesini umursamadan, dini, milleti meydana getiren unsurlardan biri olarak kabul edip, İslam dininin ahlaki esaslarını yetişen nesillere şuurlu ve sistemli bir şekilde tedris ve telkine mecburuz. Din müessesesi ve Allah inancı fert ile Allah arasında mücerret [soyut] bir mesele değildir. Din, cemiyetin hayatında geniş fonksiyonu bulunan içtimai bir müessesedir. İşte biz dinin içtimai müessese oluşu vasfı ile ilgilendiğimizi, sözlerimizle değil ef'alimizle [işlerimizle] ispat ve izhar etmeliyiz… Ancak cemiyetin hayatiyeti için yarayışlı bir unsur olan din müessesesini şahsi emelleri uğrunda istismar etmek isteyenler bulunursa böyleleri ile mücadele gerekir. Yalnız bizden evvelkiler gibi memleket şümul mahiyette [ülke çapında] bir

> irticai hareketten korkmanın veya korkar görünmenin manası yoktur….” demiştir (Zafer,25 Şubat 1959).

Dini konularda bir takım bilgilerin de verildiği görüşmeler sonunda, 1959 yılı DİB Bütçesi, 24 Şubat 1959 günü kabul edilmiştir.

Ulus ve Vatan gazetelerinde 1959 Diyanet Bütçesi ilk sayfadan verilmemiştir. Zafer Gazetesinde ise ilk sayfanın ortasında “Sabık İktidarın laiklik hakkındaki telakkisi” başlığıyla bütçe görüşmelerine yer verilmiştir.

Ulus Gazetesi gene CHP milletvekillerinin, Zafer Gazetesi DP milletvekillerinin Vatan Gazetesi tarafsızlığını korumaya çalışarak her iki partinin milletvekillerinin konuşmalarına yer vermişlerdir.

1960 Yılı Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçe Görüşmeleri

1960 Yılı DİB Bütçe görüşmelerinde, yine iktidarın, dini siyasete alet etmesi, din eğitiminde yaşanan boşluklar, din görevlilerinin aylıklarının yetersizliği gibi konuların yer aldığı görülmüştür. Bu görüşmeleri diğer görüşmelerin tekrarı olduğundan, tümüyle değil, sadece anlamlı bulduğumuz kısa alıntılarla aktarmayı uygun bulduk.

CHP Meclis Grubu adına konuşan Fuad Börekçi; memlekette, vatandaşları politik nedenlerle dinli, dinsiz diye ikiye ayırmakta, babasını ehlisalip, oğlunu ehliiman cephesinde göstermekte sakınca görmeyen bir siyasi anlayışın görüldüğünü, bunun çok sakıncalı olduğunu ifade etmiştir.

Ankara Milletvekili Ahmet Üstün, dini günlerde, yalnız Demokrat Parti’ye ait olan bir ayrıcalıkla, devlet radyosunda, DP’nin falan ve filan ocağı adına mevlit okutulmasının ne kanunlarla ne de dine hürmetle bağdaşmayacağını, Kastamonu, Tosya kazasında Demokrat Parti tarafından beyanname dağıtılarak, CHP’lilere dinsizlik iftirası atıldığını, yine aynı kazada bazı camilere “DP Vatan Cephesi” tabelalarının asıldığının görüldüğünü, siyasetten uzak tutulması gereken bu yerlerde particilik yapıldığını, DP Kongrelerinde yapılan konuşmalarda ve bazı dergi ve gazetelerde çıkan yazılarda apaçık din istismarcılığının yapıldığını, daha vahimi, DP’li bazı idarecilerin ve hatta Genel Başkan Adnan Menderes’in, İslam dinine göre yasaklanmış, günah sayılmış olmasına rağmen, Türk Milletinin yarısını teşkil eden muhalefeti ehlisaliplikle itham etmekten çekinmediğini

ifade etmiş ve mukaddes dinimizin hiç kimsenin ve hiçbir partinin tekelinde olamayacağını belirtmiştir (Ulus, 25 Şubat 1960).

Bu sözlere cevap veren DP Erzurum Milletvekili Münip Özer, bir kesimin Demokrat Parti'yi daima dini siyasete alet etmekle suçladığını belirterek, o kesimin, gericilikten kaçınılmasını istediğini ama bunun yerine dinden kaçınıldığını, mabetlerin kapısına kilit vurulduğunu, din adına yapılan her şeye irtica damgası vurulduğunu belirtmiş ve memlekette din namına ağza alınan her lafa irtica damgasını vuran, din konusunda en küçük bir ifadeyi gericilik diye kabul edenlere, din nerede kalıyor, ne şekilde din yapacağız diye sormuştur (Zafer,25 Şubat 1960).

Din görevlileri ve hayrat hademelerinin sayıları, aylıkları, onları yetiştirecek okullarla ilgili bilgilerin verildiği görüşmeler sonunda, DİB 1960 yılı bütçesi 24 Şubat 1960 günü kabul edilmiştir.

Ulus Gazetesi "Bütçeler bir ekspres süratiyle geçiyor" başlığıyla ilk sayfanın sonlarına doğru diğer bütçelerle birlikte Diyanet İşleri Bütçesinin geçtiği duyurulmuştur. İkinci sayfada ağırlıklı CHP'li milletvekilleri olmak üzere diğer milletvekili konuşmalarına yer verilmiştir (Ulus, 25 Şubat 1960).

Zafer'de ilk sayfada diğer bütçe görüşmeleri arasında diyanet bütçesinin kabul olduğuna dair bilgiden başka bütçe görüşmeleri hakkında hiçbir haber yapılmamıştır. Görüşmelerle ilgili 5 sayfada meclis konuşmalarına yer verilmiştir (Zafer, 25 Şubat 1960).

Vatan gazetesinde ise Diyanet bütçesiyle ilgili haber 5 sayfada yer almıştır. Vatan Gazetesi 1960 yılındaki bütçe görüşmelerine Zafer ve Ulus'un aksine daha az yer ayırmıştır (Vatan,25 Şubat 1960).

Diyanet bütçeleri birkaç yıl hariç gazetelerin ilk sayfalarında haber olarak yer almıştır. Diğer bütçe görüşmeleri gibi milletvekillerinin bu konudaki konuşmalarına geniş yer ayrılmıştır. Zafer ve Ulus gazeteleri temsil ettikleri partinin milletvekillerinin konuşmalarına daha geniş yer ayırmış Vatan Gazetesi ise tüm milletvekillerinin konuşmalarını diğer iki gazete kadar ayrıntılı olmasa da vermiştir. Tüm yıllarda laiklik, din eğitimi ve diyanet kadrolarının azlığı tartışma konusu olmuştur.

3.2.6. Büyük Doğu Gazetesinin Kapatılması

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle oluşan özgürlük ortamıyla birlikte İslami basın daha rahat hareket etme şansı yakalamış rejime yönelik iddialarda daha sert tavırlar takınmaya başlamıştı. Demokrat Parti iktidarının ilk yılı daha bitmeden muhafazakâr basındaki yazılar dikkat çekmiştir. Özellikle Sebilürreşad, Büyük Doğu, Selamet gibi gazete ve dergilerde çıkan yazılardan dolayı Demokrat Parti'ye ve Menderes'e ağır eleştiriler yapılmıştı.

Büyük Doğu, 17 Eylül 1943 tarihinde yazar, şair, gazeteci, oyun yazarı ve zamanın en aktif İslamcılarından biri olan Necip Fazıl Kısakürek tarafından çıkarılmaya başlanmıştır. Büyük Doğu, Necip Fazıl'ın en büyük eseri ve siyasi fikirlerini paylaştığı en önemli araçtı. 1943'den 1971 yılına kadar 15 kez kapatılarak yayın hayatına devam etmiştir (Sitembölükbaşı, 1995:174).

Büyük Doğu, günlük haberler, şiirler, hikâyeler, edebi tenkitlerle siyaset, din, tarih, teknoloji, hukuk ve tıp konusunda yazılmış makalelerden oluşuyordu. Büyük Doğu genel olarak haftalık dergi olarak çıkmıştır. Kısakürek'in Menderes'ten mali yardım talep etmesi üzerine Kasım 1951 tarihinde örtülü ödenekten aldığı parayla Büyük Doğu günlük gazete olarak çıkmaya başlamıştır. Kısa bir süre sonra hükümet aleyhinde ve masonlarla ilgili gazetede çıkan yazılar neticesinde Büyük Doğu kendini feshetmek zorunda kalmıştır (Kısakürek,2008).

Büyük Doğu Dergisinin gazeteye çevrilmeden önceki yayınlarında da Atatürk ve inkılâpları aleyhindeki yayınlarıyla dikkat çekmişti. 20 Mart 1951 tarihinde "Atatürk İnkılâplarına mütemadiyen tecavüz" ettiği gerekçesiyle üniversitedeki gençler tarafından İstanbul'daki merkezinin önünde geniş katılımlı bir eylem gerçekleşmişti. Bu olay üzerine Milli Türk Talebe Birliği irticai hareketlere karşı bir miting düzenleme kararı almıştır. Bu karar üzerine İstanbul'daki tüm talebe toplantıları yasaklanıp 6 genç tutuklanmış 2 tanesi hakkında da tahkikat başlatılmıştır. Ulus Gazetesi "İki bin Üniversitelinin iştirakiyle İstanbul'da gençler gece büyük bir miting yaptı" "Atatürk ve inkılâplarımız aleyhindeki neşriyat protesto edildi" manşetiyle okuyucularıyla paylaşmıştır. Mitingin tüm ayrıntılarına yer verilmiştir. Özellikle Atatürk ve inkılâpları manşetine taşıyarak irticaya gönderme yapılmak istenmiştir (Ulus Gazetesi, , 21 Mart 1951).

Bu olayı takiben Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Atadan da 1951 yılının mart ayında Büyük Doğu'da Atatürk'ün aleyhinde yayınlanan yazılardan dolayı Necip Fazıl Kısakürek aleyhine Ankara'da dava açmıştır (Ulus Gazetesi, , 22 Mart 1951).

29 Mart 1951 tarihinde daha önceden Büyük Doğu Dergisinde[2] yayınlanan Hasan Basri imzalı 'İslami Adalet tecellisine en parlak misal' ve 'Gizli yazı' baslıklı diğer bir makalenin Cumhuriyete ve kanunlara aykırı görülmesi üzerine mecmua sahibi Necip Fazıl Kısakürek, Yazı İşleri Müdürü Metin Özen ile yazıyı yazan hakkında savcılık tahkikat başlatmıştır. Tahkikatın yanında Büyük Doğu Mecmuası da toplatılmıştır.

Zafer Gazetesi'nde "Necip Fazıl'ın işlediği çeşitli basın suçları" başlığıyla ilk sayfada yer almıştı. Haber 4 sayfada ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Büyük Doğu Dergisi'nde yayınlanan özellikle laiklik ve irtica yazılarına vurgu yapılmış bu yazıların içerikleri hakkında bilgi verilmiştir (Zafer Gazetesi 30 Mart 1951).

Necip Fazıl hakkında başlatılan inceleme sonucu tutuklanması üzerine Zafer Gazetesi "Sahte mürşid Necip Fazıl Tevfik edildi" başlığını atmıştır. Hükümet tarafından gizlice desteklenen Necip Fazıl'ın suçu kesinleşmeden hükümetin yayın organın böyle bir başlık atarak haberi vermesi oldukça ilgi çekicidir (Zafer Gazetesi 31 Mart 1951).

Ulus Gazetesi "Necip Fazıl tevkif edildi" başlığını atarak haberi ilk sayfadan duyurmuş ve ayrıntıya yer vermemiştir (Ulus Gazetesi, 31 Mart 1951).

DP'yi ve Menderes'e Cumhuriyet'in temsilcisi olarak gören gazeteler yazdıkları yazılarla uyarıda bulunmayı ihmal etmemişlerdir. Bunlardan Vatan Gazetesi, 'Adnan Menderes bunları mı dost sanıyor?' başlıklı yazıda İslami basının rejim aleyhindeki yazılarından

---

[2] Hükümetin desteği konusunda Kısakürek'in bir talebi olmuş önce Samed Ağaoğlu ile bir görüşme yapmış ve günlük gazete hususunda Menderes'in kendisini desteklemesini istemiştir. Menderes ile yapılan görüşmede ise Büyük Doğu'nun gazete olacağı teminatı alınmıştır. Gazete mevzuunda Tevfik İleri daha sonraları aracı olmuş ve çabaları neticesinde gereken yardım sağlanmıştır. Derginin gazeteye dönüşmesi aşamalarındaki gelişmeler için bkz. (Kısakürek,2008:217–236).

örnekler vermiştir. (İslamiyet Gazetesi, 'Sakın mahlûka itaat edeceğim diye hakka isyan etme') bulunduğunu ve bunların tatbik edilmediği yazılmaktaydı.

Malatya suikastı araştırmaları sırasında Büyük Doğu Dergisinin bağlantısı olduğu dolayısıyla sahibi N. Fazıl Kısakürek'in de yargılanmasına karar verilmişti.

Malatya Suikastı olarak bilinen olay Vatan Gazetesi Başyazarı Ahmet Emin Yalman'ın 22 Kasım 1952 tarihinde saat 23.30'da Malatya'da saldırıya uğramasıdır. Saldırı akşamı Yalman, Menderes, onuruna verilen yemekte olup gazetesine o günkü haberleri yazdırmak için PTT Müdürlüğüne gitmiş çıkıştan sonra Hüseyin Üzmez adında bir genç tarafından silahlı saldırıya uğramasıyla olay gerçekleştirmiştir. Menderes-Yalman arasındaki gerginlik 1951 yılı içerisinde belirgin bir hale gelmişti. A. Emin Yalman'ın sahibi olduğu Vatan Gazetesin de 1951 yılı içerisinde irtica ile ilgili haberler sıkça yayınlanmaya başlanmıştı. Karşılıklı suçlama ve iddialarla iki taraf arasındaki gerginlik had safhaya gelmişti. Nitekim Hüseyin Üzmez'in ifadesi doğrultusunda anlaşılacağı üzere Yalman'ın iktidara karşı tavrı suikastın gerçekleşmesinde etken rollerden olmuştur. Olaydan sonra kaçan Hüseyin Üzmez Malatya ve Elazığ arasında bir köyde yakalanarak 'Ahmed Emin dini akidemi zedeleyen yazılar yazıyordu. Kendisini öldürmeye karar verdim' diyerek suçunu itiraf etmiştir.

1952 Eylül'ünde Vatan Gazetesinin 'Güzellik Yarışması' düzenleyeceği haberi basında yer almıştı. Bu haber üzerine N. Fazıl Kısakürek, Büyük Doğu'da 'Kraliçe' başlıklı bir makalede şöyle diyordu:

> "Hıristiyan taassup muhitlerinin bile kabul etmeyeceği menfi ve müfessih (Kokuşmuş) haris ve menfaatperest bir Avrupalılık gayretiyle içinde çırıl çıplak kızların toplanacağı, Cihan Avrat Pazarlarına millî ismi ve yaftasıyla, kadın vücuduna ait mahrem zenginliklerin elden ve gözden geçirileceği mukaddesatsız sarraf tezgâhında muayeneye sevk etmek değme yiğidin kârı değildir. Bir hareket ki, Avrupa'da orta (Burjuva) ailelerinden bir çoğu bile kızlarını iştirakten şiddetle meneder… Böyle bir hareketin, üstelik bizim millî ve manevî bünyemize ne kadar zıt olduğunu düşünelim… Halimize Türklük değil, Avrupalılık bile ağlasa yeridir… İffetli Türk kızlarını kimse soyunmaya zorlayamaz! Bir takım pespayeleri Türk Kızları diye pazarlamaya da Dönme Ahmet Emin Yalman'ın asla hakkı yoktur! Miss Turkey yanaklarını Amerikan askerlerine öptürüyor. Bunu da gazetelerinde utanmadan yayınlıyorlar!"

Bu tür yayınlardan dolayı Hüseyin Üzmez'in etkilendiği ve Yalman ile konuşmasında da bu konulara değinmesi suçu işlemesinde etken olduğunu söylemiştir.

Ulus Gazetesi, bu olayla ile ilgili olarak dini çevrelerin etkili olduğu yönündeki iddialarına yönelik yayın yapmıştır. “Cinayet Nasıl Kışkırtılmıştı?” başlıklı yazıda Büyük Doğu ve diğer dini yayınlarda bulunan basından alıntılarda bulunarak haklı olduğunu göstermeye çalışmıştır. Ulus’un alıntılarından bazıları şöyleydi: ‘Türk Milleti Seni kadın şeklinde resmileştirip Garplılara peşkeş çeken var! Lânet! her taraftan lânet yağıyor!’ ‘Beynelmilel münafık Yalman’a: Evet senin tabir ve ikrarlarına biz senin boynuna kement atan cellât olacağız.’ ‘İslam’ın ve Türk’ün mana katili olmakla artık sesinin boğulması gereken münafık! Bu sensin.’ (Ulus Gazetesi, 27 Kasım 1952).

Karşı basının da olayla ile ilgili olarak faillerin Büyük Doğu Cemiyeti’nin Malatya şubesi mensuplarının olduğunu ileri sürmeleri üzerine N.Fazıl Kısakürek bu ithamlarda bulunanların muratlarına erdiklerini belirterek olay hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır:

> “Birkaç saf çocuğun İslâm’a güya zafer sağlamak için giriştikleri hareket, küfrün İslâm’a baskın vermesi için vesilelerin en zenginini hazırlamış, milyar sarf etseler bulamayacakları fırsatı bedavadan ellerine teslim etmiştir. Anadolu’da bütün şüpheliler, İslâm ve iman gayretiyle tanınan herkes didik didik muayeneden geçirilmiş, Allah ismini sert bir tonla haykıran müezzinin ahenginde bile, Cumhuriyetin temellerini sarsıcı manalar vehmedilmiş, evlerde kadınların başörtülerine ve raflarda Kur’anların sahifelerine kadar el atılmadık şey bırakılmamıştır. Ve evinde Büyük Doğu çıkan her ferde sual: Büyük Doğu ile alâkanız nedir? Oradan aldığınız bir talimat var mıdır? Ve çuval çuval, sahiplerinin isim ve adresleriyle, Ankara’ya gönderilen Büyük Doğu’lar. Kısakürek devamla 1952–53 kıs mevsimini, “İslâm’a baskın ve müminleri yıldırma devresi olarak eşi Halk Partisi devrinde bile görülmedik bir davranış mevsimidir” diyerek dinin ve dindarların içinde bulundukları istibdattın etkisine değinmektedir (Kısakürek, 2008:258-259).

Basında Menderes’in İslamcı basın konusunda zaafı olduğu görüşü hâkimdi ve bu olanlardan sorumlu tutuluyordu. Menderes’in Malatya Hadisesinden sonra özellikle irtica söylemlerin de farklılıklar olmuş bu konuda çok daha fazla beyanat verme gereği duymuştu. Bu değişim üzerine N.F.Kısakürek’in yaptığı değerlendirme dikkat çekici olmakla beraber şu şekildeydi:

> “Malatya hâdisesi. Adnan Menderes’in ruh şifresini vermek ve hâkimiyet postu içinde onun ne mahkûm ve ne garip bir telkiniyet belirtici bir karakter taşıdığını göstermek bakımından emsalsiz bir anahtardır. Adnan Beyin hürriyet ve (demokrasi) kişilerinden başka hiçbir büyük (ide-fikir) tasası çekmediği ve birer içtimaî iklim adı olan hürriyet ve (demokrasi) havası içinde

> hangi ürünleri yetiştirmesi gerektiğine ait bir çile sahibi olmadığı, her halinden belli olduğu kadar, gazetecilerle münasebetinden de anlaşılabilir ” (Kısakürek,2008:265).

Büyük Doğu Dergisinin gazete halinde yayınlanmasında hükümet kanadını temsil eden ve N. Fazıl Kısakürek'in yakın dostu Tevfik İleri, hakkında da karşı basın sert eleştirilerde bulunmaya devam etmiştir. Kısakürek, "kendini devlet yerine koyan, küfür Basını"nın Tevfik İleri'nin Büyük Doğucu olduğunu ve Büyük Doğu Cemiyetine resmen kayıtlı olduğunu yönünde iddiaların olduğunu belirtmekteydi (Kısakürek,2008:261). Bu baskılar sonucunda 6 Nisan 1953 tarihinde 'ırkçıları, Turancıları ve yobazları himaye eden' bakan olarak gösterilen Tevfik İleri istifa etmiştir Kendisiyle beraber Muammer Alakant (Devlet ve Başbakan Yardımcısı Vekili) ve Samet Ağaoğlu (Çalışma Bakanı) istifa etmişlerdir. Bu istifalarla Menderes liberallere ve ılımlılara bir ayrıcalık tanımış oluyordu (Ahmad, 1994: 108-109).

N.Fazıl Kısakürek'in daha önceden kesinleşmiş bir cezası olmasına rağmen sağlık raporundan dolayı ertelenmişti. Ancak Malatya Hadisesine bağlı olarak yargılama süreci devam etmesine rağmen soruşturmanın derinleştirilmesi amacıyla rapor "çürütülmek" istenmiştir. Nitekim bu doğrultuda Bakırköy Akıl Hastanesi ile Gureba Hastanesi Dâhiliye Kliniğinden "reviri olan bir hapishanede cezasını çekebilir" kaydıyla 12 Aralık 1952 tarihinde Üsküdar'daki Toptaşı Hapishanesine konulmuştur (Kısakürek,2008:260). Ulus Gazetesi'nin haberine göre Kısakürek, adı geçen hastanelerdeki tedavisinde yüksek diyabet görülmüş fakat akli ve ruhi dengesi yerinde olduğuna dair rapor verilmesi üzerine 9 ay 12 günlük mahkûmiyetini çekmek için hapishaneye götürülmüştür (Ulus Gazetesi, 13 Aralık 1952). Büyük Doğu'nun kapatılması ve N. Fazıl Kısakürek'in mahkûmiyetinin belli olmasından sonra da diğer muhafazakâr temsilciler de aynı akıbete uğrayacaktı. Nitekim bu durum karşı düşüncenin beklediği bir durum olmakla beraber Malatya'daki suikastla beraber iktidar ve karşı basın arasındaki ilişkiler normalleşmeye başlamıştı. Adnan Menderes muhalefetle ilişkileri daha da öteye götürmek için 20 Aralık'ta Ankara'da bir basın toplantısı düzenlemiştir. Toplantıda iktidar muhalefet ilişkilerinden CHP'nin malları meselesine kadar birçok konu hakkında sorulan sorulara Menderes cevap vermiştir. Özellikle Ulus Gazetesi yazarı S. Rıfkı Atay'ın irticaa dair soru sormuş ve Menderes, şu cevabı vermişti:

> "Bugünkü irtica hareketini asla bir halk hareketi olmadığını, bunu dinle alakası olamayacağını ve bazı istismarcıların çeşitli vatandaşlara bu şekilde ortaya çıkmak istedikleri, fakat hükümetin buna meydan vermeyeceğini ve siyasete dini vasıta edenler hakkında şiddetle

> takibat yapılmakta olduğunun, her iki partinin de bu mevzuda hassasiyet ve titizlik göstermelerinin yerinde olacağını…" (Ulus Gazetesi, 21 Aralık 1952).

Mart 1956'dan itibaren örtülü ödenek sayesinde bir kez daha Büyük Doğu günlük gazete olarak yayınlanmaya başlamıştır. Üç ay sonra hükümet aleyhinde çıkan bir yazı nedeniyle mali yardımın kesilmesiyle gazete tekrar kesintiye uğramıştır. Demokrat Parti döneminde son olarak 1959 'da Mart ve Ekim ayları arasında haftalık bir dergi olarak yayınlanmıştır. 1950-1960 döneminde Büyük Doğu toplam yaklaşık 2 yıl yayınlanmış, Necip azıl ise bu dönemde 22 ay hapis cezası çekmiştir (Kısakürek,2008).

Menderes'le Kısakürek arasındaki ilişki, Menderes'in halk arasında topladığı destek ve CHP aleyhindeki yazılarıyla Kısakürek'i DP lehine kullanmayı düşüncesi, Kısakürek'in ise mali yardımlar yanında Menderes'i İslamcıların çizgisine çekmeye çalışmasıdır (Kısakürek,2008).

Büyük Doğu'yu diğer İslamcı basından ayıran en önemli özelliğinden biri İslam anlayışının milliyetçilikle bütünleşmiş olmasıydı. Başka bir özelliği ise laiklik ve demokrasiye muhalefeti ve sert eleştirileriydi. Örtülü ödenek yardımlarına rağmen hiçbir zaman bir partinin savunucusu olmadı (Sitembölükbaşı,1995).

3.2.7.Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin Koruma Kanunu

Vicdan hürriyeti ile ilgili tartışmalar Demokrat Parti'nin iktidarının ilk yılında irtica söz konusu edilerek bu konuda tartışmalar olmuştur.

Vatan Gazetesinde vicdan hürriyeti konusunda Müslümanlara ayrıcalık gösterildiği ve bunlara karşı cezai kanunların konulmasına yönelik yazılar sık sık yer almıştır. Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu ise irtica tartışmalarının yoğun olduğu dönemlerde 23 Mart 1951 tarihinde Ankara'da "ortada irtica yokken vardır diye bütün cemiyeti ayağa kaldırmağa" teşebbüs edenlerin vicdan hürriyetine baskı kurmuş olacağını söylemiştir. Ağaoğlu, herhangi bir bahane ile vicdan hürriyetinin "tahdidine" (sınırlandırmak, kastetmek) gidecek her türlü fikir akımına karşı "hükümet vicdan hürriyetini müdafaa edecek" diyerek bu konuyla ilgili kanuni bir güvencenin olacağı haberini veriyordu (Vatan, 24 Mart 1951).

1952 yılının sonlarında meydan gelen Malatya Hadisesiyle beraber ülkede sağcı akımlara yönelik bir takım baskıların olmasıyla hürriyetler meselesi yeniden gündeme getirmişti. Bu konuda zaman zaman hükümetten de sesler yükselmeye başlamıştı.

Tartışmaların odak noktasında bulunan Adnan Menderes, 17 Ocak 1953 tarihinde Gaziantep'te verdiği nutukta Vicdan hürriyetlerine yan bakanların olmadığını ve bu mevzuda kargaşa çıkarmanın bir anlam ifade etmediğini söylemiştir. Menderes vicdan hürriyetlerine saldırıda bulunanlar olduğunu ancak onlara karşı bütün hürriyetlerin müdafaasında kesinlikle geri kalınmayacağını belirtmiştir.

Vatan Gazetesi "Başbakan Mühim Demeçte Bulundu" manşetiyle vermiştir. Menderes'in "Siyasi mürteci, dini mürteci, komünist ve diğer sapıklar, hürriyetin düşmanıdırlar. Bunlarla mücadele edeceğiz" sözlerine dikkat çekmiştir (Vatan, 19 Ocak 1953).

DP 7 Şubat 1953 tarihinde son hadiseleri değerlendirmek için bir iştisari kongre düzenlemişti. Kongrede vicdan hürriyetleri meselesine tekrar değinen Menderes, memleketin düşmanlarını din istismarcıları ve komünistler olabileceğini ifade etmiştir. "Taassubun her nevini hürriyetçi telâkkilerin bir tahribi" olarak saydığını belirterek daha önceki görüşlerini onaylar mahiyette tedbirler alınması gereğini şöyle açıklamıştır:

> "Din gibi en mukaddes bir mefhumun, taarruzlarını millî birliğimize kadar ileri götüren istismarcılar tarafından hürriyetlere karşı bir baskı ve tecavüz aleti olarak kullanılması, sarih kanuni hükümlerle men olunmalıdır… Bu suretle din müessesine ve İslamlığa en büyük hizmeti yapacağımıza ve hakiki mümin olan vatandaşlarımızın vicdan telakkilerine uygun bir şekilde hareket edeceğimize de inanmaktayız " (Vatan, 8 Şubat 1953).

Malatya Hadisesiyle beraber ülkedeki muhafazakâr kesimin töhmet altında bırakılması, sosyal yaşamlarına yönelik engelleyici tedbirler ve devamında bu tür basın yayın organlarının kapatılması yönündeki adımlar iktidarın rejime sahip çıktığı imajını vermişti. Bu durumun sonucunda iktidar muhalefet ilişkilerinin yanında basın ile olan kutuplaşma daha ılımlı hale gelmişti.

Menderes, "dinin politikaya alet edilmesini kesinlikle yasaklayan bir kanunla üniversite öğretim üyelerinin fiili siyasetin dışında kalmalarını sağlayacak" bir kanunun çıkarılması gerektiğini söylemiştir. CHP ve tarafları olan ağırlıkla da üniversite hocası olan yazarların DP'yi eleştirmeleri ve bu doğrultuda yayın yapmaları sonucunda bunların önlenmesi için iktidar olarak kanun çıkarılması gereğine inanmıştı.

Demokrat Parti'yi eleştiren yazarlık yapan hocaların basında Nihat Erim gelmekteydi. Ulus Gazetesi yazarı olan Erim, için 19 Temmuz'daki gazetede "DP iktidarı Prof. Nihat Erim için kanun çıkarıyor!" başlığını atmıştır. 18 Temmuzda kanunun tasarısının Milli Eğitim Komisyonunda görüşülmesi için yapılan değerlendirmede 1950'den beri hiçbir gün böyle bir çoğunluk ve zamanında toplanmanın gerçekleşmediği yer almaktaydı (Ulus, 19 Temmuz 1953).

Menderes'in beyanatları neticesinde 21 Temmuz 1953'te üniversite profesörlerin siyasetle uğraşmalarını engellemek için Üniversiteler kanunda düzenleme yapılmıştır. Zafer Gazetesinde bu düzenleme ile profesörlerin siyasi teşekküllerde fiilî vazife alamayacakları ve "ilim adamına yakışmayan şekilde politika ile" uğraşmayacakları yer almaktaydı (Zafer 22 Temmuz 1953). Bu kanunla özellikle birçoğu CHP'de fiili olarak görev alan profesörlerin ayrılması amaçlanarak muhalefetin zayıf düşürülmesi beklentisi içinde bulunulmuştur. Nihat Erim 19 Temmuz'da Ankara Hukuk Fakültesindeki vazifesinden ayrılarak siyasete ve gazetedeki köşesine devam etmiştir (Ulus, 20 Temmuz 1953).

Demokrat Parti'ye yakın olan Zafer Gazetesi'nde hem hocaların siyasetle uğraşmalarını hem de dinin siyasete alet edilmesini önlemek için hazırlanan bu kanun tasarılarını önemli görerek her iki kanun için de "Millî Selâmet Kanunları" adı verilmiştir. Zafer Gazetesi başyazarı M. Faik Fenik bu kanunların çıkış nedenini Millet Partisi'nin memleketi karıştıran ve birbirine düşman kılmasının etkili olduğunu ve murakabeyi kötüye kullanması olduğunu iddia etmiştir. Fenik, Ticanilere ve Komünistlere karşı çıkarılan kanunlarla bugün bu faaliyetlerin olmadığını belirtmektedir. Bundan dolayı da memleket selameti söz konusu olduğundan çıkarılan kanunlara "doğrudan doğruya Millî Selâmet Kanunları" olarak adlandırmıştır ("Millî Selâmet Kanunları", M. Faik Fenik, Zafer, 18 Temmuz 1953).

Ulus Gazetesi yazarlarından Hüseyin Cahit Yalçın kanunun çıkması için TBMM toplantı süresinin uzatılmasını tenkit ederek kullanılan milli selamet tabirinin insanda iyi bir tesir bırakmadığını belirtmiştir. Yalçın, devamla bu kanunun çıkarılmasının bir sorun teşkil etmediğini belirterek şöyle demiştir:

> "…Ancak bu tedbirlerin şahsî nüfuz ve hâkimiyeti tesis için bir bahane haline geçmemesindedir… Suna iman etmekteyiz ki millî selâmet tedbirleri ancak demokrasiye uygun kanunlardan ibarettir. Otoriter idare misalleri gördük. Hepsi millî selâmet davası peşinde idiler " ("Millî Selâmet Kanunları", H. Cahit Yalçın, Ulus, 30 Temmuz 1953).

Zafer Gazetesi'nin haberine göre Vicdan hürriyetlerine yönelik kanunun meclise gelmesinden bir gün önce Adnan Menderes, Aydın'da "inkılâplarımızın korunması için kati tedbirler almak azim ve kararındayız" demekteydi (Zafer, 20 Temmuz 1953). Dinin siyasete alet edilmesini önlemek amacıyla 20 Temmuz'da Adalet Komisyonunda kabul edilen tasarı aynı gün Meclis'e sevk edilmiştir (Zafer, 21 Temmuz 1953).

Tasarının gerekçesi şu şekilde olmuştur: Teşkilâtı Esasiye Kanunumuz ve ona tebaan mevzuatımızla teminat altına alınmış bulunan demokratik hürriyetlerin ve ezcümle dinî siyasi hakların son zamanlarda memleket nizamını sarsacak şekilde kötüye kullanıldığı görülmektedir. Nitekim dinî saik ve gayeler altında girişilen bazı hareketlerin siyasi ve şahsi menfaatleri istihdaf eylediği ve meşru kisveye bürünen ve memlekette hâkim hürriyet havası suiistimal edilerek yapılan bir kısım siyasi toplantıların, müesses temel nizamları baltalamak ve irtica ve taassubu canlandırmak maksadına matuf bulunduğu, yer yer tezahür eden hâdiselerin takibi neticesinde meydana çıkmıştır. Keza aynı gayeler uğrunda yapılmakta olan bazı siyasi konuşma ve propagandalar esnasında vatandaşlar arasında karşılıklı sevgiyi kökünden sarsacak ve toplantı hürriyetini zedeleyecek ağır, isnat kar ve sövme ve hakarete varan tezahürlere gidildiği de müşahede edilmektedir. Vatandaş hukukunu ihlâl eylediği ve dinî ve siyasi hürriyetlerin hududunu zararlı bir surette astığı aşikâr bulunan bu durumun önlenmesinin, demokrasi prensiplerini ve vicdan hürriyetini müessir bir şekilde korumak ve yurtta anarşi ve düzensizliğe yer vermemek bakımlarından büyük bir zaruret teşkil eylediği görülmekle bu kanun tasarısını hazırlanması cihetine gidilmiştir.

Tasarının görüşüleceği gün DP Ankara Milletvekili Adalet Bakanı Osman Şevki Çiçekdağ önerge vererek kanun layihasının gündemdeki konulardan önce ele alınmasını teklif etmiş ve kabul edilmiştir. 23 Temmuz 1953'te başlanan görüşmelere ilk sözü Osman Şevki Çiçekdağ alarak Anayasanın 70, 75 ve 88'inci maddelerine göre Türk yurdunda yaşayanların vicdan hürriyetlerinin korunmuş olduğunu ve 175 ile 179'uncu maddelerle din hürriyetlerine karşı islenen cürümler ve yaptırımların bulunduğunu söylemiştir. Devamla da zaman zaman din ve vicdan hürriyetlerinin irticai emeller doğrultusunda kullanıldığını belirterek kanunun gerekliliğini şöyle izah etmiştir:

> "Her ne kadar dinin ve dinî hislerin âlet ittihaz edilerek kötüye kullanılması halleri, Türk Ceza Kanununun 163'üncü maddesinde muhtelif sekil ve tarzlarda müeyyide altına alınmış ise de

> son aylarda ve hatta günlerde meydana gelen vakıalardan sarahat ve katiyetle anlaşıldığı üzere, mezkûr müeyyidelerin kâfi ve safi olmadığı tamamıyla tahakkuk etmiş bulunmaktadır."

CHP Grubu adına Tokat Milletvekili Zihni Betil söz alarak partisinin kurulduğu günden beri Cumhuriyet intizamını ve inkılâpları korumayı siyasi faaliyetlerinin birinci görevi olarak saydığını söylemiştir. Betil devamla vicdan ve toplanma hürriyetinin birbirinden farklı olduğunu ve bunların ayrı ayrı ele alınması gereğine işaret etmiştir. Tasarıdaki birinci madde ile 163'üncü maddenin 3'üncü fıkrasının 2'nci hükmünün hemen hemen aynı olduğunu belirterek bu iddiasını doğrulama yönünde adı geçen maddeleri kıyaslamıştır. Ayrıca kanun teklifinin uygulamada çıkaracağı tereddütleri önlemek için iki noktaya dikkat çekmiştir. Bunların ilkinde tasarının birinci maddesindeki "yazılı suçun mabetlerde vazedenler tarafından islenmiş ihtimalini" dikkate alan Adalet Komisyonundaki bir üyenin bu hususta tasarıya fıkra eklenmesine dair teklifinin Hükümet temsilcisi Fuat Köprülü tarafından ret edilmiş olduğunu bunun için burada bunun tekrar edilmesini önermiştir. İkinci konuda yine Adalet Komisyonunda teşekkül eden "bir partilinin Anayasada ve programında yer almış bulunan lâiklik hakkında, izah yolunda, müdafaa seklinde veya propaganda suretiyle yapacağı konuşmasının bu maddede yazılı suçla bir ilgisi olmadığının" sözünün "tasrihine" (açıklanmasına) ihtiyaç olduğu noktasıdır. Betil, devamla tasarının maddelerini tek tek ele alarak değerlendirmelerde bulunarak ikinci maddenin hukuk prensiplerine aykırı olduğunu belirterek bu madde için "Hükümet için düsünilmeyen hususi cemiyet için düşünülebilir mi? Devlet içinde Devlet gibi bir cemiyete, üyelerinin suç islenmesine mâni olma mükellefiyeti yüklenebilir mi?" diye sormuştur. Betil, uzun süren konuşması ve izahatının ardından kanun tasarısındaki maddeler için partisinin görüşlerini söyle izah etmiştir: "Birinci maddeye taraftarız, 3'üncü maddeye taraftarız. 2'inci maddenin hukukta, adalette yeri yoktur. 4'üncü maddenin tadilen kabulünü uygun mütalâa etmekteyiz."

DP Manisa Milletvekili Semi Ergin ise Zihni Betil'in tasarıdaki 1'inci maddenin 163'üncü madde de ihtiva edildiğine yönelik eleştirisine 1'inci maddenin şu özelliğe sahip olduğunu ifade etmiştir:

Temel nizamları yıkmaya matuf olmasa dahi cemiyet içerisinde siyasi veya şahsi nüfuz veya menfaat temin etmek maksadıyla din ve dinî hisleri yahut dince tanınan mukaddes şeyleri veya dinî kitapları alet ederek yapılacak propagandayı istihdaf etmektedir. Yine 163'üncü maddede bulunmayan din kitaplarının alet edilmesi suretiyle yapılan propaganda da bu madde içine alınmış bulunmaktadır.

DP Giresun Milletvekili Arif Hikmet Pamukoğlu bugün için tarihimizde “hak ve hürriyet teminatını öğrettiğimiz” milletlere nazaran geride olduğumuzu ifade etmiştir. Bundan dolayı da DP’nin meclise sunduğu kanun tasarısı için “demokrasiye yüzde bir nispetinde hizmet” etmesi bakımından sevinçle karşılanması bakımından her vatanseverin boynunun borcunun olduğunu söylemiştir. Pamukoğlu, demokrasi davasında nereden ve kimden gelirse gelsin hak ve hürriyetleri teminat altına alacak her fikrin benimsenmesi gereğini ifade etmiştir. Demokrasinin şahıs ya da parti davası olmadığını “millet ve memleket davası” olduğunu söylemiştir. Ayrıca CHP’li Zihni Betil’in tasarı üzerindeki mütalaasına katıldığını belirterek hükümetin elindeki otorite ve yetkiye rağmen muvaffak olamıyorsa herhangi bir yetkisi ve imkânı olmadan memleket davasıyla uğraşanlara “nasıl olurda üçüncü madde mükellefiyet yükler?” diye sormuştur. Devamında da böyle bir mükellefiyetin “siyasi bir maksat güdüldüğünü açıkça ispat eder” diyerek kanunun “tayyı”nın gerektiğini belirtmiştir.

Cezmi Türk (Seyhan) mecliste küçük bir gruba sahip olan Türkiye Köylü Partisi adına söz alarak “tasarının esaslarına, metnine, maddesine, zihniyetine ve memlekete getirmek istediği havaya derinden, bütün benliğimizle, bütün imanımızla muhalifiz” demiştir. Bunun nedenini de “demokrasiye inanıyoruz” demekle ifade etmiştir. Türk, devamla farklı ülkelerin anayasalarından din ve vicdan hürriyetlerine yönelik maddeleri okumuş ve bizdekilerle kıyas yaparak uzun bir konuşmayla demokrasiden bahsetmiştir.

CHP Sinop Milletvekili Server Somuncuoğlu ise kanun tasarısının iki ana prensip üzerine dayandığını belirtmiştir. Bunlardan birincisi “dini siyasete, politikaya alet etmek isteyenlere mâni” olmak ikincisi ise “kapalı ve açık toplantılarda ağzına gelenleri söyleyen şeref ve haysiyet kırıcı hareketlerden çekinmeyen mütecasirlerin bir müeyyide haddini hududunu” çizmek olduğudur. Somuncuoğlu, DP’ye atfen “irticaa karşı alınacak cephe, zaten bizim davamız olduğu için sizinle beraberiz” diyerek tadil tekliflerinin kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir.

Millet Partisi Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı da memleket tarihine bakıldığında “irtica ve dinin siyasete âlet edilmesi, daima siyasi maksatlar uğruna istismar edilmiş mefhumlar” olduğunu söylemiştir. Türk milletinin mutaassıp olmadığını ve “Türk milletinin siyasi haklarını gasp etmek için daima dinî irtica” tehlikesinin öne sürüldüğünü ifade etmiştir. Nitekim Başbakanın da bu doğrultuda 21 Kasım 1952’de Kayseri’de “milletin siyasi

haklarına kastetmek isteyenler dinî irticaı bir bahane olarak" kullandığı sözünü hatırlatmıştır. Devamla Malatya Hâdisesi'nin ortaya çıkmasıyla Menderes'in benzer söylemleri Gaziantep ve İzmir nutuklarında da kullanarak irtica iddialarını ret ettiğini belirtmiştir. Ancak bugünkü tasarıda Başbakan'ın imzası olup dün söylediğinin bugüne uymadığını belirterek kanun tasarısı hakkında hükümeti tenkit ederek söyle demiştir:

Türk milletinin bünyesini irticaa karşı kuvvetli ve mücehhez telâkki eden bir tahavvül sanki bugün aynı bünyede fevkalâde bir tahavvül vuku bulmuş gibi büyük bir telâş içinde Meclisin dağılacağı sırada bir gecede karar vererek fevkalâde kanunlarla karşımıza gelmektedir. Bu tahavvül nedir, bu sır nedir? Atom sırrı gibi sır olması icap eden bu sır nedir? Bu cihet anlaşılmadıkça kanun lâyihasının esbabı mucibesi, muallâkta kalmaya mahkûmdur. Bölükbaşı, devamla 1951 yılında bütçe görüşmeleri sırasında savunduğu dini cemaat tesisi düşüncesini hatırlatarak laik devletlerin hiçbirinde meclis ve hükümetlerin dinî hususlarda karar almadıklarını ve vicdan hürriyetlerinin gereklerini yerine getirmek için meclislerin kanun çıkarmadıklarını söylemiştir. Ayrıca mensubu olduğu Millet Partisinin "kanunların tanziminde dinî düşüncelere" yer vermediğini böyle şeylerin laik bir Devlette ileri sürülemeyeceğini kongrelerinin genel kurul raporlarında belirttiklerini ifade etmiştir. Bölükbaşı, uzun süren bir konuşma yapmış olup din ve vicdan hürriyetleri üzerindeki ceza kanunun maddeleri (64.65.163) üzerinde değerlendirme yapmış Menderes'in farklı zamanlarda ve mekânlardaki söylevlerinden alıntılar yaparak kendisini ve hükümetini ağır şekilde eleştirmiştir.

Adalet Komisyonu sözcüsü DP Manisa Milletvekili Semi Ergin, memlekette zaman zaman meydana gelen hadiselere bakıldığında Anayasa'nın ikinci maddesinde kabul edilmiş olan laikliğin kökü belli olmayan akımlar tarafından suiistimal edildiğini ifade ederek tasarının getirilme nedenini şöyle açıklamıştır:

Anayasanın teminatı altında bulunan fikir ve vicdan hürriyeti ve demokratik hürriyetler aleyhinde yine demokrasinin lütufkâr ve müsamahakâr zihniyetinden istifade edilerek memlekette huzur ve sükûnun ortadan kalkması ve din maskesi altında, hatta dinle alâkası olmayan insanların yer yer faaliyette bulundukları inkâr kabul etmez bir hakikat olarak karşımızdadır… Bu topluluklarda küfür, hakaret ve tecavüzlerle vatandaşlar arasında bir husumet havası estirmeye yeltenirken namuslu ve şerefli insanların âdeta ürkek bir hale

getirilerek, demokrasi ve hürriyetin sanki yalnız mütecasir ve mütecaviz bir havanın memlekette hâkim olmaya başlandığını görmüş olmak.

Ergin, kanunun çıkması halinde toplanma hürriyetlerinin kalkacağı yönündeki eleştirilere de değinerek şöyle demiştir:

> "Bu kanunla toplantılarda varlıkların şerefi korunacak, vatandaşların izzeti nefsi ve şerefleri korunacak nihayet bu memlekette toplantıların edep ve nezaket kaideleri içerisinde yapılması temin edilecektir… Memlekette nifak tohumu yaymak isteyenlere mâni olunması ve nihayet mukaddes varlık olarak tanıdığımız dinin politikaya alet edilerek sokak sokak, meydan meydan dolaşılarak propaganda yapılmasını önlemek maksadıyla kanun çıkarılması hiçbir zaman hürriyeti tahdit değildir."

DP İstanbul Milletvekili ve Başbakan Adnan Mendereskanun tasarının hazırlandığı haberinin yayılması üzerine DP aleyhinde şiddetli bir kampanyanın başladığını belirterek tasarının amacının dini siyasete alet etmemek ve siyasi toplantılarda tecavüz ve hakaret fiillerini önlenmek olarak açıklamıştır. Tasarı hakkında muhalefetten gelen tepkileri değerlendirirken CHP'nin kendilerini desteklerken diğer muhaliflerin ise dinin, imanın elden gittiğini iddia ederek memlekete kaygılar salgılamak istenildiğini söylemiştir. Menderes, meselenin asıl şeklini şöyle ifade etmiştir:

> "Dini siyaset alet etmekte devam edecek miyiz, etmeyecek miyiz? Siyasi toplantılarda hiçbir mesuliyet hissi ve kaygısı tanımadan mefhumlara, müesseselere, Hükümete ve Devlet adamlarına hakikî ve hükmi şahıslara ağza geldiği gibi sövüp saymakta devam edecek miyiz, etmeyecek miyiz? Getirdiğimiz tekliflerin zekâ, izan ve insaf sahipleri için hiçbir aykırılığı yoktur ve bugünkü rejimi sıkıştıran ve hürriyeti tahdit eden mahiyet ve hüviyetleri asla mevcut değildir."

Menderes, kanun tasarısındaki bazı ana kanunlarda DP ile hareket eden CHP'ne teşekkür ederek bunu kendisine vazife olarak görmüştür. Müzakereler devam ederken Meclis Başkanlığına iki takrir verilmiştir. Her iki takrirde de kanun tasarısının Anayasa Komisyonu'na havale edilmesini öngörmesine rağmen kabul görmemiştir. Takrirlerin reddinden sonra dördüncü oturumda kanun tasarılarının müzakeresine geçilmiştir.

CHP Erzincan Milletvekili Şemseddin Günaltay tasarı getirilmesine yönelik gerekçeleri izah eden Başbakan'a katılarak "bu memlekette demokrasi rejimi edep ve nezahet dairesinde inkişaf" etmesi gereğini belirtmiştir. Günaltay, iktidar mevkiinde bulunanların mesuliyetlerinin kapsamlı olduğunu ve kendilerine şu şekilde tepkiler geldiğini söylemiştir:

> "Bunları vazifeleri için o mevkide oturdukları için haksız hücumlara maruz bırakmak ve sahsılarına hakaret edilmesine imkân vermek hem millî terbiyemize, aykırı bir istir, hem de o yüksek mevkileri işgal etmeye namzet kıymetli ve haysiyetli vatandaşları o mevkilere

> gelmekten uzaklaştıracak bir sebep bırakmaktır. Bu itibarla hakaret ve tecavüzleri önlemek zaruridir."

Günaltay, devlet erkânının saldırılara maruz kalmaması için kanun tasarısını savunduğunu belirtmesine rağmen bu yolda atılacak adımlara dikkat edilmesi gerektiğini söylemiştir. Çünkü bu adımlar atılırken farkında var olmadan yavaş yavaş diktatörlüğe gidilebilmektedir. Serbest toplantılarda "terbiyeye, ahlâka, millî menfaatlere aykırı propagandalar" yapanların kanunun cezalandıracağını ancak "toplantıların basına zabıta kuvveti koyacağım" demenin hürriyeti temelinden sarsacağını ifade etmiştir.

Basın tarafından "Milli Selamet Kanunu" adı verilen Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin Korunması Kanunu'nu uzun süren görüşmeler neticesinde 23 Temmuz 1953'te 46 ret oyuna karşın 252 kabul oyu alarak kanunlaşmıştır. Kabul edilen kanunun maddeleri şöyleydi:

> "MADDE 1-Siyasî veya şahsi nüfuz veya menfaat temin etmek maksadıyla dinî veya dinî hisleri yahut dince mukaddes tanılan şeyleri veya dinî kitapları âlet ederek her ne suretle olursa olsun propaganda yapan veya telkinde bulunulan kimse bir seneden beş seneye kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.
>
> Fiil, neşren islenirse hükmolunacak ceza yarı nispetinde artırılır.
>
> MADDE 2- Yukarıdaki maddede yazılı fiilî bir cemiyet mensubu islediğinde, keyfiyet cürümün islendiği yer Cumhuriyet Müddeiumumîliğince, cemiyetin umumi merkez reisine veya kanunî mümessiline tebliğ olunur. Cumhuriyet Müddeiumumîliğince yapılan tebliğden veya cemiyetin umumi idare heyetinin fiile her ne suretle olursa olsun ıttılaı tarihinden itibaren bir ay içinde o şahıs hakkında cemiyetçe inzibati muamele tatbik edilir veya bu müddet zarfında fiilin tasvip edilmemiş olduğu yazılı olarak cürümün islendiği yer Cumhuriyet Müddeiumumîliğince bildirilir.
>
> Cemiyetlerin umumi idare heyetleri, cemiyet mensuplarının birinci maddede yazılı cürümü islememelerini temin maksadıyla gereken tebliğ veya tamimleri yapmak ve teftiş ve murakabelerde bulunmak gibi tedbirleri almakla mükelleftirler. _kinci ve üçüncü fıkralar hükümlerine muhalif hareket edilmesi halinde cemiyeti idare edenler hakkında aynı mahkemece (500) liradan (5000) liraya kadar ağır para cezası hükmolunur ve ayrıca cemiyetin feshine veya hükümden önce daha cemiyetin faaliyetinin menine karar verilebilir.
>
> MADDE 3- Cemiyetin Fiile iştirak ettiğinin anlaşılması hallerinde ise idare edenler hakkında birinci maddede yazılı ceza aynen hükmolunur ve herhalde cemiyetin feshine karar verilir. Mahkeme, hükmünden önce dahi cemiyetin faaliyetini mene kara verebilir.
>
> MADDE 4- Muayyen maksatlarla açık veya kapalı yerlerde yapılan toplantılarda, her ne suretle olursa olsun kavlen veya fiilen hakaret ve tecavüzde bulunulması toplantının huzur ve sükûnun ihlâl edilmesi hallerinde bu fiil ve hakaretlerin men'i için toplantıyı idare etmekle mükellef heyete zabıta tarafından ihtarda bulunulur. _htara rağmen heyet vazifesini yapmaz veya hakaret veya tecavüze, toplantının huzur ve sükûnun ihlâline devam edilirse bu fiil daha ağır bir cezayı müstelzim bulunmadığı taktirde failleri hakkında (100) liradan (500) liraya kadar ağır para cezası hükmolunur. Toplantıyı idare etmekle kanunen vazifeli olan idare

> heyetinin yukarda yazılı fiillerin islenmesinde iştirakleri veya ihmal ve terahileri görüldüğünde bunlar hakkında da aynı ceza hükmolunur.
>
> MADDE 6- Bu kanunun nesri tarihinden itibaren mer'idir.
>
> MADDE 7- Bu kanunu icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur."

Kanun tasarısıyla beraber Cemiyetler Kanununda da; 'Laik Devlet niteliğinin ve Atatürk inkılâplarının korunması' hususları düzenlenerek 'Din, mezhep ve tarikat esaslarına dayana derneklerin kurulması yasaklanmıştır. Böylece dinin siyasette kullanılmasının önüne geçileceği düşüncesi öne çıkmıştır. Kanunun kabul edilmesinden sonra kendisi için çıkarıldığı iddia edilen Nihat Erim, daha düne kadar CHP'ne hücum edenlerin ve baskıdan bahsedenlerin DP olduğunu hatırlatarak şöyle demekteydi:

Millet fertlerini zamanın iktidarına karşı husumetle teşvik etmek feci bir hata idi. Şimdi de Atatürk devrimlerini koruma, dini siyasetten uzak tutma, siyasi mücadele nezaheti sağlama gibi aslında herkesin alkışlayacağı güzel fikirleri, başka maksatlar için kullanmaya kalkacak ve millî selâmet tabirini bu iste öne sürmek aynı şekilde hatadır. Millî husumeti asıl hedefe çevirmek ve millî selâmeti gerçekten aramak gerekirken siyasi rakiplere karşı silah olarak kullanmak büyük hatadır (Nihat Erim, "Millî Husumetten Millî Selâmete", 25 Temmuz 1953).

Zafer Gazetesi "Din Siyasete Asla Alet Edilmeyecek" manşetiyle "Vicdan, İçtima Hürriyetine Dair Tasarı Dün Kanunlaştı" başlığı atılarak verilmiştir. "Kanunun taşıdığı müsbet esaslar" başlığına vurgu yapılarak hükümet desteklenmiştir. Tasarının görüşüldüğü güne ait tüm meclis konuşmalarına 4. sayfanın tamamı ayrılmış, tüm ayrıntılar burada verilmiştir (Zafer, 24 Temmuz 1953).

Ulus Gazetesi "Toplantı hürriyetini kısan tasarıyı kanunlaştırdılar" manşetini atarak "Dinin siyasete alet edilmesini önleyen maddeleri tasvib eden C.H.P. milletvekilleri toplanma ve konuşma hürriyetlerini baltalayan maddelere şiddetle itiraz ettiler" başlığı atılarak CHP'nin görüşünü ilk sayfadan duyurmuştur. Meclis konuşmalarına 5. sayfa da geniş yer verilmiştir (Ulus, 24 Temmuz 1953).

Vatan Gazetesi " Vicdan hürriyetini koruma kanunu Dün Kabul Edildi." Manşetiyle okuyucularıyla paylaşmışlardır. Menderes'in sözlerine yer vermiş kanunun herkes için güvenilir olduğunu vurgulayarak Başbakan'ın CHP'ye kanun çıkmasına yardımcı oldukları teşekkür etmesine ilk sayfadan vererek dikkati bu noktaya çekmişlerdir. Meclis

konuşmalarına diğer iki gazete kadar yer ayırmamış bir kısmı verilmiştir (Vatan, 24 Temmuz 1953).

3.2.8. 1950–1960 Dini Hareketler

Anadolu, tarikatlar ve tarikat hareketlerinde önemli bir yere sahiptir. Bu hareketler Osmanlı İmparatorluğu boyunca Müslüman Türklerin itibar gösterdiği bir konu olmuştur. Tarikatlar aynı zamanda Osmanlı Devleti tarafından tanınmış, saygı duyulmuş ve korunmuştur. Kurtuluş Savaşı'nda ise bazı tarikatlar işgalci bazıları da Savaşa katılan halkın yanında olmuştur. Örneğin Nakşibendî, Kadiri ve Mevlevi birlikleri Türk İstiklal Savaşı'na katılmışlardır. Cumhuriyet kurulduktan sonra uygulanan laiklik politikası gereği 1925 yılında tarikatların tüm faaliyetleri yasaklanmıştır. Şeyh Said isyanı ve Menemen olayında devlet tarafından sorumlu görülen tarikatlar büyük baskı altında kalmışlardır. 1945 çok partili hayata geçiş ve Demokrat Parti iktidarından sonra laiklik politikasının uygulanışında gördükleri hafifleme ile tüm dini gruplar ve tarikatlar tekrar faaliyetlerde bulunmaya başlamışlardır. Tarikatlar üzerinde kanun yasağı kalkmadığı gibi devlet tarafından uygulamaya devam edilmiştir. Ancak Demokrat Parti tek parti yönetimine göre tarikatlara daha ayrıcalıklı yaklaşmıştır. Nakşibendîlik gibi eski tarikatların yanı sıra yeni oluşan dini hareketlerde ortaya çıkmıştır. Bunlardan basında en çok yer alan Nurculuk ve Ticanilerin hareketleri olmuştur (Sitembölükbaşı,1995).

3.2.8.1 Nakşibendîler

Nakşibendîler İstanbul'un ticaret merkezi durumundaki Mercan semtinde yoğun olarak faaliyet gösteriyorlardı. Seferülhayır handa yakalanan 63 Nakşibendî tarikatı üyesinden 23'ü tutuklanarak cezaevine gönderilmişti (Zafer, 4 Temmuz 1951). Cezaevi düzenine karşı çıkmışlar saç ve sakallarının kesilmesi ile yıkanmaya itiraz etmişler, mahkemeye saç ve sakallarının kesilmesinin önlenmesi için dilekçe vermişlerdi. Diğer tutuklulara "Biz kellemizi verir, sakallarımızı vermeyiz" demişlerdi.

Tutuklu olmayan arkadaşları dilekçe vererek arkadaşlarının serbest bırakılmasını istemişler, tüm istekleri reddedildiğinden tutuklular, cezaevi kurallarına uymak zorunda kalmışlardı. Kefaletle yeniden tahliyelerini isteyen Nakşibendîlerin bu talepleri de kabul edilmemişti. Tutuklu müritlerden 22'si için savcılık I. sorgu yargıçlığında ilk tahkikat açılmış, adliyeye getirilerek sorguları yapılmıştı. Her tarikatın, kılık kıyafetten, ibadet biçimine kadar

birbirinden farklı davranışları vardır. Mürit bu farklılığı sormaz soramaz, ancak uyar. Çünkü "Tanrı buyruklarını her insan anlayamaz, kavrayamaz. Tanrı uygun bulduklarını seçmiş onların gönüllerine sezgiler göndermiştir. Gerçek Müslüman'ın bunlara uyması tanrı buyruğudur." Böylece, Şeyh'in buyrukları tanrısal kabul edilmekte ve sorgulanmamaktadır. Edirnekapı mezarlığında, Nakşibendî şeyhi Süleyman Ciliptay'ın mezarı başında ayin yaparken ve toprağı pakete sarılı koltukaltı kılı ile kesik tırnaklar gömerken yakalanan 23 Nakşibendi'nin duruşmaları İstanbul 3. Asliye Ceza Mahkemesinde sonuçlanmıştı. "Sanıklar, tekke ve zaviyelerin şeddine, bazı unvanların memnuniyetine ve şapka kanunlarına muhalefetten, üçer ay on beşer 17 gün hapis ve 250'şer lira para cezasına mahkûm olmuşlardı. Yaşları küçük olan 4 kişi 27 şer gün hapis ve 208 lira para cezasına mahkûm edilmişti." 1950 yönetimiyle birlikte Nakşibendîlik yasal olmayan bir meşruluğa bürünmüş, siyasilerin şemsiyesi altında büyüyerek faaliyetlerini sürdürmüşlerdi.

3.2.8.2 Kadiriler

Kırıkkale'de manifaturacılık yapan ve kendisine Kadiri Şeyhi süsü veren "Nuh baba" lakaplı Nuh Sevinç evinin bitişiğine bir cami inşa etmiş ibadet görüntüsü altında tarikatçılık yapıyordu. Savcı Orhan Gürgen ve Kaymakam Müştak Dikerman 20 kadar polisle bir baskın yapmışlar ve Nuh Sevinç ile 102 müridi ayin yaparken suçüstü yakalanmışlardı. Bunlardan 84'ü erkek 18'i kadındı (Zafer,31 Mart 1951).

Ayinler 10 senedir perşembeyi cumaya bağlayan gecelerde yapılıyordu. Nuh Sevinç[3] sorgusunda, suçunu itiraf etmiş, 20 kadın ve 54 erkek tutuklanmış 30 sanık tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmışlardı. Nuh Sevinç Mahkemede, "1942 senesinde büyük, Şeyh Osman Bilal'ın vekili Osman Üstünsöz'ün kendisini ayinlere ve dini derslere davet ettiğini, bu derslere 30 kadar müridin iştirak ettiğini, aradan birkaç gün geçtikten sonra, Osman'ın kendisinden, 7500 lira aldığını bu para ile bir dükkan açarak ticaret yapmaya başladığını" söylemişti. Osman Üstünsöz'ün, kendisine ve müritlere peygamberi rüyasında gördüğünü anlattığını, ona inandıklarını, aradan dört ay geçtikten sonra Osman'ın silah kaçakçısı olduğunun ortaya çıktığını kendisiyle ticari münasebeti kestiklerini ve düşman olduklarını, geçen sene ramazan ayında evinin yanında bir cami

---

[3] Zafer Gazetesi'nde Nuh Sevinç soyadı yerine Nuh Sevim olarak verilmiştir.

açtıklarını, bu durumdan diyanet işleri müfettişlerinin de memnun olduğunu gece camide dua ederken baskın yapılarak yakalanıp götürüldüklerini anlatmıştı (Zafer, 28 Mayıs 1951).

Nuh Sevinç, medeni nikâha gerek olmadığını söylemişti. Anlatıldığına göre, Şeyh, kadınlara zaafı fazla olan, ahlak düşkünü bir adamdı. Müritlerinin tamamına yakını Kırıkkale silah fabrikasında çalışan, okuma yazması olmayan 4-10 arasında çocuk sahibi işçilerdi Tarikattaki kadınlar bu işçilerin eşleriydi. Duruşma sırasında kara çarşaflara bürünmüşlerdi. Nuh sevinç tarikata girenlere, karılarım da tarikata sokmalarını ve giren kadınlarla evinde diz dize oturup el ele verdikten sonra "kabultü ve heptü" diyerek onları da mürit yapmakta, zikir esnasında güya vecde gelerek bayılan kadınlara "tarikat icabıdır" diyerek tecavüzde bulunmakta, pek hoşuna giden kadınları da hususi ders bahanesiyle evine çağırmaktaydı (Zafer, 28 Mayıs 1951).

Nuh Sevinç 52 yaşındaydı. Biri medeni nikâhlı 4 karısı vardı 9 çocuğu olmuştu. Diğerlerinden de gayrı meşru çocukları bulunduğu 19 yaşında bir kızla evlenmek için hazırlık yapmakta olduğu söyleniyordu. Bu ahlak düşkünü, karılarını kıskanmayanların Rus olduğunu söylüyordu. Ahlak düşkünlüğünün sınırı yoktu. Müritlerinden eşi güzel olanların karılarını boşatarak kendisine aldığı, bir gün zikir esnasında müritlerden birinin karısının bayılması üzerine içeri giren şeyhin, bazı uygunsuz hareketlerde bulunurken mürit tarafından görüldüğü ve derhal karısını boşayan müridin tarikatten de ayrıldığı söyleniyordu. Şeyh ayinlerde verdiği vaazlarda, ipek çorap giymenin, plaja ve sinemaya gitmenin gâvur kanunlarıyla idare edilmenin günah olduğunu anlatıyor, müritlerine kendi dükkânından başka yerde alışveriş yapmanın haram olduğunu telkin ediyordu.

Müridleri çember sakallı ve başları tıraşlıydı. Adliyeye getirildiklerinde ezan okumuşlar takke giyerek namaza durmuşlardı. Duruşma sırasında gazetecilerin fotoğraf çekmesinin engellenmesini istemişler, "Şeytan icatları ile bu herifler bizi kepaze edecekler." demişlerdi. Sanıklar camiye mevlût var diye gittiklerini, tarikatla ilgileri olmadığını söylemişler, Mustafa Ardıç isimli sanık ise, o gece camide kuran okunurken uyuyup kaldığını neler olup bittiğini bilmediğini söylemişti.

Kadiri tarikatının ortaya çıkarılmış yaygın örgütlenmesi ve eylemi yoktu. Balıkesir köylerinde takke giyerek şehre gelen köylüler çoğalmaya başlamış, zabıta bu takkelileri pazar kurulduğu günlerde topluyordu. Hasan Oğuz ve Bayram Maraş isimli iki tarikatçı İzmirliler mahallesindeki Safa Kıraathanesinde kızgın bir demir üzerine basarak para

topluyor ve kadiri tarikatı propagandası yapıyorlardı. Bu kişiler suçüstü yakalanarak tevkif edilmişlerdi (Zafer, 31 Mart 1951).

3.2.8.3 Nurcular

1950'lerde ortaya çıkan dini hareketler içinde en çok ilgi gören hareket olduğu söylenebilir. Bu harekette Said Nursi'nin lider konumunda olmasının çok büyük etkisi vardır.

Bitlis yakınlarında Nurs köyünde 1873 yılında dünyaya gelen Said Nursi Türk tarihinin en önemli yıllarını görmüştür. II. Abdülhamid, İttihat ve Terakki hükümetleri, Atatürk ve İnönü'nün Cumhurbaşkanı olduğu tek parti ve çok partili hayata geçişten sonraki Demokrat Parti döneminde yaşamıştır. 1923'den 1960'a kadar dini örgüt kurma suçundan defalarca yargılanmış hapse girmiş ve sürgün hayatı yaşamıştır. Tek parti döneminde devamlı baskı altında tutulan Said Nursi için Demokrat Parti döneminde de bu baskı devam etmiş sayılabilir. 1952 yılında 163. Maddeden yargılanmış ve beraat etmiştir. 1956'da toplatılan Risale-i Nur, Diyanet İşleri'nin bu eserin İslam inancıyla ilgili olduğuna dair verdiği raporla beraber DP Isparta Milletvekili Tahsin Tola'nın çabalarıyla meşru bir şekilde Latin harfleriyle basılmıştır (Sitembölükbaşı,1995). Basında geniş yer tutan Nurculuk hareketiyle ilgili önemli haberleri almayı bu bölümde uygun gördük.

1952'de Nurcular hakkında Risale-i Nur külliyatının yayımlanmasından dolayı T.C.K.'nun 163 maddesine göre, dava açılmıştı. Mahkeme, Risale-i Nur'un müsaderesine karar vermiş, fakat itiraz üzerine temyiz mahkemesi kararı bozmuş, dava yeniden görülüyordu

Nurcuların 25 senedir gizli kalmasının sebebinin eski parti müfritlerinin mason ve komünistler ile gizli dinsizlerin bir kısım memurları aldatıp zabıtayı haksız olarak aleyhine sevk ettikleri, bugün ise bunların kıymetinin anlaşılmaya başladığı bu sebeple serbestçe elde gezdirildiği, herkesin istifade ettiği ileri sürülüyordu. Mektubu gönderenler olarak, Nur talebelerinden Selahattin, Ahmet, Abdülmuhsin, Sungur, İbrahim, Sadık, Hasan, Mehmet isimleri yazılmıştı. Bu mektup, ister Nursi'nin müritlerince gönderilmiş, isterse gazetenin kendisi tarafından yazılmış olsun bir yazıyı protestodan çok, Nursi'nin tarikatını gizlemeye ve adli yargıyı yanıltmaya yönelik olduğu anlaşılıyordu. Hürses Gazetesinin Nurcular hakkındaki bir haberi üzerine gazeteye "Ankara Nurcuları namına" imzasıyla bir tekzip gönderilmişti (Zafer, 27 Ocak 1953).

Mustafa Bağışlayıcı adlı nurcu Samsun'da "Büyük Cihad" ve "Vicdanın Sesi" adlı gazeteleri çıkarıyordu. En büyük desteği de DP Samsun milletvekili, Hasan Fehmi Ustaoğlu'ndan alıyordu. Emirdağ'da oturan Said-i Nursi ile görüşüyor, çeşitli şehirlerdeki tarikatçılardan yazılar toplayarak yayınlıyordu (Zafer,11 Şubat 1953). Bağışlayıcı, Nursi'nin yargılandığı bir davada suçu üstüne alması için Mustafa Sungur adlı nurcuya mektup yazmış, bu mektup Samsun savcılığınca ele geçirilmişti. Bu olaydan dolayı, Bağışlayıcı ve Sungur hakkında soruşturma başlatılmıştı. Fakat, örgüt hakkında, kanıt niteliğinde yazılı belge ele geçirilemiyordu. Bir gizli örgüt olan nurcuların, irticai faaliyetleri ile ilgili olarak 4 nurcunun evi aranmış, aralarında 2 üniversite öğrencisi bulunan nurculardan ele geçirilen kitap ve evraklar müsadere edilmişti. Bu evde, üniversite öğrencisi Ziya Arun, Muhsun Alev, Mücellit Halil içirgin, ve imam Rafet Barutçu bulunuyordu. Bir dava nedeniyle 3 ay İstanbul'da kalan Nursi'ye üniversite talebelerinin hizmet ettiği, hatta çamaşırlarını yıkadıkları tespit edilmişti. Bu öğrencilerin "Nurcular Cemiyeti"ne mensup olduğu, Nursi'nin buradan ayrılarak Eskişehir'e gittiği anlaşılmıştı (Zafer 1 Mart 1953).

Isparta Cumhuriyet Savcılığından, İstanbul savcılığına gönderilen bir tezkere gizli "Nurcular Cemiyeti"nin sırrının çözülmesine yetmişti. Bu tezkereye göre, tanınmış nurculardan, Said-i Nursi'nin yardımcılığını yapan Hüseyin Altınbaşak hakkındaki bir tahkikat sırasında evinde yapılan aramada, İstanbul üniversitesi talebelerinden Adil Muhsin'le mücellit Halil İçirginde nurculuk propagandasına ait mektuplar bulunmuştu. Bu tezkerede "Ziya Anın adında bir talebeyle Rafet Barutçu isminde bir mürezzin'in Hüsrevle mektuplaşmakta oldukları ele geçen vesaikten anlaşılmıştır." deniliyordu (Zafer 1 Mart 1953).

Ahmet Emin Yalman'a Malatya'da düzenlenen suikast girişiminden sonra siyasal alanda bir irkilme yaşanmış, başbakan Menderes, Adana'dan sonra Antep'de de irticayı dışlayan bir konuşma yapmıştı. Bu konuşmadan sonra nurcular hakkında takibata geçilmiş, yapılan araştırmalarda bu tarikatın dışarıyla bağlantılı olduğu anlaşılmıştı. "...Bağdat'tan nur talebeleri imzası ile Said-i Nursi'ye bir tebrik telgrafı çekildiği..." de öğrenilmişti. Telgraf "Afyon mahkemesinin alemi tenvir eden Risale-i Nur’u serbest bırakması" için çekilmişti. İmza sahipleri "Afyondaki mahkeme heyetine ve bu karar lehinde olan dindar demokrat mensublara hürmetlerini takdir" etmekte, aynı zamanda üstadlar ile Türkiye'deki nur talebelerini de kutlamaktadırlar. Bağdat'tan gönderilen bu yazıların tebriki, Afyon'da, gizli nurcu cemiyetinin "bir telkin vesikası" diye ortaya koyduğu, "nur risalesi" hakkında, Afyon

ağır ceza mahkemesinin verdiği müsadere kararı, temyiz mahkemesi tarafından bozulmuş, ağır ceza mahkemesi bu karara uyarak risalelerin iadesine karar vermişti. Bozma gerekçesi, kararın sanıkların gıyabında verilmiş olmasıydı. Afyon Savcılığı ise, bu kararın "Müsamahaya meydan vereceği" gerekçesiyle karara itiraz etmişti. Bunun üzerine dava dosyası yeniden temyiz mahkemesine gönderilmişti.

Vatan Gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman "Maziyi hatırlayalım" ve "Millet partisi nereye gidiyor" başlıklı yazılarında Nursi'ye ağır hücumlarda bulunmuştu. Nursiye, "31 Mart hadisesi elebaşılarından", "Derviş Vahdetin'in yardakçısı" gibi ifadeler kullanmış ve ithamlar yöneltmişti. Nursi de Yalman aleyhine şahsi hakaret davası açmıştı

Malatya Suikastı girişimi hükümeti harekete geçirmiş, Başbakan Adnan Menderes, Adana ve Antep konuşmalarıyla tarikatlara ağır saldırılarda bulunmuş, tarikatlar cephesinde sarsıntılar yaratmıştı. Menderes'in kararlı ve tereddütsüz davranması isteniyordu.

Türkiye'nin birçok yerinde Said-i Nursi'yi ve Risale-i Nur'u tanıtmak, dolayısıyla nurculuğun fikirlerini yaymak için faaliyette bulunan bu teşkilatın mensuplarının genellikle İstanbul, Ankara, Samsun gibi büyük şehirlerde ayin yapmak, gizli toplantılar düzenlemek, bildiriler dağıtmak, caddelere levhalar asmak şeklinde faaliyetlerini sürdürdükleri görülmektedir (Sitembölükbaşı:1995).

Diğer yandan cereyan, Ege Bölgesi'nde de hareketliliğini sürdürmüş, birçok insanı çatısı altında toplamayı başarmıştır. Söz konusu cereyanın, Nazilli'de çalışmalarda bulunduğu tespit edilmiş, iki faal üyesi tutuklanmıştır. Mehmet Tokay ve Ali Özdin adındaki üyelerin Nazilli'ye bağlı Güzelköy'e giderek, Türk Devrimi aleyhinde konuşmalar yaptıkları tespit edilmiştir. Adı geçen kişilerin yaptıkları konuşmalarında; "Gençler zafer yakındır ve bizimdir. Şehit olmaya hazırlanınız. Allah'a şükür bugün 12 milyon kişiyiz. Kimseden korkumuz yok" dedikleri öğrenilmiştir ("İki Nurcu Dün Tevkif Edildi" Vatan, 4 Nisan 1958).

Said-i Nursi'nin Nazilli'deki taraftarları daha da ileri bir gidişle işi camilerde vaaz vermeye kadar götürmüşlerdir. Ayrıca, Mehmet Düker adındaki nurcu bir üyenin de Atatürk aleyhinde konuşmalar yaptığı ortaya çıkarılmıştır. Mehmet Düker'in Atatürk için "Bu memleketi kim kaybetti ki, o kurtarmış olsun" dediği ve "Said-i Nursî'yi Peygamber olarak tanıdığı" ifade edilmektedir. Nurcular'dan, Türk Devrimi aleyhinde yıkıcı faaliyetlerde bulundukları gerekçesiyle ikisi tutuklanmıştır (Vatan, 4 Nisan 1958).

Benzer hareketlere İstanbul'da da rastlanmış, nurcu fikirleri yaymak için İstanbul'a geldikleri anlaşılan iki nurcu, yanlarında getirdikleri 155 bin risale ve 2 bin kitapla birlikte, Haydarpaşa İstasyonu'nda polis tarafından yakalanmıştır. Yakalanan Mehmet Emin Birinci ve Mustafa Cahit Türkmenoğlu adlı kişiler, mahkemeye sevk edilerek yargılanmışlar ve tutuklanarak cezaevine gönderilmişlerdir (“Nurcular Tahkikatı Büyüyor, Vatan, 1 Mayıs 1958).

Bu hareketlerinden dolayı nurculardan bazılarının mahkemede ifadeleri alınmış, sonunda serbest bırakılmışlardır. Ancak, serbest kalan nurcular hiç vakit kaybetmeden, şehrin çeşitli yerlerine Said-i Nursi'nin sözlerinin yazılı olduğu bazı dini levhaları asarak, faaliyetlerine yeniden başlamışlardır. Bu durum üzerine savcılık makamı harekete geçerek, sanıklar aleyhine dava açmıştır.

Nurcular'ın, 1950-1960 döneminde ülke yönetimini elinde bulunduran DP iktidarıyla çıkarlarının kesiştiği noktada yakınlık kurdukları görülmektedir, öyleki, DP'ye mensup Erzurum, Konya ve Yozgat Milletvekilleri'nden oluşan beş kişilk bir grubun, Said-i Nursi'yi Ankara'da ziyaret ederek bir süre görüşmesi, DP'nin bu yakınlaşmayı ihmal etmediğini ortaya koymaktadır (“Said-i Nursi Hadisesi Genişlemeye Başladı” Ulus, 31 Aralık 1959).

Nurcular, Türkiye'nin siyasi biçimini ve laik sistemini tamamen kendi düşünsel yapılan içinde kabul etmedikleri gibi, kurulmasını arzuladıkları siyasi modelin şeklini - bu teokratik düzendir-de belirlemişler, bunun çabası içinde olmuşlardır.

Son olarak şuna değinmek gerekir ki; nur cemaati hiçbir iktidarın samimi taraftarı olmamışlardır. Cemaat kendi hükümetlerinin egemen olmasını istemiştir.

3.2.8.3 Ticaniler

Ticanilik Tarikatı Ahmet Teycani tarafından 1216 yılında Fas'ta kurulmuş, işgalde bulunan Fas'ı daha da geriletmiş, Senegal, Hicaz, Medine, Mısır ve Trablusgarp'ta yayılmıştı. 1930 yılında K. Pilavoğlu, Abdülkadir medeni Adlı Ticani şeyhinden ruhsat alarak Türkiye'ye gelmiş ve tarikatı geliştirmiştir. Tarikat Başkanı "Efendi", "Hazret", gibi deyimlerle anılır. Hazreti, "müritler", "halifeler", "muhipler" izler. Tarikatın eylemlerini "fedai", "Kahraman" olarak adlandırılan müritler gerçekleştirir, tarikat, kesin itaat temeline dayanır (Sitembölükbaşı,1995:129).

Tek parti döneminde dine karşı daha ılımlı politika izlenmesinden sonra 1949 ‘da kendilerini hissettirmeye başlamışlardır. Türkiye’de Ticani tarikatının varlığı Atatürk heykellerini yıkmaya başladıklarında ortaya çıkmıştır.

Zafer Gazetesi “Büyük Atatürk’e Karşı İki Alçakça Tecavüz Daha” manşetini atarak İstanbul’da ve Çubuk’ta heykellere yapılan saldırıyı Ticanilerin yaptığını okuyucularıyla paylaşmıştır. Habere 2 sayfada geniş yer ayırmıştır (Zafer,27 Haziran 1951).

Ulus Gazetesi “Pilavoğlu başta 11 kişi tevkfi edildi” başlığıyla ilk sayfanın ortalarında yer vermiştir. 4. Sayfada kısaca ayrıntılardan bahsedilmiş geniş bir bilgi verilmemiştir (Ulus,28 Haziran 1951).

Vatan Gazetesi “ Pilavoğlu ve 12 Ticani Dün Tevkif Edildi” başlığıyla ilk sayfanın üst kısmında haber duyurulmuştur. 4. Sayfada detaylara yer verilmiştir (Vatan,28 Haziran 1951).

Zafer Gazetesi “Ticanilerin Başı Olan Pilavoğlu ve 11 Ticani Dün Tevkif Edildiler” manşetini atarak diğer iki gazeteye göre habere daha çok önem vermiştir. Haberin ayrıntılarına 4. Sayfada yer verilmiştir. Haberin ayrıntılarına göre Ankara’da, öğle vakti Yenişehir'in tenha olduğu bir sırada zafer meydanındaki Atatürk heykeli parçalanmak istenmişti. Çubuk kazasına bağlı Karadere Köyü'nden olup Ticani tarikatına mensup satılmış oğlu 338 doğumlu Sadık Çakırtepe, elinde ağır ve sivri uçlu balyoz bulunduğu halde, Atatürk heykeline tırmanmış, heykele vurmaya başlamış, bunu gören, kömür tevzi müessesesi muamelat müdürü Asım, etrafta yetişenlerin yardımıyla bu yobazı ayaklarından çekerek indirmişti. Ancak, balyozun tesiriyle heykelin kılıç ve kemer kısımları tahrip olmuştu. Tıp Fakültesi talebelerinden Ali Hikmet saldırganın yere indirilmesine yardım etmişti. Olayı gören halk galeyana gelmiş, saldırganı hırpalayarak linç etmek istemişti. Kargaşaya polis yetişmiş, yobazı linç edilmekten kurtarmıştı. Bu olayda dikkat çeken nokta, saldırının, gündüz ve aleni olarak yapılması ve nümayişkar bir özellik taşımasıydı. Saldırganın cebinde bir şişe tendürdiyot, nüfus cüzdanı ve bir miktar para çıkmıştı. Hastaneye kaldırılan yobaz tedavisinden sonra, Emniyet I. Şube Müdürlüğüne sevk edilmiş, emniyette sorulara cevap vermemiş, beni Adliyeye götürün demişti. Sorgusu yapılan Sadık Çakırtepe, içindeki ikinci bir kuvvetin kendisini teşvik ettiğini söylemiş ve "beni asın" diye bağırmıştı. Ticani tarikatı mensubu bu saldırgan, daha önce de propaganda yaparken yakalanmış. Memleketin emniyetini sarsacak ve dini siyasete alet

edecek şekilde konuşmağa başlamış kendisini takip eden emniyet memurları tarafından yakalanarak savcılığa verilmiş ve tutuklanmıştı. O zaman cezaevi arabasına bindirilirken, adliye önünde birikmiş olan halka hitaben "Abdest alın, namaz kılın" diye bağırmıştı (Zafer,28 Haziran 1951).

Üç gazetede de bu konuyla ilgili DP iktidarını suçlayıcı yazılar yer almamıştır.

Ertesi gün Ulus Gazetesi, “Atatürk Heykellerine Yapılan Tecavüz Tevkif Edilenler 20 kişiyi buldu” başlığı ile haber ilk sayfanın en altında yer almıştır. Soruşturmanın ayrıntıları 2 sayfada bulunuyordu (Ulus,29 Haziran 1951).

Zafer Gazetesi “Bayar Menfur Bir Tecavüze Uğrayan Zafer Abidesine Bir Çelenk Koydu” manşetini atmıştır. Gazete bu manşetiyle Bayar’ın bu olaylara karşı olduğunu ispatlamak ister gibiydi. Gazete bu konuda da taraflı yayın yapmıştır. Haberin devamında Tevkif edilen Ticaniler ve soruşturma hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca gazetenin başyazarı Mümtaz Faik Fenik “Ticanilere gayret verenler” adlı bir makale yayınlamış gazetenin bu konuya ne kadar önem verdiği bu makaleden anlaşılıyordu (Zafer,29 Haziran 1951).

Vatan Gazetesi ise yeni yapılan tutuklamalarla ilgili bir habere yer vermiyordu.

Her geçen gün Ticaniler yeni bir eylemde bulunuyorlardı. Zafer Gazetesi “Alçak bir yobazın Hacıbayram Camii’nde marifeti” başlığını atarak yeni gerçekleşen eylemin ayrıntılarını vermiştir. “Ankara Hacı bayram Camiinde Cuma namazından sonra kürsüye çıkan 30 yaşlarındaki Hüseyin Yarbaş, önceden hazırladığı bir yazıyı okumaya başlamıştı. Konuşmasında, Atatürk, hükümet, inkılâplar ve rejim aleyhinde galiz kelimeler sarf etmişti. Cemaat Hüseyin'i kürsüden indirmiş ve dövmeye başlamış, polis Hüseyin'i, emniyet I. şubeye götürmüştü. Hüseyin ifadesinde "... iki gecedir rüyasında peygamberi gördüğünü, kendisine bunları söylemesini emrettiğini ve bu emri yerine getirdiğini bildirmişti. Tahkikat sonucu Hüseyin'in ticani tarikatına mensup olduğu anlaşılmıştı (Zafer,30 Haziran 1951). Gazete Ticanileri rejime karşı hain ilan etmiştir. Ayrıca CHP’nin seçimlerden önce Ticanilere yardım ettiği bilgisi verilerek hükümete gelecek olan eleştirilerin önünü kapatmış oluyordu (Zafer,30 Haziran 1951).

Ulus Gazetesinde“Bir Ticani gene hadise çıkardı” başlığı atılmış olay bütün ayrıntılarıyla 6. Sayfada yer almıştır. Haber haricinde olayla ilgili hiçbir yorumda bulunulmamıştır (Ulus,30 Haziran 1951).

Eylemlere devam eden Ticanilerle ilgili haberleri en ayrıntılı Zafer Gazetesi yayınlamaktaydı. Diğer gazetelerden yeterli bilgi alınamadığından dolayı çalışmanın bu kısmında sadece Zafer Gazetesinde yararlanılmıştır. Gazetede çıkan bazı eylemlerden örnekler şöyleydi.

Polatlı istasyonu hareket memuru İbrahim Çakır istasyon civarında irticai beyannameler dağıtmaktan suçlu görülerek tutuklanmıştı. Pilavoğlu'nun adamı Ali Bayraktar beyannameleri Eskişehir'e götürürken Polatlı istasyonunda bir kısmını İbrahim'e vermiş, o da beyannameleri dağıtmış ve bir tanesini de evine götürmüştü. Kalan bildiriler Eskişehir'e götürülerek dağıtılmıştı (Zafer, 6 Temmuz 1951).

İsmail Çapkuluş ile Sadık Beyhan İzmir Valiliği'ne bir dilekçe vererek mehdinin Aydın cezaevinde Mahbus bulunduğunu, kendilerinin onun mümessili olduklarını iddia etmişlerdi. Valilik, Ticanilerin, arkadaşlarının 2 sini Ankara'ya 2'sini de İstanbul'a gönderdiklerini öğrenmiş, İstanbul'a gönderilen iki Ticani yakalanmışlardı. Mehmet Kınacı ile Kerim Aslan isimli bu iki Ticani bir süre önce Ankara'da, Osman Yaz isimli Ticani ile beraber faaliyette bulunmuş, oradan İzmir'e gitmişlerdi. Yakalanan iki Ticani, Aydın'da hapis bulunan Abdurrahman Balâ'nın ahir zaman peygamberi ilan edilmesi için çalıştıklarını itiraf etmişler, tutuklanarak Ankara'ya gönderilmişlerdi (Zafer, 7 Temmuz 1951).

“Ticanilerin Tahkikatı” başlıklı haber Ulus Gazetesinin 4 sayfasında yer alıyordu. Şabanözü'nde 12 Ticani beyanname dağıtmaktan tutuklanmış 20 Ticani'nin de tarikatçılık yapmaktan haklarında takibata başlanmış, tutuklu sayısı 55'i bulmuş, tarikatın elebaşları ile müritlerin koğuşları ayrılmış, saç ve sakalları da cezaevi talimatnamesi gereğince kesilmişti. Şabanözü'nde tutuklu olarak getirilen 27 kişinin ifadesi alınmış ve arkadaşlarının yanına götürülmüşlerdi (Ulus,3 Temmuz 1951).

Atatürk'ün büst ve heykellerine karşı irticai saldırılar arttığından, bütün yurtta hassasiyetle hareket edilir olmuştu. Isparta'dan, Antalya'ya gelen Avni Adalı adlı şahıs matbaadan iki nüsha birer adetlik "Düşün Ahretin Yolculuğunu" ve "Yol Hazreti Allah'ın Yolu" adlı risaleleri adedi 10 kuruştan satarken yakalanmıştı. Aramada "Allahülül celalden salah dileyin" başlıklı bir broşür daha yakalanmış ve bununda aynı kişi tarafından Ankara'da Bayur matbaasında basıldığı anlaşılmıştı (Zafer,13 Temmuz 1951) .

Turgutlu'da 18 Haziran 1951 günü Atatürk heykeline yapılan saldırının faili olduğu gerekçesiyle CHP'li Ahmet Koç isimli birisi savcılıkça tutuklanmıştı. İçişleri Bakanlığının yaptığı açıklamada, Turgutlu ilçesinin Cumhuriyet Parkında mermerden yapılmış Atatürk büstünün, gövdeye portatif olarak geçirilmiş olan baş kısmının, 17 Haziran 1951 gecesi yerinden düşürüldüğü düşme sonucu üst kısmında hafif surette zedelenme meydana gelmişse de bir değişiklik göstermediğinden yerine konduğu ve eski halini muhafaza ettiği belirtilmişti (Zafer Gazetesi, 17 Ocak 1952).

Aydın, Dalama Köyü'nde Cumartesi'yi Pazar'a bağlayan gece DP binasında bulunan Atatürk büstü, birkaç kişi tarafından tecavüze uğramış ve parçalanmıştı. Saldırının dikkat çeken yanı büstün gözlerinin oyulmasıydı. Olaya savcılık el koyarak tahkikat başlatmıştı. Aydın'ın bir köyünde irticai beyannameler dağıtıldığı ve bir kişinin orada yakalandığı öğrenilmişti.

Bu yobaz, Kafkas muhaciri olup, Eskişehir'in Akçayır köyüne yerleşmiş derviş gibi giyinip saf vatandaşları kandırarak geçinen Şuayıp Bozkurt adındaki bir kişiydi. Muttalip köyünde gittiği bakkal dükkânının bir köşesinde Atatürk büstünü gören yobaz, bastonla büste doğru yürümüş, amacına ulaşamadan yakalanmıştı. Eskişehir ve Kayseri'de Ticanilerin bildiri dağıttıklarına dair haberler geliyordu (Zafer, 27 Haziran 1951).

Olayların yoğunlaşması karşısında İçişleri Bakanı Halil Özyörük bir tamim yayınlamış, tamimde "Son günlerde Cumhuriyetin banisi büyük Atatürk'ün heykel, büst ve fotoğraflarına karşı çirkin tecavüzlerin meydana geldiği görülmektedir. Vak'alarm cereyan tarzından edinilen intibalara göre bu menfur tecavüz hareketlerinin, hükümetin prestijini sarsmak gayesi güdenler tarafından, tatbik mevkiine konulduğundan şüphe yoktur. Atatürk isminin ve eserlerinin, basit politika oyunlarına alet olmaktan katiyyen uzaklaştırılması icab eder... Yalnız adli tatbikatla neticeye ulaşmanın mümkün olmayacağını kabul etmek lazımdır."demişti. Bakan bu tamimle siyasal muhalifi partilerden kuşku duyduğunu ima ediyordu (Zafer, 28 Haziran 1951).

Milli Eğitim Bakanı, Gazetecilere, Ticaniler tarikatının kendileri zamanında mutlaka tasfiye edileceğini söylemiş, bunların "Korkunç ve Mel'un hareketler" olduğunu, başı ezilecek yılanı bulduklarını, ellerinin içinde olduğunu açıklamış, ayrım yapmadan partileri tek çatı altında hareket etmeye çağırmıştı (Zafer, 4 Temmuz 1951).

Bunlardan birine *Müslümanların, Hacı bayram camiinin avlusunda gösterdikleri şuurlu hareketle bir münevverden geri kalmadığını anlatarak Ticaniler dışında irtica hareketi olmadığını ifade ediyordu. Bakan'a göre, aslında, belki de komünistlerin ajanı olan 10-15 şeyh ve mehdi etrafında toplanan şuursuz kalabalık Ticanileri, cehlin kurbanı olarak değerlendirmişti. Bakan, ilimle mücehhez din adamları yetiştirebilmek üzere ilahiyat fakültelerinin tekâmülüne ait tedbirlerinin alındığını da açıklamıştı.

Tutuklu Ticanilerin sayısı 280'i bulmuştu. Ankara cezaevinde 125, Çankırı'da 30, Çubuk'ta 35, Kalecik'te 90 kişiydiler.

Yargılanmaları süren Ticani tarikatı müritlerinden Mehmet Ali, İsmail, Şevket, Ali Satılmış, Yakup, Cemalettin, Ali Sabahattin, Rıza ve diğer Satılmış'ın duruşmalarında, durumlarında bir değişiklik olmaması sebebiyle tahliye talepleri reddedilmişti. Sanıklar, duruşma salonunda çıktıklarında, içlerinden biri öfkelenerek, Tarikatı'nın şeyhi Kemal Pilavoğlu'na ve Ticani tarikatına ağır küfür savurmuştu. Evinde ayin ve tarikat propagandası yapmaktan sanık Kemal Pilavoğlu'nun, 5 müridiyle birlikte Ankara, 4. Asliye Ceza Mahkemesinde duruşması yapılıyordu. Pilavoğlu, evinin dar olduğunu ve ayin yapmaya uygun olmadığını ileri sürdüğünden keşif kararı alınmıştı.

Pilavoğlu, Mehmet Baksı'nın evine giderek, Ömer Yıldız, İbrahim Kalecik ve Halil Alan'la beraber Ticani ayini ve zikir yapmaktan da sanıktı261. Pilavoğlu, kitapçı olduğunu hukuk fakültesinin 4. sınıfına kadar okuduğunu 1943'de tarikatçılıktan hapse düştüğünü o eve, hacca gitmek isteyen ev sahibine bilgi vermeye gittiğini, odanın dar ve ayine uygun olmadığını ileri sürerek keşif talep etmişti (Zafer, 28 Eylül 1951).

Orduevi önündeki Atatürk heykelini çekiçle kırmaya çalışan tarikatçı Sadık Çakırtepe ifadesinde, yenişehirde birçok kadınların donsuz gezdiğini söyleyerek "dinsizlere din, donsuzlara don" bulmak için çalıştığını ve Mehdi Resul Kamil Tınal'ın beyannamesini okuduktan sonra üç liraya bir çekiç alarak Allahın ilhamıyla bu işe giriştiğini söylemişti . Kamil Tınal ile Kemal Pilavoğlu, salona alındıkları sırada mahkeme heyetine "Dinsizler" diye bağırıp çağırmışlardı. Daha sonraki duruşmada sanıklar salona alınırken içlerinden Şakir Yıldızdüştü yüksek sesle "Aleykümselâm" diye bağırarak cesaret gösterisi yapmaya çalışmıştı.

Kemal Pilavoğlu, Balkehriz bağlarında Mehmet Baş'ın evinde yaptıkları ayinden dolayı ikinci Asliye Ceza Mahkemesinde yargılanmaya başlanmış. Duruşmada, sorgu yargıçlığınca ifadesinin alınmadığını söylemişti.

5. Asliye Mahkemesinde, Solfasol köyünden 5 Ticani'nîn ayin ve propaganda yapmak ve beyanname dağıtmak suçundan yargılanmalarında, sanıklardan, Halil Maysal 7 aydan beri bu işle uğraşmadığını, Osman Karapınar Ticani olduğunu fakat ayin yapmadığını, Ahmet Ertürk tarikatçılığı bıraktığını, Müslim Bircan da Kemal Pilavoğlu'nun mehdiliğine inanarak tarikata girmediğini, onu alim bir adam bildiği için inabe aldığını, İsmail Harput'da 1943' de tarikattan çıktığını belirtmişti.

Savcılık, Pilavoğlu ve diğer sanıkların deli raporlarını nasıl aldıklarını soruşturmaya başlamıştı. Pilavoğlu, 1943 yılında tarikatçılıktan yargılandığı sırada akli dengesinin bozuk olduğunu ileri sürdüğünden İstanbul adli tıp müessesesinden muayenesini talep etmiş, yapılan incelemede, mistik telakkileri ileri derecede olduğundan hakkında muamele yapılması lazım anlamında rapor almış, fakat şifa bulmuş olduğu da rapora ilave edilmişti. Savcılık raporların hile ile alındığı sonucuna varmış. Pilavoğlu, cezaevinde delilik alametleri gösterdiğinden yapılan tahkikat sonunda deli raporunun sahte olduğu anlaşılmıştı (Zafer, 23 Kasım 1951).

Pilavoğlu ifadesinde, tarikatı nasıl kurduğunu, 1934'de mahkûm olduğunu, Ticaniliği bıraktığını, ileri gelen müridlerine verdiği inabeleri, izinnameleri geri aldığını, tarikat işini bıraktığını söylemişti. Savcı Pilavoğlu'na müridlerle olan parasal işleri sorduğunda bunları inkâr etmiş ve kimseden para almadığını, zenginlik şöyle dursun borçlu olduğunu iddia etmişti.

Kamil Tınal ise, gaipten gelen bir ilhamla büstleri kırdığını ve vicdan huzuru duyduğunu anlatmıştı. Bu ilham "Kamil bunlar puttur. Kır" diye haykırmış, o da bunları yapmış, ayrıca akıl hastanesine gönderilmesini haksız bulmuştu. Beyannameleri kendisinin kaleme aldığını ve dağıttığını, niyetinin kendisini, mehdi ilan etmek olduğunu, Pilavoğlu'nun bunlarla ilişkisinin olmadığını, şimdi ise mehdilikten vazgeçtiğini söylemişti. Sanıklar, Beyanname dağıtmak suçunu kabul, tarikatçılığı ise reddetmişlerdi.

Ticaniler, cezaevinin 6 numaralı koğuşunda gizlice toplanıp ayin yapmaya başlamışlar, bu sebeple haklarında ikinci dava açılmış ilk 10 kişi ile gurubun duruşmasına 2. Asliye Ceza

Mahkemesinde başlanmıştı. Sanık İlyas, Cavit ve 9 arkadaşlarının duruşmalarında tanık olarak dinlenen gardiyan, Mahmut ve Sami ile mahkûmlardan İzzet, Ticanilikten tutuklu Ömer Yıldız, sanıkların koğuşta toplanarak seslerinin çıktığı kadar kelimeyi tevhid getirdiklerini söylemişlerdi. Sanıklardan, orduevindeki Atatürk heykelini çekiçle parçalamak isterken yakalanan Sadık, gardiyanların şahitliklerine mani olmak istemiş, bağırmaya başlamış, jandarma ve polis engel olmaya çalışmasına rağmen oturduğu yerden bağırmaya devam etmişti.

Ankara ilinde yakalanan Ticani sayısı 285 kişiyi bulduğundan, işin büyüklüğü ve önemi bakımından, özel olarak değerlendirilmesi, araştırılması ve soruşturulması için bir "Ticani Tahkikat Bürosu" kurulmuş büronun başına bu tarikatın tahkikatını idare eden, Osman Hacı Baloğlu getirilmişti. Cezaevindeki Pilavoğlu'na memleketin çeşitli yerlerinden haftada 500 den fazla mektup geliyordu. Bazı mektuplarda, Pilavoğlu'na, "ne vakit bir nur'u ilahi halinde havaya uçacağı soruluyordu". Duruşmalarına başlanan 12 kişilik Ticani gurubunun evlerinde yapılan aramada 7 adet beyaz çizgili bayrak ele geçmişti. Bunlar, irtica iktidarı ele geçirdiğinde kullanılmak üzere hazırlanmıştı. Sanıklar, heykelleri kırmak için Pilavoğlundan emir aldıklarını açıklamışlar yargılama sonunda hepsi 4 er ay hapis ve 333.30 kuruş ağır para cezasına mahkum olmuşlardı. Ali Karamış, Tahir Seçilmiş, Yakup Ata, İsmail Arı ve Şevket Hatır'dan oluşan 5 kişilik diğer bir gurup ise duruşmaları sonunda 3'er ay hapis 25'er lira ağır para cezasına çarptırılmışlardı. Ticani tarikatı propagandası yapmak ve ayinlere katılmaktan sanık 8 Ticani de 3'er ay hapis ve 250'şer lira para cezası ile cezalandırılmışlardı.

Kemal Pilavoğlu ve 74 müridi yargılandıkları mahkemede 1 ile 10 yıl arasında ağır hapis ve çeşitli miktarlarda para ve sürgün cezalarına çarptırılmışlardı. Ticanilere verilen karar, temyiz edilmiş ve 22'si hakkındaki hüküm usul yönünden bozulmuş, yeniden yapılan yargılama sonunda tekrar cezalandırılmışlardı. Kararı dinleyen "Ticaniler, hakim temyiz yolu açıktır" dedikçe "temyiz istemeyiz, biz yatarız" demişlerdi (Zafer, 11 Temmuz 1952).

Pilavoğlu ve birçok Ticanın hapis cezasına çaptırılmasıyla tarikatın etkinliği azalmış hatta yok olmuştu. Pilavoğlu 1972'de serbest bırakılmış 1976'de ölmüştür.

Ticani tarikatı Türkiye'de yaygın kökler salmayı başaramadı. Özellikle Atatürk büstlerine karşı yaptıkları eylemler yüzünden sıkı baskı tedbirlerinin alınmasını zorunlu kılmıştı. Bu tedbirler neticesinde derinleşemeden kaybolmuşlardır (Sitembölükbaşı,1995).

SONUÇ

Demokrat Parti, çok partili yaşama geçişle birlikte Türk siyasi tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Geçmişten günümüze her zaman gündemde olan din-devlet ilişkileri bağlamında laiklik Demokrat Parti döneminin en çok konuşulan konusu olmuştur.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte dinin Allah ile kul arasında bırakılması din – devlet işlerini birbirinden ayırma politikası halkın dini duygularının bastırılmasına neden olmuştur. Uygulamaya çalışılan politika gereği din konusunda sert tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler dinin etkinliğinin halk üzerinde azaltılmaya çalışılmıştır. Gelişen iç ve dış faktörlerin etkisiyle Türkiye'de çok partili hayata geçiş gerçekleşmiştir. 1946'da kurulan Demokrat Parti gerçek anlamda ilk defa muhalefet partisi olarak yerini almıştır. 1946'daki seçimlerde yeni kurulan bir partiye göre haklın büyük desteğini alan Demokrat Parti halkın ihtiyaçlarını dinlemiş ve bu ihtiyaçları çok iyi anlamıştır. Halkın dini ve ekonomik problemleri olduğunu tespit eden parti bu ihtiyaçlara uygun politikalar izlemiştir. Seçimlerden önce bu durumun farkında olan CHP 1947'deki kurultayında o güne kadar konuşulmayanı konuşmuş dine karşı daha ılımlı bir siyaset izlemeye karar vermişti. Dini özgürlükler, din eğitimi konularında partinin laiklik politikasının tekrar incelemeye karar vermişti. Bu kurultaydan sonra ilkokullara seçmeli olarak din dersleri konmuş, 10 aylık imam-hatip kursları açılmış, ilahiyat fakülteleri kurulmuştu. Bu geç kalınmış dini politikalar 1950 seçimlerinde CHP'ye istediğini vermemiştir. Halk din adına daha umutlu olduğu Demokrat Parti'yi iktidara taşımıştır. Demokrat Parti kendine verilen bu fırsatı ve güveni boşa çıkarmamış halkın yıllardır bastırılan dini duygularını ortaya çıkarmak için elinden geleni yapmıştır. Demokrat Parti'nin iktidardaki ilk icraatı 1932'den beri Türkçe dışında okunması yasak olan ezan üzerindeki dil yasağını kaldırmış ezanın istenilen dilde yani Arapça okunmasına imkân vermişti. Hemen ardından daha önce CHP tekelinde olan radyo'da Kur'an okunması halkı çok memnun etmiş beklentilerin karşılandığını gören halk Demokrat Parti'yi sahiplenmiştir. Muhalefetin sesi olan Ulus Gazetesi dahil olmak üzere basın ezanın Arapça okunmaya başlanmasındaki halk memnuniyeti yansıtmıştır.

Din eğitimi konusunda CHP ile başlatılan değişikler Demokrat Parti döneminde artarak devam etmiştir. İlk iktidar döneminde ilkokullarda seçmeli olarak okutulan din derslerini mecburi yapması olmuştur. CHP döneminde din derslerine çocuğun girmesi isteyen veliler dilekçe verirken, Demokrat Parti döneminde din dersine girmesini istemeyen velilerin

dilekçe vermesine karar verilmişti. Halkın zaten %99'u çocuğun din dersine devamını istemekteydi alınan bu kararla halk bir kez daha memnun edilmişti. Ardından ortaokullara da din dersi konmuş bu kararla da halkın dini isteklerine karşılık vermiştir. 10 aylık imam hatip kurslarına artan rağbet ve bu kursların yeterli gelmemesi üzerine 1932'de öğrenci yetersizliği sebep gösterilerek kapatılan İmam-Hatip mekteplerinin açılmasını sağlamıştır. İmam-Hatip mekteplerinin açılması ile buradan mezun olanların yüksek öğrenim görecekleri bir yer ihtiyacı belirmiş bu ihtiyaca binaen Yüksek İslam Enstitüleri açılmıştır. Din eğitimindeki bu gelişmeler halkın dini duyarlılığın artmasına ve Demokrat Parti'yi desteklemelerini sağlamıştır. Gazeteler din eğitimi konusundaki haberlere yer vermiş yansıttıkları partinin politikasına uygun haberler yapmıştır. Ulus Gazetesi CHP'li milletvekillerinin görüşlerine, beyanatlarına yer verirken Zafer Gazetesi DP milletvekilli bakanların sözleriyle bu haberleri vermeyi tercih etmişlerdir.

Demokrat Parti döneminde Diyanet Bütçeleri önem arz etmiştir. Daha önce hakkında çok konuşulmayan Diyanet bütçesiyle ilgili her yıl bütçe görüşmeleri sırasında geniş konuşmalar tartışmalar yapılmıştır. Bu tartışmalarda en çok konuşulan konu laiklik ve din eğitimi olmuştur. Diğer dönemlere göre bütçe her yıl artmış Demokrat Parti burada da dine verdiği önemi ispatlamıştır. Basın bu görüşmeler sırasındaki tüm konuşmalar ayrıntılı yer vermiştir. CHP'nin yayın organı olan Ulus Gazetesi CHP'li milletvekillerinin, Zafer Gazetesi DP'li milletvekillerinin, Vatan gazetesi ise tüm milletvekillerinin meclis konuşmalarına yer vererek konu hakkında haber yapmıştır.

Demokrat Parti bir yandan dini özgürlük fırsatları oluştururken diğer yandan laiklik ilkesini de korumaya çalışmıştır. Çıkardığı Atatürk Koruma Kanunu, Türk Ceza Kanunun 141. ve 142 maddelerinin değiştirilmesi, Vicdan ve Toplanma Hürriyeti Kanunuyla irticai faaliyetlerin önüne geçmek istemiş böylece hem kendi iktidarını hem de ülkedeki istikrarı korumaya çalışmıştır.

Tek parti döneminde baskı altında tutulan basın Demokrat Parti döneminde özgürlüğüne kavuşmuştur. Her yayın organı ait oldukları görüşü rahatlıkla yayınlamıştır. Diğer döneme göre gazete kapatma olaylarının çok az yaşandığı bu dönemde özgür basın anlayışı gelişmiştir. Çalışmamızda konu aldığımız gazetelerin hipotezimize uygun şekilde yayın yaptığı görülmüştür. Basın haberleri özellikle dinle ilgili haberleri taraflı vermiştir. Her iki

partinin yayın organları Zafer ve Ulus gazetesi her dönemde yayın politikalarına uygun davranmışlardır.

Sonuç olarak, Demokrat Parti'nin attığı adımlar neticesinde halkın yıllardır bastırılmış olan dini duyarlılığı tekrardan ortaya çıkmıştır. Demokrat Parti'de her zaman bu duyarlığa karşılık vermiş Türkiye'deki dini özgürlükler adına iyi işler yapmıştır.

KAYNAKÇA

AĞAOĞLU, Samet (1992), *Siyasi Günlük: Demokrat Parti'nin Kuruluşu,* 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

AĞAOĞLU, Samet (1972), *Demokrat Parti Doğuşu ve Yükseliş Sebepleri,* Baha Matbaası, İstanbul.

AHMAD, Feroz (1994), *Demokrasi Sürecinde Türkiye,* Hil Yayınları, İstanbul.

AHMAD, Feroz (2006), *Bir Kimlik Peşinde Türkiye,* Çev., Sedat Cem Karadeli, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

ALACI, Beral, (2006), *Demokrat Parti Kongreleri Bildirileri,* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlke ve İnkılâpları Tarih Enstitüsü.

ALBAYRAK, Mustafa (2004), *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti,* Phoenix Yayınevi, Ankara.

ARAMAN, Ahmet, (2006), *Türk Basınında Laiklik Tartışmaları 1938–1950,* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.

ARVAS, İbrahim (2005), *Tarihi Hakikatler,* Biyografi.Net Yayınları, İstanbul.

ATATÜRK, M. Kemal (1990), *Nutuk,* Yay. Haz. Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

AVCIOĞLU, Doğan (1978), *Türkiye'nin Düzeni*, 11. Basım, Tekin Yayınları, İstanbul.

AYDEMİR, Şevket Süreyya (2007), *Menderes'in Dramı: 1899–1960*, 10. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.

AYHAN, Halis (1999a), *Türkiye'de Din Eğitimi,* İFAV, İstanbul.

AYHAN, Halis (1999b), *Türkiye'de Din Eğitimi ve İlahiyat Fakülteleri İslam Düşüncesinde Yeni Arayışlar,* 2.Baskı, Rağbet Yayınları, İstanbul.

BANGUOĞLU, Tahsin (1984), *Kendimize Geleceğiz*, Derya Dağıtım, İstanbul.

BİLGİN, Beyza (1980), *Türkiye'de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri*, Emel Matbaacılık, Ankara.

ÇAVDAR, Tevfik (2004), *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.

ÇOŞKUN, Mustafa Asım, (2003), *Medya-Din İlişkisi (Cumhuriyet gazetesi örneği)* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı.

DUMAN, Doğan (1996), *Çok Partili Dönemde Türkiye'de İslamcılık,* Basılmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlke ve İnkılâpları Tarih Enstitüsü.

EROĞUL, Cem (1997), *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi,* İmge Kitabevi, Ankara.

GÜN, Fahrettin, (1998), *Sebilürreşad Dergisi'nde Din, Siyaset ve Laiklik (1948–1954),* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü.

GÜNAY, Ünver (2006), *Din Sosyolojisi,* 7. Baskı, İnsan Yayınları, İstanbul.

GÜRKAN, Nilgün (1998*), Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın*, İletişim Yayınları, İstanbul.

IŞIK, Metin (2007), *Kitle İletişim Sistemleri: Dünya ve Türkiye Bağlamında,* 2. Basım, Eğitim Kitabevi, Konya.

JASCHKE, Gotthart (1972), *Yeni Türkiye'de İslamlılık,* Türkçesi: Hayrullah Örs, Bilgi Yayınevi, Ankara.

KAÇMAZOĞLU, Bayram (1988), *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları,* Birey Yayıncılık, İstanbul.

KARASAR, Niyazi (1986), *Bilimsel Araştırma Yöntemi***,** Üçüncü Baskı, Bilim Yayınları, Ankara.

KARATEPE, Şükrü (2001), *Tek Parti Dönemi*, 3. Basım, İz Yayıncılık, İstanbul.

KARPAT, Kemal (1996), *Türk Demokrasi Tarihi*: *Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, Afa Yayınları, İstanbul.

KILIÇ, Ahmet Faruk (2005), *Türkiye'de Din- Devlet İlişkilerinde Yönetici Seçkinlerin Rolü,* Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, İstanbul.

KOCAÇİMEN, Sevgi, (2007), *Demokrat Parti Döneminde TBMM'de Atatürk ve Laiklik 1950–1960*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlke ve İnkılâpları Tarih Enstitüsü, Atatürk İlke ve İnkılâpları Anabilim Dalı.

KONGAR, Emre (1999), *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, 7. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.

KONGAR, Emre (2006), *Demokrasi ve Laiklik*, 5. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.

KONGAR, Emre (2007), *21. Yüzyılda Türkiye, 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı,* 39 Baskı, Remzi Yayınları, İstanbul.

LEWİS, Bernard (1993), *Modern Türkiye'nin Doğuşu,* Çev., Metin Kıratlı, 5. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

MARDİN, Şerif (2007), *Din ve İdeoloji,* 15. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

MUTLU, Erol (2004), *İletişim Sözlüğü,* 4. basım, Bilim Sanat Yayınları, Ankara.

OSKAY, Ünsal (2005), *İletişimin ABC'si, Der* Yayınları, İstanbul.

SENCER, Muzaffer (1971), *Dinin Türk Toplumuna Etkileri,* 2. Baskı, Ant Yayınları, İstanbul.

SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban (1995), *Türkiye'de İslam'ın Yeniden İnkişafı*, İSAM Yayınları, İstanbul.

ŞEKER, Tekin, (2006), *Demokrat Parti Dönemi Din Politikaları (1946–1954),* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.

TARHANLI, İştar (1993), *Müslüman Toplum "laik" Devlet,* Afa Yayınları, İstanbul.

TOKER, Metin (1991), *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları: 1944–1973: DP'nin Altın Yılları*, Bilgi Yayınevi, İstanbul.

TOKGÖZ, Oya (2006), *Temel Gazetecilik*,6. Basım, İmge Kitabevi, Ankara.

TOKMAK, Mustafa, (2007), *Basın – İktidar İlişkileri Çerçevesinde Demokrat Parti ve Ankara Radyosu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlke ve İnkılâpları Tarih Enstitüsü.

TOPUZ, Hıfzı (2003), *Türk Basın Tarihi,* Remzi Kitabevi, İstanbul.

TUNAYA, Tarık Zafer (1991), *İslamcılık Akımı,* Simavi Yayınları, İstanbul.

TUNAYA, Tarık Zafer (1995), *Türkiye'de Siyasi Partiler: 1859-1952,* 2 basım, Arba Araştırma Yayın, İstanbul.

TURAN, Şerafettin (1996), *Türk Devrim Tarihi :Yeni Türkiye'nin Oluşumu (ikinci bölüm) (1923-1938),* Bilgi Yayınevi, Ankara.

TÜRK, Yemliha, (2001), *1951–1955 Dönemi Türk Basınında Laiklik Karşıtı Hareketler ve Tepkileri,* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlke ve İnkılâpları Tarih Enstitüsü, Atatürk İlke ve İnkılâpları Anabilim Dalı.

TÜRKİYE Cumhuriyeti Tarihi- II (2002), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.

TÜRKÖNE, Mümtazer (2006), *Türk Modernleşmesi,* Lotus Yayınları, İstanbul.

ULUS GAZETESİ, 1950-1960.

ÜNSÜR, Ahmet (1995), *Kuruluşundan Günümüze İmam Hatip Liseleri,* İnsan Yayınları, İstanbul.

VATAN *GAZETESİ*, 1950-1960.

YEŞİL, Ahmet (2001), *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş,* 2. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.

ZAFER *GAZETESİ*, 1950-1960.

ZÜRCHER, Erik Jan (2006), *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi,* 20. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

EKLER

EK 1: ULUS, 17 HAZİRAN 1950

CUMARTESİ 17 Haziran 1950

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

ULUS'UN ABONE ŞARTLARI

Meclisteki görüşmeler

Arapça ezan okuma yasağı kaldırıldı

C.H.P. Meclis Grupu sözcüsü, Grupun türkçe ezan arapça ezan mevzuu üzerinde bir politika münakaşası açmağa taraftar olmadığını bildirdi

İstikrar bekliyoruz

Bir taraftan devri sâbık yaratmamak vaadiyle işe başlarken bir taraftan geniş bir tasfiye hareketine girişmek yurtta huzursuzluk yaratıyor

Yeni tâyinlere dair söylentiler

Umum Müdürlüklerde de değişikler bekleniyor

Bulgarların bir notası

Kıssadan hisse

Hüseyin Cahit YALÇIN

Amerika'nın Formoza hakkında kararı

Adanın Amerika'nın Uzak Doğu müdafaa sistemi içine alınması muhtemel görülüyor

İnönü Armağanı ve Ansiklopedisi

İşçi Sigortaları Genel Kurulu

KİRALIK

Devren kiralık yazıhane

Satılık

Balık unu !

Ehven şartlarla

24/10/2009

EK 2 : ULUS, 6 TEMMUZ 1950

Rusya'nın İstanbul Konsolosu evvelki gün Galata Rıhtımına yanaşan bir Rus gemisiyle memleketine gitmiştir. Resmimiz, Rus Konsolosunu vapura binerken göstermektedir.

Radyoda Kuran okunacak

Hükümet kararını hâfızlar da seslerini plâğa verdi

Haber aldığımıza göre D.P. Hükümeti Radyoda Kuran okunmasına karar vermiştir. Bu münasebetle Diyanet İşleri Reisi yanında bir hafızla beraber Radyoevine giderek Kuran'ın bazı surelerini plâğa aldırtmıştır. Yakında İstanbul'dan da iki güzel sesli hafız getirtilerek sesleri plâğa verilecektir. Bu plâklar haftanın muayyen gün ve saatlerinde Ankara Radyosunda neşredilecektir.

Bir yobaz daha!

Bu seferki biraz şüpheli bir yol tutmuş görünüyor

Geçenlerde genç bir üniversite talebesi bize müracaat ederek Kalaba Camiinde vaaz eden bir hocanın telkinlerinden acı acı şikâyet etti.

Üniversitelinin verdiği malûmata göre bu hoca, dinin emirlerini ve tavsiyelerini bir yana bırakarak günlük politika ile meşgul olmakta ve Halk Partisine köpüklü bir ağızla küfür ve hakaret savurmakta imiş. Sigara içenlerin resimlerini neşrettiği

(Sonu 6 ncı S. 2 nci sütunda)

C. H. P. ve Başkanlığı

Nihat ERİM

C.H.P. Kurultay'ı çalışmalarını Partinin yeni idarecilerini seçerek tamamladı.

Genel Başkanlığa İnönü'nün ittifakla seçilmesi üzerinde duralım. 14 mayıs seçimlerinden sonra, Parti dışından, bilhassa C.H.P. nin muarızları tarafından, başta İnönü olmak üzere tekmil

(Sonu 2 nci sayfa 2 nci sütunda)

Fransa'da kabine buhranı devam etmektedir. Resim, Cumhurbaşkanına kabineyi kuracağını bildiren Queuille'ü Fransız Meclisinde Bakanlara ayrılmış kürsüde düşünürken göstermektedir.

Ahmet Gürkan'ın Ulus'a mektubu

Yeni romanımız

Bon Bir

EK 3 : ULUS, 27 EKİM 1950

ULUS

GÜNÜN MEVZULARI

Din ve okul

– Tarihin sesini nâsın velvelesi ile boğmıyalım! –

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu

İngiliz Kültür Heyeti Başkanı İstanbul'a gitti

Ankara yapı işçilerinin dilekleri

Yanlışlar

Ziya Gökalp...

Taksitle telefon tesis edilecek

Yağcıların ikinci genel toplantısı

Zaman İçinde

Merkezdeki tahrikçileri yalanlıyan D.P. Kongresi

Hariçte bulunan birlikler için bir tasarı

Demokrasiyi bilmiyen İngilizler!

Mr. Philip Price şerefine kokteyl

EK 4 : ULUS, 31 MART 1951

Dün tevkif edilen Büyük Doğu dergisi sahibi Necip Fazıl gazetecilere dert anlatmağa çalışıyor

Necip Fazıl tevkif edildi

Bu yüzden kumarhanede basılma suçundan yapılan muhakemesinde hazır bulunamadı

İstanbul, 30 (Telefonla) — Büyük Doğu Mecmuasının toplattırılan sayısında intişar eden "Sistem" ve "Vatan Dışı" başlıklı yazılar Türk Ceza Kanununun 155, 163, 311 ve 312 nci maddelerinde yazılı suçlar mahiyetinde görülmüştür. Bu yüzden savcılık tarafından mahkemeye verilen mecmua ve yazılar sahibi Necip Fazıl Kısakürek ile mesul Müdür Metin Ören bugün Sultan Ahmet Birinci Sulh Ceza Yargıçlığında sorgularını müteakip tevkif edilerek Cezaevine gönderilmişlerdir. Necip Fazıl bu suçundan dolayı tevkif edilirken Beyoğlu İkinci Sulh Ceza Mahkemesinde de mahut kumarhane dâvasına bakılmıştır. Kısakürek pek tabii olarak bu duruşmada hazır bulunamamıştır. Bugünkü celsede kumarhane baskınını tertip ve idare eden Emniyet İkinci Şube Müdürü şahit olarak dinlenilmiş ve duruşma, gelmiyen şahitlerin celbi için nisanın 4 üncü gününe bırakılmıştır.

Çepni'de yeniden seçim yapılacak

Sivas'ın Çepni köyünde yapılan belediye seçiminin İl Seçim Kurulu karariyle bozulduğunu dün bildirmiştik.

Bu haberin verilen tafsilâtına göre seçim sırasında köyde lüzumsuz yere fazla zabıta kuvveti bulundurulması, kanunî formalitenin tamamlanmamış olması yolundaki itirazı tetkik eden İl Seçim Kurulu seçimin bozulması kararını vermiştir.

Bildirildiğine göre usulsüz yapılan bu seçim sırasında D.P. liler tarafından kafasına vurulmak suretiyle yaralanan köy muhtarının ve bu seçimde C.H. ...

Emin Soysal'ın

22 nisanda Helsinki'de yapılan ... tılacak güreşçilerimizin kampa al... fotografta güreşçilerimi...

Kırıkk...

23 Ta... tevkif...

Şeyhleri Nur ... üçü gayrim...

"Bu h... dilde...

Yeni İsta... değ...

EK 5 : ULUS, 21 NİSAN 1951

Baş Savcı Yardımcısı Zeki Kum
rulu ile Birinci Şube Müdürü
Hüsnü Başkır tarafından idare

... bağ-
lılığını şöyle ifade etmektedir:
"Beş çocuğum var. Pilavoğlu

Çubuk'ta tecavüze uğrıyan Atatürk heykeli

Yardımcısı olduğu
buk'a gelmiş ve ta
zat alâkadar olmuş
Nihayet beyanna
şahısların Çubuk'
köyünden Yusuf K
cabi Güngör ismin
duğu öğrenilmiş
nezaret altına alın
Soruşturma neti
nildiğine göre, Pil
teşli müridlerinden
laşılan Yusuf Kay
bi Güngör, Ulaştı
ğındaki heykel k
nin faili Kâmil Tı
günü Çubuk oto
lunduğu yerde, e
malarına göre bu
200 kadar beyan
teslim almışlard
rından büyük ve
vazifeyi devralar
aynı gün aksam
mişler ve yardı
olduğunu bildire
Kâmil Tınal'ın e
Kasım isminde
dermişlerdir.
Burada kalan

18/12/2009

EK 6: ULUS, 5 MAYIS 1951

CUMARTESİ 5 MAYIS 1951

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

PHILCO
Buz Dolabı Daima Başta

Atatürk Kanunu Mecliste görüşüldü

Avni Doğan'ın konuşması

C. H. P. böyle bir tasarıya taraftar

Fakat heykellere yapılan taarruzların Cumhuriyet ve inkılâbı hedef tuttuğu serahatle belirtilmeli yalnız şekli muhafazaya yarayacak bu metin değiştirilmelidir

Bir müşahede

Hüseyin Cahit YALÇIN

Avni Doğan Mecliste itirazlarını bildiriyor

Diş hekimleri diplomaya saygı istiyor

Mahut sözlü soruya ait cevaplar

Takviye Birliğimiz Ankara'da toplanıyor

Dün İstanbul ve İzmir'den iki kafile geldi

Dünkü müzakerelerde

Bir çok hatipler tasarının reddini istediler

Başbakan, Atatürk'ü tenkidlerden değil tezyif ve tahkirden korumak bahismevzuu olduğunu belirterek tasarıyı müdafaa etti

Silâhlı Kuvvetler Komitesinde

MacArthur dün sorguya çekildi

General, Amerika yalnız kalsa dahi doğrudan doğruya komünistlere darbeyi indirmelidir, dedi

Memurların tasfiyesi isteniyor

Öğretmen Derneği Basın toplantısı

Bu vaitleri yapanlar selâhiyetsiz mi?

Rusya'nın Türkiye'ye ittifak teklifi

C. H. P. ne beklemektedir?

Nihat ERİM

Senirkent'te çirkin bir tecavüz

Feridun Cemal Erkin bu sabah geliyor

Ridgway'in beyanatı

Kızıl Çin Ordusu cezasını bulacaktır

Ondört devlet Mançurya'nın bombalanması hususunda mutabık kaldılar

24/10/2009

EK 7 : ULUS, 3 TEMMUZ 1951

SALI 3 TEMMUZ 1951

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

ADLİ TIP
Prof. Dr. Behçet Tahsin KAMAY

Eski vaatler topyekûn inkâr ediliyor

Demokrat Parti antidemokratik bir hükmü aynen benimsedi

İktidara seçim zamanında baskı yapmak imkânını veren bu fıkra kanunda aynen bırakıldı

C.H.P. zamanında hiç tatbik edilmediği halde D.P. iktidarınca kötüye kullanılan bu hükmün kanundan çıkarılması yolunda Hamdi Şarlan, Boran ve Türkoğlu tarafından sarfedilen bütün gayretler boşa çıkarıldı

Atatürk büstüne

Alçakça bir tecavüz daha

Meçhul bir şahıs, Ata'nın Tiftik Cemiyeti Numune Çiftliğinin bahçesindeki büstünü taşla kırdı

Çeşit çeşit ordular

Hüseyin Cahit YALÇIN

İngiliz B. Elçisi Köprülü ile görüştü

Mütareke görüşmeleri için

Ridgvay bugün cevap verecek

Mülâkat tarihinin öne alınmasını isteyeceği haber veriliyor

İzmir üzüm ihracatçıları açıklıyor

Demokrat Parti tecrübesinden sonra

Milletin nazarları C.H.P. ye çevrilmiştir

Tokat, Diyarbakır İl Kongreleri çok heyecanlı geçti - Hatipler doğuda artan asayişsizlikten acı acı bahsettiler

Türkiye ve Atlantik Paktı

Türk - Amerikan Derneği toplantısı

63 Nakşibendi âyinde yakalandı

Bunlardan biri diyor ki:

Demokrasiyi biz kurduk, hükümet bizlerin reyile iş başına geçti, siz kim oluyorsunuz?

İki Milletvekili arasında kavga

Hüseyin Balık, Zonguldak ihtilâfını Kâmil Gündeş'in körüklediğine dair elinde vesikalar bulunduğunu söyledi

Satılmış Kara

Satılmış Kara Amerika'ya hareket ediyor

B. Milletler emrine verilecek ordu

Süveyş bölgesinde taşıt uçakları hazır bekliyor

Eskişehir'de kanlı bir müsademe

300 köylü ile 160 jandarma ça[rpıştı]

Vakit mi kaybediyoruz?

24/10/2009

EK 8 : ULUS, 3 TEMMUZ 1951

edecek olan Birleş-
cevabı muhtemelen
ektir. Güney Kore
gayri bütün Birleş
r, Kuzey Kore ve
ükûmetleri tarafın-
nsın 10 Temmuz ile
arasında ve 38 inci
nin güneyindeki bir
apılması hakkında-
abul edecek bir du-
mektedirler. Güney
urbaşkanı Syngman
ey Kore Hükûmeti-
i gelen zevatı buna
mektedirler. Bir-
ler Kore Başkomu-
Matthew Ridgway
talimat beklemek
e durum sâkindir.
devriyeleri kızıl
harekâtını dikkatle
dirler.

★

2 (AP) — Bugün
rika Kurmay Baş-
General Matthew
sında, Komünistle-

ncü Sa. 3 üncü Sü.)

illetler
nrine
cek ordu

an 1140 kişilik
vvet veriyor

(Usis) — Birleş-
nezdindeki Yunan
exis Kyrou, Genel
gve Lie'ye gönder-
tupla halen Kore'de
olan Yunan Birliği
bir askeri kuvvetin,
illetler emrine veri
irmiştir.
1140 piyadeden ve
uçağından müte-
msilcisinin bu mek-
mış Milletlerin, bu
vetine cevapır ve
ilk sarih malûmatı
ktedir.

Şehrimizde yeni kurulan Türk - Amerikan Derneği dün ilk toplantısını yapmıştır. Haberimiz 2 inci sayfamızdadır. Resmimiz, dünkü toplantıda hazır bulunanları göstermektedir

63 Nakşibendi âyinde yakalandı

Bunlardan biri diyor ki:

Demokrasiyi biz kurduk, hükümet bizlerin reyile iş başına geçti, siz kim oluyorsunuz?

İstanbul, 2 (Telefonla) — Bundan bir müddet evvel Edirnekapı mezarlığında şeyhleri Hacı Süleyman Efendi'nin mezarı başında âyin yapan ve yakalanan Nakşibendilerin mütenebbih olmıyarak son günlerde de tekkelerinde âyin yaptıkları savcılıkça haber alınmış ve keyfiyet Emniyet Müdürlüğüne bildirilmiştir.

Evvelki gece Emniyet Müdür Muavini Mehmet Ali Alpsar ve Halim Saatçi'nin idaresindeki 30 memur tertibat alarak 63 nakşibendiyi âyin yaparlarken suçüstü yakalamışlardır. Hâdise şöyle cereyan etmiştir:

Nakşibendi şeyhi Süleyman'ın bir yıl evvel ölmesi üzerine bu vazifeyi deruhte ettiği anlaşılan Dursun Kovcu, sahibi bulunduğu Mercan'daki Seserülhayır hanının üst katındaki geniş taraçanın etrafına bezler gererek burayı geceleri dini âyin yapılan bir tekke haline koymuştur. Yapılan ihbar üzerine han tarassut altına alınmış ve gece saat 23.30 sularında bir baskınla tarikat mensupları âyin esnasında suçüstü yakalanmışlardır.

Sanıklardan yirmi ikisinin üzerinde cübbe ve başlarında beyaz sarık bulunduğu ve diğerlerinin de başlarında beyaz takke

(Sonu 2 nci Sa. 5 inci Sü.)

bu meselenin
görüş farkları
mafih yakın
zannettiğini s
taraftan bug
öğleden sonra
bu mealde bi
Dışişleri Bak
dan bir ay e
nata ilâve ed
olmadığını, y
varılacağını

Süveyş
taşıt
hazı

Fayid (S
(Reuter) —
cülerinden b
re Orta Do
lursa olsun
mallarını k
zatlı bir ta
Kraliyet H
uçakları bu
tedirler. H
evvelce tesl
rolanın Ha
rafından t

Eskişehir'de kanlı bir

300 köylü il jandarma ç

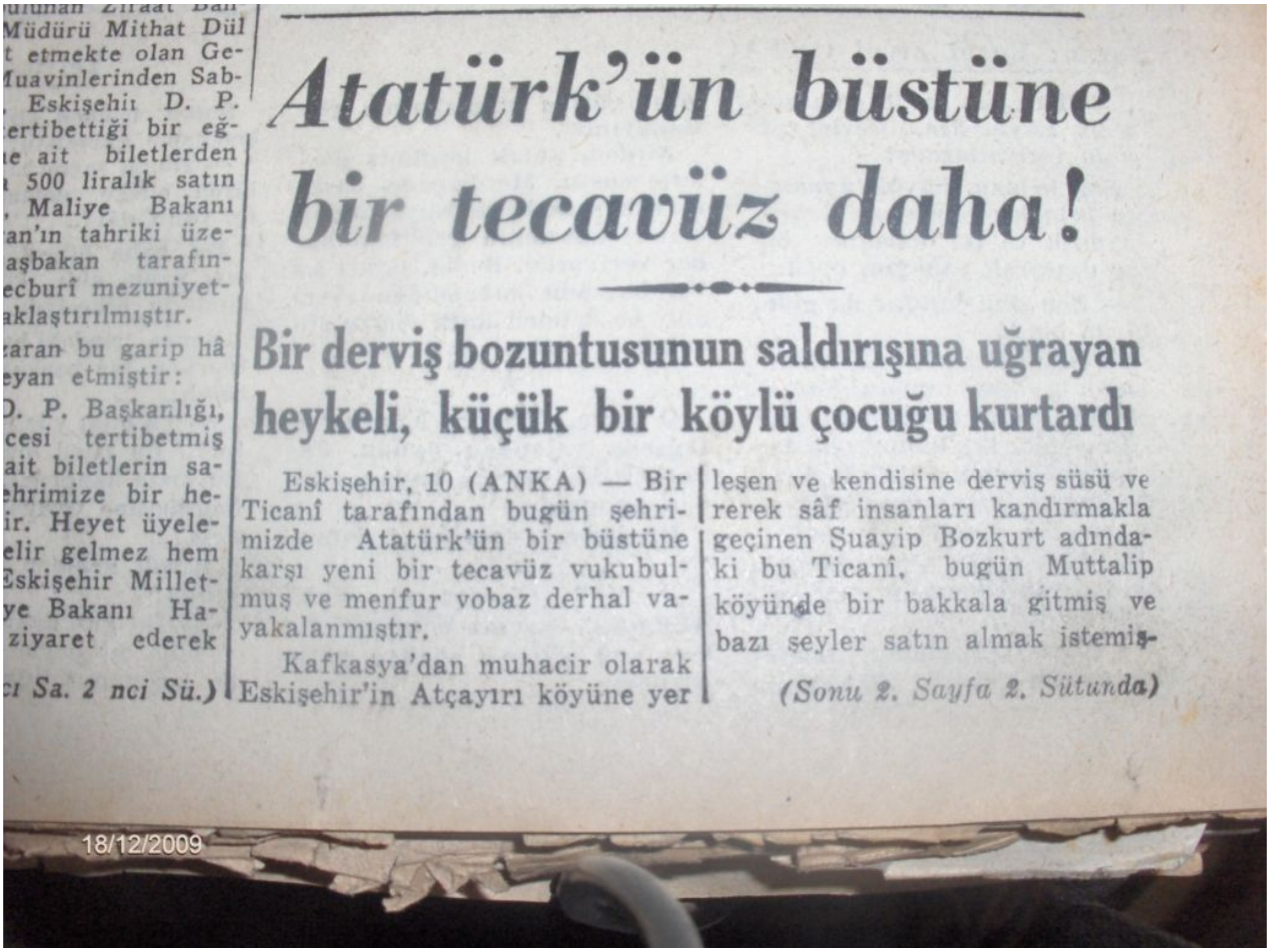
Kaçak kereste yüzünden çıka orman işletme müdürü ile 6 k

Eskişehir, 2 (ANKA) — Bugün kaçak kereste sevkiyatı yüzünden üçyüze yakın köylü ile 160 jandarma arasında saatlerce süren bir müsademe olmuş ve neticede Orman İşletme Mü-

dürü ile
te yara
şöyle olm
yon arası
kada büyü

(Sonu 4

EK 9 : ULUS, 11 TEMMUZ 1951

Atatürk'ün büstüne bir tecavüz daha!

Bir derviş bozuntusunun saldırışına uğrayan heykeli, küçük bir köylü çocuğu kurtardı

Eskişehir, 10 (ANKA) — Bir Ticanî tarafından bugün şehrimizde Atatürk'ün bir büstüne karşı yeni bir tecavüz vukubulmuş ve menfur vobaz derhal yakalanmıştır.

Kafkasya'dan muhacir olarak Eskişehir'in Atçayırı köyüne yerleşen ve kendisine derviş süsü vererek sâf insanları kandırmakla geçinen Şuayip Bozkurt adındaki bu Ticanî, bugün Muttalip köyünde bir bakkala gitmiş ve bazı şeyler satın almak istemiş-

(Sonu 2. Sayfa 2. Sütunda)

EK 10 : ULUS, 13 TEMMUZ 1951

in İstanbul'dan şehrimize geti-
ulmuştur. Haberimiz 3. üncü
ağan) kafesi içinde görülüyor

dan bildirilmediği takdirde neş-
riyatımızı tatil etmek mecburi-
yetinde kalacağız."

üzerine C. H. P. teklifi reddedildi
(Yazısı 2. inci Sayfada)

bir zarurettir. B
takdirde fiilin c
(Sonu 2 nci

Dün Ankara'ya 24 Ticani getirilmiştir. Fotoğrafta bunlardan bir kısmı görülmektedir. Haberimiz 2. inci sayfadadır

18/12/2009

EK 11 : ULUS, 26 TEMMUZ 1951

e son verilmesi hedef tutulmuştur || mâkul hal şekli "tesis" haline getirmektir

österdiği iyi niyet ortadadır. Eğer bir ihtilâf mevzuu varsa bunun mercii B. M. özel kanun çıkarmak değildir. Bu iş ancak mahkemelerde hallolunabilir

AYASA
ENİRKEN

sadere etmek muamelesi hangi hukuk esasına uyar?
Anayasa'nın 103 üncü maddesi göz göre göre bu kadar açık bir surette nasıl çiğnenir?
C.H.P. bu malları Anayasaya aykırı olarak mı eline geçirmiştir? Muayyen başka kanunlara aykırı olarak mı namına tapuya tescil ettirmiştir? İddia bu mudur? İddia bu ise, bu iddiayı hükme bağlıyacak merci her halde ekseriyet partisi Meclis Grupu değildir.
Gene Anayasa'nın 4 üncü bölümünde 53 üncü maddeden 60 ıncı maddeye kadar gösterilen yoldan yürümek lâzımdır. Yani mahkemeye başvurmak lâzımdır.
Siz istediğinizi söyleyin.. D. ekseriyeti bu.. İki yüz kişi toplanır, 110 kişi ile karar verir ve 487 mevcutlu bir eclise parti disiplini yolunn bu tamamen siyasi ve Anayasa'ya aykırı kararı kal ettirmeğe çalışır.

C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek, dün Parti Merkezinde bir basın toplantısı yapmıştır. Kasım Gülek bu toplantıda şu demeçte bulunmuştur:
"Bugün, memleketimizin hukuk esaslarına riayet eden bir cemiyet olmak vasfını kökünden sarsacak bir teşebbüsle karşı karşıya bulunmaktayız.
Halkevleri ve Cumhuriyet Halk Partisinin tekmil menkul ve gayrimenkul malları Anayasa, yürürlükteki kanunlar ve medeniyet âleminin yüzyıllardır titizlikle riayet eylemekte bulunduğu umumi hukuk prensipleri, sırf siyasi mülâhazalar zamanın ekseriyet partisi tarafından ihlâl edilmek tehlikesine maruz bırakılmaktadır.
(Sonu 6 ncı Sa. 1 inci S...)

Amerikalı iki genç, memleketimizin ziraatini etüd etmektedir
Haberimiz 3 üncü sayfamızdadır.

Atatürk Kanunu Meclis'ten geçti

Atanın hatırasına alenen hakaret eden veya söven bir kimse 1 - 3 yıl hapsedilecek

Birinci maddenin değiştirilmesi ve milletvekillerinin ileri sürdükleri temennilerin dikkate alınması için Adalet Komisyonuna gönderilen "Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki kanun tasarısı" Meclisin dünkü celsesinde tekrar görüşüldü ve kabul edildi.
Adalet Komisyonunda tetkik edilen birinci madde üzerinde milletvekilleri müzakereler başlamadan önce Başkanlığa muh
(Sonu 5 inci Sa. 7 nci Sü.)

"Hükmü Türk Milleti verecektir"

C.H.P. İstanbul İl İd... Kurulu hukukî esas... dayanan bir tebliğ neş...

İstanbul, 25 (Telefon...) Bugün saat 13 ten 19 a... fevkalâde oturum yapan İstanbul İl İdare Kuru... 20 da aşağıdaki tebliği... lamıştır:
"Demokrat Parti Mec... pu 24.7.1951 günü yapm... ğu bir toplantı sonund... telerde çıkan haberle... halkevleri bahanesiyl... Partisinin bütün menku... yimenkul emvalinin pa... riyetine dayanılarak... yoluna gidilmekte oldu... kısa yoldan da kanun... bedilmesine çalışıldığı... esefle müşahede edilm... letin malı millete iade... teranesi altında mask... tenen tamamen hakik...
(Sonu 2 nci Sa. ...)

C.H.P. nin tebliği

Ara seçimlerinde aday olmak istiyenlerin ne yolda hareket edeceği bildiriliyor

C. H. P. Genel Sekreterliği Tebliği:
16 Eylül 1951 Pazar günü 17 ilde 20 milletvekilliği için seçim yapılacaktır.
Partimizden aday gösterilmek istiyenlerin aşağıdaki hususlara dikkat etmeleri rica olunur:
1 — Partimiz adına gösteri-

İhsan Yalçın

Malatya seçimi

H.P. li üyelerin

24/10/2009

EK 12 : ULUS, 24 TEMMUZ 1953

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Hacer Buluş

B. M. Meclisi yaz tatiline girdi

Toplantı hürriyetini kısan tasarıyı kanunlaştırdılar

Dinin siyasete alet edilmesini önliyen maddeleri tasvibeden C.H.P. milletvekilleri, toplanma ve konuşma hürriyetlerini baltalıyan maddelere şiddetle itiraz ettiler

Betil'in, Somuncuoğlu'nun, Melen'in, Erkut'un, Zamangil'in, Günaltay'ın ve Barutçu'nun ana hukuk prensiplerine, İnsan Hakları Beyannamesine dayanan gayet açık izah ve ikazları dikkate alınmadı

Sivas C.H.P. Milletvekili Şemsettin Günaltay

Trabzon C.H.P. Milletvekili Faik Ahmet Barutçu

Van C.H.P. Milletvekili Ferit Melen

Kırşehir C.H.P. Milletvekili Haliş Sezai Erkut

Barışı'nın yıldönümü

...e bütün dünya milletleriyle ...hip büyük Türkiye'yi sonsuz saygı ile anarız

Fransa'da anayasa değişimi

21/11/2009

EK 13 : ULUS, 8 OCAK 1956

PAZAR 8 OCAK 1958 Yıl 33 No. 11867

Posta adresi: Ulus Gazetesi P. K. 819 — Ankara

Telgraf: Ulus - Ankara

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Konya'da yaptığı konuşmada

Menderes din işleri dünya işlerinden ayrılamaz dedi

Başbakanın Akşehiri Vilâyet yapacağını vaadetmesi üzerine Karamanlılar da ayni imtiyazı istedi - Ereğlili demokratlar ise kendi ilceleri vilâyet yapılmadığı takdirde partiyi kapatacaklarını söylediler

Konya, 9 (Özel) — Başbakan Adnan Menderes bugün Hükûmet Meydanında halka hitaben yaptığı konuşmada en çok lâiklik konusunda durarak şu sözleri söylemiştir:

«Türk Milleti müslümandır ve müslüman kalacaktır. Din işleri hiç bir zaman dünya işlerinden ayrılamaz. Biz din derslerini en yakın zamanda bütün orta mekteplerimize teşmil edeceğiz. Orta mekteplerde din derslerini en önemli bir ders olarak kabul ediyoruz. İyi bir din tedrisatı için iyi yetişmiş imam ve hatiplere ihtiyaç vardır. Bunun için de İmam ve Hatip Okullarının iki dereceli olması lâzımdır. Gelecek sene Konya İmam Hatip Mektebi lise derecesinde mezunlar verecektir. Bu okulları daha yüksek okullar derecesine çıkarmak en büyük gayemizdir.»

(Sonu sa. 2 sü. 2 de)

KONSER — Her onbeş günde bir olmak üzere Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinin konferans salonunda Devlet Tiyatrosu sanatkârlarının da iştirakiyle verilen Üniversite konserleri sanat muhitinde büyük bir ilgi toplamaktadır. Dünkü konser de çok büyük bir ilgi toplamış, salon hıncahınç müzikseven Ankaralılar tarafından doldurulmuştur. Resmimiz konserin açılışı sırasında alınmıştır.

Mısır'ı ziyareti

Tito, B... Paktın...

Dost Yugoslav Cumhurbaşkan... milletleri birbirind... bir şekilde savunma duvarı...

Basın Hürriyetini kurtarmak için

Hüseyin Cahit Yalçın

Baş misafirlerin

21/11/2009

EK 14 : ULUS, 9EYLÜL 1956

emektedir.

dek Subayda
mestri tatili

Subay okulunda sömestr inden itibaren başlamıştır. kuz gün sürecek ve öğren- Eylül Pazartesi sabahı tek lda hazır bulunacaklardır. tr tatilinden istifade eden n Yedek Subay Okulu öğ- dünden itibaren memleket itmişlerdir.

şayamam
k Gable

sanatkârı Gable'in
okuyunuz.
sahifemizde

ORDU SERGİSİ — Milli Savunma Bakanlığı tarafından açılan Ordu Sergisi hergün halk tar fından gezilmektedir. Yukardaki fotoğrafta ziyaretçilerin bir jet uçağını tetkik edişleri görülüy

Eğitim Bakanının demeci

Orta Okullara da Din dersi konuyor

Dün bir basın toplantısı yapan Bakan: «İstemiyenlerin çocuguna din dersi verilmiyecek» dedi

Millî Eğitim Bakanı Ahmet Özel, dün akşam saat 17 de Gazeteciler Cemiyeti Lokalinde bir basın toplantısı yaparak, din dersleri ile ilgili hususlarda izahat vermiştir.

Bakan, İlkokullarda olduğu gibi orta dereceli okullarda da din dersleri okutulmasına dair Bakanlar Kurulu kararının yüksek tasdikten

(Sonu Say. 5 Sü. 8 de)

Rusya'ya giden Arjantinli bin göçmenin feryad

Buenos Aires, 8 a.a. — Arja tin'den Rusya'ya dönmeğe kar veren bin kadar Rus asıllıyı Od sa limanına götüren «Salta» g misi, buraya dönmüş bulunmak dır.

«Salta» gemisi kaptanı Dani Vujoseviç, büyük hayallerle Ru ya'ya dönenlerin kısa bir müdd içinde pişman olduklarını söyl miştir.

Kaptan, «Benimle birlikte g mide çalışan 200 gemici feci h diselere şahit olduk» demişti

(Sonu Sa. 5 Sü. 8 de)

21/11/2009

EK 15 : ULUS, 25 ŞUBAT 1958

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

SALI 25 ŞUBAT 1958

DP. lilerin kasıtlı ve tertipli hareket ve tecavüzleri Meclis'te Bütçe görüşmelerini çığırından çıkarıyor

Meclis'te dün büyük kavgalar oldu

Çirkin ve yakışıksız isnatlar yapan

D. P. liler C. H. P. Milletvekillerinin üstüne yürüdüler

Barutçu, bu gibi hareketleri önlemek için Riyaset Makamı, tarafsızlığın icap ettirdiği titizliği göstermiyor, dedi

Meclisten Notlar

C. H. P. Meclis Grupu tebliği

CHP. yalnız millet menfaatini koruma ve rejime karşı hazırlanan vahim akibetten onu kurtarma gayretindedir

Demokratik rejimi tahrip etmek için D.P. tebliğinde zikrolunan bahanelere vatandaşlar inanmayacaklardır

D.P. idarecileri içinde mahdut bir zümre demokratik rejime nihayet vererek misallerini gördüğümüz Orta Doğu idarelerinden birini kurmak için hergün yeni bir bahane peşindedirler, bu tertip muvaffak olmayacaktır

Türk Milleti kendi iradesini yürütecektir

Adalet, Savunma ve İçişleri Bütçeleri görüşüldü

Mevkut 9 subayın durumu Meclis'te bahsedildi

"Son seçimlerde, demokratik rejimin temeli olan rey verme hakkının çeşitli yollarla ihlâlinden millet cidden müteessirdir,,

Başbakan Bulganin cevabı

Meclisteki hâdiselere dair Soysalın

BANKASI A.Ş.

5 Mayıs 1958

4 ODALI 1 APARTMAN DAİRESİ

LİRA

MÜRACAAT EDİNİZ

21/12/2009

EK 16 : ULUS, 25 ŞUBAT 1960

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

KÜÇÜK İLANLAR HERGÜN SİZE AZ PARA İLE ÇOK İŞ GÖRÜR

P. Askerî vasıtaları emrinde kullanıyor

Millî Savunma ve İçişleri Bütçelerinin müzakereleri sırasında hâdiseler oldu

C.H.P. liler D.P. nin askerî vasıtalardan istifade ettiklerini vesikalarla ispat ettiler

Grup sözcülerinin ve Milletvekillerinin konuşmaları tekrar sınırlandırıldı ve 3 dakikaya indirildi-Dünkü müzakerelerde Ferda Güley'in konuşmasına mani olundu. C.H.P. lilere müteaddit cezalar verildi. Maraş Milletvekili E. Soysal üç oturum için Meclis'ten çıkarıldı

...ayur'un ...klaması

İnönü'nün teşekkür telgrafları

İnönü geldi

...BAKANA HATIRLATIRIZ

...net Merkezi Park değil Ankara'dır

...nin müzakeresi sırasında C. H. P. Milletvekilleri sert ...lar ve Başbakanlık tahsisatının kaldırılmasını istediler

Bütçeler bir ekspres süratile gelip geçiyor

Danıştay, istatistik, Diyanet işleri, Tapu Kadastro Bütçeleri dün Mecliste kabul edild...

...P.li M. Kayalar dün ...ley'i yumrukladı

ADALET BÜTÇESİNDE ...P. SÖZCÜSÜNÜN TENKİTLERİ

...MOKRASİ SÜRATLE ...RİYE GİTMEKTEDİR

Bugün hakkında karar verilecek olan Beyhan Cenkçi

Cenkçi için karar bugün verilecek

Yardımcı'nın Radyo'dan nakledilen

GÜNÜN IŞIĞINDA

V. C. BAŞBAKAN...

Bülent EC...

21/12/2009

EK 17 : VATAN, 16 MAYIS 1950

Ahmet Emin YALMAN

SALI 16 MAYIS 1950

VATAN

Yıl: 10 - Sayı: 3227 «EGRİYE EGRİ - DOGRUYA DOGRU» Fiyatı: 10 Kuruş

POKER-PLAY

D. P. kahir ekseriyetle kazandı

En son gelen haberlere göre, Demokrat Parti'nin memleketin muhtelif vilâyetlerinde şimdiye kadar kazandığı milletvekilliği sayısı 390 a yaklaşıyor

Ankaradaki şayialara göre

Günaltay kabinesi istifa etmek üzere bulunuyor

D.P. Başkanının muvakkat bir kabine kuracağı söyleniyor

Yeni Meclis, Pazartesi günü toplanaca

İnönü'nün Malatya'dan seçili seçilmediği henüz belli olma

Seçimin neticesine dair gelen haberler, umumi efkâr tarafından büyük bir sevinçle karşılanmıştır. 1946 seçimlerinden sonra tamamile dürüst bir seçim olacağına ve hükümetin sözünü tutacağına pek azları inandığı için Demokrat Parti muhiti haricindeki umumi kanaat, Demokratların bu defa nihayet 150, 200 kişilik bir kanaatle muhalefete devam edeceği yolundaydı. Yalnız, Demokratlar, halk nabzını yakından dinledikleri için vatandaşlardaki şevkin kendilerini iktidara sevkedeceğine ve iktidar az çok baskı yapsa bile bunun umumi neticeyi değiştirmiyeceğine inanıyorlardı. Bununla beraber Demokratlar da bu kadar büyük bir ekseriyeti beklemiyorlar, belki de siyasi hayatın muvazenesi bakımından istemiyorlardı.

(Devamı: Sa. 4 Sü. 1 de)

çimlerde Demokrat Partinin kazandığı zaferi Celâl Bayar ve Fuat Köprülü gazetelere bildiriyorlar

llet ne istiyor?

Yazan: AHMET EMİN YALMAN

D.P. nin kazandığı yerler

Katî neticeler alınan yerleri

14/11/2009

EK 18 : VATAN, 17 HAZİRAN 1950

VATAN

BAŞMUHARRİRİ Ahmet Emin YALMAN

Cumartesi 17 HAZİRAN 1950

Yıl: 10 - Sayı: 3259 «EĞRİYE EĞRİ - DOĞRUYA DOĞRU» Fiyatı: 10 Kuruş

PASLANMAZ ve OYULMUŞ PAL TRAŞ BIÇAKLARI

Meclis, Arapça ezanı kabul etti

Kanun bugün Resmî Gazetede neşredilecek

Öğle namazından itibaren Arapça ezan okunacak

Kanun teklifinin müzakereleri Mecliste gürültülü geçti

C. H. P., hükûmetle ayni görüşe sahip olduğunu bildirdi

Harriman

Harriman

Yeni bir vazifeye tayin edildi

C.H.P. nin Arapça ezan lehine dönüşü

Ankara'da hayretle karşılandı

Parti Grupunda İnönü, İncedayı, Ortaç, Tankut ve Eyüboğlu aleyhte rey verdi

FUZULÎ MASRAF

Başbakan Adnan Menderes

Din müessesesinin Devletten ayrılması

Boztepe'nin Devletin din üzerindeki vasilik sistemine son verilmesine dair teklifi

Amerikada yakalanan Atom bombası casusları

Yakalananlardan biri Slack adında fizik âlimi, diğeri Sovyetlerin eski Nevyork viskonsoloslarından biri

14/11/2009

EK 19 : VATAN, 7 TEMMUZ 1950

Radyoda Kur'an

Bu akşamdan itibaren okunuyor

Ankara, 6 (Telefonla) — Ankara ve İstanbul radyosunda arapça Kur'ân okunmasına yarın akşamdan itibaren başlanacaktır. Kur'ân Ramazan günlerinde Pazartesi, Çarşamba ve Cuma akşamları saat 20.05 ile 20.15 arasında okunacaktır. Ramazandan sonra Kur'ân radyonun sabah saatlerinde okunacaktır.

14/11/2009

EK 20 : VATAN, 18 NİSAN 1951

BAŞMUHARRİRİ
Ahmet Emin YALMAN
VATANEVİ
Cağaloğlu, Molla Fenari Sok. 30-32
Telefon: 24207 — 29316 — 29315
Telgraf: VATAN İstanbul
YIL: 11 — SAYI: 3504

ÇARŞAMBA
18
NİSAN
1951
Fiyatı: 15 Kuruş

VATAN
EĞRİYE EĞRİ - DOĞRUYA DOĞRU

GÜNÜN YA...
Paristeki t...
Yaz...

İngiltere Nereye Gidiyor

YAZAN: Ahmet Emin YALMAN

Bugün cihanı tehdit eden asıl tehlike, Kızıl Moskofluğun temsil ettiği emperyalizm değildir. Moskovada müstebit ve zalim bir diktatörlük, bunun etrafında polis baskısile bir arada tutulan geniş, fakat iç bağları gevşek bir imparatorluk, kahredici bir tahakkümle boyunduruğa vurulmuş peykler, kundaklanmağa uğraşılan sahalar vardır. Bü... bu suikast sisteminin karşı... birlik halinde bir insanlık ...esi, anlayışlı bir mukavemet... bir hür dünya siyaseti bu... ...kça; medeniyet âlemi müs... kalabilir ve kızıl Moskof ... ve istibdadının, tarihte, ...a yakın tarihte örnekleri... ...düğümüz o heybetli, aza... ...iktatörlükler gibi kısa bir ... içinde kendi başını yiye... ...emin olabilir.

...ehlike, hür dünya cephe... bozgunculuktadır. Bu ...luk son zamanlarda kor... şekil almış ve Moskova... müttefiki ve desteği ke... Şimdiye kadar mukave... temsil eden ve nereye ...ediğini bilir gibi gö... ...rikan siyaseti ... gelen yatıştırma dal... Amerikanın içindeki ...ova yardakçılarının ... düşmüştür. Eğer ...ukadderatını idare ...iyetini taşıyanlar,

Adalet Encümeninde

Atatürk'ü Koruma Kanunu kabul edildi

Salâhattin Âdil, Atatürk'e çok çirkin hücumlarda bulundu

Başbakan verdiği cevapta Atatürk müstebit değil halâskârdır dedi

Ankara, 17 (Telefonla) — Atatürkü koruma kanunu hakkında bu sabah Adalet encümeninde hararetli münakaşalar yapıldıktan sonra kanun yediye mukabil dokuz reyle kabul edildi.

Bu sabahki toplantıda Başbakan Adnan Menderes, Meclis Reisi Refik Koraltan, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, İçişleri Bakanı Halil Özyörük, Adalet Bakanı Rüknettin Nasuhioğlu ve encümen azaları dışında bir çok Milletvekilleri hazır bulundular. Bu arada Milletvekili başmuharrirler de vardı.

Başbakan Adnan Menderes yap...

Koredeki Birleşmiş Milletler eski komutanı General Mac Arthur T... ...lıyor. (Selâmi Akpınar tarafından çekilen bu resim...

Uzakşark Am... siyaseti değ...

Yatıştırma siyaseti aslâ... değil, dinamik şekilde ...

Bradley, MacArthu...

EK 21: VATAN, 4 MAYIS 1951

VATAN

EĞRİYE EĞRİ - DOĞRUYA DOĞRU

CUMA 4 MAYIS 1951

Fiyatı: 15 Kuruş

PHILCO
BUZ DOLABI DAİMA BAŞTA.
1951 modelleri gelmiştir. Her yerde arayınız.
Toptan satış yeri NATAN ESKENAZİ — İstanbul
Satış yeri: Çarşıkapı TAKVUR GÜLERYÜZ
TÜNELBAŞI — E. ESKENAZİ
Kadıköy: FEDOR İLYADİS
DATAŞ Şirketi — Taksim

D.P. Meclis Grupunda

DİN TEDRİSATI GÖRÜŞÜLDÜ

Ortaokul ve Liselerde din dersleri okutulması istendi

Tevfik İleri bu hususun bir heyete tetkik ettirildiğini söyledi

Ankara, 3 (Telefonla) — Demokrat Parti Meclis Grupu bugün Abidin Potoğlunun başkanlığında toplandı. Bugünkü toplantıda, Ahmet Gürkanın din tedrisatının orta ve liselere de teşmil edilip edilmiyeceği hakkındaki sual takriri geniş ve hararetli müzakerelere vesile oldu. Bir arada Doktor Burhanettin Onat ile Cezmi Türk arasında din mevzuunda tartışma yapıldı. Evvelâ takrir sahibi Ahmet Gürkan konuştu ve teklifi müdafaa etti. Din derslerinin orta ve liselere de teşmilinin bir Müslüman devleti olmamız hasebile yerinde o-

(Devamı Sa: 4; Sü: 1 de)

...den dün gece İstanbula gelen dünya şampiyonu takımımızın güreşçileri hava alanına indikleri zaman hep bir ağızdan İstiklâl Marşını söylüyorlar

...eşçilerimiz, dün gece ...hüratla karşılandı

...eç olmasına rağmen kalabalık ...kütlesi hava meydanına gelmişti

İngiltere, İran'ın petrolü devletleştirmesini tanımıyacak

Londra, 3 (Radyo) — İngiliz hükûmeti, İran hükûmeti tarafından alınmış bulunan devletleştirme kararını resmen tanımıyacağını bildirmiştir. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü bir anlaşmaya varılacağı ümidinde olduğunu belirtmiştir. İngiliz hükûmeti ...

24/11/2009

EK 22 : VATAN, 28 HAZİRAN 1951

BAŞMUHARRİRİ Ahmet Emin YALMAN
VATANEVİ
Cağaloğlu, Molla Fenari Sok.
Telefon: 24207 — 29216 —
Telgraf: VATAN İstanbul
YIL: 11 — SAYI: 38

PERŞEMBE 28 HAZİRAN 1951
Fiyatı: 15 Kuruş

VATAN

EĞRİYE EĞRİ - DOĞRUYA DOĞRU

GÜNÜN YAZISI: Hür dünya kalkınması v... Marshall yardımı
Yazan: BÜLENT BÜKT...

Mukadderatımız Sahipsizdir

YAZAN: Ahmet Emin YALMAN

Demokrat Parti Meclis grupu iyi istikamette iki adım atmıştır: Bunlardan birincisi, ara seçimlerin yapılmasına ekseriyetle karar verilmesi, diğeri Meclisin, tatilden vazgeçerek, çalışmalarına devam etmesi fikrinin ortalığa hâkim olmasıdır.

Demokrat Parti, ara seçimlerden şu veya bu bahane ile korup kaçsaydı ve Anayasanın ...ndaki sarahati, seçim kanunu... icaplarını hiçe saysaydı; par... ...fatiyle kendi idam hükmünü ...alamış olacaktı. O zaman kar...da, millî iradeye uymağa ...an bir siyasi parti değil, ik... keyfî surette tasarrufa ça... bir zümre görecektik.

... seçimlerin yapılması le... çok şükür müsbet bir ka...rıldığına göre, bundan ... imtihan; seçimlerde dü... imtihanı olacaktır. Can...riz ki Demokrat Parti, ...imlerinden sonra hileli ... hakkında kopardığı çok ...vatları kendi kulağına ...n ve 1950 deki dürüst ... insanlık huzurunda ... şerefli olgunluk im...vık bir yol tutmağı ...lına koysun....

...tili hakkındaki ka... ...üphe yok ki iyi bir ...idir. Fakat millet... sıcak aylarda fe...ererek Ankarada ...tsada kâfi gelmez. ...l; yapılacak işleri ve çalışma usul...ir seviyeye yük... Sual takrirleri, bir süzgeçi... menfaat ....alı, sırf şahıs...rinden bahset...recek bir de... kurtarılmalı... ...aları da Büt...

Ankarada yakalanan Ticanîler. Sağdan birinci Çubuktaki büstü kırandır

ANKARADAKİ TECAVÜZLER NEFRET UYANDIRDI

Pilâvoğlu ve 12 Ticanî dün tevkif edildi

İçişleri Bakanı Özyörük, Ticanîlerin dışarıdan direktif aldıklarını söyledi

Üniversite gençliği, Cumartesi günü Ankarada büyük bir miting yapacak

Ankara, 27 (Telefonla) — Dün ...

Ticanilerin bu menfur hareketleri üzerinde savcılık ve polis e...

Zonguldak hâdisesi... esrarı çözülüyo...

Koraltan, kongre başkanl... istifaya mukabil, Ala... Bakanlık teklif e...

Sekiz Zonguldak milletvekili, Parti G... müracaat ederek, tahkikat açılma...

Ankara, 27 (Telefonla) — Zonguldak Demokrat Parti anlaşmazlığının esrarı yavaş yavaş çözülmektedir. Hâdiseyi tahkik eden şahsiyetlerin anlattıklarına göre, D.P. Genel İdare Heyeti, Zonguldak kongresine büyük bir ehemmiyet vermiş ve kongreden üç gün evvel Kâmil Gündeşi hazırlık yapmak üzere Zonguldağa göndermiştir. Bilâhare Kâmil Gündeşin faaliyetine Ali Rıza İncealemdaroğlu da iltihak etmiştir.

Kongreye reis seçiminden evvel Meclis Başkanı Refik Koraltan, kongre başkanı olması muhtemel bulunan Muammer Alakantı çağırarak kendisine: «Senin faaliyetini çok beğeniyoruz, Bakan olmanın sırası geldi, kongre reisliğinden Fevzi Lütfi yerine feragat et» demiştir. Muammer...

(Devamı Sa. 4 Sü. 3 de)

Tekirdağda

EK 23 : VATAN, 1 TEMMUZ 1951

PAZAR 1 TEMMUZ 1951

VATAN

EGRİYE EGRİ - DOGRUYA DOGRU

ANKARADA BÜYÜK BİR MİTİNG YAPILDI

Dün, inkılâp ve Atatürk düşmanları tel'in edildi

Üç Ticanî tevkif olundu

Adana ve Bursada bazı Tarikatçiler yakalandı

Ankara, 30 (Telefonla) — Türk inkılâbına, Türk milletine ve Türk Cumhuriyetine büyük bir suikast hazırlamağa yeltenen ticaniler bugün Ankarada çok heyecanlı ve coşkun tezahürler-le tel'in olundular. Mitingde ha-zır bulunan genç, ihtiyar binler-ce kişi, bu kara yobazların Türk-lüğe de Müslümanlığa da suikast etmek, Cumhuriyete ve inkılâba felâket hazırlamak istediklerini bütün Türkiye ufuklarına haykır-dı, kara taassup tel'in olundu, inkılâba candan bağlılık teyit e-dildi. Böylece bütün Türklüğün hissiyatına tercüman olundu.

Bugün saat 17,30 da Atatür-kün heykel ve büstlerine teca-vüz eden, kara taassubu, ticani-liği tel'in etmek maksadile An-kara, İstanbul üniversite men-suplarile yüksek okul talebeleri, siyasi partiler, muhtelif meslek teşekkülleri ve kesif bir halk kütlesi tarihi mitinge iştirak et-ti. Mitinge Cumhurbaşkanı adı-na başyaver, Milletvekilleri, Ba-sın Yayın umum müdürü, Anka-ra Belediye Başkanı, siyasi par-tilerin bir çok tanınmış şahsiyeti geldi.

Ankarada yakalanan Ticaniler tevkif edildikten sonra kamyonla cezaevine gönderiliyorlar

«Ticanîler rejime kastetmişlerdir»

« İrtica yoktur » diyen iktidarın organı olan Zafer, Ticanilerin kökü dışarda bir teşkilât olduğunu ve sıkı tedbirler almak icap ettiğini söylüyor

Dünkü «Zafer» gazetesinde Ankarada son günlerde ortaya çıkan irticai hareketlere dair iki yazı yayınlanmıştır. «İrtica yoktur» diyen bir hükümetin ve partinin organı olduğu halde «Zafer» de çıkan bu yazılarda irticaa karşı tedbirler alınması gerektiği yazılmakta ve Ticaniler hakkında tafsilât verilmek-tedir.

«Zafer», «Sıkı tedbirler almalıyız, hainlerin irtica beyan-nameleri, rejimi (örümcek ağı kadar, zayıf) diyerek Cumhuri-yete kasdediyorlar!» başlıklı yazısında şöyle demektedir:

«Ticani denilen, ve memleketi felâkete sürüklemek is-... yen habislerin neşrettikleri bir beyanname ele geçmiş bulun-...

(Devamı Sa: 7 Sü 4 de)

İngiliz Büyük Elçisi bir muhtıra getirdi

Sir Noel Charles, "İngiltere prensip olarak, Türkiyenin Atlantik Paktına girmesine

24/11/2009

EK 24 : VATAN, 3 TEMMUZ 1951

63 Nakşibendî Mercanda suçüstü yakalandı

23 Nakşî, 53 Ticanî tevkif edildi, 1500 Ticanî de sorguya çekildi

Ankarada Ticaniler hâdise çıkarır ve haklarında takibatta bulunulurken, İstanbulda da 63 Nakşibendi âyin yaparken yakalanmıştır.

Nakşibendilerin kendilerince şeyh kabul ettikleri Süleyman bir yıl evvel ölmüş ve onun yerine müritlerinden Dursun Kolcu geçmiştir.

Dursun Kolcu, Mercanda sahibi bulunduğu «Seferülhayır» hanının üst katında bulunan tarasanın etrafını bezlerle çevirmiş ve burayı geceleri dini âyin yapılan bir tekke haline getirmiştir. Bir müddet önce yapılan bir ihbarla öğrenilen vaziyet üzerine Savcılık takibata geçmiştir. Alâkalı Emniyet memurları evvelki gece buraya yaptıkları bir baskında 63 Nakşibendiyi âyin icra ederken suçüstü yakalamıştır. Nakşibendilerden 23 tanesinin üzerlerinde cübbe, başlarında beyaz sarık olduğu görülmüştür. Diğerlerinin de başlarında beyaz takke vardır. Bazıları, kolları arkalarından kenetli bir vaziyette ve «vecd» halinde bulunmuşlardır.

Bu şahısların bir kısmı bir iki ay kadar evvel Edirnekapı mezarlığında eski şeyhleri Süleyman Efendinin mezarı başında

(Devamı Sa. 4 Sü. 3 de)

Ribbentropun eniştesi Boğaz'da boğuldu

Arnavutköyünde kazada ölen Jenke, İkinci dünya savaşı içinde Ankarada mühim roller oynamıştı

Boğulan diplomat, casus Çiçeron'un İstanbul'da olduğunu söylemişti

Pazar günü akşamı Boğaziçinde cereyan eden bir motör kazası, ikinci dünya savaşı siyasi tarihine adı karışmış eski bir Alman diplomatının boğulması ile neticelenmiştir.

Kazaya kurban giden zat, ikinci dünya savaşı sırasında Ankarada Alman büyük elçiliğinde orta elçi rütbesiyle mühim ve

24/11/2009

EK 25 : VATAN, 4 TEMMUZ 1951

Çarşamba 4 Temmuz 1951

VATAN

EĞRİYE EĞRİ - DOĞRUYA DOĞRU

Günün yazısı: Tenkid ve bayram tatili
Yazan: A. ADNAN - ADIVAR
Bugün ikinci sayfamızda

[illegible]idgway, Komünistlerin [illegible]teklifini kabul etti

[illegible]eral ihzarî müzakerelerin [illegible]mmuzda başlamasını istedi

[illegible]irme birliğimiz İnchon limanında [illegible] çıktı ve tezahüratla karşılandı

Komünistlerin «Ateş kes» teklifinin müzakere edilmesini istedikleri Kaeson şehri

[illegible]li, gıda kontrolü için harekete geçiyor

Ankara'nın Lalahan bölgesindeki Tiftik Cemiyetinin nümune çiftliğindeki parçalanan Atatürk büstü

Dün yeniden 17 Ticanî tevkif edildi

Ankara'da Lalahanda dün bir büst kırıldı

İzmir ve Şabanözünde yapılan mitinglerde Atatürk'e tecavüzler tel'in edildi

Ankara, 3 (Telefonla) — Dün Ankara - Kırıkkale arasındaki Lalahan istasyonunda bir büst kırma vak'ası daha olmuştur.

Hâdise şöyle olmuştur:

İbrahim ve Mustafa adında Devlet Demiryolları işçilerinin 8-10 yaşlarındaki çocukları Lalahan Üretme Çiftliği havuzu yanında oynarlarken bu havuz yanında bulunan Atatürk büstüne taş atmağa başlamışlardır. Bir kaç taş attıktan sonra çimento

(Devamı Sa: 4; Sü: 1 de)

Amerikanın açtığı yeni krediler

[illegible] yaya 15, Yunanistana 45 milyon dolarlık kredi açıldı

Paris, 3 (A.P.) — Birleşik Amerika kongresi yeni yabancı [illegible]

Partileri intibaha dâvet

[illegible] aramak zorundayız

«Memlekette irtica körükleniyor, millî birliğimiz kundaklanıyor!» diye aylarca müddet feryatlarda bulunduk. Baş çe[illegible] diye aylarca müddet feryatlarda bulunduk. Türlü türlü maksatlarla umumi efkârın zehir[illegible] memleke[illegible]

EK 26 : VATAN, 26 TEMMUZ 1951

VATAN

EĞRİYE EĞRİ - DOĞRUYA DOĞRU

PERŞEMBE 26 TEMMUZ 1951

Fiyatı: 15 Kuruş

Atatürk Kanunu kabul edildi

1 inci ve 2 nci maddeler üzerinde şiddetli münakaşalar oldu ve bu maddeler tâdile uğradı

1 inci maddeye alenen kelimesi ilâve edildi; ağır hapis, hapse çevrildi

Ankara, 25 (Telefonla) — Bugünkü Mecliste Atatürk lâyihasının müzakeresi ikmal edildi. Muhalif, müstakil ve muvafık bütün milletvekillerinin müşterek alkışları arasında kabul edildi.

Lâyihaya verilen son şekil hakkında Adalet encümeni raporu ve hazırlanan metin okundu. İndi takdirde, tefsire vesile verecek bütün hükümler kaldırıldı. Lâyiha bu haliyle milletvekillerinin umumî temayülüne uygun

ki şifa ... desi

... EMİN YALMAN

... birkaç şifa müjdesi belir... isli ve gürültülü bir şekil... ık kapanmasında ve istik... açılmasında görenler bu...

...iyede inkılâp ve terakki ...ssa hariçten gelen mas... ...rumak gayesiyle hazır... ...illet Meclisi tarafından ... meselede parti hudut... ...mış vatandaştan çoğu ... muhaliftir. Bilhassa ... tefsirlere müsait ta... ...nra bu altmış vatan... ...iş olmaları beklene...

...şında bir istismar ...tı ve inkişafı için ...üfuzları altına al... ...bir uzvu halinden ...uhitleri ... Hiç çalışmadan ...rlü türlü değer... ...andaşları zehir...

C. ... Kar...

24/11/2009

EK 27 : VATAN, 24 ŞUBAT 1952

VATAN
EĞRİYE EĞRİ - DOĞRUYA DOĞRU
PAZAR 24 ŞUBAT 1952

Resmî ilân tevzii ve radyo ağır tenkidlere sebep oldu

Muvafık ve muhalif Milletvekilleri âdil bir tevzi sistemi istediler. Ağaoğlu, bunun yapılamıyacağını söyledi

Basın yayın ve Turizm, İstatistik, Meteoroloji, Diyanet İşleri, Tapu ve Kadastro bütçeleri kabul edildi. Meclis bugün de çalışacak

Ankara, 23 — Meclis bugün öğleden evvel, öğleden sonra ve gece yarısına kadar üç celse toplanarak çalıştı. Bugün Sayıştay için bütçe komisyonu tarafından verilen 400 bin liralık tahsisatın kaldırılması hakkındaki teklif kabul edildi. Başbakanlık iktisadi işbirliği Danıştay kurulu bütçeleri kabul olundu.

Basın ve Yayın Bütçesi

Basın ve Yayın ve Turizm Ge- (Devamı Sa: 5; Sü: 4 de)

Asyadan Haber

YAZAN : Ahmet Emin YALMAN

Atlantik Paktı devletleri askerî liderlerinden bazıları Lizbondaki toplantıda

Vergi Usul Kanununa İtirazlar

Dünkü toplantıda Kuyucak, yerli sarmayenin iflâsa mahkûm edildi-

GENERAL ALİ FUAT CEBESOY HATIRALARI

Yakın tarihimizi aydınlatacak olan hâtırattan parçalar

1 Marttan itibaren

Hindistan

Hindistan, yüzlerce milyon nüfusiyle, eski medeniyeti ile insanlığın mukadderatında mühim roller oynamağa namzettir. Ahmet Emin Yalman, bir gazeteci grupu ile beraber Hindistana giderek bu âlemi görmüştür.

INSULIN

EK 28 : VATAN, 25 MAYIS 1952

(Devamı Sa: 7; Sü: 4 de)

Din öğretimine Ehemmiyet Verilecek

Anadolu Ajansı

Samsun, 24 — Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri D.P. merkez ilçe kongresinde verdiği demeçte demiştir ki:

«— Bizim için yol, köprü, mektep yapmak nasıl sırf bu millete hizmet için yapılan işlerse, din bilgisini Müslüman Türk çocuklarına en müsbet şekilde mektep

(Devamı Sa: 7; Sü: 3 de)

İtalya Demir perdeye

EK 29 : VATAN, 20 ŞUBAT 1953

BAŞMUHARRİRİ Ahmet Emin YALMAN
VATANEVİ
İstanbul

CUMA 20 ŞUBAT 1953

VATAN

İGRİYE İGRİ - DOĞRUYA DOĞRU

GÜNÜN YAZISI
GERÇEK MİLLİYETÇİLİK
Yazan : MUSTAFA BAYDAR
Bugün ikinci sayfamızdadır.

...ikast duruşması ...karada olacak

...izamını dinî esaslara uydurmak için ...kuran ve Başyazarımıza suikast ...Malatyadan Ankarâya götürülecek

...broşür dağıtan biri yakalandı.
...a tesanüt cephesi kuruluyor

Associated Press

Ankara 19 — «Vatan» gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalmanı öldürmeğe tam teşebbüsten maznun Hüseyin Üzmez ile, Hüseyin Üzmezi bu cürmü işlemeğe azmettirmekten ve ayrıca devletin içtimaî ve hukukî temel nizamlarını dinî esas ve inançlara uydurmak gayesile cemiyet tesis etmek, telkinde bulunmak ve propaganda yapmaktan ve kanunun cürüm addettiği bu fiilleri ...alenen meth ve istihsan etmekten ve bu arada vazifeli memurlara rüşvet teklif eylemekten maznun bulunan 28 i mevkuf ve ...dü gayri mevkuf 31 arkadaşının ilk tahkikat safhasına intikal etmiş olan davalarının umumî emniyet mülâhazası ile Malatyadan başka bir yere nakli hakkındaki Adalet Bakanlığının talebi temyiz mahkemesi 3 üncü dairesince kabul edilerek davanın Ankaraya nakline karar verildiği öğrenilmiştir.

Manisada broşür dağıtan şahıs yakalandı

İzmir 19 (Hususî) — Bugün Manisada kahve kahve dolaşarak «Allah sorarsa» adlı bir broşürü dağıtan Hâmit Çetin adında biri yakalanmıştır. Cemil Turgut im-

(Devamı, Sa: 7 Sü: 1 de)

24/11/2009

Kiralar için Yeni karar

(Hususî Muhabirimizden)

Ankara 19 — Bütçe komisyonu bu sabah toplanarak ev ve dükkân kiraları hakkındaki lâyiha üzerinde çalışmıştır. Neticede, meskenlerin 1/6/1955 ten, ticarethanelerin 1/1/1955 ten itibaren kiralarının serbest kalması kararlaşmıştır. Ancak, ticarethaneler için mülk sahiplerine mutlak tahliye hakkı tanınmaması üzerinde umumî bir temayül vardır. Uzun müzakereler sonunda bugün bu hususta bir karara varılamamıştır. Müzakerelere yarın devam edilecektir.

İki milletvekili Haysiyet divanına Verildi

Hususî Muhabirimizden

Ankara, 19 — Demokrat Parti umumî idare heyeti tarafından Balıkesir milletvekili Ali Fahri İşeri ve Afyon milletvekili Gazi Yiğitbaşı haysiyet divanına verilmişlerdir. Ali Fahri İşerinin parti nüfuzunu şahsî işlerinde kullanmasından, Gazi Yiğitbaşı da parti nüfuzunu irticaî sahalarda istimal etmesinden şikâyet edilmekteydiler.

Haysiyet divanı bugünlerde toplanarak bu iki milletvekilinin müdafaasını dinliyeceği, vaziyetlerini tetkik edeceği, bunlar hakkında bir karar vereceği beklenmektedir. Bu iki milletvekili hakkında da partiden ihraç kararı verilmesi muhtemel görülmektedir.

—0—

Molotof Ağır hasta

Basın - Yayın ve Diyanet işleri bütçeleri görüşüldü

Ömer Bilen, Abdullah Aytemiz ve Hasa... Ustaoğlu din işlerine dair konuştular

Radyolar tenkid edildi. Resmî ilâ... işi bahis mevzuu oldu

(Hususî Muhab...)

Ankara 19 — ... melerine bugün d... leden evvel ve so... di. Bugün bilha... ve diyanet işle... rinde pek çok ... aldı.

Milletvekille... nuşma itiyadı... maları, birer ... siyle Meclis ... zaman işgal ... konuşmaları ... kikaya in... teklifler ya... yanet işle... resi sırası... sunuldu. ... talebi un... halde ba... lebe ... zuunun ... mahiye... arada ... yanet ... bu ta... dedi.

Bu bir dere değil, Ankarada su basan mahallelerin sokaklarıdır

Sakarya nehri

EK 30 : VATAN, 21 ŞUBAT 1953

BAŞMUHARRİRİ Ahmet Emin YALMAN

Cumartesi 21 ŞUBAT 1953

VATAN

İĞRİYE İĞRİ - DOĞRUYA DOĞRU

Kiralar 1955 te serbest olacak

Bütçe Komisyonu dünkü toplantısında ortalama bir neticeye vardı

Komisyon, yeni bir kanun da hazırlanmasını teklif etti

Ankara, 20 — Bütçe komisyonu bugün öğleden evvel toplandı. Kira kanunu lâyihası üzerindeki görüşmelerine devam ederek Milli Korunma kanununun tâdili istenen maddelerine son şeklini verdi ve aşağıdaki kararlara vardı:

1 — 1940 dan önce inşa edilmiş ve kiraya verilmiş olan meskenlerin kiralarına 1. 3. 1953 ten, 1. 1. 1954 tarihine kadar yüzde 50, 1. 1. 1954 ten 1. 6. 1955 tarihine kadar yüzde yüz zam yapılacaktır.

2 — 1940 dan sonra ve 1944 ten önce inşa edilen meskenlerin kiralarına 1. 3. 1953 ten 1. 6. 1955 tarihine kadar yüzde elli

(Devamı, Sa: 7 Sü: 8 de)

Köprülü, Arap Devletlerini Ziyaret edecek

Türk Haberler Ajansı

Şam, 20 — Siyasi çevrelerde ısrarla dolaşan haberlere göre, Türkiye Dışişleri bakanı Prof. Fuad Köprülü yakında Arap memleketlerini ziyaret ederek, bu memleketlerin devlet adamları ile, Orta - Doğu savunmasiyle ilgili görüşmeler yapacaktır.

Aynı çevreler, bu ziyaretin Suriyeden başlaması, ihtimalini ileri sürmektedirler.

(Devamı, Sa: 7 Sü: 6 da)

Alakant, din hakkın... konuşanlara cevap v...

«Lâiklik mefhumu içinde din müst... mevki alır. Din siyasete âlet ed...

Diyanet, Tapu - Kadastro bütçele... edildi. Menderes, Tankut'a ce...

Ankara 20 — Meclis bugün de sabahleyin ondan 20 ye kadar iki celse yaparak bütçe müzakerelerine devam etti.

Uzun konuşma itiyadından kurtulunamadığı için bugün ancak Diyanet işleri, Kadastro, toprak iskân bütçeleri kabul edildi. Sağlık Bakanlığı bütçesinin de görüşülmesine başlandı. Uzun konuşma itiyadı bugün Meclisin bir kararı ile önlendi ve her hatibin on dakikadan fazla konuşmaması kararlaştı. Bu tempoya göre bütçe yetişemiyeceği için konuşma müddetinin beş dakikaya indirilmesi de muhtemeldir.

Meclis sabahtan akşama kadar

(Devamı, Sa: 7 Sü: 4 de)

Bulgaristan'da Türk aleyhtarlığı

Üçlü pakta karşı bir nümayiş olarak vasıflandırılan hareketler yapıldı. Bulgaristan'ın istiklâl yıldönümü büyük bir şekilde kutlanacakmış

Associated Press

İstanbul, 20 — Sovyet peyki Bulgar hükûmetinin, yeniden Türkiye aleyhinde gösterilere giriştiği buraya gelen haberlerden anlaşılmaktadır. Dün akşam başkentin merkez kesiminde bu gösteriler sırasında vukua gelen bazı hâdiseleri bastırmak için komünist «Halk Muhafız Teşkilâtı»nın seferber edildiği bildirilmektedir. Zannedildiğine göre, gösteriler, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında kurulmakta

Suikast evrakı Ankaraya istendi

Evrak ve sanıklar Ankaraya nakledilecek. Samsun'da çıkan «Büyük Cihat» gazetesi kendi kendini kapattı. İki sanık tahliye edildi

Ankara Ajansı

Ankara, 20 — Yargıtay, Malatya suikastı dâvasının Ankarada görülmesine karar vermiş ve bunu dün Ankara Savcılığına bildirmiştir. Dâva henüz hazırlık safhasında olduğu için evrakı müsbite Malatya Sorgu Hâkimliğinde bulunmaktadır. Ankara Sorgu Hâkimliği dün Malatya Sorgu Hâkimliğine müracaatla; bütün evrakın ve sanıkların Ankaraya gönderilmesini istemiştir.

Evrak ve sanıklar Ankaraya

R ŞEY ...SİNE

YAZAN: ... Emin YALMAN

EK 31 : VATAN, 23 ŞUBAT 1954

SALI 23 ŞUBAT 1954

VATAN

İĞRİYE İĞRİ - DOĞRUYA DOĞRU

Günün Yazısı: Zirai istihsalde maliyeti yükseltecek sebepler
Yazan: NUMAN KIRAÇ

Maliye Bakanı, bütçe tenkidlerine cevap verdi

Meclis, Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Danıştay, Sayıştay, Basın-Yayın, İstatistik, Meteoroloji, Diyanet, Tapu-Kadastro ve İskân bütçeleri kabul edildi

Muhalefet tenkitlerine devam etti. Dünkü Mecliste 37 milletvekili vardı

Polatkan'ın Meclisteki izahatı

TÜRK SUBAYLARI ARASINDA

...KİSTAN ASKERİ ...RDIM İSTEDİ

Başbakanı, Mısır gazetelerin...len tepkinin yanlış anlayışa ...ayandığını söyledi

... Türkiye-Pakistan ...masına girecek

Gangsterlerden aşçı Hadi Karakaş, Başkomiser Vedat Sokulluya baskını nasıl yaptıklarını anlatıyor

Galata Tekel deposunu basan

Gangsterler dün yakalandılar

Kuledibinde aşçı Hadi Karakaş, Saraç Nazım Çetingöz, Dokumacı Ahmet Atış, inşaat ustası

CUMHURBAŞKANI — Celâl Bayar Amerika ...

McCarthy Amer... ordusunu itha...

Senatör, «ordunun kongre tahkik... suniyet iddiasında bulunarak kö... mağa çalıştığını» sö...

21/12/2009

EK 32 : VATAN, 22 ŞUBAT 1955

SALI 22 ŞUBAT 1955

VATAN

İĞRİYE İĞRİ - DOĞRUYA DOĞRU

Ahmet Emin YALMAN

GÜNÜN YAZISI:
«Şehir Tiyatrosu» ve kültür
Yazan: BURHAN ARPAD
Bugün ikinci sayfamızda

Turizm ve Diyanet işleri bütçelerinde tartışma oldu

Turizmi engelleyen hususlar tenkid edildi. Bayur, «Diyanet İşleri Bâb-ı Meşihat gibi hareket ediyor» dedi

Vâizlerin inkılâplar aleyhinde bulunduğunu söyleyen Hikmet Bayur, sıra kapaklarıyle susturuldu

YENİ İKLİMİN İLK GÜNÜ

Ahmet Emin YALMAN

«Zafer» gazetesi Aytemiz'i tenkid ediyor

Dün Meclis'te, Cumhurbaşkanlığı, Başvekâlet, Divanı Muhasebat, Devlet Şûrası, Basın Yayın ve Turizm, Diyanet, Toprak ve İskân bütçeleri kabul edildi

Gül bahçesi ve diken

Karaşi'de mühim bir toplantı yapıldı

Bu toplantıda Celâl Bayar'la Gulâm Muhammed ve diğer siyasi şahsiyetler bulundu. Cumhurbaşkanı Bayar ve eşi, dün uçakla Peşaver'e gitti

Adliyenin nasıl soyulduğu dün mahkemede anlatıldı

Vezne soyguncularından S. Bayraktar, 75 bin lirayı nasıl çektiklerini teferruatiyle anlattı

S. Salem Lübnandan netice alamadan ayrılıyor

Lübnan hükümeti sözcüsü, Mısır'ın isteklerinin reddedildiğini bildirdi

...da bir polis öldürüldü

Nehru'nun siyasi müşaviri geldi

ANKARA'DA DEFİLE

Naboland dâvasına C. Kale'de bakıldı

22/12/2009

EK 33 : VATAN, 8 OCAK 1956

PAZAR 8 OCAK 1956

VATAN

BAŞMUHARRİRİ: Ahmet Emin YALMAN

DOĞRUYA DOĞRU - EĞRİYE EĞRİ

Başvekil, "Ortaokullara da din dersi konacaktır,, dedi

Konya'da konuşan Menderes, İmam - Hatip Okullarının çoğaltılacağını, hademei hayratın aylıklarının arttırılacağını, küçük esnafın defter tutmaktan affedileceğini ve Akşehir'in il olacağını söyledi

Başvekil sert konuşmasında «Hasımlar mezbuhane bir gayret içinde hücuma geçmişlerdir» diyor

Anadolu Ajansı

Konya, 7 — Bugün öğleden sonra Konyada hükûmet konağı önünde çok büyük bir topluluğa hitabeden Başvekil Adnan Menderes, Soğukhava ve kar altında gösterilen hararetli ve heyecanlı kabulden dolayı Konyalılara şükranlarını ifade ettikten sonra, hükûmetten memnun edici sözler işitmeye alışkınızdır, yine size güzel haberler vereceğim» demiş ve büyük bir üzüntü mevzuu teşkil eden gelir vergisinin küçük esnafı ve az kazançlı vatandaşları defter tutmaya

(Devamı Sa: 7 Sü: 1 de)

Gurur perdesi

— Adnan Menderes'i dostça ikaz —

Yazan: Ahmet Emin Yalman

Sayın Menderes, izin verin de aşağıdaki satırları doğrudan doğruya size hitap ederek yazayım. Bana öyle geliyor ki ...nları söylemesem, dostluk ve ikaz vazifesini bir defa daha ...pmasam, kahrımdan boğulacağım, ebedi surette vicdan azaçekeceğim.

Hele son ... belirttiğiniz ruhi hâlet karşısında ikazdan bir netice bekliyor muyum? Esas itibariyle ha... Fakat buna milyonda bir ihtimal bile olsa bu ihtimali ...mak ve denemek ihtiyacını hararetle ve şiddetle duyu...

ŞAKA YAPARKEN ÖLDÜRDÜ

DÖVİZ YOK AMA BUNLAR N... nımıza 6 tane son model Buick ... hususi şekilde ısmarlanmış o... vanı, önümüzdeki günlerde, ... bir

Ticaret Vekâleti yeni transfer ve ...

Başvekil ...

EK 34: VATAN, 10 OCAK 1956

SALI 10 OCAK 1956

FİYATI 15 Kş.

BAŞMUHARRİRİ: Ahmet Emin YALMAN

VATAN

DOĞRUYA DOĞRU - EĞRİYE EĞRİ

DIŞ MESELELER

1956 DA
EKONOMİSİ

Maarif Vekili, din mevzuunda Başvekil ile mutabıkım, diyor

Vekil Ahmet Özel, Ortaokullarda din dersi meselesini Menderesle daha önce görüştüğünü söyledi

C.H.P. ve T.K.P., Başvekili konuşmasından dolayı tenkid etti. C. M. Partisi susuyor

Tehlikeli Bir yol

Ahmet Emin YALMAN

Bugün hepimiz bir facianın seyircisi mevkiine düştük. Allahın her nimete, her fırsata nice iyi istidada kavuşturduğu Adnan Menderesin kendi istediği tarzda bir keyfi iktidar mevkiine sarılmak için memleket hesabına neler feda ettiğini, kendi hesabına ne kadar gafletle hareket ettiğini gözlerimiz dolarak, içimiz parçalanarak seyrediyoruz. Cidden akıl ermiyor: Adnan Menderes nasıl oluyor da kendisine bu dereceye kadar kıyıyor, o ...eki insan hakikatlere göz yum...akta nasıl bu kadar ileri gide...liyor, bu ... sap...ıyor...

İktidar mevkiini çok mu se...or? Orada kalırsa millete her...ten ziyade faydalı olacağına bir imanı mı vardır? Ken...

Şehrimiz Maarif teşkilâtı ile tanışmak için Pazar günü Ankaradan şehrimize gelen Maarif Vekili Prof. Ahmet Özel, dün sabah Maarif Müdürlüğü ve İstanbul Üniversitesine giderek temaslarda bulunmuştur.

Saat 12 de Teknik Üniversiteye giden Vekil, burada Teknik Üniversite Rektör ve Dekanlariyle görüşmüştür. Başvekil Adnan Menderesin iki gün evvel Konyada verdiği nutukda «Müslüman çocuğu dinini öğrenmek gibi pek tabii bir haktan mahrum edilmemek icabeder. Böyle mahrumiyet ve imkânsızlık vicdan hürriyetine uygundur, denilemez. Bu itibarla orta mekteplerimize din dersleri koymak yerinde bir tedbir olacaktır.» şeklindeki ifadesi şehrimizde geniş

(Devamı Sa: 5 Sü: 3 de)

Maarif Vekili
Prof. Ahmet Özel

Guy Mollet, Fransız kabinesini kuracak

Anadolu Ajansı

Paris, 9 — United Press ajansının Paris muhabirine göre, sosyalist Partisi lideri Guy Mollet, Fransanın yeni Başvekili olmak hususunda müttefiki Mendes — Franceden daha şanslı görünmektedir.

Sosyalist temayüllü «Franc Tireur» gazetesi bir yazısında, şurası muhakkaktır ki, Reisicumhur Coty, yeni kabineyi kurmak vazifesini Mollet'ye verecektir.» demektedir.

C.H.P., Başvekil'in sözlerine B. Komisyonunda itiraz etti

C.H.P., Mecliste ... şiddetle tenk...

Takriri veren ve radyoda tarafsızlık isteyen ... ıstırap mevzuudur. Hak ve hürriyetler tahdi... Devlet Vekili Emin Kalafat, hükûmetin, muh... taraftar olmadığı...

C. H. P., Kalafat'ın muhale... protesto etti. Devlet Veki...

İktisadi devlet teşekkülleri ...

İktısadî D. ... teftiş ediln...

Bir milyarlık m...

EK 35 : VATAN, 14 OCAK 1956

Günün Yazısı

DİN DERSLERİ

YAZAN:

Mustafa E. Elöve

8 Ocak 1956 tarihli Vatanda, Sayın Adnan Menderesin Konyada vermiş olduğu bir demeç yer almıştır, Başvekil bu demecinde: «Bizler hükûmet olarak lâikliği tam bir vicdan hürriyeti olarak anlıyoruz. Din mevzuunu esaslı olarak ele alacak ve kısa zaman la Orta okullara da din dersleri koyacağız» demiştir. Bu erslerin mecburî din dersleri i yoksa ihtiyarî din dersleri i olacağı henüz belli değildir. ınunla beraber ihtiyarî din rslerinin vicdan hürriyeti ensibine aykırı olmıyacağı lenmesine rağmen lâiklik nsibini rencide edip etmiığı bir problem olarak beektedir. Hukukan ihtiyarî lsa orta okullarda din ders verilmiş olması lâiklik prensibine ne dereceye kadar tetabuk eder?

Din derslerinin lehinde ve aleyhinde bir takım görüşler teati edilmiş bulunmaktadır. Bizim de fikirlerine iştirak ettiğimiz Sıddık Sami Onar, Süheyp Derbil, Bülent Nuri Esen, Bahri Savcı, Baltacıoğlu, Osman Nuri Köni, İhsan Ada, Bedii Faik ve M. Nermiye göre Devlet mekteplerinde din dersi verilmesi lâikliğe mugayirdir. Dr. Bülent Daver de «Lâiklik» adlı tezinde aynı görüşte olduğunu zikretmektedir. Hakikaten bu derslerin devlet mekteplerinde okutulmasının lâik bir sistemle telif edilemiyeceği doğrudur. Kaldı ki devlet okullarında din dersleri tesisi Teşkilâtı Esasiye Kanununun ikinci maddesine de mugayir olduğu gibi diğer bakımdan vicdan hürriyetine de aykırıdır. Çünkü çocuk, ebeveyn yazılı mütaleasını bildirmedikçe, din dersi almaya mecburdur. Ferdi dinî kanaatini açıklamaya icbar vicdan hürriyeti üzerinde bir kayıtlamadır. Bülent Nuri Esen Devlet Şûrasına verdiği din dersleri dâva lâyihasında bu hususun modern devletin vergi prensibine de aykırılık teşkil edeceğini belirtmiştir: Çünkü «Vergiler ile kurulan ve yaşatılan devlet okulları belli bir dinin inanışını yaymakta kullanılamazlar. Aksi takdirde eâyik devlet bir dini diğerleri aleyhine kayırmış ve korumuş olur. Halbuki vergi mükellefi vatandaşların çeşitli inanışları olabilir ve bu inanışlar önceden de malûm olmaz» (Bk. Dr. B. Daver: Lâiklik, s. 147).

Kanaatimizce devlet mekteplerinde din dersleri verilmesi hukukî bakımdan müdafaa edilemez. Bu anayasanın ruh ve maksadına mugayirdir. Devlet eliyle din işi görülemez. Din ferdin kendi hususî işidir. ve amme hizmeti de olamaz. Devlet din ve mezhep işlerinde tarafsız olmalıdır. Böyle olunca Devlet din dışı bir müessesedir. Bu görüşün neticesi olarak lâyik okulda hiç bir din adamının öğretmen olarak bulunmaması ve din dersi vermemesi gerekir.

Medenî kanunumuz sarih olarak çocuğun dinî terbiyesinin

ŞÇİ MESELELERİ

gortaya tâbi iş yeri sayısı)700 e yükselecek

in asgarî günlük kazancı, bu yıl kanun tadilâtı ile üç liraya çıkarılacak

Sigortaları Kurumu Uüdür Vekili Hulûsi Tigorta tat[...] ilgislarda geniş bir beyaniştir.

atında, memleketimiz-

hastalık sigortası kanununa göre yardım görmeyen 24 bini için yapılacak yardım tutarı 1956 yılında 2 milyon 900 bin lira olacaktır. Erkek sigortalı eşlerinin veya kadın si-

EK 36 : VATAN, 25 ŞUBAT 1956

CUMARTESİ 25 ŞUBAT

VATAN

DOĞRUYA DOĞRU - İĞRİYE İĞRİ

DIŞ MESELELER

HİNDİSTAN HÂDİSELERİ

Yazan: Dr. Yılmaz Altuğ

Bugün ikinci sayfamızda

Meclis, Millî Müdafaa, Adliye, Diyanet bütçelerini kabul etti

Osman Turan, "Üniversiteleri bırakarak önce İlâhiyat Fakültesile meşgul olalım,, dedi. Adliye Vekili adlî teminatın genişletileceğini, yeni kanunların hazırlandığını söyledi

Bağdat Paktı 1 inc[i] yılını tamamlad[ı]

Başvekil Menderes, "Pakt, NATO'[yu] SEATO'ya, bağlamıştır,, dedi. Ha[r]ciye vekili de bir konuşma ya[ptı]

İNÖNÜ'NÜN ZEYTİN DALI

Ahmet Emin YALMAN

Orduya Meclis'in selâmı bildirildi

MECLISTEKI SON HÂDISE ÜZERINE

Muhalif partiler birer beyanname neşretti

Muhalif mebuslar dün öğleden sonraki toplantıya katıldılar

Otobüsün kazadan sonraki hali

Bir otobüs kazasında üç kişi öldü 10 kişi yaralandı

Yarış yüzünden vukua gelen kazada otobüs üç takla attı. Hafif yaralanan şoför hakkında takibata geçildi

Bayar, Eskişehir'e yardım edilecek dedi

Amerikan maslahatgüzarı, felâketzedeler için memleketinin alâkasını bildirdi. Bir Amerikan yardım heyeti Eskişehir'de tetkikler yaptı. Sarsıntılar devam ediyor

TAYIN BEDELİ 110 LİRAYA ÇIKTI

Üye devletle[r] vekil ve [H] Vekillerinin

22/12/2009

EK 37 : VATAN, 9 EYLÜL 1956

Orta okullarda din dersleri bu yıl başlıyor

Bu husustaki Vekiller Heyeti kararı yüksek tastikten çıktı. Diyanet işleri ve muhtelif fakülteler mümessillerinden mürekkep bir komisyon programı

Hususî Muhabirimizden

Ankara 8 — Maarif Vekili Prof. Ahmet Özel, bugün saat 17 de Ankara Gazeteciler Cemiyeti lokalinde bir basın toplantısı yapmış ve şu beyanatı vermiştir:

«— İlkokullarda olduğu gibi orta dereceli okullarda da din dersleri okutulmasına dair Vekiller Heyeti kararı yüksek tasdiktan çıkmıştır. Diğer taraftan Vekâletimizce bu derslere ait hazırlıkları yapmak üzere İlâhiyat Fakültesi, Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi ve Diyanet İşleri mümessilleriyle Vekâlet mensuplarından müteşekkil komisyon başkanlığımda toplanarak orta okulların birinci ve ikinci sınıflarında okutulacak din dersleri program ve müfredatını kabul ve tasdik etmiştir.

Program; iman, ibadet ve ahlâka ait dini ünitelerle birlikte Türklerin İslâmiyetin intişarına, İslâm sanatına hizmetleri gibi bahisleri de ihtiva etmektedir.

Din öğretiminde orta okulların bu dersi okutmağa yetkili öğretmenleriyle İmam Harip okulları öğretmenlerinden ve ilkokullarda fiilen bu dersi okutmakta olan öğretmenlerden de icabında faydalanılacak ve Vekâlet tarafından ayrıca öğretmen yetiştirme kursları açılacaktır. Öğretmenlere bu çalışmaları için munzam ücret verilecektir. Din derslerine ait program okullara tebliğ edilmek üzeredir.»

Maarif Vekili beyanatını okuduktan sonra kendisine sorulan sualleri cevaplandırarak şunları söylemiştir:

«— Dersler haftada birer saat olacaktır. Ebeveyni ders yılı başında çocuğunun bu dersi takip etmesinde fayda görmediğini bildirirse o çocuk dersten muaf tutulacaktır. Aksi halde talebe bu dersi okuyacak, çalışmadığı takdirde bu dersten sınıfta da kalacaktır. Tedrisata önümüzdeki ders yılından itibaren başlanacaktır. Tedrisat sırasında eski harfler öğretilmiyecek ve kullanılmıyacaktır. İlkokullardaki din derslerinin tatmin etmemesi bu derslerin orta okullara teşmilini zarurî kılmıştır.

Dersler, nazarî olup toplu halde camie gitme ve orada namaz kılma gibi şeyler bahis konusu değildir.»

Hikmet Küçük'ün duruşmasına tekrar baslandı

Üç sene önce Yeldeğirmeninde hamile karısını, kaynanasını ve baldızını bıçakla öldüren Hikmet Küçük. 2 ci Ağır Ceza mahkemesince ölüm cezasına çarptırılmıs, fakat mahkemenin bu kararı Temyiz mahkemesi 1 ci Ceza Dairesi tarafından Usul noktasından bozulmuştu.

Dün nakzen 2 ci Ağır Ceza mahkemesinde baslanan duruşma karar için başka bir güne bırakılmıstır.

Usullere riayet etmiyen eczaneler takip ediliyor

Son zamanlarda şehrimizdeki bazı eczahanelerin kanun ve belediye nizamlarına riayet etmedikleri görülmüstür. Bu arada bilhassa Beyoğlu ve civarındaki eczahanelerden bir kısmının, geceleri ışıklı nöbet levhaları kullanmadıkları yolunda şikâyetler yapılmaktadır. İlgili makamlar, mevcut nizamlara riayet etmeyen eczahanelerin şiddetle cezalandırılacaklarını belirtmektedirler.

Yıkılan sahalar süratle tanzim edilecek

Dün sabah Vilâyette Vali Prof. Gökayın riyasetinde Belediye Reis Muavini Sedat Erkoğlu, Emlâk ve Fen İşleri Müdürlerinin iştirâkiyle yapılan toplantıda yıkılarak açılan sahaların süratle tanzimi üzerinde gerekli kararlar alınmıştır.

Balık ağlarına takılan insan cesedi

Birkaç gün önce Beylerbeyinde denize girip boğulan Hasan Güngörün cesedi, dün sabah Üsküdar sahillerinde balıkçı ağlarına takılmış bir vaziyette bulunmuştur.

Fransız Hava Kuvvetleri Kumandanı geliyor

Ankara, 8 (A.A.) — Millî Müdafa Vekâleti temsil bürosundan bildirilmiştir: Fransız hava kuvvetleri kumandanı orgeneral Bailly ve maiyeti erkânı 10 eylül pazartesi günü saat 16.30 da uçakla Esenboğa hava alanına gelecektir.

Orgeneral Bailly şehrimizdeki temaslarını müteakip 13 eylûlde Eskişehir ve Balıkesir'i ziyaret edecek olan Fransız hava kuvvetli kumandanı ve maiyeti 17 eylülde memleketimizden ayrılacaktır.

Konferans

Belgrad «BORIS — KIDRIC» polikliniği sefi Dr. Stojanoviç Türk Diştabipleri cemiyeti davetlisi olarak birkaç gündenberi İstanbulda bulunmaktadır. Dr. Stojanoviç 12.9.1956 Carşamba günü saat 10 da Cağaloğlu Tabip Odası salonunda bir konferans verecek ve bunu müteakip Cemiyetin 6 aylık kongresi yapılacaktır.

EK 38 : VATAN, 25 ŞUBAT 1958

SALI 25 ŞUBAT 1958

VATAN

DOĞRUYA DOĞRU - İĞRİYE İĞRİ

EKREM ALICAN
Yarın VATAN'da
Polatkan'ın bütçe
nutkunu tahlil ediyor

Meclis'te kavga devam ediyor

Dün de yumruklaşmalar oldu, havada çantalar uçtu

Başvekil salonu terketti. Kalafat
...e kavgayı kürsüden seyretti
...nta atışlarında C. H. P. li
...ebuslar daha başarılı idi

...kara, 24 — Meclisin bu sabahki oturumu da tartışmalar ve kav-
...geçti. Bugünkü kavgalar diyanet işleri bütçesi görüşülürken
...idi. D. P. Tekirdağ Milletvekili Zeki Ataman C. H. P. yi dinsiz-

KAVGAYA SEBEP OLAN ERATAMAN

C. HALK PARTİSİNİ dinsizlikle itham etti...

ZEKİ ERATAMAN (D. P.)

6 Bütçe daha kabul edildi

Budakoğlu, hâkim teminatı için ileri kanunlar getirilecek, dedi

Geceki oturum sakin geçti

Rusya'ya Cevabi Notamız

VALİ BİR ...
KARABORS...
BİZZAT Y...

...UNANLI
...sürüldü

22/12/2009

EK 39 : VATAN, 19 KASIM 1959

Yüksek İslâm Enstitüsü bugün açılıyor

İmam - Hatip Okulu binasında açılan Yüksek İslâm Enstitüsünde öğretime bugün başlanacaktır. Bu münasebetle bugün saat 10.30 da yapılacak açılış törenine Millî Eğitim Bakan vekili Tevfik İleri ile İlâhiyat Fakültesi Dekanı da hazır bulunacaktır. Törende İmam - Hatip Okulu Müdürü Gündüz Akbıyık, Nihat Sami Banarlı ve bir öğrenciden sonra Millî Eğitim Bakan vekili Tevfik İleri birer konuşma yapacaklardır.

Yüksek İslâm Enstitüsü, öğrenime 80 öğrenci ile başlamaktadır. İki yıllık Enstitüyü bitirenler, İmam - Hatip Okulunda öğretmenlik yapacaklardır. Mezunlar ayrıca, orta okul ve liselere din dersi konulduğu takdirde oralarda da görevlendirilebileceklerdir.

EK 40 : ZAFER, 16 MAYIS 1950

ŞALI 16 MAYIS 1950

ZAFER

DEMOKRASİNİNDİR

MAHİR

D.P. İKTİDARI ALDI

Demokrat Parti dün akşama kadar 357 Milletvekili çıkarmış bulunuyordu, bunun bugün 400 e yaklaşması çok muhtemel

D. P. Ankarada da tam liste halinde kazandı

Dün her geçen saat merkeze bir ilin kazandığı müjdesi ni getirdi, halk büyük bir sevinç ve heyecan içinde

Millet şuurunun hâkimiyeti

Adviye FENİK

Karilerimize

D. P. Genel İdare Kurulu üyeleri merkeze çağrıldı

...nan son haberler

14/11/2009

EK 41 : ZAFER, 17 HAZİRAN 1950

Cumartesi 17 Haziran 1950

ZAFER

DEMOKRASİNİNDİR

Ezana Ait Tasarı Dün Kanunlaştı

Yeni kanuna göre ezan bugün Arapça da okunabilecek

Son günlere kadar aleyhte hareket etmesine rağmen C. H. P. milletvekilleri dün Ezan Tasarısına muhalefet etmediler

Dr. Talât Vasfi Öz

Mühim bir sözlü soru

Diyanet işlerinin muhtariyeti isteniyor

Şekerdeki tenzilât miktarı tesbit edildi

Fiyatlar: tozda 30, kesmede ise 20 kuruş indiriliyor

Af Kanunu mevzuunda: 3

Cezada tecilin ehemmiyeti

Mümtaz Faik FENİK

Iktısadî gelişme projeleri

Milletlerarası bankadan bir hey'et geldi

D. P. Meclis Grupu İdare Heyeti toplanıyor

Ziraatçı milletvekilleri dünkü toplantı da

Ziraat işleri etrafında alınacak yeni tedbirler

Komünist istilâya

EK 42: ZAFER, 18 HAZİRAN 1950

ZAFER

DEMOKRASİNİNDİR

PAZAR 18 HAZİRAN 1950

Kok kömürü tevziatı hafta içinde başlıyor

İstihkaklarda kısıntı yapılmayacak ve naklen gelenlere kolaylık gösterilecek

Tâlimatın yeni esasları

Veremle Savaş

Hükûmet yeni tedbirler alıyor

İlk Arapça ezan dün bütün yurtta okundu

Yasağın kaldırılmasının Ramazana tesadüf edişi ayrıca ve geniş ölçüde memnuniyet uyandırdı

İdarede tam istikrara doğru!

Mümtaz Faik FENİK

Ihsan Soyak havza ile alâkasını kesti

Lüks Umum Müdürlük köşkünde yabancı uzmanlar misafir edilecek

Büyük bir tütüncüler kongresi toplanacak

Tütün ihracatçıları temsilcileri Cumhurbaşkanını ziyaret ettiler

Milletlerarası Banka heyeti

Memleketimizde üç ay kalacak

Heyet İstanbulda

Tarım Bakanlığında dün yapılan toplantı

Orman işletmelerine verilecek yeni şekil

Dün Tarım Bakanlığında istişarî mahiyette müzakerelere başlandı

Millet Partisi Genel

EK 43 : ZAFER, 6 TEMMUZ 1950

Demokrat Partinin giz-
timalarında müzakere
olunuyor. Demokratik
iayet olunmuyor.»
evvelâ, Halk Partisi-
ortaya attılar. Sonra
urultayı açış nutkun-
ve niayet evvelki
illet Meclisinde Feri-
Günsel'in seçim tuta-
yle Faik Ahmet Ba-
ıdan yine bu türlü

dialara Sayın Baş-
lenderes, Meclis kür-
gelen müdellel ve
vermiş bulunuyor.
z ki, Halk Partisi
seçim emniyetinin
i vâhimesine sıkı
öylece sözde muha-
ve Demokrat Parti
ıpratmak gayretin-

nu hatırlatalım ki,
at Partinin kapalı
ında. her hangi
ında bir karar ve-
u gibi mevzularda
unmasına daima
niyet atfeden De-
nun millet kürsü-
ve münakaşasını
nsiplerin bir icabı
utanak işi de böy-
t Meclisine gel-

stenen, hakkında
bir seçim tuta-
r tahkik mevzuu

darına göre, Mec-
ar değildir. Yük-
a vaktinde itiraz
eyse tutanağı ol-
etmek gerektir.
Millet Meclisi

gi bir şüphe altında bulunması doğru değildir. Tahkikat yapılmalı ve neticeye göre bir karar alınmalıdır.

Kaldı ki, bahis mevzuu olan milletvekili bugün Büyük Millet Meclisindedir. Teşrii masuniyeti vardır. Vazifesine devam etmektedir. O halde böyle bir tahkikat açılmasından gocunulacak ne var-dır?

★ (Devamı 8 inci sayfada)

Radyoda Kur'an

Bu akşam 20,05 den itibaren başlıyor

Dün de bildirdiğimiz gibi Ankara ve İstanbul radyolarında bugünden itibaren memleketimizin tanınmış hafızları Kur'anı Kerim okumaya başlayacaklardır.

Kur'an Cuma, Pazartesi ve Çarşamba günleri akşamları okunacaktır.

Ankarada Diyanet İşleri Reisliğince bu işe memur edilen Hafız Ali Osman ile Hafiz Ali Gürendir.

Bu akşam saat 20.05 den 20.15 e kadar on dakika Kuran'ı Kerim okunacaktır.

Açık Danıştay azalıkları için mecliste seçim

deyiz.
Hayat pahalılığını önle
liyetleri dünya fiatları
yaklaştırmak iktısadi faal
ilk hedefidir. Bu maksatl
şartların müdahaleyi z
hallerde işi serbest ve r
delere bağlamak kararın
hal ve kârda ticaret reji
bir istikrar vermek li
rinde durduğumuz için
vadide bize yardımınız
ihtiyacını şiddetle hiss
Varacağımız neticer
de hükûmetin bütün g
fedeceğini size temin
tiyarım.
Bu hususta bir nok
ret etmek isterim. E

★ (Devamı

Kızı
sar

Kızılayın, verd
etmesi eski it

Eski idare za
tekzip hastalığını
lâ devam etmek
hayrete düşürmü
kü nüshamızda,

EK 44 : ZAFER, 30 EKİM 1950

arlak yarınları o temin etmiştir.
nutlu Atatürk'ün milletine!

lardır.
(Sonu Sa. 4 Sü. 2 de)

Cumhurbaşkanımız Hipodromda halkın sevgi mukabele ederken

Mekteplerde mecburî din dersleri mes'elesi

Mekteplerde mecburî din dersleri, medenî kanunun müslüman velilere tanıdığı bir hakkın istimaline fiilen imkân vermekten ibarettir. Zaruretler memnu olan şeyleri bile mübah kılar

Yazan: Ord. Prof. Ali Fuad Başgil

Din terbiyesi ve mâneviyatının millî bünyemizdeki yeri ve rolü, nihayet cahillerimizin en inatçıları tarafından bile sezilir gibi oldu ve, iki sene evvel, mekteplere din dersleri konuldu. Fakat solfejin ve fulbolun dahi mecburî tutulduğu mekteplerimizde —din derslerini gülünç bir hale koymak için olacak ki— bu dersler ihtiyarî yapıldı. Tabiatiyle iş yürümedi. Ve çocuk velileri haklı olarak harekete geldi. Bunlardan büyük bir ekseriyetin ısrarı karşısında; dayanağını çizme ökçesinde değil, millet iradesinde bulan bugünkü iktidar düşündü. Nihayet, Maarif Vekâleti, aldığı bir karar ile, din derslerine mecburi bir mahiyet verdi.

Bu kararı diline dolayan İstanbul gazetelerinden biri, bir zamandan beri sistemli bir şekilde, Maarif Vekâletine yaylım ateşle tenkidler yağdırmaktadır. Tenkid, fikir hürriyetinin en esaslı bir unsurudur. Buna diyeceğim yok. Yalnız yapılan tenkidler haklı mıdır? Ben burada

(Sonu Sa. 3 Sü. 6 da)

Vefat eden Kral Beşinci Gustav

Yeni Kral Altıncı Gustav Adolf

İSVEÇ KRALI 5. nci GÜSTAV VEFAT ETTİ

(Yazısı 4 üncü sayfada)

EK 45 : ZAFER, 4 KASIM 1950

milyon lira kıymetinde menkul ve gayri menkul mallarını teberru etmiştir. Bu hayırsever vatandaş, bugün Darülacezeye giderek noter senedi ve vasiyetname ile teberruunu bildirmiştir.

Koredeki askeri Birliğimiz henuz talim görüyor

Millî Savunma Bakanlığından tebliğ olunmuştur:

1 — Yerli ve yabancı bazı ajans ve gazetelerde Birleşmiş Milletler emrine Kore'ye gönderilmiş olan silâhlı kuvvetlerimizin durumu hakkında çeşitli haberlere rastlanmaktadır.

2 — Birliğimiz Halen Taegu'da toplanmış ve kendilerine ayrılan kışlalarda eğitimle meşguldürler.

3 — Tekmil milletimizin dikkati üstünde bulunan Kore silâhlı kuvvetlerimizin durumu hakkında en doğru bilgiler, gerektikçe Millî Savunma Bakanlığının tebliğleriyle umumî efkâra sunulacaktır. Bu tebliğler dışındaki her türlü haberlerin ihtiyatla karşılanması aziz halkımıza tavsiye olunur.

Unesco'nun Körler Eğitimi müşaviri geliyor

UNESCO'nun Körler Eğitimi Müşaviri Sir Clutha Mackenzie Millî Eğitim Bakanlığı ile İngiliz Kültür Heyetinin dâ-

Okullarda din dersleri ihtiyarî olmayacak

Hazırlanacak talimatname yakında ilgililere bildirilecek

Din derslerinin ilk okulların 4 - 5 sınıflarındaki talebelerin sınıf geçmesinede tesir edeceği anlaşılıyor

Bundan bir müddet evvel Bakanlar Kurulunun bir karariyle ilkokullardaki din derslerinin daha sistemli bir şekilde tatbik edilmesi ve yeni din dersi kitaplarının hazrlanması için çalışmalara başlandığı bildirilmiştir.

Haber aldığımıza göre komisyon din derslerinin ilk okullarda mecburî olması için bir karara varmıştır. Buna göre ilk okulun 4 ve 5 nci sınıfında bulunan öğrenciler din dersinden de diğer dersler gibi mesul olacaklar ve bu ders de sınıf geçmelerine tesir edecektir.

Bu hususta hazırlanacak talimatname yakında ilgililere bildirilecektir.

İzci teşkilâtı ıslah edilecek

Millî Eğitim Bakanı dün beden terbiyesi öğretmenlerile görüştü

AKINTIYA KÜREK

Ebedi of Sait!

Kulakları çınlasın sayın sabık Barlas Bakanımız, bütçe açığının 125 milyon lirasının Marshall yardımı ile kapandığını söylemişti:

Meğer o zaman kapanan bir şey yokmuş!

Kapak şimdi gelmiş! Ya-

EK 46 : ZAFER, 23 ŞUBAT 1951

CUMA 23 ŞUBAT 1951

ZAFER

DEMOKRASİNİNDİR

Mecliste dünkü Bütçe müzakereleri

Başbakanın din üzerinde izahatı

Menderes cemaat teşkiline ait yapılan talepleri cevaplandırdı

Dün gece Adalet bakanının izahatından sonra da Adalet bakanlığı bütçesi kabul edildi

Büyük Millet Meclisi dün de üç oturum yaparak 1951 mali yılı bütçe müzakerelerine devam etmiştir.

BİRİNCİ OTURUM

Müzakereler saat 10 da Meclis başkan vekillerinden Erzurum Milletvekili Mustafa Zeren'in başkanlığında açılmış ve ilk olarak Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü bütçesi görüşülerek kabul olunmuştur.

Diyanet İşleri bütçesi

Diyanet İşleri bütçesinin tü-

(Sonu Sa. 4 Sü. 5 de)

...eral Rober[t]son dün sabah hava meydanında kendisini selâmlıyan kıtayı teftiş ediyor

...giltere Ortadoğu Başkomutanı

...eral Robertson geldi

...lin dünkü ...yaretleri

...asına demecinde Türk ...sitayişle bahsetti

...ay haber başkanı tuğamiral ...ziz Ulusan, Garnizon komutan ...kili tuğgeneral Fahri Ener, ...rkez komutanı albay Necati ...ay, Genelkurmay ikmal daire ...den mihmandar Albay Cemal ...ak, Genelkurmay Protokol ...esinden Ku... ...u, İngiliz Büyük Elçisi Sir Charles, İngiliz Büyük El... Kara ve Hava Ataşeleri

(Sonu Sa. 2, Sü. 2 de)

General Robertson Millî avunma Bakanı Refik Şevket İnce'yi ziyareti esnasında

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, dün Çankaya'da, İzmir Valisi Osman Sabri Adal'ı, İzmi... ...lisi üyelerinden Reşat Çelebi, Necmeddin Emre ve Faruk Tuncay'ı kabul etmişler ve ö... alıkoymuşlardır. Bu kabulde İzmir Milletvekillerinden Osman Kapani de hazır...

Göçmen yardımı faaliyeti

Emniyet Sandığı 50.000 lira verdi

Mc Ghee ve eşi de

Gelir, kurum ve es... vergisi mükellef...

EK 47 : ZAFER, 24 MART 1951

kurullarına
ı hazırlıyor
Kanunu gereğince Ara
Eylül ayı içinde yapıla-
Bakanlığı ara seçimleri
en seçim yapılacak vi-
Seçim Kurullarına ta-
onu Sa. 4 Sü. 3 te)

İran Şahı Rıza Pehlevi ile Refikaları İran melikesi Süreyya, Şahın küçük kardeşi Prens Hamid Rıza Pehlevi'nin düğün merasiminde görülmek tedirler.

Feridun Fikri Düşünsel dün C.H.P. Genel Sekreterliğine ve C.H.P. Meclis Grupu Başkanlığına aynen şu istifa mektubunu (Sonu S. 4 Sü. 2 de)

Büyük Atatürk için hususi kanun çıkıyor

Böylece Ata'mızın yüksek manevi şahsiyeti kanunun himayesine tevdi edilmiş olacak

Adalet Bakanı Rüknettin Nasuhioğlu Anadolu Ajansına şu beyanatta bulunmuştur:

— Hükûmet, Türkiye Cumhuriyetinin bânisi Atatürk'ün millete mal olan aziz ve manevî varlığını her türlü tecavüz ve hakaretten mâsun bulundurmak (Sonu Sa. 4, Sü. 7 de)

ip Fazıl
kürek
oynarken
landı

z arkadaşı
r meşhut
kemesine
ildi

r vesile ile
, dinden i-
nlıktan bah-
yapmaktan
«Büyük Do-
inin «yüce
zamanda ay
anın sahibi
ek evvelki
Beyoğlu'nda
umar oy-
Müdürlüğü
n cürmü

Dün Cumhuriyet
sinden istifa ede
Milletveki
Feridun Fikri

AKINTIY

Hamama g

İstanbul'
ni ka
lik suçu ile
mahkemeye
Ermeni ka
mamda çal
düpedüz
Hamam
derisini
kesin de
nistlikle
ne fark
Fakat
da bell

18/12/2009

EK 48 : ZAFER, 26 TEMMUZ 1951

Perşembe 26 TEMMUZ 1951

ZAFER

DEMOKRASİNİNDİR

İnkılâpları koruma yolunda Meclisin aldığı büyük karar

Atatürk tasarısı dün kanunlaştı

Dünkü Tarihi toplantının tafsilâtı

Tasarı Meclisin mutlak asvibile karşılandı

türk'ün hatırasına alenen tecavüzde bulunanlar eneye, büst ve heykellerine saldıranlar 5 seneye kadar ağır hapse mahkûm edilecekler

Tarihî inkılâp kanununun metni

Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkında dün Mecliste kabul edilen tarihî kanunun tam metni aşağıdadır:

BİRİNCİ MADDE — Atatürk'ün hâtırasına alenen hakaret eden veya söven kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Atatürk'ü temsil eden heykel, büst ve âbideleri veyahut Atatürk'ün Kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimseye bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası verilir.

Yukarıki fıkralarda yazılı suçları işlemeye başkalarını teşvik eden kimse asıl fail gibi cezalandırılır.

İKİNCİ MADDE — Birinci maddede yazılı suçlar; iki veya daha fazla kimseler tarafından toplu olarak veya umumî veya umuma açık mahallerde yahut basın vasıtasiyle işlenirse, hükmolunacak ceza yarı nisbetinde arttırılır.

Birinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı suçlar zor kullanılarak işlenir veya bu suretle işlenmesine teşebbüs olunursa verilecek ceza bir misli arttırılır.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunda yazılı suçlardan dolayı Cumhuriyet Savcılıklarınca resen takibat yapılır.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BEŞİNCİ MADDE — Bu kanunu Adalet Bakanı yürütür.

Büyük Millet Meclisi dün Erzurum Milletvekili Mustafa Zeren'in başkanlığında toplanmıştır. Dünkü müzakereleri Cumhurbaşkanı Celâl Bayar localarından takibetmişlerdir.

İlk olarak Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki kanun tasarısı görüşülmüştür.

Tasarının birinci maddesi

Geçen celsede şekil bakımından tadil edilmek üzere Adalet Komisyonuna sevkedilmişti. Komisyon mezkûr maddeyi dün sabah tekrar incelemiş ve Meclise sevketmiştir.

Dünkü Umumi Heyet görüşmeleri Adalet Komisyonunda yeniden hazırlanan metin üzerinde cereyan etmiştir. Söz alan milletvekillerinden bazıları ilk metindeki «Atatürk'ün manevî şahsiyeti» tâbirinin «hâtırasına» şeklinde tadil edilmiş olmasını tenkit etmişler ve fıkranın hükûmet tasarısında olduğu gibi «Atatürk'ün manevî şahsiyetine hakaret eden» şeklinde kabulünü teklif etmişlerdir. Bu teklif uzun tartışmalardan sonra reddedilerek «hâtırasına hakaret edenler» şekli kabul olunmuştur.

Bir kısım milletvekilleri de

(Sonu Sa. 2 Sü. 1 de)

Maliye Bakanı Hasan Polatkan

Hayvan vergisi

Mecliste dün bu mevzuda çetin görüşmeler oldu

Dün Büyük Millet Meclisinde hayvanlar vergisi kanununun 4226 sayılı kanunla değiştirilen 18 inci maddesinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı ile Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yır

(Sonu Sa. 4 Sü. 2 de)

Halkevlerine ait tasarı

Işçilerin hafta tatiline ait tasarı Meclise geld[i]

Çalışma Bakanının bu husu[sta] dün verdiği mühim iza[hat]

İşçilere hafta tatilinde ve umumî tatil gün[lerinde] yevmiye olarak yarım ücret verilmesi i[...]

Çalışma Bakanı Nuri Özsan Büyük Millet Meclisine sevkedilen iki kanun tasarısı münasebetiyle Anadolu Ajansı muhabirine aşağıdaki beyanatta bulunmuştur:

«İşçilere hafta tatili ile genel tatil günlerinde yarım ücret verilmesi hakkında Bakanlığımızca hazırlanan kanun tasarısı Büyük Millet Meclisine sevkedilmiş bulunmaktadır.

Bilindiği üzere hayatını günlük çalışması karşılığında aldığı ücretle kazanan işçilere hafta tatili ve genel tatil günlerinde ücret verilmemesi bu tatillerden beklenen içtimaî ve iktisadî faydanın tam mânâsiyle tahakkukunu güçleştirmekte idi. Memleketi-

Çalışma Bakanı Nuri Özsan

Kasapadaki dünkü

EK 49 : ZAFER, 18 EKİM 1951

Belediyecilik kongresi

4 üncü Kongre 15 Kasımda Ankara'da toplanacak

İki yılda bir toplanan belediyeciler kongresinin dördüncüsü 15 Kasım Perşembe günü saat 10 da Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Konferans salonunda toplanacaktır.

Beş gün devam edecek toplantılarda belediye kanunu, belediye gelirleri, belediye imar kanunu, turizm dâvasında belediyelere düşen işler görüşülecek ve dernek hesapları tetkik edilecektir.

Kongrenin devamı sırasında üyeler şehrin görülmeye değer yerlerini gezecek, belediyecilik mevzuu üzerinde konferanslar verilecek, filmler gösterilecek ve aynı zamanda üyeler şerefine bir ziyafet verilecektir.

Kahvede kumar oynamışlar

Celâl Atik'in Ulus meydanında-i kahvesinde Battal Avşar ile azı arkadaşlarının kumar oynakları tesbit edilmiş ve sanıklar çüstü yakalanarak adalete sevkelmişlerdir.

D.P. kongreleri

emokrat Parti Yeniyol Ocak İdare Kurulu Başkanlığından

Ocağımızın yıllık kongresi 20/ /1951 gününe rastlayan Curtesi günü saat 16 da Yeniyol ünde bay Yunus Karakaş'ın binda yapılacağından sayın ocaız üyelerinin ve milletvekilmizin belediye ve il genel mecâzaları ile il idare kurulu araşlarımızın teşriflerini rica ede-

Yeniyol Ocak İdare Kurulu

emokrat Parti Güneş Ocağı İdare Kurulu Başkanlığından

cağımızın yıllık kongresi

23/11/2009

İmam hatip okulları

Bu okullarda 1 Kasımdan itibaren tedrisata başlanacak

Bu yıl açılmalarına karar verilen İmam - Hatip okullarının tedrisata 1 Kasımdan itibaren başlamaları için valilikler durumdan haberdar edilmişlerdir. Bu okulların müfredat programlarının kültür derslerine ait olan kısımları talim terbiye tarafından tesbit edilmiş ve talim terbiyede görüşülmesine başlanmıştır. Okullarda öğrenci kayıt muameleleri ve imtihan disiplin işlerinde orta okul yönetmeliği kullanılacaktır. 1951 - 1952 ders yılında, Adana, Ankara, İsparta, İstanbul, Kayseri, Maraş ve Konya illerinde tedrisata başlanacaktır.

Bazı gazetelerin yazdıkları gibi, öğrenci rağbetsizliği yüzünden okulların bu yıl açılamıyacakları yolundaki haberler tamamen yalandır. Şimdiye kadar yalnız bakanlığa 30 zu mütecaviz müracaatta bulunulmuştur. Ayrıca, öğrendiğimize göre, müracaat edenlerin sayısı geçen bir haftaya kadar İsparta'da 26 yı aşmış, Konya'da da 50 ye yaklaşmıştır.

Kemal Kut Savur fahrî

Bir tetk düşün

«Hakikî beyanatı göreceğ Bayındırlık Bakanı Kemal yunca bir v

Bayındırlık Bakanlığı çok yerinde bir düşünüşle, yol, su ve liman işleri hakkında efkârı umumiyeyi aydınlatmaları maksadile, gazetecilerden müteşekkil bir heyet için 2500 kilometre devam eden bir seyahat tertiplemiştir. Her hangi bir yanlış anlayışa mahal kalmaması için de heyetin, mümkün mertebe muhalif basın mensuplarından teşekkülüne gayret edilmiştir. Bakanlığın göstermiş olduğu bu geniş tolerans, demokratik rejimimizin çok tabii bir tezahürü addedilmek iktiza eder.

Tetkik gezisinden henüz dönmüş bulunuyoruz. Seyahate, Vatan, Cumhuriyet, Yeni Sabah, Son Posta, Akşam, Ulus, Hürses ve Kudret gazetelerinin mümessilleri iştirak ettiler. İlk günü Bayındırlık Bakanına yapılan ziyarette, sayın Kemal Zeytinoğlu, «Bayındırlık işleri hakkında uzun uzun konuşacak değilim, hakiki beyanatı size göreceğiniz işle bizzat kendileri verecektir» demişti. Cidden de bütün seyahatimiz boyunca sayın Bakanın bu sözleri, arkadaşlar arasında sık sık bir vecize halinde tekrar edildi durdu.

Yola, 8 Ekim Salı günü otomobillerle Ankara'dan başlanıldı. Çorum - Amasya - Samsun üzerinden Ordu - Giresun - Erzurum - Tunceli - Elâzığ - Malatya - Maraş yolile Adana ve Mersin'e kadar devam etti. 6

EK 50 : ZAFER, 24 ŞUBAT 1952

PAZAR 24 ŞUBAT 1952

Yıl: 3 — No: 1027

ZAFER

DEMOKRASİNİNDİR

HALK SABUNLA

Bütçe görüşmeleri gece yarısına kadar sürdü

Sayıştaya mahsus munzam iş ücreti teklifi, hükûmetin tezi tasvib edilerek reddedildi

Bütçe müzakereleri Büyük Meclisin titiz murakabesi altında devam ediyor

Hükûmetin teklifi ile hademei hayrata 480 bin lira ayrıldı

Büyük Millet Meclisi dün öğleden evvel, sonra ve gece olmak üzere üç celse aktederek tam on saat çalıştı. B. M. Meclisinin dünkü mesaisi sırasında evvelki gün yarıda kalan Sayıştay Başkanlığı bütçesi ile Başbakanlık, Milletlerarası İktısadi İşbirliği Teşkilâtı, Danıştay Başkanlığı, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü, İstatistik Genel Müdürlüğü, Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü ve Diyanet İşleri Başkanlığı bütçelerini müzakere ve kabul etti.

Büyük Millet Meclisi dün alınan karar gereğince - pazar [illegible]masına rağmen bugün de dahil - 1 Marta kadar her gün öğleden evvel saat 10 - 13, öğleden sonra 15 - 19 ve gece 21 - 24 arasında 1952 Bütçe tasa-

(Sonu Sa. 5 Sü. 1 de)

Mecliste bütçe müzakerelerini takibeden Milletvekillerimizden bir grup oy'a iştirâk ederlerken

[...]alan bir [...]eyahat haberi

Mümtaz Faik FENİK

[...]ç gündür bazı gazete-[...]umhurbaşkanımız Sa-[...]l Bayar'ın, Birleşik [...] ziyaret edeceğine [...] haberler, ve bu ha-[...]lâflı noktalar varmış gibi bazı şüphelerin meydana gelmesini beklemektir.

Halbuki, Birleşik Amerika ile Türkiye arasındaki [...]

Bayar'ın dünkü

Kore, Sekizinci Ordu Karargâhı, 23 a.a. — Bugün Sekizinci Ordu tarafından yayınlanan tebliğde cephelerde hafif devriye faaliyetlerinden mâda başka bir şey olmamıştır. Yukarıdaki resimde [...]

Türkiyenin sa[...] ve Atlantik

Lizbon toplantısınd[...] tecavüz halinde [...] yapılacak yardım[...]

Lizbon, (Hususi surette gönderdiğimiz, muhabirimiz Metin Toker bildiriyor)

Atlantik Paktına Türkiye ve Yunanistan'ın katılmalarıyle stratejik plânlarda yapılması gerekecek tâdillerin ana hatları bugün toplanan savunma komitesi[...]

(Sonu Sa. 3 Sü. 6 da)

Mısır hükûmeti

EK 51 : ZAFER, 20 KASIM 1952

Perşembe 20 KASIM 1952

ZAFER

DEMOKRASİNİNDİR

Bugünlerde Yurdumuza gelecek olan Amerika Ticaret Bakanı Atina'da

Hükûmetin takip ettiği din ve lâiklik politikası

Milliî Eğitim Bakanı T. İleri Meclisin dünkü toplantısında çok mühim konuşma yaptı

"Bugün bu memlekette bütün din salikleri gibi müslümanlar da tam bir serbestî içinde müslümanlıklarının icaplarını yapmakta hürdürler - Din adamı yetiştirmek için elimizdeki imkânlardan en iyi şekilde istifade yoluna girdik"

Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri, Meclisin dünkü içtimaında; Maraş milletvekili Abdullah Aytemizin, din adamı yetiştirmek üzere hükümetin ne gibi tedbirler aldığına dair verdiği bir soru önergesi münasebetiyle kürsüye gelmiş ve Demokrat Parti iktidarının bu mevzudaki müsbet çalışmalarını izah etmiştir.

Aynı zamanda, Başbakanlık adına da konuştuğunu belirten Tevfik İleri, sahibinin, lâisizmin tatbik şekline dair ileri sürdüğü mütalâa ve temennileri cevaplandırmak maksadile tekrar söz alarak, Demokrat Parti iktidarının din mevzuunda takip ettiği politika ve lâisizm anlayışı hakkında, şayanı dikkat beyanatta bulunmuştur.

Millî Eğitim Bakanının dünkü mühim konuşmalarını aynen neşrediyoruz:

1 — Türk vatandaşlarının

(Sonu Sa. 5 Sü. 1 de)

Kızılay Derneği Genel Kurulu dün çalışmalarına başlamıştır. Resmimiz toplantı halinde bulunan Genel Kurul üyelerini göstermektedir. (Yazısı 2 nci sayfamızdadır)

Yunan seçimlerinin öğrettikleri

Mümtaz Faik FENİK

Seçim Kanununda değişiklik yapılarak ekseriyet sisteminin kaldırılmasını, ve nisbi temsil usulüne gidilmesini tavsiye edenlere Yunanistan'daki hâdiseler çok güzel bir ders vermiştir.

Yunanistan seneler boyunca çektiyse, bu nisbi temsil usulünden çekmiştir ve bu yüzden hiç bir zaman istikrarlı bir hükûmete kavuşamamış, iktidar politikasını kararla yürütememiştir. Vatandaş reylerinin nisbi bir şekilde parlâmentoda temsil edilmesindeki fay… istikrarsız, çekingen ve … zaman düşebilir bir hükû… zararları karşılaştırılacak olursa, hükümet … sistemi üzerinde ver… iş'an sahibinin yapa…

…nistan'ın teşrii hayatın… bir buçuk sene zarfın… hâdiseleri kısaca gözden …

Cezaevlerinin ıslahı için alınan tedbirler

DÜNKÜ MECLİS

Pamuk fiatları

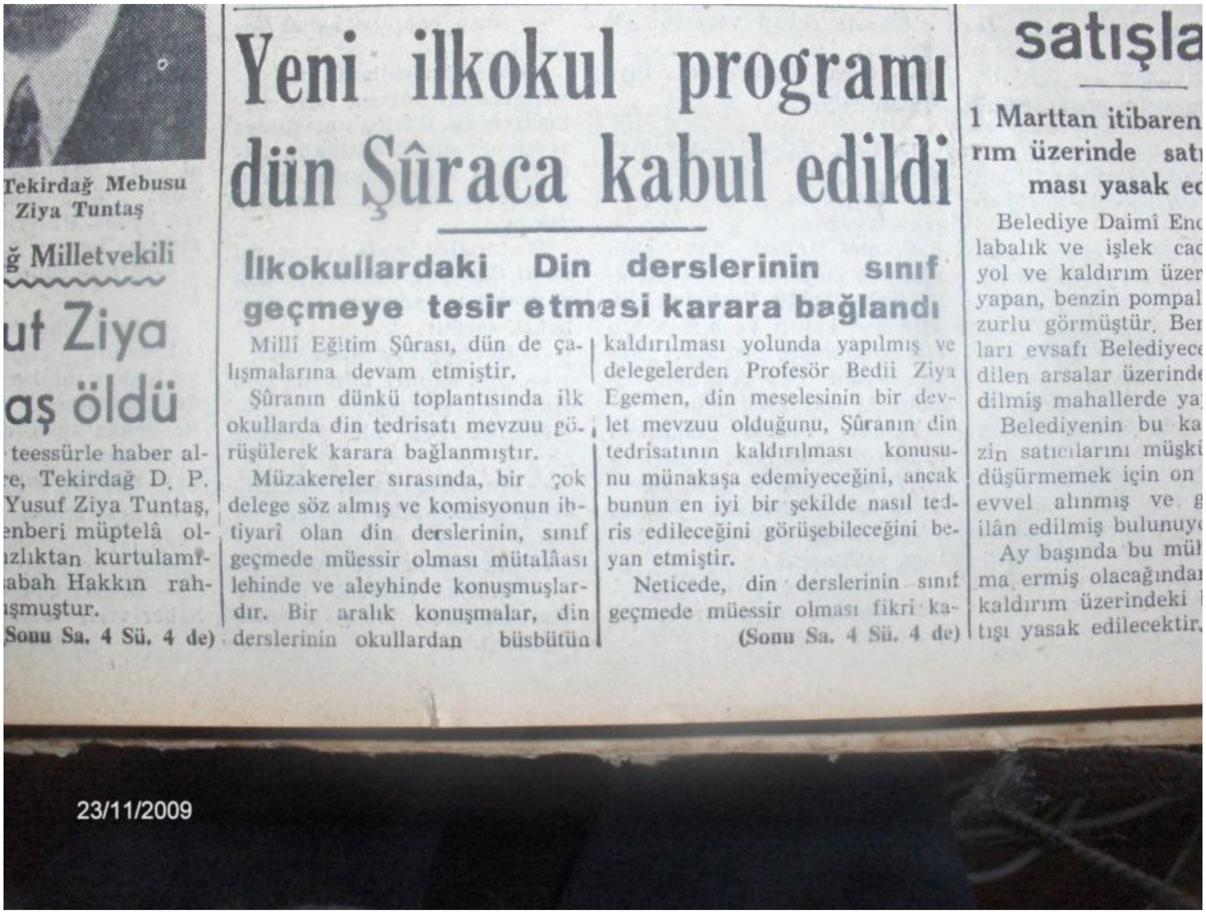
Akdenizin hava müdaf…

Altı Nato d… arasında gö…

Güney Avrupa Karargâhında Türk… Fransa, İtalya ve Yunanistanın iştirak…

NATO Güney - Doğu Avrupa Komutanı …

EK 52 : ZAFER, 17 ŞUBAT 1953

Tekirdağ Mebusu
Ziya Tuntaş

ğ Milletvekili

ut Ziya
aş öldü

teessürle haber al- e, Tekirdağ D. P. Yusuf Ziya Tuntaş, enberi müptelâ ol- ızlıktan kurtulamı- abah Hakkın rah- ışmuştur.

(Sonu Sa. 4 Sü. 4 de)

Yeni ilkokul programı dün Şûraca kabul edildi

İlkokullardaki Din derslerinin sınıf geçmeye tesir etmesi karara bağlandı

Millî Eğitim Şûrası, dün de çalışmalarına devam etmiştir.

Şûranın dünkü toplantısında ilk okullarda din tedrisatı mevzuu görüşülerek karara bağlanmıştır.

Müzakereler sırasında, bir çok delege söz almış ve komisyonun ihtiyarî olan din derslerinin, sınıf geçmede müessir olması mütalâası lehinde ve aleyhinde konuşmuşlardır. Bir aralık konuşmalar, din derslerinin okullardan büsbütün kaldırılması yolunda yapılmış ve delegelerden Profesör Bedii Ziya Egemen, din meselesinin bir devlet mevzuu olduğunu, Şûranın din tedrisatının kaldırılması konusunu münakaşa edemiyeceğini, ancak bunun en iyi bir şekilde nasıl tedris edileceğini görüşebileceğini beyan etmiştir.

Neticede, din derslerinin sınıf geçmede müessir olması fikri ka-

(Sonu Sa. 4 Sü. 4 de)

satışla

1 Marttan itibaren
rım üzerinde sat
ması yasak e

Belediye Daimî Enc labalık ve işlek cad yol ve kaldırım üzer yapan, benzin pompal zurlu görmüştür. Ber ları evsafı Belediyec dilen arsalar üzerind dilmiş mahallerde ya

Belediyenin bu ka zin satıcılarını müşki düşürmemek için on evvel alınmış ve ilân edilmiş bulunuy

Ay başında bu mü ma ermiş olacağında kaldırım üzerindeki tışı yasak edilecektir.

23/11/2009

EK 53 : ZAFER, 23 ŞUBAT 1953

ZAFER

DEMOKRASİNİNDİR

21 ŞUBAT 1953

Diyanet, Tapu Kadastro ve İskân bütçesi kabul edildi

...demei Hayrata 670 bin, Tapu Kadastro hesabına okuyan talebe ücretlerine ve tabii âfetlerden zarar görenlere yardım için 1 milyon lira ilavesi kararlaştı

Başvekilin muhalefete hitabı

"Hasan Reşit Tankut, temiz, dürüst, güzel ve parlamanter ananelere tamamen uygun bir tenkidin en güzel örneğini vermiş bulunuyor. Bu güzel orneğin benim arkadaşlarım tarafından da misal ittihaz edilmesi hakikaten güzel olur"

Büyük Millet Meclisi dün sabah saat 10 da Celâl Yardımcı'nın riyasetinde toplandı ve 1953 senesi Bütçe Kanunu tasarısı üzerindeki müzakerelere devam etti. Müzakereler sonunda İskân ve Toprak işleri bütçesi üzerinde tenkidlerde bulunan C. H. P. Mebusu Ha...

(Sonu Sa. 6 Sü. 1 de)

Büyük Millet Meclisinde Vekiller, Bütçe müzakerelerini takibederken

C. Bayar bugün geliyor

...

Esnafa kredi

Bir senede Ankara esnafına 4 milyon lira dağıtıldı

Ankara Esnaf Dernekleri Birliği tarafından Türkiye'de ilk defa olarak kurulmuş olan Ankara Esnaf Kefalet Kooperatifi bir sene zarfında Ankara esnaf ve sanatkârlarına 4 milyon liralık kredi sağlamıştır.

Şimdiye kadar 4 ay vâde ile verilmekte olan bu krediler mart içerisinde yapılacak kongreyi müteakip 6 aya çıkarılacaktır. Aynı zamanda bugüne kadar verilmekte olan 2.500 liralık kredilerin de 4 ilâ 5 bin...

Devlet Vekili dün M...

Demokrat... Laiklik...

Hangi dine ve m... olsun vatandaş... nazarında müs...

Faik FENİK

Türkiye - Bulgaristan

23/11/2009

EK 54 : ZAFER, 1 MART 1953

Nurcuların içyüzü artık anlaşılıyor

Dört Nurcu'nun evi arandı ve bunların Şeyh Saidi Nursî ile muhaberatta bulundukları tesbit edildi

İstanbul, 28 (Telefonla) — Dinî cemiyet kurarak daima irticaî hareketleri destekliyen ve memleketimizde din esası üzerine bir devlet kurulmasına çalışan Nurcuların mahiyeti tamamiyle anlaşılmıştır. Günlerdenberi tekemmül ettirilen tahkikat neticesinde bu gizli cemiyetin irticaî faaliyetlerle alâkalı olarak dün akşam şehrimizde dört Nurcunun evi aranmıştır. Aralarında iki üniversite talebesinin de bulunduğu Nurcuların evlerinde ele geçirilen evrak ve kitaplar müsadere edilmiştir. Üniversite talebelerinden Ziya Arun ve Muhsin Alev; mücellit Halil İçinyer ve İmam Refet Barutçu'nun evlerinde yapılan aramada; Vekiller Heyeti kariyle satışı menedilen Saidî Kürdî'nin «Asa-yı Musa» kitabı, diğer risaleler ve Nurcuların Emirdağ'la muhaberatına dair vesikalar ele geçirilmiştir. Ayrıca Arap harfleriyle yazılmış bir de broşür bulunmuştur. Bu broşürde Vatan muhabirinin Saidî Kürdî ile çıkan konuşması anlatılmaktadır. Emirdağlı Nurcuların imzası bulunan ve Saidî Kürdî tarafından kaleme alınması kuvvetle muhtemel olan broşürde malûm küfürler savurulduktan sonra Vatan muhabirinin Saidî Kürdî'yle olan konuşmasını aynen yazmadığı iddia edilmekte ve muhterem bir şahsa anlatılmaktadır. Bu broşür, anlaşıldığına göre bütün Nurculara dağıtılmıştır.

Küçük hırsızlar

İstanbul, 28 (Telefonla) — En küçükleri 7 - 8 ve en büyükleri 18 - 19 yaşlarında bulunan çocuklardan teşekkül eden 7 kişilik bir yankesiciler çetesi yakalanmıştır. Emniyet 2 inci Şube 3 üncü Kısımdan Komiser Muavini Rüştü Yanal ile Namık Alparslan ve Fikri Sadıkoğlu isimlerindeki memurların meydana çıkardığı şebeke efradı; Eminönü Çiçekpazarından geçmekte olan Raziye'nin çantasından bin lira çalarak bankaya yatırmışlardır.

Bundan başka Eyüp'te oturan Sabahattin Alkan, Rıza Gürkan ve Burhanettin Gülek isimlerindeki 10 - 12 yaşlarındaki 3 çocuk da Rami Dikerk sokak 5 No. da oturan Adviye Teker'in evinden eşya çalarlarken yakalanmışlardır.

Millî tesanüt cephesi

(Baştarafı 1 inci sayfada)

ve neticede tam bir fikir mutabakatına vararak «Millî Tesanüt Cephesi» isimli bir konfederasyon kurulmasına karar vermişlerdir. Bunun hukukî formalitelerinin ikmali için temsilciler idarecilerle temas etmişlerdır. Toplantıda konfederasyon tüzüğünün esaslarını tesbit etmek maksadiyle temennilerde bulunulmuş ve nizamnamenin hazırlaması işi ile 9 kişilik bir komisyon vazifelendirilmiştir.

Nuri Özsan ve Halil Özyörük'ün açıklaması

Ulus Gazetesinin dünkü nüshasında eski vekillerden Nuri Özsan ile Halil Özyörük'ün müştereken maden işletme ruhsatı aldıkları mealinde bir haber intişar etmiştir.

Öğrendiğimize göre, hâdise bir isim müşahebetinden ibaret olup imtiyaz alanların isimleri Nuri Özkan ile Halit Özyörük'tür. Her iki şahıs da esasen dört senedenberi ruhsat almak için uğraşmaktadırlar. Bu ruhsatın verildiği de 24 Şubat tarihli Resmi Gazete'de 3/13042 sayılı Vekiller Heyeti karariyle ilân edilmiştir.

... dan maksadına hizmet etmiyenleri bir takım uydurma sebeplerle bağlı bulundukları vekâletlere şikâyet ettiği ve bu şikâyetlerini Meclis kürsüsüne kadar getirerek memurlar üzerinde nüfuz teminine çalıştığı ve böylece şahsına ve yakınlarına menfaat teminine uğraştığı, mebusları kıravatlılar ve kıravatsızlar diye iki kısma ayırıp kendisini çarıklılardan addedip vatandaşları bu ikinci kısım mebuslara rey vermeğe dâvet ettiği, halk ile temasında Kanunu Medeninin kaldırılması, fesin giyilmesi ve taaddüdü zevceta müsaade edilmesi yolundaki kanaatlerini yaymağa uğraştığı, oğluna karşı kanunî vazifelerini ifa etmiş olan Bandırma emniyet memurlarını bundan muğber olarak tahkir ve tezyif ettiği, askerî birliklerin mutfaklarına girerek kesilmiş koyunların başlarını ve ciğerlerini araştırıp bunları subayların evine mi kaçırıyorsunuz, diyerek kendi ortağından bir başka müteahhide ihale edilmiş olan et yüzünden vazifeli makamları töhmet altında bulundurmağa teşebbüs eylediği, köylülerle yaptığı konuşmalarda müteakip seçimler için parti listelerine itibar edilmemesini ve reylerin çarıklılara verilmesini ileri sürdüğü dosya içinde mevcut zabıt varakaları ve müteaddit raporlar muhteviyatından anlaşılmış ve mumaileyhin bu hareketi gerek partiler arasından ve gerekse vatandaşlar arasında tesanüdü ihlâl, sevgi ve itimadı selbedici mahiyette görülmüş ve bilhassa vazifelilerin partimize karşı saygı ve sevgilerinin sarsılmasına sebebiyet vereceği kanaatine varılmış olduğundan:

Demokrat Parti Tüzüğünün 24 üncü maddesinin A, B, C, D bentlerine aykırı düşen bu hareketler dolayısiyle partiden ihracına mevcudun ittifakı ile karar verildi.

Yunanistan'da mahkûm edilen Bulgar casusları

Atina, 28 a.a. — Selânik Askeri Mahkemesi dün akşam Giorgio Graikou ile biri kadın olmak üzere diğer üç suçluyu ölüme mahkûm etmiştir. Bunlardan başka mahkeme, yedi hapis ve iki beraat kararı vermiştir.

Georgio Graikou Bulgaristan hesabına casusluk yapmaktan suçlu idi ve ailesinden bir çok kimseler de suç ortaklığı ile ittiham olunmakta idi.

18/12/2009

SARIÇİZMELİDEN

EK 55 : ZAFER, 13 TEMMUZ 1953

Müsbet kafalı din adamı yetiştirilecek

Eğitim Vekili İmam - Hatip okullarının genişletileceğini, azınlık okullarına da resmî kadro verileceğini söyledi

Devlet Hava Yolları Umum

İstanbul 12, a. a. — Şehrimizde bulunan Milli Eğitim Vekili Prof. Rıfkı Salim Burçak bugün saat 11 de hukuk fakültesinde bir basın toplantısı yapmıştır.

Muhtelif meselelere temas eden Vekil ezcümle şunları söylemiştir :

«Orta öğretim ile meslekî teknik öğretimdeki kadro sıkıntısı Büyük Millet Meclisinde yeni kabul edilen bir kanunla giderilmek yoluna girmiştir. Eldeki elemanların verdiği imkânlar nisbetinde yurdun her köşesinde okul açmak fırsatını elde etmiş bulunmaktayız. Bu arada orta öğretimdeki öğretmenlerin terf.leri de sağlanmıştır.

Elimizdeki mühim mevzulardan biri de Doğu Üniversitesinin kurulması işidir. 1953 yılı bütçesinde bu işin hazırlıklarına sarfedilmek üzere bir milyon liralık tahsisat ayrılmıştır. Halen ikinci bir ilmî heyet şarka gitmiştir.

Heyet, kurulacak olan mües-

(Sonu Sa. 5 Sü 7 de)

Yunan Dışişleri Vekilinin dünkü beyanatı

Atina konferansı görüş birliğinin ifadesidir

Fuad Köprülü İstanbul'a hareket etti

Atina 12. a. a. — Yunan dışişleri vekili Stefanopulos dün akşam Atina görüşmelerinde sağlanan neticeleri bahs mevzuu ederek şöyle demiştir :

... durduruluyor

Amerika ve Güney Kore, mütarekenin imzası için işbirliği yapacak

Seul, 12 (a.a.) — Mütareke mevzuunda Amerika ile Güney Kore arasında bir anlaşmaya varıldığına dair haberin yayınlanmasiyle beraber, doğu cephesi müstesna bütün 155 millik Kore savaş hattında çarpışmalar birdenbire durmuştur.

Gece bombardımanında 112 kamyon tahrip edilmiş ve 16 B.29 üstün uçankale kuzeybatı Kore'de Sinanju'da bir köprüyü bombalamışlardır.

(Sonu Sa. 3 Sü. 7 de)

M.P. tahkikatı devam ediyor

Kongrede bulunan gazeteciler de ifade verecek

Memleketteki müesses nizam ve rejimi yıkarak, yerine hilâfet ve saltanatı ihya etmeğe kalkan ve bunun tahakkuku için de, İstanbul'da gizli bir dinî cemiyet kuran, Millet Partisi içerisindeki mürteci grup hakkında, şehrimiz müddeiumumiliğince bir haftadanberi yapılan tahkikata dün de devam edilmiştir.

(Sonu Sa. 3 Sü. 6 da)

Ordu atletizm birincilikleri bitti

EK 56 : ZAFER, 27 KASIM 1953

Komisyonuna bir rapor veren (Sonu Sa: 6, Sü: 3 de)

Eğitim Vekâletince ilkokullarda yapılan

Dinî tedrisat aleyhine açılan dâva reddedildi

Kanun sözcüsü, dâvacı Bülent Nuri Esen'in iddia ettiği gibi, dinî tadrisatın Anayasa ve lâikliğe aykırı olmadığını bildirdi

Danıştay Dâva Daireleri Genel Kurulu, son toplantısında, Profesör Bülent Nuri Esen tarafından dinî tedrisat mevzuunda Millî Eğitim Vekâleti aleyhine bundan

(Sonu Sa: 6, Sü: 8 de)

Türkiye Turizm Kurulunu tip ettiği şehirlerarası bil mukavemet yarışının leri dün akşam kat'î suret bit edilmiştir.

Evvelden ilân edilen şartlarına göre müsabaka ziyetini tetkik eden hak yeti 3 kategorinin birin ci ve üçüncüsünü şu şek bit etmiştir.

Birinci kategori, (8 9218 Istanbul sicilli Ibra çeli, 10893 Istanbul Si Tuzgölü; 80 Isparta pla modeli Şevrole.

Ikinci kategori:

66 Ankara sicilli H

(Sonu Sa. 6

Sadık Ald mahkûm

İstanbul, 26 (Telefo let Partisinin 7/12/19 Fatih lokalinde tert lantıda Başvekil Ad res'e hakarette bul Aldoğan'ın İstanbul za Mahkemesinde c duruşması bugün k mıştır.

Verilen kararda ...'ın 4 ay hapse

EK 57 : ZAFER, 25 ŞUBAT 1956

TÜRKİYE JEOLOGLAR Birliğinin ilk kongresi dün saat 14.30 da İzmir Mebusu Dr. Nuriye Pınar'ın riyasetinde Dil - Tarih ve Coğrafya Fakültesi Hamit Dershanesinde yapılmıştır. Resim kongre Riyaset Divanını göstermektedir.

İzmir, 7 (a.a.) — 9 Ocak pazartesi sabahı açılacak olan Ege tütünleri piyasasının son hazırlıklarını gözden geçirmek üze-

(Sonu: S. 4 Sü. 8 de)

DİYANET İŞLERİ BÜTÇESİNİN TÜMÜ DÜN KABUL EDİLDİ

Bütçe Encümeninin dünkü içtimaında söz alan hatiplerin yaptıkları konuşmalar — Encümen yarın tekrar toplanacak

Bütçe Encümeni dün sabah saat 10 da Encümen Reisi, Halil Imrenin riyasetinde toplanarak Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü bütçesinin fasılları üzerindeki müzakerelerine devam etti. Konuşmalar sonunda mezkûr Umum Müdürlüğün

(Sonu: Sa. 4 Sü. 4 de)

Tevfik İleri, D, P. nin müsbet ve verimli çalışmalarını belirtti

İzmir, 7 (Hususi) — Demokrat Partinin 10 uncu kuruluş yıldönümü münasebetiyle tertiplenen toplantıda Çalışma Vekili Mümtaz Tarhan, Hükûmein işçi refahı üzerinde gösterdiği hassasiyeti belirtmiş, ve Meclise sunulan kanunları hülâsa etmiş ve bunların sağlayacağı faydayı belirtmiştir. Müteakiben söz alan D.P. Genel İdare Kurulu üyesi [illegible]usu Tevfik İleri, dinamik halde yaşayan Türk Milletinin bugün içinde bulunduğu büyük kalkınmanın ehemmiyetini belirterek demiştir ki:

ANKARA'DA BİR ET BUHRANI YOKTUR..,

Son günlerde bazı gazetelerde Et Balık Kurumunun şehrin et ihtiyacını karşılıyamadığı yolunda haberler intişar etmiş bulunmaktadır.

Dün bu hususta kendisi ile görüştüğümüz Et ve Balık Kurumundan selâhiyetli bir zat bize şunları söylemiştir:

(Sonu: S. 4 Sü. 8 de)

A. Hatı'nın D. P. Merkez Haysiyet Divanına sevki için bir muamele yapılmamıştır

Demokrat Parti Başkanlığından bildirilmiştir:

7 Ocak 1956 tarihli Milliyet

Millî Emniy[...] ve hizmetle[...]

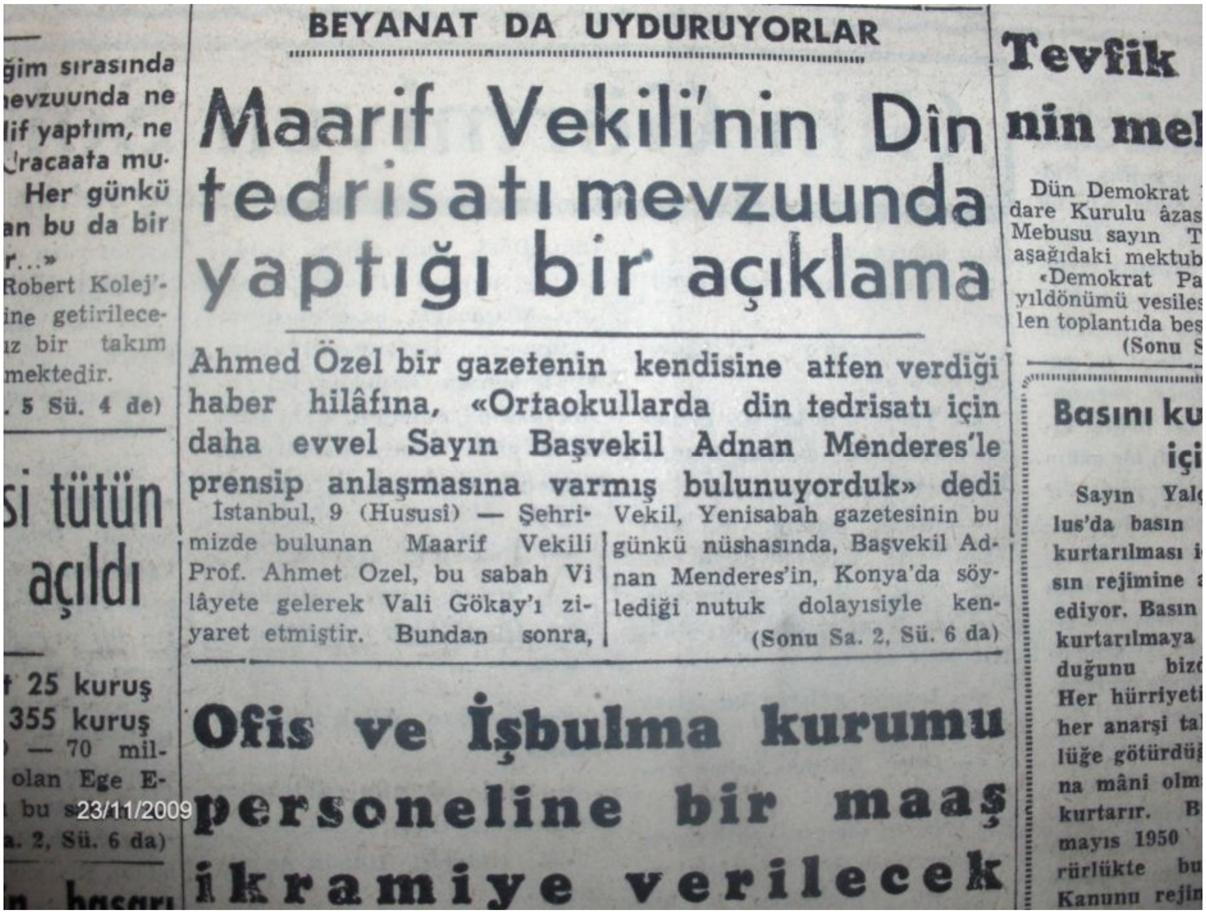
Başvekilin, Bütçe [...]cümeninde, bu hu[...]ta verdiği izahat, gazetelere yanlış [...]settirilmiştir.

Milli Emniyet hizmeti[...]zuunda Bütçe Encümeni[...]reyan eden müzakereler[...]riye sürülmüş fikir ve [...]re cevaben Başvekilin izahatın bazı gazeteler[...] intikal ettiği görülmüşt[...]

Başvekil, bu izahatınd[...] Emniyet hizmetinin mü[...]

(Sonu Sa. 4 S[...]

EK 58 : ZAFER, 10 OCAK 1956

BEYANAT DA UYDURUYORLAR

Maarif Vekili'nin Dîn tedrisatı mevzuunda yaptığı bir açıklama

Ahmed Özel bir gazetenin kendisine atfen verdiği haber hilâfına, «Ortaokullarda din tedrisatı için daha evvel Sayın Başvekil Adnan Menderes'le prensip anlaşmasına varmış bulunuyorduk» dedi

İstanbul, 9 (Hususî) — Şehrimizde bulunan Maarif Vekili Prof. Ahmet Ozel, bu sabah Vilâyete gelerek Vali Gökay'ı ziyaret etmiştir. Bundan sonra, Vekil, Yenisabah gazetesinin bugünkü nüshasında, Başvekil Adnan Menderes'in, Konya'da söylediği nutuk dolayısiyle ken-

(Sonu Sa. 2, Sü. 6 da)

Ofis ve İşbulma kurumu personeline bir maaş ikramiye verilecek

EK 59 : ZAFER, 19 KASIM 1959

ZAFER

Türk - Pakistan Siy...
Görüşmeleri Sona E...

Neşredilen Müşterek Resmi Tebliğde, Müzakerele... Samimiyet Ve Dostluk Havası İçinde Geçtiğ...

Yüksek İslâm Enstitüsü Dün Merasimle Açıldı

Tevfik İleri, yeni irfan müessesesinin kıymetini ifade eden bir konuşma yaptı

Törende, Nafia Vekili ve Maarif Vekâleti Vekili Tevfik İleri, Mebuslar, İstanbul Valisi Ethem Yetkiner, Belediye Reisi ve Demokrat Parti İl Başkanı Kemal Aygün, Merkez Kumandanı, İstanbul Üniversitesi Genel Sekreteri, Maarif Vekâleti Genel Sekreteri, Yüksek Tedrisat Umum Müdürü ve kalabalık bir dâvetli kitlesi hazır bulunmuştur.

Öğrencilerin söylediği İstiklâl marşıyla başlayan törende, açış konuşmasını Yüksek İslâm Enstitüsü Müdürü Bedii Egemen yapmıştır.

Bilâhare, okul öğrencileri adına bir genç konuşmuş ve bunu takiben Ankara İlâhiyat Fakültesi Dekanı söz almıştır.

Diyanet İşleri Reisinin gönderdiği mesajın okunmasını müteakip, Nafia Vekili ve Maarif Vekâleti Vekili Tevfik İleri şu

[Sonu Sa. 4 Sü. 4 de]

İngiliz - Batı Alman Görüşmeleri Sona Erdi

Londra, 19 (a.a.) — İki günden beri İngiltereyi resmen ziyaret eden Federal Almanya Başvekili Adenauer, bugün Londra'dan hareketinden önce bir basın toplantısı tertip etmiştir. Batı Almanya Başvekili ilk olarak silâh ... meselesine temas etmiş ... demiştir ki: «İngiltere ve Federal Almanya hükûmetleri, silâhlanma konusunun siyasi ... ve Batılıların Cenevre'... sunduğu proje üzerinde tam mutabakat halindedir.»

... yüksek kademe ... üzerinde duran Federal Almanya Başvekili, «İngiltere Başvekili Macmillan'la ... cereyan eden görüşmeler ... sında bir yüksek kademe ... hazırlığı konusunda görüş birliğine ulaşıldı» ... Adenauer, bununla beraber yüksek kademe konferansı ... ile ilgili teferruatın ... aralık tarihinde Paris'te ... dönüşü ... toplantısında tes... işaret etmiştir.

Firarî Şakiler Yakalandı

ADIYAMAN'DA YAKALANANLAR

Adıyaman (Hususi) — Şehrimiz mıntıkasında devam eden takip sırasında, gasp ve yaralamaktan firari Hüseyin Gültekin ile yaralamaktan aranan Abuzer Yıldız jandarma müfrezeleri tarafından yakalanmıştır. Böylece yakalanan şahıslar 13 kişi olmuştur.

EKSELANS EYÜP HAN'IN ZİYAFETİ

EYÜP HAN'IN ZİYARETLERİ

Pakistan'ın Reisicumhuru Ekselâns Mareşal Muhammed Eyüp Han, beraberinde Dahiliye Nazırı Ekselâns Sheikh Pakistan'ın Ankara Büyükelçisi Ekselâns

[Sonu Sa. 4 Sü. 3 de]

Bir Sodyum Roketi Atıldı

Washington 19 (AP) — Amerikan Doğu Sahilinin büyük kısmını aydınlatan bir sodyum roketi dün Virginiada Wallops Island'da atılmıştır. Sodyum roketi takriben 225 Km. yükseğe çıktıktan sonra parlamıştır.

Amerikan Millî Feza idaresi tarafından atılmış olan bu roket Atmosferin yukarı kısımlarındaki rüzgârların faliyetine ait sesleri tesbit etmek üzere kullanılmaktadır.

İki kademeli Nike - Asp roketi takriben 40 kilo ağırlığında bir malzemeyi taşımıştır. Roket 75 km. yüksekliğe çıktığı zaman arkasında sodyum buharının meydana getirdiği bir kuyruk çizmiştir.

D.P. Meclis Grupu Haysiyet Divanı

«Pakistan Milleti T... Karşı Hayranlık Duy...

Pakistan Dahiliye Nazır... dün akşam basına ver...

Pakistan Reisicumhuru Ekselâns Feld Mareşal Eyüp Han ile birlikte memleketimize gelmiş bulunan Pakistan Dahiliye Nâzırı Ekselâns Sheikh dün saat 17.00 de Hariciye Köşkünde Türk ve yabancı basın mensupları için bir basın toplantısı yapmıştır.

Toplantıya katılan gazete... teşekkürle söze başlayan ... lâns Sheikh, Mareşal Eyüp ... memleketimizde gösterilen hüsnü kabulü şükranla ... dıklarını, Pakistan ... Türk Milleti için büyü... ranlık beslediğini, bu ... Türk Milleti tarafı... laşıldığını müşahade... sonra ...

ÖZGEÇMİŞ

1984 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlköğrenimini T.C.Riyad Büyükelçiliği İlköğretim okulunda tamamladıktan sonra, Çapa İlköğretim Okulu'nu ve Osman Ülkümen Lisesi'ni bitirmiştir. 2001-2005 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Dokümantasyon ve Enformasyon Anabilim dalından mezun olmuştur. Ayrıca İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yandal eğitimini tamamlamıştır. 2007'de Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Sosyolojisi Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı. Halen İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğünde görev yapmaktadır.